

ALEXIS
AF ENEHJELM

GIOVANNA
GÅR VILSE

HOLGER SCHILDTS FÖRLAG

GIOVANNA GÅR VILSE

GIOVANNA GÅR VILSE

ALEXIS AF ENEHJELM

GIOVANNA GÅR VILSE

ROMAN

HELSINGFORS

HOLGER SCHILDTS FÖRLAG

ALEXIS H. ENFELD

GIOVANNI GARIBOLDI

1804

HELSINGFORS 1934
CENTRALTRYCKERIET

I.

Varför skulle vi — jag menar läsaren och författaren — vara diskretare, mera tillbakadragna och hänsynsfulla än alla de journalister, fotografer och kåsörer, som omgett fröken Giovanna Ioansini hela dagen? Den världsberömda sångerskan hade på eftermiddagen anlant till Helsingfors med flygmaskin från kontinenten. Hon hade inte fått någon levande ro för tidningsmän och andra intresserade. De hade tvungit henne att ge dem svar på en mängd frågor och att berätta om sig själv, varifrån hon kom och hur hon kände det att åter vara i hemlandet. Hon måste berätta om hon tyckte att Italien var vackert, vad hon tänkte om Tyskland, om hon var intresserad för filmen, och om hon ansåg radion vara en vän eller en fiende till musiken.

Oaktat sin berömdhet var fröken Giovanna Ioansini i allmänhet blyg, och ehuru hon var operasångerska hyste hon ett visst obehag för offentlighet. Hon gav ganska ytliga och schablonmässiga svar åt de frågande och var glad när kvällen slutligen kom och hon fick gå till vila i sitt hotellrum.

Men då denna bok till stor del kommer att röra sig om fröken Ioansini, kan varken läsaren eller jag vara tillfreds med endast allmängiltiga fraser; tvärtom ha vi, mänskligt att se, mycket större rätt än alla

andra att lyfta på slöjan till fröken Ioansinis inre, i all synnerhet som vi icke känt henne tidigare. Emedan vi i den trängsel, som omgivit henne hela dagen, inte kunnat nå henne, gå vi nu på kvällen in i hennes sovrums, dit hon dragit sig tillbaka. Där hoppas vi träffa henne ensam, och med författarens prerogativ gå vi in genom de lyckta dörrarna. Läsaren tycker måhända som jag, att det är en smula genant att mitt i nattens mörker tränga sig in i hennes sovrums. Men eftersom hon är en operasångerska trösta vi oss med att hon tillhör offentligheten och natt och dag måste vara visibel om hon vill eller inte.

Där ligger hon nu i bädden med sitt ovala vackra ansikte på den böjda armen. Hennes bruna hår faller ner över ena kinden. Hon andas oroligt. Tid efter annan varnar man en liten nervös ryckning i de svarta ögonfransarna. Det är lätt förklaradt, ty man är ingalunda i lugn och säkerhet ens då man sover. Visserligen ha de flesta i vanliga fall någon skyddsängel, kanske flera, som värjer dem om natten för allehanda otyg och faror. Men med fröken Ioansinis skyddsänglar är inte allt i ordning. I sina bemödanden att gripa in i hennes liv och vända allt till det bästa ha de så ofta vrickat sina vingar, att de numera ha nästan lika mycket att tänka på sig själva som på henne. Därför härskar en viss oordning omkring den sovande fröken Giovanna Ioansini. Mörkret omkring henne är ända till trängsel fyllt av allehanda gåtfulla varelser och gestalter. Där trängas hennes egna tankar och drömmar, där hänga fragment av otydliga känslor i luften, andras hat och avund kretsas omkring henne med sina vidriga ansikten, och hennes egna begär och repulser

vagga omkring i rummet som någotslags mystiska levande gestalter. Där är ett sådant virrvarr, att de redan förut i viss mån konfunderade skyddsänglarna inte fullt kunna känna sig hemma i denna trängsel.

Hon ligger alltså i bädden med sitt vackra ovala ansikte på den mjuka fylliga armen och är i det närmaste skyddslös. Vi kunna inte tala med henne då hon sover. Men tillfället är ganska lämpligt att ändå nå vårt mål. Vi stiga försiktigt ut ur våra stofthyddor — läsaren räcker mig handen — och försedda med en liten ficklampa blanda vi oss omärkligt i vimlet av fantasier, som bölja omkring i rummet, av elementaler och astralkroppar, gångna och ofödda öden, skyddsänglar, magiska skapelser, hat- och avundsgestalter, hjärnspöken och allehanda små tomtar. Vi vandra som de, oberoende av materien, ut och in genom lyckta dörrar, uppåt och nedåt, horisontalt, vertikalt, tvärs genom stolar och bord, lampor, kommoder. Och vips — när det inte väcker något större uppseende hos de övriga spökena, hasta vi i smyg rakt igenom pannan in i den sovande fröken Giovanna Ioansinis hjärna. Seså. Nu kunna vi börja vår interna upptäcktsresa.

Det är ganska oordentligt här. Rentav slamsigt. Tankar, känslor, avsikter och anlag äro inte ordnade. De äro inte numrerade och lagda i sina respektive fack, de äro kastade hit och dit som i en skräpkammare. Varför har hon kommit till Finland, fast hon egentligen inte ville komma? Varför lät hon intervjuas sig, fast hon egentligen inte ville låta intervjuas sig? Varför berättade hon bara strunt för tidningsmännen, fast hon i sitt innersta dock velat säga rätt mycket? Aha, där se vi! Man hade övertalat, ja trugat henne att komma

till hemlandet. Man hade velat binda en stjärna med internationell ryktbarhet vid vår operascen. Man hade framhållit för henne att hon här komme att vara den absoluta stjärnan, ett exempel för framtiden, en reformator och ett rättesnöre för kommande generationer. Nu hade hon vänt Europa och sin glansfulla internationella karriär ryggen. Och nu verkade det som om hon inte varit fullt säker på om hon handlat förnuftigt. Också för oss är det svårt att veta vad som varit det fördelaktigaste. Här är för oordentligt för att vi skulle kunna få någon klarhet i dessa frågor. Vi vandra djupare ner. — Varför blev hon överhuvudtaget operasångerska? — Fadern var kapten och modern en adlig dam. Hur hamnade flickan vid operan? Sturm und Drang? Självständighetsfantasier och längtan att kantänka uträtta något här i livet? Javisst. Allt detta och dessutom icke minst en olycksbringande vacker röst och ett oemotståndligt utseende med en hemlighetsfull charm. En vacker dag uppenbarade sig en teaterdirektör klädd i visitdräkt. Han övertygade kaptenen om att det varit ett brott att inte låta Giovanna — eller Johanna som hon då ännu hette — gå in vid teatern. Hon skulle komma att erövra hela världen. Det skulle för henne vara den största lycka man kunde tänka sig.

Det var ett hårt slag för fadern. Men han var kapten och trodde i allmänhet på vad välklädda människor sade. Stackars far! Och stackars flicka! Man skall aldrig låta personer klädda i visitdräkt ingripa i ens liv.

Hur hade det sedan varit med den stora lyckan?

Som med kulisserna på en teater. På avstånd ett av diktens ljuvlighet och sanningens pärlor skimrande

tempel, och på nära håll en samling trasor och träbockar som stinka av målning och fernissa. Giovanna Ioansini hade haft stora framgångar i Italien och i Tyskland, men det hade dock känts för henne endast som trasor och fernissa. Hon måste jakta vidare. Och det är nu en gång så med komediantföljet, att också de, som ge sig åt detta yrke på grund av utomordentliga gåvor och en sublim längtan till det upphöjda och sköna, inom en jämförelsevis kort tid befinna sig i samma atmosfär som alla de andra. Där ta de sen efter både gott och ont av dem de ha att göra med, hela detta gycklarsällskap, dessa självdyrkare, intriganter, odågor, upporsmakare, skökor, lögnare, horbockar och dumsnutar. Man äcklas, man tuggar sönder sina naglar av nervositet och oro, man blir offer för självmordsmani, köper stora doser veronal på apoteket — och lever trots allt vidare. Det dröjde därför inte länge förrän också Giovanna, åtminstone ytligt sett, kunde räknas till samma kategori. Det yttre perspektivet var ju nog så grant, men för det som var bakom och inuti, saknades i hög grad en pliktmedveten gårdskarll eller en rapp och duktig skurmadam. Där härskade en oförlåtlig röra, en pinsam vårdslöshet, ja rent av snusk.

Stackars far. Stackars Giovanna. Man skall aldrig låta personer klädda i visitdräkt ingripa i ens liv.

Hade då kärleken aldrig gett färg och värme åt hennes tillvaro?

Nej.

Och ändå var hon minsann ingen virgo. Hon hade i utlandet redan ganska tidigt kommit i intimt umgänge med män. I början hade hon hängett sig däråt för att det i allmänhet så brukades. Hennes ungdom inföll

just vid världskrigets slut, och på den tiden fanns det ingenting löjligare än dygd och moral. Sedan hade utövandet av hennes kvinnlighet omärkligt blivit ett livsbehov för henne. Hon var till och med mycket förtrogen med alla erotikens olika fasetter. Men det hade aldrig fallit henne in att detta haft något med kärlek att göra. Och hennes möjligheter att hysa känslor av verklig kärlek hade av hennes så att säga lätt-sinniga liv tydligen blivit inkorkade för evinnerlig tid. — Vi gå djupare ned. När människan sover, stå inte dagsmedvetandets censorer vid tröskeln till det innersta. Vi kunna obehindrat gå djupare ner i minnets källarvåning, så få vi se mera. Professor Freud påstår att man där nere bevarar minnet till och med av sin födelse. Men vi måste skynda, ty ett tu tre vaknar fröken Ioansini, och här sitta vi vackert fast i hennes hjärna och slippa inte därifrån utan måste skämmas för vår nyfikenhet. Lyser då intet vackert minne från hennes barndom in i hennes liv, så att hon kunde ana vilken väg hon bör gå?

Nej.

Här kunna vi själva se. Hennes barndom tycks inte vara mera ordnad än något annat. Barnpigor och tjänsteflickor finnas i överflöd omkring henne, men det hade varit lika bra om de inte funnits. De springa omkring med soldater och unga arbetare. Kurtisen begynner vanligen med barnet, som får vara anknytningspunkt. Hon får rida ranka på soldatens lår och hans grova händer smeka det fina barnets knän och kinder. Lilla Johanna förstod inte hur opassande det var, hon tyckte tvärtom att det var roligt. Och det värsta var, att hon genom sådana upplevelser

i barndomen för hela livet nästan helt och hållet miste sinnet för någonting så fundamentalt som den sociala skillnaden. Hon lärde sig nog skillnaden mellan goda och elaka människor — hennes barnjungfrur misshandlade henne ofta — men eljest trodde den stackars flickan, att den ena kunde vara lika god som den andra oberoende av kläder och finhet.

På bakgården bodde några arbetarfamiljer. Johanna var strängt förbjuden att leka med deras barn. Men hon fick aldrig klart för sig på vilken grund man förbjudit henne det. En gång sprang hon i alla fall ut i skogen med en jämnårig gosse från bakgården. Hon tyckte om honom. De stannade i skogen hela eftermiddagen. Det var det härligaste hon någonsin varit med om. Hon mindes hela sitt liv denna stund, hur solen sken genom björkarnas ljusa grönska, hur blommorna sågo på dem. Man hade länge sökt henne. Då hennes far slutligen funnit henne och förde henne med sig hem, hade hon blivit rädd för pigorna och gråtit. Men då hade fadern sagt, att när pappa var med henne behövde hon aldrig vara rädd.

Men var är då hennes mor?

Ack, det var mycket sorgligt med henne. Hon hade dött vid Johannas födelse. Vi försöka komma djupare ned. — Där se vi modern ligga i en vit kista prydd med rosor och förgätmigej. Där är doft av blommor, där är doft av mörka granar. En mild och djup livsbejakelse vilar över den dödas ansikte. Solstrålar sila in genom den vita gardinen och bygga en hög stege av ljus från rosorna och förgätmigejen till en mild, klarblå himmel.

Hon hade inte tvungits genomgå all födelsens vända.

Men kan väl någon komma till världen utan smärta? »Du skalt föda din barn med sweda.» Det ser ut som om Giovannas födelse inte fullt slutförts, som om något av den överlämnats från modern till henne själv att bära. Vilket arv att förvalta och fullfölja! Man blir illa till mods. Man bävar vid blotta tanken på att själv tvingas att bära en del av sin födelses vända. Hur länge måste man bära på en sådan förbannelse? Hela livet? Ända tills döden en gång kommer från höger eller vänster och slår allt i kras?

Men var är Giovanna själv? Bilderna ligga så långt tillbaka i tiden, att de bli otydliga och dimmiga.

Det lilla byttet som ligger i en liten vagg i rummet bredvid, det är hon. En tjänarinna vårdar det. Kaptenen står bredvid det med tårfyllda ögon och gör sig löjlig i sin ömhet. Han smacker med tungan och säger tui, tui, lilla solstrålen! Han visslar som en fågel. Och så vänder han sig bort och kväver en snyftning.

Nära vaggan står det gamla morauret. Det tickar lugnt och förnöjt. Det är en hundraårig medlem av familjen och vill allas bästa. Ur dess öppna, hederliga ansikte skiner ett kärleksfullt löfte, att ur evighetens diamantberg picka fram endast sådan tid, att den passar för, ja rent av inkom är gjord för det späda lilla flickebarnet i vaggan. I hela rummet finnas inga varsel om harm och slit, inga järtecken om tårar och ångslan.

Men morauret är ej den, som föder tiden eller utstakar dess väg. Tiden blåses till liv någonstädes långt borta, och där har morauret intet att bestämma. Tiden kommer oemotståndligt flytande, som en bred,

oändlig flod utan gränser och mål. Den böljade fram till Giovanna, den flöt genom henne, den lyfte henne, den förde henne med sig och sade, att hon hädanefter måste följa med, hur det än gick och vart det än bar. »Det är jag, som bestämmer människornas öden!» sade den.

På himlen funnos många stjärnor. De läto sina strålar tränga igenom tidens ström. Hur tiden än vred sig och försökte undkomma, hur den än strömmade och flydde, strålade dock det, som var skrivet i stjärnorna, igenom den. Den försökte torna upp sina böljor ända till himlen för att släcka stjärnorna. Men den nådde inte upp till dem, och deras tecken strålade orubbliga ifrån ett evigt levande firmament.

*

Vad av allt detta hade fröken Ioansini kunnat berätta för journalisterna? Också på oss har det gjort ett ganska förvirrat intryck. Vi stiga långsamt uppåt, tills vi åter äro i hjärnans ytligaste vindlingar, och hastigt smyga vi oss ut samma väg vi kommit tvärs igenom pannbenet.

Bli inte förskräckt. Gestalterna här omkring äro desamma som voro här då vi kommo. De kunna inte göra oss något ont. Nu försvinna vi ur rummet genom den låsta dörren och äro ute i hotellets tomma korridor. Vi kunna bege oss hem i allsköns ro, som hade ingenting skett.

Dimgestalterna i rummet bli oroliga. De se mot fönstret. En blytung regngrå dager börjar sippra in genom gardinen. Giovanna Ioansini ligger i bädden med sitt vackra ansikte på den böjda mjuka armen. I

hennes ögonfransar skönjes en lätt ryckning. Hon drar ett djupt andetag, som ville hon vakna. Det ljuder nästan som en suck.

De nattliga fantomen förblekna, bli genomskinliga och dunsta bort. En skyddsängel står ännu kvar. Dess vingar lysa i morgonljuset. Men snart blir också den osynlig. Man vet inte om den stannar på sin post, eller om också den till slut lämnar Giovanna ensam.

II.

»Hon ser ju ut som en docka», sade den aderton-årige Lasse Björcklin till sin mor. Giovanna Ioansini hade hyrt en dubblett hos änkan efter en av sin faders regementskamrater och hade efter ett längre samtal med henne gått in till sig. »Dockorna ser inte alldeles ut som hon», svarade överstinnan Björcklin. »Hon har någonting gemensamt med en docka, men dockorna ser tryggare ut, och den här fröken — vad hette hon nu igen? — den här fröken Ioansini har någonting osäkert i sin blick. Hon verkade mycket rar, men jag hade inte hyrt ut dubbletten till en konstnärinna, om vi inte hade känt hennes far. Dessutom litar jag på doktor Linds rekommendationer. Men det är ändå något, som oroar mig, och det är inte långt ifrån att jag smått ångrar att ha hyrt ut dubbletten till en person, som vi känner så litet.»

Det var första gången i sitt liv överstinnan Björcklin hyrde ut rum. Den ekonomiska depressionen hade tvungit henne att inskränka sig. Utomstående personer behövde ingalunda märka hennes ekonomiska situation, hon höll sig alltjämt med en hushjälp och alla sina ägodelar hade hon ännu i behåll. Hon kände nu en viss oro inom sig, då en främmande nästan rakt ifrån gatan kommit in i det stilla hemmet, som

redan i årtal endast varit inställt på överstinnan och hennes unge son. Förutom hennes beträngda ekonomi hade kanske en liten förlåtlig fåfånga även spelat sin roll härvidlag. Hela staden, hela landet var stolt över att fröken Ioansini kommit tillbaka till nordn, och nu bodde hon, just hon, den världsberömda som alla beundrade, hos överstinnan. Men det verkade dock på något sätt beklämmande, när denna jätteberömdhet flyttade in i dubbletten.

Överstinnan hade haft rätt, då hon tyckte att fröken Ioansinis blick var osäker. Ännu när fröken Ioansini var ensam i sina rum, var hennes blick osäker, fastän ingen såg henne. Detta var nämligen första gången hon skulle bo i ett hem, sedan hon lämnat sin far. Hon hade nästan glömt vad ett hem var. Hon hade i årtal flackat från hotell till hotell. Hon hade bott i rum, där det den ena dagen bor en handelsresande, den andra dagen en kokott. Giovanna gick långsamt och andaktsfullt omkring i rummet. Hon såg på föremålen, hon såg på tavlorna. I fönstret funnos blommor. Det var som hade alla dessa föremål haft var sin lilla saga att berätta, som hade de sett på henne. Giovanna hade trott att döda ting äro döda, och nu såg hon och kände på sig att döda ting kunde leva; de kunde vara vänliga, sorgsna, lyriska, episka.

Ju längre hon bodde hos överstinnan Björcklin, desto varmare kände hon sig om hjärtat. Men desto osäkrare blev hennes uppträdande. Giovanna var nämligen inte ett av Guds bästa barn. Hon hade tidigare inte i nämnvärd grad själv lagt märke till det. Men nu, då hon de sista tiderna verkligen försökt sitt bästa i alla avseenden, blev hon alltmera medveten därom. Under

efterkrigstiden hade hon ute i Europa, speciellt i Tyskland, dragits in i det allmänna moraliska förfallet. Hon hade visserligen aldrig stulit och inte heller mördat, men på det sexuella området hade hennes moraliska indisposition alltmera tilltagit. I början hade hon vid sina felsteg vanligen åtminstone haft en »stor upplevelse», eller också hade hon gjort sig självförelser. Något senare hade hennes samvete i viss mån uppmykats, så att dess svidande, skam till sägandes, nästan enbart känts som en angenäm ingrediens i njutningen. Då hon kom till Finland, hade hon i början varit något villrådig. Av rent yttre skäl hade hon levat exemplariskt, hon hade ännu inte funnit någon som intresserat henne. Då hon dessutom lade märke till att samhället i Finland hade — visserligen inte strängare levnadsvanor, inte heller sundare moral — men en argare inställning till andras görande och låtande, greps hon av oro och beslöt att foga sig i vad den allmänna meningen fordrade av en person, som ville åtnjuta samhällets aktning.

Med hennes energi såg det ut att lyckas. I september hade hon kommit till Finland, nu var det redan november, och allt hade gått bra.

Småningom började till och med hennes samvete ge livstecken ifrån sig. Det var nästan humoristiskt, tyckte hon. I början roade det henne, ibland kunde hon till och med brista i skratt åt det. Något att gnaga på från hennes nuvarande liv hade samvetet egentligen inte. Men samvetet är en hungrig egoist. Det började rota i det förflutna. Var hon värdig att andas denna rena luft? Var hon värdig att röra sig i detta hem, bland dessa ting, som levde och som alla hade

sin ljusa och vänliga saga? Tänk om hennes samvete, den vargen, eller någon annan, berättade för överstinnan om hennes liv i utlandet? Giovanna var stundtals offer för en kvävande oro. Men då kom hon ihåg sitt barndomshem, som så liknade detta. Kommo där spöken och troll när hon lekte ensam i barnkammaren, sprang hon in till far, och allting var bra igen. Så gjorde hon också nu. Kommo där minnen från det förflutna, kommo där onda samveten och andra spöken som sträckte sina klor efter henne, lämnade hon sina rum och gick in till överstinnan Björcklin. Hon försökte av sitt innersta hjärta att få ett vänligt ord av henne. Lyckades hon, kändes det som hade all skugga från forntid och framtid skingrats av sol, och hon tyckte sig vara ett barn, som inte kan leva av annat än av godhet. Om någon tid kallade hon förtroendefullt överstinnan för »lilla mamma» och hennes pojke för »stygga lilla bror».

Överstinnan ångrade inte längre att hon hyrt ut rummen till Giovanna. De hade redan efter någon månad vunnit varandras hjärtan. Överstinnan tog henne ofta med till sina bekanta. Giovanna hade till och med lovat medverka vid en patriotisk fest, till vars verkställande kommitté överstinnan hörde.

»Det är ändå en stor skillnad mellan konstnärer av bildad familj och allehanda löst gycklarpatrask», brukade överstinnan säga till sina bekanta.

III.

Det var en morgon i mitten av november. Den världsberömda sångerskan Giovanna Ioansini steg långsamt upp ur sin bädd. Hon svepte sin japanska kimono omkring sig. Hon skakade på huvudet för att preliminärt ordna sitt bruna hår. Hon tvättade sig, hon borstade tänderna, hon kammade håret och manikurerade sina naglar. — »Ack», hörde man henne sucka, »borsta tänderna, putsa naglarna, ta på sig skorna, — allt detta för att gå på operarepetition. Sedan repetera och repetera, för att en kväll få stå och sjunga Mozart för en utvald skara oxar, höns och markattor!»

Hon hade börjat ångra att hon kommit tillbaka till Finland. Hon hade tyckt sig märka att hennes roller lika gärna kunnat utföras av vilken stympare som helst. Man varken behövde henne eller kunde uppskatta henne. Man hade velat fästa vid operan ett berömt namn, det var alltsammans. Hon hade dessutom ganska snart märkt, att hela hennes konstgren inte spelade någon roll i hemlandet. Om det sjöngs bra eller illa på operan, gingo fosterlandets angelägenheter dock sin vanliga gång. Då en svår ekonomisk kris gick över landet, blev det fråga om att stänga hela teatern. Ja, riksdagsman Ides från Tornedalen hade till och med inför sittande plenum förklarat att skadan

inte vore stor, eftersom konst är en onödig lyx, ett obrukbart bjäfs, och alla konstnärer mer eller mindre förkomna personer.

Giovanna hade hela sitt liv byggt på konsten, hon hade i den sett ett fönster till himlen. Plötsligt förklarar en bonde från Tornedalen att det inte är så, och samhället med riksdagen i spetsen tiger stilla. Giovanna kände sig beklämd, hon tyckte sig vandra bland främmande människor. Som konstnär hade hon visserligen aldrig tagit samhället på fullt allvar, hon hade betraktat det som en misslyckad men ofarlig vits. Men nu började hon alltmera känna en dunkel avsmak för det. Hon kände sig bitter och nedslagen.

Då hon nu saknade sina båda stora uttrycksmöjligheter, konsten och erotiken, kändes det som om något hade gått i baklås — det slapp inte ut, det var instängt, men det jäste, det oroadde och flämtade efter luft.

Också denna morgon kom hon för sent till repetitionen. Kapellmästaren såg demonstrativt på sitt fickur och regissören sade behärskat:

»Kanske vi kan börja.»

På andra sidan scenen sutto några medlemmar av operans corps de ballet iförda övningskostymer och badkappor.

»Ifall hon inte nu äntligen döms till disciplinsböter, tänker jag inte ens på att betala mina straffpengar», sade fröken Luna de Motti.

»Det är skillnad mellan att komma några minuter för sent och att mitt under pågående föreställning smila åt sina kavaljerer i salongen», lät fröken Moussia Bjälogorskaja undfalla sig.

»Surt sa räven om rönnbären», mumlade fröken Luna de Motti.

»Vad menar du med det?» sade Moussia med aggressivare tonfall. «Var god och tal!»

»Det är svårt att smila åt kavaljerer när alla tas ifrån en.»

»Hör du! Hör du! Jag skall visa dig! Jag skulle skämmas ögonen ur mig om en enda av dina snorkilningar ens vågade se på mig.»

Hon kunde inte behärska sig längre, utan brast ut i spasmodiska snyftningar.

»Nu när Henning Lind har lämnat dig för den oemotståndliga Giovanna», sade Luna de Motti med övermodig stämma, »har du ingen annan än din snuskiga statist att hålla dig till.»

»Förlåt, min fröken, han är statist bara av intresse, varendaste en människa vet mycket väl att han är direktör.»

Fröken Luna de Motti gav till ett skallande hånskratt. Fröken Moussia Bjälogorskaja svängde på klacken och tog några hastiga steg. »Ack Gud», sade hon, »vad för ett pack som samlas vid en teater!» Hon spottade på golvet framför den alltjämt hånskrattande fröken Luna de Motti.

På en bänk vid sidokulissen satt en herre, som var synbart irriterad av uppträdet. Det var doktor Lind.

Doktor Henning Lind hörde inte till operans personal. Han hade en gång i sin tidigaste ungdom varit skådespelare. Men ganska snart hade han fått nog av det och återupptagit sina avbrutna studier vid universitetet. Han var estetiker, skrev små träffande, spirituella och någon gång elaka uppsatser i tidningarna, han

var essäist och privatfilosof. Han var cirka fyrtiofem år gammal, men såg äldre ut. Hans ansikte med sina tunna läppar verkade något torrt ehuru sjäfullt, och hans grå hår vid tinningarna gjorde att han såg i viss mån intressant ut. Sin filosofi hade han minst lika mycket studerat i det levande livet som i vetenskapliga avhandlingar. Det berättades rätt allmänt ganska bisarra historier om honom, ehuru han redan i några års tid hade levat mycket tillbakadraget och resignerat. Han höll som bäst på med ett större arbete, som behandlade teatern, och han hade därför utverkat tillstånd att närvara vid repetitionerna på operan.

Alla trodde att doktor Lind hade ett förhållande med fröken Ioansini. Teatermänniskor ha svårt att föreställa sig att två personer, som ofta äro tillsammans, inte öva otukt med varandra. Löjligt. Ingenting var fjärmare än ett förhållande mellan Henning och Giovanna. De voro de enda på hela teatern, som förstodo varandra. Det var allt. — Han var den enda av de på operan förekommande personerna, som kommit i närmare personlig kontakt med Giovanna Ioansini. Hon tyckte det var vilsamt att vara med en person, som en gång sade ett och en annan gång raka motsatsen, då ju alla andra i detta land med en rakryggad halsstarrighet aldrig ansågo sig kunna vara så karaktärslösa, så föraktliga, att de skulle frångå en engång fattad åsikt, låt vara att de hade den med sig redan från vaggan. Men grunddraget hos honom var dock en resignerad, passivt skeptisk inställning till allt och alla, kryddad med en nypa spirituell, kylig morbidezza. Doktor Lind var den enda av dem fröken Giovanna Ioansini kommit i beröring med, som förstod vad hon sjöng, när hon

sjöng Mozart eller Bach. Han var den enda som lagt märke till, att hon också måhända var något annat än blott en god operasångerska, som så många andra. Men han var också den enda som lagt märke till, att de sista tiderna inte allt var som sig bör med den berömda sångerskan. Hon hade också själv någon gång antytt ett och annat. Han hade försökt bortförklara det, trösta henne.

Giovanna Ioansini hade märkt uppträdet mellan de två ballerinnorna. När hon hade en längre paus, gick hon till Henning Lind och satte sig bredvid honom. »Allt slags folk måste man ha att göra med», sade hon suckande. »Och dessa människor vill vara konstnärer!» Hon gjorde en gest också i riktning mot de andra sångarna.

»Jesus Maria Josef!» utropade doktor Lind. »Vem tvingar er att vara med dem? Jag har sedan många år inte sällskapat med konstnärer och känner mig bättre än någonsin. Min neurasteni har minskat och det är inte utan, att min ischias också börjat ge med sig.»

»Vad är det då för folk ni umgås med?» frågade Giovanna nästan perturberat.

»Exempelvis ingenjörer, officerare, arbetare, allt slags smått folk, tjänstemän, gymnastiklärare . . .»

Giovanna gav till ett högt skratt. »Vad i himlens namn har ni att göra med arbetare — eller med gymnastiklärare? Det är ju härligt», sade hon och fortsatte att skratta.

»Ni har stirrat er blind på konstnärer, detta löjliga följe», sade doktor Lind. »Se på en gymnastiklärare: han är inte överintellektualiserad och har därför sitt sunda förnuft i behåll. Vad han säger har alltid ett berättigande och väger som rent guld i jämförelse med allt

det snafs, alla de äckligheter, lögnaktiga påhitt, pretentiösa uttalanden och hysteriska gester, som konstnärer exekverar. Han sköter sin kropp och är därför frisk och normal, lider inte av depressioner, monomanier eller paranoia. Han bevarar sig därigenom från bitterhet, avund och lömskhet. Och kom ihåg att en sund kropp dessutom försvarar själen mot onda andar. Han utbildar stora män, som bär vårt rykte över hela jorden, men han får aldrig någon tack för det. Han lever tillbakadraget och överlämnar fåfängan och divafasonerna åt världsmästarna. Han får vanligen nöja sig med anspråkslösa inkomster, vilket gör honom ren i själen och enkel i sina vanor. De är härliga människor. När de talar, ser de en i ögat — inte påträngande fräckt och bornerat, utan flärdfritt och naturligt. Dessutom har jag aldrig hört en gymnastiklärare tala illa om andra människor. De kan slå till om det gäller, men de smusslar aldrig gift i sin nästas mat, och de gnager aldrig fötterna av sina medmänniskor. De är måhända kantiga och något tungrodda. Men det är bättre så. Man kan inte jonglera med dem, men man kan bygga på dem, man kan använda dem som hörnsten eller grund. Och det kan man inte göra med en konstnär, som är lik en rund gatsten och som passar i var mans hand och under var mans fötter.»

»Allt det där kan ju vara nog så bra, men ni är orättvis mot konstnärer. En verklig konstnär är en trollspegel som återger tillvarons innersta mening. Han ser in i fjärde och femte dimensionen, han anar världstanken och känner pulsslagen ur de kosmiska vidderna. Han bygger inte på denna världens gods och guld, nej, han samtalar med etern. Han ser allt, känner allt och

förlåter allt. Själva döden blir honom en glädje- och jubelfest, han övergår i en skepnad av eviga strålar.»

»Snälla fröken, ni är sjuk, ni är illamående, jag ringger efter en läkare om ni inte genast slutar. Visa mig en enda sådan konstnär som ni talar om. Till exempel scenkonstnärer, i all synnerhet operaartister, är ju kända över hela världen för att vara fenomenalt stolliga. De återger ingalunda tillvarons innersta mening, de visar bara sin egen innersta mening, som är fåfänga, avund, kall sinnlighet, fullkomlig brist på ethos, en oformlig egocentricitet och, som sagt, en stollighet, som i dimensioner kan tävla med firmamentet. Inte gods och guld? Jag har i min levnadsdag inte sett ett sniknare följe än konstnärer. De går över lik för ett ringa honorar. Och att de förlåter allt, är rent nonsens. Vem skvallrar, baktalar, svärtar ner och beskärmar sig mera än en nutida konstnär? Och tro mig fröken, för honom är döden inte en glädjefest. Redan det infama ödet att vid detta tillfälle, då alla med eller mot sin vilja är tvungna att berömma honom, inte kunna gå omkring och brösta sig, förstör totalt hela jubelfesten. Han kan inte gå till sina antagonister och med ett naivt, nästan tjänstvilligt ansiktsuttryck säga: 'Inte råkade ni vara på min begravning? Vad var det egentligen direktören sade om mig, jag uppfattade inte allt, jag stod lite avsidet?' — Nej, tro mig: en konstnär fruktar döden värre än ett svin fruktar slaktkniven.»

»Och gymnastikläraren?»

»Dör som en älg i skogen, det vill säga utan offentlighet, utan publik, utan applåder och bisseringar. Har fröken någonsin sett en gymnastiklärare dö?»

»Nej, bevare mig!»

»Han böjer sitt huvud mot marken, ger upp sin själ, och när han kommer till himlen, fröjdar sig änglarna mer än om det vore en konung.»

»Jesus hjälp mig! — Att blåsa upp en gymnastiklärare på detta sätt! Med ert hokus pokus, comme ci, comme ça, kunde man karda upp en sparv till världsbegynnensens urtöcken. Men jag skall försöka. — Hur var det? Ingenjörer, officerare, arbetare . . .?»

»Vanliga människor, Åggelby Skyddskår, Frivilliga Brandkåren i Mosabacka . . .» Då Giovanna blev mycket uppsluppen av doktor Linds senaste yttrande fick han en prästerlig värdighet över sig, höjde på ögonbrynen och sade med allvarsamt mild övertygelse: »Just så, min dyra fröken! Var vänlig och skratta inte. Det är inte så lätt som ni tror! Man kan skjuta över målet, och vad som vore en katastrof: man kan också skjuta under målet. Men framför allt: skratta inte, ty den som skrattar åt Frivilliga Brandkåren i Mosabacka, måste döden dö! Det är farligare än ni tror!»

»Jag lovar, snällaste herr doktor, att aldrig skratta åt era ideal, jag lovar att hädanefter söka upp dessa underbara vanliga människor.» Hennes skratt klingade som ett fågelkvitter en vårmorgon. »Jag lovar att söka upp dem», sade hon och var ända in i själen road av doktor Linds påhitt med Åggelby Skyddskår och Frivilliga Brandkåren i Mosabacka.

Fröken Moussia Bjälogorskaja satt ensam på en stol på andra sidan scenen. Hon hade kastat det ena benet över det andra och vaggade häftigt med foten. Hon rullade med ögonen och bet sina naglar. Var gång fröken Ioansinis klingande skratt nådde hennes öron,

var det som hade man stuckit hennes hjärta med nålar.

Hon hade i ungefär två års tid mycket sällskapat med doktor Lind. Men deras utveckling hade gått åt så olika håll, att förhållandet dem emellan slutligen rivits mitt itu. Henning Lind hade blivit stillsammare och mera inåtvänd, hon däremot allt temperamentsfullare, bullersammare och mera obehärskad. Slutligen hade han brutit med henne. Hon hade varit utom sig, hon hade hotat, slitit sig i håret och klöst sig. Men när hon hade märkt att ingenting hjälpte, hade hon svurit heliga eder än om det ena, än om det andra. Slutligen lämnade hon honom i fred. Men det måste var och en förstå, att hennes kvinnliga hjärta omöjligt kunde tolerera, att doktor Lind nu mitt för näsan på henne flirtade med fröken Ioansini, och att hon dessutom blev utsatt för sina väninnors hån. Undra på att hon vaggade med foten, undra på att hon rullade med sina stora mörka ögon och tuggade sina naglar.

Hon sällskapade numera rätt flitigt med en direktör Svanquist, men det var inte samma sak. Dessutom var det fatalt, att han hörde till operans statistpersonal. Det var ingen rekommendation i operakretsar. Man kunde inte heller fullt förklara varför han gjorde det. Några påstodo att han av ekonomiska skäl var tvungen därtill, hans direktörstitel var nämligen ett grand obskyr, andra åter hävdade att han hörde dit enbart av konstintresse. Fröken Moussia Bjälogorskaja kände på sig, att han kunde vara henne till nytta. De hade beslutat att tillsammans gå på den stora fosterländska festen, som skulle äga rum nästkommande fredag.

Medan Moussia satt där och grämde sig, öppnades plötsligt dörren som ledde utifrån till scenen och herr Svanquist trädde in. Moussia steg upp från stolen. Men herr Svanquist gick till doktor Lind och fröken Ioansini, som sutto nära dörren. Moussia blev ytterst bestört. Herr Svanquist ville blott meddela doktor Lind att han också skulle komma till festen. Samtidigt passade han på att göra sig bekant med fröken Ioansini. Det var alltid bra att ha berömda personer i sin bekantskapskrets.

Fröken Luna de Motti kom långsamt vandrande från en sidokuliss. Då hon såg de tre samtalande stannade hon plötsligt. Det råkade vara några steg framför Moussia Bjälogorskaja. Fröken Luna fixerade länge de samtalande. Därpå såg hon älskligt på fröken Bjälogorskaja. Ännu en gång vändes hennes ögon mot de samtalande, varpå hon brast i ett hejdlöst skratt. Moussia sprang upprörd några steg emot henne, hon ville slita håret av henne, hon ville sparka henne. Men hon bemannade sig plötsligt. Det hade varit simpelt. Det hade stridit emot hennes finkänsliga natur och goda uppfostran. Hon behärskade sig.

Hon svängde om på klacken och spottade tre gånger framför den skrattande fröken Luna de Motti.

*

Giovanna Ioansini blev misslynt när hon hörde att också denna ganska osympatiska direktör Svanquist skulle delta i den stora fosterländska soarén, där hon hade lovat medverka. Hon slog dock snart bort alla tankar på honom; hon var på väg hem och kände redan den värmande och trygga atmosfären från hem-

met andas emot sig. Ett litet störande moment var visserligen att fröken Moussia Bjälogorskaja bodde i samma trappa i en annan lägenhet. Deras rum lågo dessutom vägg i vägg. Men de hade ju ingen förbindelse, hon var åtskild från den obehärskade danserskan genom en tjock stenvägg såväl verkligt som symboliskt.

Då fröken Ioansini gick förbi en automobilstation, märkte hon att Lasse Björcklin stod vid en av hyrbilarna med foten på fotsteget. Alltid då hon såg honom, var det som hade en våg av underbar klar och ren värme gått igenom henne. Hans blå ögon och guld-gula yviga hår voro som en avspeglning av Guds första avsikt, då han skapade ungdomen, och hans rörelser voro som en skogskällas ljusa hemlighet.

Han lutade armarna mot det öppna fönstret och liksom hängde in i bilen. Då hon gick förbi, nöp hon honom skämtsamt i örat och drog honom med sig.

»Seså, kom nu bara till frukosten! Stygga lilla bror får inte öda pengar på automobiler. Vad hänger han här för?»

»Detta var nu min mammas fasa, min Johansson, som alltid hjälper mig», sade Lasse skrattande. »Jag engagerade honom för att avhämta oss från soarén i övermorgon. Såg ni honom?»

»Nej. Vad är det med honom?»

»Ingenting särskilt. Han är en alldeles vanlig chaufför. Jag brukar ofta tala med honom. När jag i fjol lärde mig köra bil, var han i samma skola. Vi träffades ofta. Nu när jag inte mera disponerar över någon bil, brukar jag ibland hänga i hans garage, eller också språkar jag med honom där vid stationen. Jag måste

få andas bensingas och oljelukt, eljest förgås jag. Så ni honom inte?»

»Nej», svarade fröken Ioansini och tillade med en diskret sarkasm liksom för sitt eget nöjes skull: »men jag kan ju ta skadan igen vid något annat tillfälle.»

»Han är ingenting särskilt, ingenting extra . . .»

»Jag förstår, jag förstår», avbröt fröken Ioansini. »Men de är de bästa, enligt vad man sagt mig, dessa alldeles vanliga människor. Jag tycker mycket om dem — officerare, chaufförer, gymnastiklärare . . . Jag lovar att en annan gång inte nonchalera honom.»

*

Chauffören Gustav Johansson var på det hela taget en lycklig sälle. Han hade fått alla sina önskningar uppfyllda. Tack vare sin andel i arvet efter fadern hade han kunnat resa till Helsingfors, genomgå skolan för yrkeschaufförer, göra första avbetalningen på en egen bil, erlägga inregistreringskostnader, försäkringspremier och en mängd andra mindre och större utgifter, som yrket medför. Redan som liten pojke hade han gripits av en hemlighetsfull feber när han sett en bil, och kom han någongång i tillfälle att röra vid den eller rent av vara behärlig vid dess skötsel, hade han känt det som om en ödesmättad elektrisk vibration hade strömmat in i honom, gripit och berusat honom. Detta kände han redan då han var en liten pojke, som sprang kring hemknutarna i sina blåa mollskinnsbyxor, barfota och barhuvad.

Vissa kvinnogalna personer, italienare, ryssar — det lär också finnas någotslags kineser, som bli ohjälpligt fåniga då de se kvinnor — ha den avundsvärda

egenskapen att de inom en minut, ja ofta inom förloppet av några få sekunder kunna icke allenast, som vi alla, förälska sig, utan dessutom leva sig in i en vildfrämmande kvinna. De få i en handvändning sitt hjärta att klappa i fullkomlig takt med hennes, de få sitt blod att strömma parallellt med hennes, de känna till hennes hemligheter, hennes själ, hennes eterkropp, hennes hjärna, mjälte, undermedvetande och gallblåsa. Liksom dessa italienare och ryssar förhålla sig till kvinnan, för att inte tala om ovannämnda fåniga kineser, var fallet med Gustav Johansson vad beträffar automobiler. Redan vid provkörningen var han förälskad. Han kände till såväl bilens yttre som dess inre. Johansson betalade sin bil och var nu bunden vid den med kärlekens eteriska girlander för all framtid; de skulle dela gott och ont. Han helt enkelt gifte sig med sin automobil.

Han var inte att förakta som äkta man. Mången hustru till och med av bättre folk än vad Johansson var, hade orsak nog att gå omkring och sura, då de jämförde sina larviga män med denne automobilens starkare hälft. Inte allenast den omsorg Johansson ägnade sitt hjärtas utkorade, utan också hans karaktär, hans läggning, hans förflutna och, mänskligt att döma, hans framtid väckte mångens avund.

Hans barndom och hemförhållanden hade varit särdeles lyckliga. Hans fader hade sen hans tidigaste barndom lärt honom arbeta. Redan som tvåårig pilt fick han plocka bär med de andra barnen, och senare lärde han sig binda kvastar, gå i vall, samla bark från alar, vilken såldes till uppköparen från ett garveri. Småningom fick han delta i de vuxnas arbete ute på åker och äng, i skogar och kärr. Allt detta ingalunda

för att fadern varit fattig, utan på grund av att i familjen redan sen urminnes tider härskat en sådan tradition.

När Gustav sedan i tjugusåldern kom till militären, hade han med sig så pass mycket sol och jämvikt, att han helt och hållet gick fri från de skadliga inflytanden en sådan sammanhopning av unga män av alla sorter medför. Han hade gjort allt för att komma till automobilbataljonen, men det var måhända en ödets goda skickelse, att han inte hamnade till denna i det fördärvade Helsingfors stationerade truppenhet, utan tjänade sin värnplikt i en artilleribataljon, som var stationerad i ett samhälle på landsorten. Och det var bra så. Militärlivets råhet och fördärv skadade honom inte i nämnvärd grad och vad kvinnor vidkommer, var det så gott som omöjligt för soldaterna att komma sig till något i den lilla byn. Nu tror läsaren naturligtvis att det inte är sant, att Johansson trots sina tjuguet år över huvud aldrig intimt umgåtts med kvinnor. Psykoanalytikerna dra öronen åt sig och stämpla Johansson med sina enkom för sådana fall iordningställda klischéer: svår »Oedipuskomplex», »Verdrängungen», »er sucht den Vater», ett »trauma» i den tidigaste barndomen. Så fråga de vad han brukar drömma, och om han lider av svåra tvångsföreställningar. Till denna grupp av lärda sällar sig som ett manligt basackompanjemang skaran av något äldre karllakarlar, som helt enkelt veta att han är onanist, pederast eller det genantaste av allt, impotent.

Inte nog med detta. Också de mera etiskt betonade vilja ha ett ord med i laget. »Det är precis som det skall vara», säga de, och dra honom åt var sitt håll. »Han skall till Evangeliska föreningen!» »Nej!» ropa de fri-

kyrkliga, »han är en av oss!» Adventister och hihuliter klänga sig fast vid honom, teosofier, mystiker och vegetarianer vilja äta upp honom, och missionärerna förkunna hans namn i fjärran länder.

Den störtvåg av osedlighetens pölvatten som i dessa tider välter över hela jordklotet, har visserligen hunnit fram till alla vinklar och vrår, till alla städer, land och riken. Men så långt ha vi dock ej ännu hunnit, att en ung mans renhet endast kunde förklaras genom psykoanalys eller pietism. Här och där finnes ännu något soligt hem, någon undangömd stuga, som undgått syndafloden. En smul ordning i hemmet, goda och allvarliga föräldrar, arbete, något sport i ynglingaåren och en liten procent vanlig bondsk självaktning kunna alldeles väl hålla en ifrån att fjäska var som helst och hur som helst. Alla »Oedipuskomplex» dö i sin linda inför en sansad och icke överspänd mor, allt »Suchen nach dem Vater» kommer knappast i fråga, om man har en omdömesgill och redig pappa. Och tvångsföreställningarna bli ej farligare än vad fallet var med Johansson: han älskade automobiler. Trots att han vid tjuguetts års ålder således ännu inte intimt umgåtts med kvinnor, var han fullt manlig såväl till kropp som själ. Han var dessutom en god sportsman.

Chauffören Gustav Johansson var en lycklig sälle. Han hade bakom sig en lugn och solig barndom, för närvarande var hans önskan uppfylld — han hade sin bil — och hans förnöjsamma, sunda och väl avvägda sinnelag var ett horoskop om en lycklig och normal framtid. Han kunde nästan jämföras med doktor Linds gymnastiklärare. Skada att fröken Ioansini inte hade lagt märke till honom.

IV.

»Ack, vad är det med allt detta!» suckade fröken Giovanna Ioansini.

Hon satt ensam i sin klädloge på teatern. Man höll som bäst på med operan Faust. Giovanna hade lovat medverka vid en fosterländsk soaré strax efter föreställningen. »Vad har jag av allt detta!» suckade hon. »Sjunger jag bra, så är det bra, och sjunger jag illa, så är det också bra. Det är alldeles samma sak som med dem, som sjunger illa om de sjunger illa, och som sjunger illa om de sjunger bra. Man blir stämplad, och när stämpeln är på, är det likgiltigt vad som finns inunder. Vem frågar efter mitt liv, efter min person? Ingen! Inte ens jag själv. Och vad är min levnad? Teater på teatern, liv på teatern, teater i livet, men inget liv i livet.»

Giovanna gick ut på scenen. Förspelet till fängelseakten, som slutar med hennes död, hade redan begynt. Denna gång kom hon inte fullt in i sin roll. Också medan hon sjöng och agerade på scenen, genomkorsades hennes sinne av dessa känslor. De hade de senaste tiderna alltmera börjat plåga henne och suga musten ur hennes verksamhet. Henning Linds »alldeles vanliga människor» hade hon inte funnit, andra människor intresserade henne inte längre, och hon började i allt

högre grad känna sig onödig, sådan hon gick och stod. Samhället, den dåliga men harmlösa vitsen, blev henne alltmera motbjudande. Hade hon inte hemma haft de goda och hjärtliga människorna att ty sig till, är det svårt att säga vart hon hade vänt sig och vad det hade blivit av henne. Överstinnan var för henne som en mor, och Lasse var för henne en ren och klar källa, som ger hugsvalelse till och med om man endast är i dess närhet. Han hade redan något av manlighetens kärvhet, ehuru luften omkring honom ännu liksom lyste av något slags ungdomens oberörda kyskhets, av en innerlig obefläckad mystik. Vad hade hon tagit sig till, om hon icke bott hos Björcklins?

Oaktat fröken Ioansini var mycket kvinnlig, ja nästan mjukt flickaktig, kunde hennes temperament ofta klä sig i ganska resoluta former, ofta tvinga henne till handlingar och posityrer som i viss mening voro främmande för hennes egentliga personlighet, och som därför ofta ledde till allehanda disharmonier. Medan hon nu sjöng tänkte hon bland annat också på hur det vore att helt och hållet bryta sig lös från alla band, och låta ett blint temperament föra sig vart det ville och hur det ville. Skulle det fortsättas så här, skulle förr eller senare allt det inom henne, som inte fick utlösning, småningom börja ruttna och hon bli offer för en inifrån utgående förgiftningsprocess. Hon började längta till något nytt, till nya människor, nya länder och nya öden. Medan hon sjöng tänkte hon på allt detta.

»Sjunger jag bra, så är det bra, och sjunger jag illa så är det också bra.»

Men fröken Ioansini hade inte bort vara alltför

säker på, att det alltid endast var bra. Just nu — det hade även hänt redan tidigare någon gång — var där en och annan bland åskådarna, som kände sig en smul besviken, och de flesta av kollegerna hade redan en längre tid öppet uttalat åsikten, att fröken Ioansini var överreklamerad. Det var med en viss begärlighet de noterade ofördelaktiga fakta om henne. De hade dessutom fått höra ett och annat om hennes liv i utlandet. Ingen kunde med säkerhet veta, om det var sanning eller endast elakt skvaller, men man noterade det med en viss tillfredsställelse. Dessa ofördelaktiga fakta började alltmera tätna omkring henne.

Hon sjöng ganska frånvarande och besvärades dessutom av tanken att efter föreställningen vara tvungen att sjunga igen på soarén. Hon visste inte hur hon skulle kunna uthärda den fosterländska festen. Den skulle naturligtvis bli en exposé av allt förljuget och motbudande samhället hade att uppvisa. »Ack måtte denna operaföreställning aldrig ta slut», tänkte hon, medan Faust och Mefisto försökte få henne ut ur det dystra och tråkiga fängelset.

I påklädningsrummet för solodansöser härskade en ytterst nervös spänning. Det var nödvändigt att hela balettpersonalen, också solodansöserna, medverkade i egenskap av Guds änglar vid operans slutapoteos, där Margareta, respektive fröken Ioansini, efter alla kalamiteter far upp till himmelen. Fröken Luna de Motti väntade nu med otålighet att så fort som möjligt få hjälpa till vid Margaretas himmelsfärd, ty hon var också engagerad att uppträda vid festen. Det hade väckt en viss förvåning, att man inte engagerat Moussia Bjälogorskaja då hon i allmänhet ansågs som en bättre

dansös. Men i den kommitté av officerare, som hade underhållningsprogrammet om hand, förstod man sig i allmänhet mera på dansöser än på dans, och då en ung löjtnant dessutom påpekat, att ett ryskt namn inte kunde pryda en så utpräglad fosterländsk soaré som denna, hade man anmodat fröken Luna de Motti.

Löjtnanten hade kommit för att personligen avhämta fröken Luna och stod nu utanför påklädningsrummets dörr med sitt ur i handen. Bredvid honom stod direktör Svanquist med cylindern i den ena handen och likaså med uret i den andra.

Fröknarna sutto i sina kyffen och voro otåliga ända till bristningsgränsen. Fröken Moussia Bjälogorskaja, klädd till ängel i långa slöjor av crêpe de chine och stora vita vingar, satt vårdslöst med det ena benet över det andra på en trasig stol.

»Kan de idioterna inte snart sluta upp med sitt skrikande, så man slapp härifrån», sade hon.

Fröken Luna de Motti, likaså i skinande änglahamn, tog cigaretten ur munnen, kastade en sarkastisk blick mot fröken Bjälogorskaja, vände sig till de övriga och sade älskligt: »Hon har bråttom, hon», och sedan naivt till fröken Bjälogorskaja själv: »Jag begriper inte vad som oroar dig. Om du kommer någon minut för sent, eller någon timme, eller om du över huvud taget alls kommer till festen, kan vara ungefär ett och detsamma. Du skall ju inte uppträda där.»

»Jag betackar mig för att uppträda vid tillfällen, dit man endast kommer in tack vare sitt goda hjärta. Jag säger 'hjärta' för anständighets skull. Jag menar nog något alldeles annat, huvudsaken är att du begri-

per. Du har din uniformerade snorkilling att tacka för att du alls får dansa där. Också 'dansa' säger jag bara för att jag har fått en anständig uppfostran — en annan skulle kalla det gud vet vad.»

»Och du, kantänka!» sade fröken Luna de Motti i det hon uppgav ett pärlande skratt. Hon ordnade otåligt sina änglavingar och fortsatte med sitt älskliga leende: »Direktör Svanquists 'hjärta', som du har att tacka för att du får komma med, klappar nog inte under frackvästen.»

Detta var för mycket för fröken Moussia Bjälogorskajas finkänsliga natur och goda uppfostran. Nu kunde hon inte behärska sig längre. Hon sprang fram till fröken Luna de Motti, rev henne i håret och sparkade henne mittemellan de höga änglavingarna så hon kastades mot väggen och slog sitt änglaansikte mot en spik. Hon uppgav ett hjärtskärande rop.

På soarén hade fröken Luna de Motti tänkt dansa en amorindans, men nu var hon tvungen att ändra programmet. Hon måste dansa någotslags egyptisk tempeldans med slöja framför ansiktet. Men det var bra också på det viset.

*

På Börsrestaurangen var soarén i full gång. Det strålade och gnistrade, det frasade av siden och spetsar. Det vimlade av prominenta personer och blomstrande ungdom, eleganta damer, högtställda militärer, ministrar och mycket annat vackert. Där fanns även personer med anspråkslösare möjligheter, okända konstnärer, »vanliga människor», handelsföreståndare, till och med kontorister. De kände sig, som det sig

bör i ett demokratiskt samhälle, ingalunda på något sätt tillbakasatta, utan trivdes lika bra som alla andra. Direktör Svanquist, till exempel, vandrade stolt omkring med sin dam, den sympatiska fröken Bjälogorskaja. Han dansade som en attaché och slog sig då och då ned vid något bord. Han föreföll så hemmastadd, att det såg ut som hade han varit värd för det hela.

Fröken Ioansini råkade ut för ett litet missöde, då hon uppträdde. Medan hon sjöng, kom hon att se på festens hedersordförande, den åldrige, av alla omtyckte general Rimfelt. Hela hans bröst var fullt av ordnar och äretecken, som han fått av presidenter, konungar och höga personer. Medan hon sjöng, kom hon att tänka på hur han skulle se ut naken — utan uniform, utan ordnar, utan simbyxor. Bäst hon tänkte så, föll ett ord av sångtexten ur hennes minne. Hon började fubbla med orden, och i sina försök att åter komma in i texten, sjöng hon någonting fullkomligt osammanhängande. Det väckte en förtäckt munterhet bland publiken. Några yngre konstnärer viskade till varandra, att hon helt säkert var drucken. Själv blev hon ytterst uppbragt över missödet, och harmen lade sig inte oaktat generalen själv kom fram till henne och tackade henne med en mängd beröm och artigheter. Han kom överens med henne, att hon också skulle uppträda vid avtäckningen av det stora självständighetsmonumentet, som skulle äga rum i Laiho i början av nästkommande maj. Dessutom kysste han henne på handen så hela festpubliken såg det.

Men allt detta hjälpte inte. Hennes redan från början dåliga humör blev ännu värre. Hon tyckte att det

egentligen inte var hennes fel, att hon sjungit en fullkomligt osammanhängande text. Hon tyckte sig lida en orättvisa.

Misslynt satte hon sig åter vid Henning Linds bord. Hon såg förstrött på människorna, gjorde då och då en anmärkning, blev småningom sarkastisk och började slutligen fnissa.

Hon föll offer för det farliga misstaget att börja leta efter innehåll i blotta ytan. Det bör man aldrig göra. En general blir ohjälpligt löjlig, om man endast ser ytan av hans ordnar, hederstecken och band. De förvandlas ofelbart till krimskrams. En minister är hjälplöst förlorad, om man börjar fingra på hans värdiga uppträdande. Det blir genast urkomiskt. Är man dessutom till yrket skådespelare, måste man vara dubbelt försiktig, så man inte förlorar blicken för det väsentliga. Gör man det nämligen, är man anarkist med detsamma, om man själv vet av det eller inte. Det offentliga livet förefaller en då som en ändlös galenskap, alla framstående personer som markattor, alla offentliga förrättningar som urfåniga clownupptåg, det må gälla fosterländska fester, barndop eller penninginsamlingar. Ibland skrattar man åt alltsammans, men ibland gripes man av en avgrundsdyk förtvivlan över att tvingas att åse allt detta med händerna i kors. Man gripes av en okuvlig lust att revoltera i blindo, riva sig lös, förstöra, tända eld på vad som helst, på Johanneskyrkan, Universitetsbiblioteket, Statistiska Centralbyrån eller Vegetariska Matsalarna. Och man känner ett behov att avliva människor, så många som möjligt och vem som helst — ärkebiskopen, balettmästaren, chefen för turistbyrån. Man ser inte skillnaden mellan dessa så att

säga ytligt dömda och verkligt förkastliga personer. Man tar alla i en klump.

»Också jag börjar snart tro att ni är berusad», sade Henning Lind. »Hör då upp med ert prat.»

»Jag är visst inte berusad!» svarade fröken Ioansini och tömde ett klas konjak. »Jag är klarare än någonsin. Herregud, vad allt är komiskt! Ser ni ministern där, herr ministern, herr ministern! Han går som en påfågel på sand av guld och rubiner. En vanlig bondstolle, som passar bäst på stallbacken. Se på de unga konstnärerna där! Ack detta följe! Se hur de spelar teater! Den ena är djupsinnig, den andra är profetisk och den tredje är levnadsglad, kantänka. Se hur de åbäkar sig. Alla har de någon stor avsikt, det är det enda de har, och med denna tills vidare tomma avsikt kväver de det lilla som till äventyrs finns inom dem. De har för avsikt att överglänsa världen och med en kylig åtbörd skrida in i Parnassens eviga pelargångar. Och denna avsikt, detta lilla mörka intet, denna vakuummumie pyntar de ut med självbeundrans löjliga spasmer, med självförhävelsens patos. De bygger av det en Noaks ark. De går omkring och visar den för allt folket, förkunnande att den skall föra oss till en ny värld. Ack dessa luftblåsor! En tom avsikt är på långt när inte en inträdesbiljett till odödligheten. Se hur de kråmar sig. Den ena är djupsinnig, den andra är profetisk, den tredje är levnadsglad, kantänka. De är hjälplöst förlorade. De är ohederliga, och man kan inte proppa hederlighet i dem varken med böner eller tvång. Inte ens med lavemang.»

Det sista sade fröken Ioansini med ett sådant eftertryck att det väckte uppmärksamhet vid grannborden.

»Så sluta då!» sade doktor Lind. »Ni måste avstå från era revolter och upprorsmakerier. Tro mig! Ni talar om konsten som en refuserad författare och om samhället som en judisk litterat från förra århundradet. Förresten är det redan sent. Jag ser att ni inte trivs här. Jag följer er hem.»

»Nej!» svarade fröken Ioansini med stort eftertryck. »Dessutom har Lasse Björcklin lovat föra mig hem härifrån, bara han först följt sin egen dam.»

Missödet med sångtexten, fröken Ioansinis inre otillfredsställelse — giftet inom henne — och ledan vid den officiella samhällsfasaden hade gjort henne trotsig.

Klockan var emellertid så mycket att orkestern spelat upp en slutvals.

»Ni ser själv. Ödet vill att vi ska gå hem nu. Vi har förresten inget annat val, de spelar slutvalsens», sade doktor Lind.

»Nej», svarade fröken Ioansini, denna gång kallt men bestämt. »Nu går vi till artistrummet, och där tänker jag fortsätta hur jag vill.» Hon steg upp och begav sig till det för de uppträdande reserverade rummet bredvid scenen. Doktor Lind följde tåligt efter.

Den officiella delen av festen var slut. Den glada och eleganta publiken strömmade mot utgångarna. Man tog avsked av varann, man bugade, man nickade, man smålog, man lismade och ljög, man trampade varann på tårna, man bad om ursäkt, man var vänlig, man lovade träffas igen, man kråmade sig, man krusade för varann i dörren och slutligen var man borta.

Om en stund hastar direktör Svanquist ensam genom den tomma salen. Han hade följt hem fröken

Bjälögorskaja, men då hon inte tillåtit honom att komma in med sig, hade han lämnat henne. Ledd av sin aldrig svikande instinkt hade han sökt sig tillbaka till restaurangen och förskaffat sig inträde via kök och bakvägar. Då han inträdde i artistrummet, hörde han fröken Ioansini med övermodig, exalterat glad stämma säga:

»Och nu börjar festen! Vi skall ställa världen och oss själva på huvudet! Vi skall dansa på ögonbrynen, baka små kringlor av ödets klisterdeg och dricka så ögonen byter plats — vi skall dricka tills tänderna flyger ur munnen på oss!»

Doktor Lind smålog resignerat. Direktör Svanquist utropade: »Ni är en gudinna!»

Men ödet var enträget, det ville att festandet skulle vara slut, och då ingenting annat hjälpte sände det nu restaurangens direktör i elden. Han meddelade älskvärt, att det inte gick för sig att fortsätta här, han riskerade hela sin restaurang och sina utskänkningsrättigheter. Vid protesterna från de festandes sida blev hans vänliga tonfall småningom allvarligare och bestämdare. Bland gästerna diskuterades nu utan resultat frågan, var man kunde fortsätta.

Men direktör Svanquist gjorde sina beräkningar, och då han trodde sig vara säker på framgång, gjorde han ett utfall.

»Ni är ju alla konstnärer — en liten utrikesresa kunde måhända roa er? Jag har inte något annat i utsikt just nu, om inte möjligen en yngling som tre gånger dömts till döden.»

»Vad för slag?» utropade fröken Ioansini. De tre dödsdomarna klingade så uppfriskande i denna frivola omgivning. Direktör Svanquist hade snusat sig till att

fröken Ioansini var på trotsigt humör, och då hon nu med allt våld ville fortsätta, gjorde han denna attack. Han skulle säkert nu få tillfälle att bli närmare bekant med henne. Han skulle inför sina vänner kunna yvas med att stå på god fot med de främsta i landet. Också var det bra att kunna använda stora namn ibland som reklam, ibland som sköld. Men han hade även andra orsaker att närma sig fröken Ioansini.

»En liten utrikesresa, visserligen i Helsingfors, men i ett rike som ni knappast känner. Han är, som jag redan sade, endast tre gånger dömd till döden, men en stillsam och hjärtegod människa. Komforten hos honom lämnar rum för önskningar, men så här sent på natten . . .»

Sällskapet förstod att det gällde något i den undre världen, någon spritförsäljare, måhända ett tjuvnäste eller en kommunist.

»Härligt!» sade fröken Ioansini.

Doktor Lind skakade tvivlande på huvudet. Han höjde skeptiskt på axlarna.

Framför ingången till restaurangen stod chaufför Johanssons automobil. Lasse Björcklin lutade sig in genom framfönstret, höll ena foten på fotsteget och småpratade med Johansson. Han hade stått där länge redan. Han hade fört hem sin lilla butiksfröken, men trogen sitt givna löfte, hade han återvänt för att avhämta fröken Ioansini. Lasse var trött och gäspade i kapp med chauffören, som började bli otålig. Nu ekade det av steg i portalen.

»Det blir en glänsande fest», hördes fröken Ioansini säga med exalterad stämma. »Jag ger mig med hull och hår åt ert nya rike.»

Det högljudda sällskapet kom till bilen. Herr Svanquist öppnade dörren. »Här är en bil enkom för oss.»

Lasse bugade sig för sällskapet och sade vänd till fröken Ioansini, att han väntat på henne. Då var det som om något plötsligt rört sig i hennes hjärta, som om något inom henne vaknat. Hon knyckte nervöst på huvudet. Hon tycktes besinna sig ett ögonblick. Plötsligt fattade hon ett så orubbligt beslut, att det syntes på hela hennes kropp. Hon ville säga:

»Stygga lilla bror, jag kommer hem.»

Doktor Lind, som läste hennes tankar, svarade redan innan hon hunnit säga något:

»Alldeles riktigt. Nu går var och en till sitt.»

Fröken Ioansini kände sig ertappad, blev förargad däröver och svarade övermodigt:

»Jag tänker inte på att gå hem. Just nu skall festen börja.»

Lasse smålog trött och något förlägen. Doktor Lind ryckte på axlarna. Direktör Svanquist tillade anspråkslöst, att det ju var ett besök hos en alldeles vanlig människa. Att han tre gånger dömts till döden, kunde han inte rå för, det var ju inte han, utan helt andra personer, som åstadkommit de gräsliga domsluten.

»Där hör ni själv», sade divan till doktor Lind, »vi går till de vanliga människorna som ni alltid gör reklam för.»

Hon tog plats i bilen. De andra följde henne. Lasse satte sig bredvid chauffören, och direktör Svanquist sade adressen. Så bar det av. Man kan måhända förvåna sig över, att fröken Ioansini inte kände några skrupler över att ta med sig en skolpojke på ett så kallat nachspiel. Men konstnärer känna i allmänhet

inte lika starkt som andra de gränser, som förekomma mellan människor av olika ställning, kön och ålder. Ungdom är i deras ögon en egenskap som alla andra. Om man är blond, kan man det oaktat umgås med mörklätta; är man ung, kan man mycket väl sällskapa med mera försigkomna, och tvärtom. Det ligger en stor charm i att vara med personer av alldeles annan ålder eller av annan samhällsklass än man själv.

Bilen körde långa vägar.

»Vanliga människor . . .» sade fröken Ioansini liksom i tankarna.

»De vanliga människor jag menar, träffar vi inte mera i dag», sade doktor Lind. »Någon gymnastiklärare blir det i ingen händelse.»

»Ändå den där?» sade Giovanna och häntydde med en blick på chauffören. »Han ser ju ut som en fullgod gymnastiklärare?»

»Jag vet inte», svarade doktor Lind tankspritt. »Man måste vara försiktig, ty tar man miste och går till falska profeter på gymnastikens område, kan man lätt bryta nacken av sig.»

Då de stigit ur och betalat bilen, frågade Lasse om Giovanna lagt märke till hans vän chauffören. »Nej», svarade Giovanna. »Det är som förgjort! Jag skall be till Gud att han sänder Johansson i min väg så grundligt, att jag får se honom både rät och avig.»

*

Gårdskarlen Anton Ghezell bodde på nedre botten i en av de stora byggnaderna vid stranden av Östra Brunnsparken. Då det knackade på fönstret, spratt

han upp ur sin sömn och började lyssna. Hans hustru vaknade likaså. Hon gjorde en missnöjd åtbörd och kastade en orolig blick på en liten säng, där två små barn lågo i sin djupaste sömn.

Det knackar en gång till. Anton Ghezell skyndar ur sängen. Han stiger försiktigt över en gosse, som sover på en madrass på golvet, och går till fönstret. Han viker gardinen åt sidan och ser ut i mörkret. Han gör några åtbörder med handen, nickar och skyndar tillbaka in i rummet. Han klär hastigt benkläderna på sig, skyndar att dra den sovande pojkens madrass mot väggen, säger till sin hustru att sova och inte vakna så länge gästerna äro inne. Han väcker en på soffan liggande ung man, uppmanar honom att göra soffan i »dagskick», varpå han går till dörren för att släppa in direktör Svanquists sällskap.

Den unge mannen på soffan brydde sig inte om att klä sig i sin kostym, han drog endast overallen på sig. Så gäspade han och sträckte ut armarna. »Alltid ett och detsamma! Man måste hålla sig med inflytelserika bekanta. Och så super de och rumlar. Vad har han av det? De betalar inte ens sin sprit. Och jag, jag orkar inte med det här. Måste marschera och gymnastisera med mina pojkar till halva natten, och när man skall vila sig, kommer någon direktör Svanquist och pratar snafs och super hela natten. Nu har han ett helt följe med sig igen.»

Den unge mannen sträckte på sig, gäspade, ordnade soffan och slätade sitt yviga blonda hår.

Fru Ghezell drog ett djupt andetag och lät huvudet falla slappt på kudden. Gossen som låg på golvet hade vaknat. Han satt på sin madrass och såg tigande

ut i rummet med ett par stora ögon med svarta fransar.

Om en stund kom sällskapet in. De gingo alla på tå och talade viskande. Direktör Svanquist betedde sig också här som hemma. Han vinkade jovialiskt åt mannen på soffan, blinkade vänligt mot pojken på golvet, letade fram en kastrull, fyllde den med vatten, tände på gasen och tog fram sockret. Även doktor Lind tycktes känna såväl Ghezell som den unge mannen. Han hälsade vänligt på dem. Det var som om hans närvaro på något sätt försonat den unge mannen.

»Er ser man numera inte ofta här», sade han. »Jag trodde ni var bortrest.»

»På sätt och vis är jag bortrest», svarade doktor Lind. »Hela mitt liv har småningom börjat förvandlas till en långsam bortresa. Och bästa Jukka, det är bra på det viset. Det enda ledsamma är att biljettprisen ibland är ganska dyra.»

Den unge mannen var tydligen van vid doktor Linds sätt att tala. Det låg oftast någon hund begraven under hans ord. Därför var det försiktigast att bete sig som om doktor Lind sagt något djupsinnigt.

Fröken Ioansini var förtjust. Direktören hade beräknat rätt. Hon var första gången i sitt liv i en sådan bostad som denna. Liksom proletärer känna de högställdas palats endast genom biografen, hade också hon alla sina föreställningar om underklassen och dess liv endast från den vita duken. Med sin böjelse för kontraster och ytterligheter hade hon dock alltid hyst en romantisk nyfikenhet att en gång få se, känna och uppleva det underliga, det i hennes tycke hemlighetsfulla, som utstrålar från denna för henne

okända värld. Det var något kärvt och främmande, tryggt och ärligt, och ändå hade hon en dunkel känsla av att under allt detta gapade en svindlande avgrund, där bedövande vulkanångor ruvade på ofärdsmättade explosiva hemligheter.

»Herr Svanquist», sade hon med behärskad entusiasm, »ni är min välgörare. Detta är mer än en tripp till utlandet. Detta är en upptäcktsresa! Se nu en sån pojknalle», sade hon och med ett: »Får man röra vid föremålen?» grävde hon utan någon officiell presentation sina briljanterade fingrar i den unge proletärens toviga hår och luggade honom rätt våldsamt.

»Nej, han är verkligen inte av vax!» tillade hon skrattande med en viss upptäckarstolthet. »Jag har alltid sett på dem som i ett vaxkabinett. När jag har sett dem hugga sten och bära plankor, har jag aldrig kommit att tänka på att av det uppstår hus. Jag trodde de gjorde det bara för att det hörde till storstadens panorama; att de gjorde det av rent dekorativa skäl, 'l'art pour l'art'.» Hon satte sig bredvid den unge mannen, knuffade till honom och nöp honom i armen.

»Nej, så tokigt, han är inte av vax.»

Ynglingen skrattade av artighet, men han tyckte att fröken Ioansini verkade tillgjord, opålitlig och sjäpig.

Gårdskarlen Anton Ghezell var idealist. Han hade i sina ynglingaår varit en flitig deltagare i arbetarungdomens strävanden. Därvid hade han fått sig inpräntat att konst, musik och litteratur var ett av huvudnumren i det socialistiska programmet. Vid det röda upproret 1918 hade hans idealitet skamfilats i rätt avsevärd grad. Hans tre dödsdomar härledde sig även från denna tid, desto farligare voro de inte. Men Ghe-

zell hade aldrig sedan kommit i någon stadigvarande jämvikt. Många av de proletärynglingar, som deltog i upproret, ha livet igenom fått dragas med en tärande disharmoni, som stört dem i deras arbete, deras utveckling och framgång. De blevo för erfarna för att vara idealister, men å andra sidan hade de fått lida så omänskligt för sin idealism, att den bränt sig fast i dem för tid och evighet. De kunde inte kasta den ifrån sig oaktat den var sönderskjuten, halvt ihjälpskad, förvriden och framför allt fullkomligt onyttig — ja till och med mycket skadlig. De hängde fast vid sin idealstat, vid konst och mänskligt framåtskridande, om de hade nytta därav eller inte. Och ju mindre deras ideal förverkligades, desto mera ryckte de med sina åsikter åt vänster.

Direktör Svanquist stod bredvid Ghezell. »Visste du vem du har för dig», sade han, »skulle du falla på knä och kyssa hennes fötter.»

»Jag känner nog dina bekanta. Ska det låtsas vara något extra med den här?» Ghezell ryckte föraktfullt på axlarna.

Fröken Ioansini trängde sig plötsligt mellan de talande med ett misslynt: »Han vill inte se glad ut.» Hon pekade på den unge mannen i soffan.

»Så låt honom vara», avbröt Henning Lind. »Man kan inte alltid vara glad.»

»Men han är aldrig glad. Se på honom. Här gör jag alla mina konster och han stirrar bara i golvet.»

»Sjung en sång, och alla strålar», sade herr Svanquist, »också Jukka blir ett solsken, och vi kommer alla att ligga för era fötter som viljelösa slavar, som fula och klumpiga maskar.»

»Aldrig i livet», väste doktor Lind, »hela huset vaknar, det blir en bottenlös skandal.»

Jukka, den unge mannen, tyckte att ett hejdlöst skräl vore en välförtjänt läxa åt Ghezell för att han släppte in Pär och Pål om natten. Han lät sitt ansikte i någon mån skina upp och tycktes gå in på förslaget.

Herr Svanquist ryckte till sig en mandolin från väggen och räckte den till fröken Ioansini.

»Så grip till harpan, o diva, och strö dina pärlor för usla svin!»

Fröken Ioansini tog mandolinen och begynte sjunga i det hon ackompanjerade sig med några enkla ackord:

»En gång i himmelen min harpa högre klinga skall.»

Ghezell tog sig om huvudet.

Hans hustru kunde inte längre behärska sig, hon vaknade trots Ghezells förbud, satte sig upp i sängen och sade halvhögt:

»Min Gud, min Gud!»

Herr Svanquist ställde sig i en apoteoserande ställning bredvid Giovanna. Han visste att det inte stör uppträdande konstnärer om man till och med mitt under deras prestationer högt ger uttryck åt sin beundran. Tvärtom. Han förde handen teatraliskt mot divan och sade:

»Så, mitt herrskap, så sjunger primadonnan vid vår opera, den världsberömda signorina Giovanna Ioansini.»

«Och halleluja dig jag sjunger,
Jesu Kristi kär . . .»

fortsatte divan.

Ghezell var fascinerad. Han gjorde en åtbörd med handen åt sin hustru att hålla mun. Han stirrade med vidöppna ögon upp mot den sjungande.

»Giovanna Ioansini här, här, i mitt hem, Giovanna Ioansini . . .»

»Och salig är den dag jag svävar,
Herre, upp till dig,
och salig är den dag jag svävar,
Herre, upp till dig.»

slutade hon sin sång.

Gud vet vilka orsaker eller känslökäl hon haft till att i detta sällskap och i detta tillstånd just välja en religiös folkvisa. Var det en omedveten reaktion mot känslan av de bedövande vulkanångorna, eller kände hon sin publik och visste att just denna sång skulle göra intryck? I alla fall råkade hon själv i den grop hon grävt för andra. Hon överraskade sig med att ha sjungit inte som en konstnärinna som ger av sin färdighet, medan hon tänker på hur en general ser ut naken, utan som en människa, som sjunger av sitt överlyckliga eller, vilket kan vara detsamma, överolyckliga hjärta. Hon böjde ned sitt huvud. Hon glömde helt och hållet att se efter huruvida Jukka blev glad eller inte.

Jukka glömde sitt löfte att bli glad och satt orörlig i sin soffa. Han stirrade på fröken Ioansini. Det är sällsamt hur människor, i synnerhet ofördärvade människor, äro vapenlösa mot ett så enkelt bedrägeri som sången. Fröken Ioansini hade i hans ögon förvandlats från ett sjäpiggt herrskapsfruntimmer till något stort, till något, som hade ett skimmer av uppenbarelse över sig. Hon var inte längre tillgjord och opålitlig.

Fru Ghezell suckade i sin bädd. Hennes man satt på sängkanten och njöt av det största ögonblicket i sitt växlingsrika liv. Direktör Svanquist höstade in allas beundran och betedde sig som hade det varit han som sjungit så vackert.

Lasse satt på sin stol. Hans atomfysik räckte icke till för denna situation. Någon dunkel, av alkoholen försilvrad föreställning om odödliga ting skymtade i hans tankevärld. Av någon orsak började han känna ett dovt hat mot Jukka.

Fröken Ioansini hade för första gången på länge gått ut ur sig själv, brutit vissa hämningar och gjort vad henne lyste. Hon kände sig lycklig. Därtill bidro den nya exotiska miljön, Jukka, alkoholen och Lasses närvaro.

Giovanna inlät sig i ett ivrigt samtal med Ghezell. De talade om de djupaste allmänmänskliga, sociala, politiska och konstnärliga problem. Detta var Ghezells lyckligaste stund. Jukka satt mittemot fröken Ioansini. Han höll sig ganska stilla. Möjligen berodde det på att han var klädd i overall. En arbetare är aldrig fullt normal i en overall. Antingen pointerar den hans kärva manlighet och gör honom därför »bättre» än alla andra. Eller också avslöjar overallen att han »endast» är en arbetare och gör honom därigenom »sämre» än alla andra. En arbetare i overall står alltid i någotslags disharmoni eller interferens med sanningen.

Giovanna och Jukka voro på något sätt blyga för varann. Medan hon talade med Ghezell, kastade hon i alla fall då och då en blick på Jukka. Det kan inte hjälpas, tyckte hon, att det trots allt vilar något dekorativt över en arbetare i overall. Hon hade, som sagt,

aldrig kommit att tänka på att de buro sina järnstänger, smattrade med sina elektriska borrar eller eldade sina masugnar för att det var nödvändigt. Hon hade, utan att någonsin närmare tänka över saken, trott att det mera gällde en regifråga i den stora telluriska komedin. Nu hade hon en av dessa skådespelare livslevande framför sig. Kunde man avsminka dem? Vad sker om man tar overallen ifrån dem? Om man tvingar dem till en paus i skådespelet, om man ställer så till, att de inte få tillfälle att bära tunga järnstänger, hamra med nitmaskiner eller vräka kol i elden under pannan? Hon kastade en blick på Jukka för att stjåla ur honom denna hemlighet. Skulle det återstå ett blekt intet, en teoretisk abstraktion? Eller skulle där återstå något aktivt blodfullare? Något svar på sin fråga fick hon inte. Men en aning. En abstraktion kunde det knappast urarta till. Tog man ifrån Jukka allt, skulle dock ett något stanna kvar, som hon just nu nästan som i en vision såg framför sig. Det var något alldeles nytt för Giovanna.

Under samtalets gång fick Giovanna veta att Jukka redan i många månader varit arbetslös. Dessutom fick hon klart för sig att i politisk väg inte allt var i sin ordning med Jukka. Han var med om att leda något-slags mystiska gymnastikkurser, som höllos för unga arbetare ute på en holme nära Helsingfors. Sågo de ut så här?

Giovanna fick en känsla av oro över sig. Hon greps åter av det första intryck hon fått, då hon kom in i detta rum, att här någonstans gapade en mörk avgrund, där bedövande underjordiska ångor ruvade över explosiva och ofärdsmättade hemligheter.

Och ändå var det som om trots ångesten någotslags psykiska eller gud vet vad för slags vågor gått över från Jukka till henne. De stimulerade, de voro som kolsyre-pärlorna i champagne mot heta läppar. De kittlade hennes samvete och jagade blodet upp i kinderna. Det var samtidigt liksom en utstrålning av järn, blod och olja.

»Om man tog overallen ifrån honom», tänkte Giovanna, »fick man kanske se järnet eller kanhända fick man känna oljan och blodet rinna mellan sina fingrar ...»

Direktör Svanquist satt nära dem på en stol. Han började se tankfull ut. Det var som om någonting betydelsefullt börjat röra sig i hans hjärna. Han kastade i all hemlighet en sidoblick på Jukka, han betraktade fröken Ioansini utan att hon märkte det. Om en stund såg man på hans ansikte, att någon tanke mognat i hans sinne. Han såg nästan segerglad ut.

Henning Lind började småningom bli otålig. Han trummade nervöst med sina vaxgula, något torra fingrar mot stolkarmen.

Han betraktade eftertänksamt Giovanna, men han kom endast till det resultatet att hon var en groteskt oberäknelig person. Han ville gå till henne och förklara att det var tid på att bryta upp. Men också nu var hon oberäknelig. Innan han hann fullgöra sin avsikt, kastade hon plötsligt på huvudet liksom för att skaka ifrån sig någon tanke. Hon sade halvhögt: »Ah, nej nej!» I detsamma blev hon bullersam och teatralisk igen såsom hon varit i början. Hon tömde sitt glas i botten och citerade Bertel Gripenberg: ». . . vi segla bort när glädjen är som bäst.» Hon klappade Ghezell på axeln, ryckte med sina briljanterade fingrar Jukka i håret och sade farväl.

Till allas förvåning dristade sig den fåordige Jukka att fråga om hon någonsin ämnade komma tillbaka igen. »Nej», svarade Lasse kort. Men Giovanna kände sig på något sätt ertappad. Då hon åter kom till sig, sade hon liksom frånvarande, som hade det inte varit hon själv som talade:

»Jag kommer, — — jag kommer säkert tillbaka.»

Lasse tog Giovanna i armen och gästerna drogo sig till tamburen.

»Förlåt», sade herr Svanquist, »jag stannar här. Min bostad är så avlägsen att det är bättre för mig att stanna här över natten. Jag är visserligen otröstlig över att mista ert sällskap, gudomliga fröken Ioansini . . .»

»Säg inte så», avbröt Giovanna. »Här har ni ju vår härliga tre gånger halshuggne vän, — och Jukka-pojken inte att förakta.»

Då sällskapet avlägsnat sig, stodo Ghezell, Svanquist och Jukka en lång stund tysta. Till slut upprepade Svanquist tankfullt och menande:

»Så, — så — Jukka-pojken inte att förakta . . .»

Han kastade en lång blick på Jukka. Oaktat han sett honom otaliga gånger förut, mönstrade han honom nu från topp till tå, som hade han sett honom första gången i sitt liv. Till slut utstötte han ett godkännande »Hm!»

Herr Svanquist stannade hos Ghezells hela natten. Men de sovo inte. Det tisslades och tasslades och spans och vävdes, — det talades, viskades och gestikulerades. Och när han sent omsider gick därifrån grep han i Jukkas båda överarmar litet nedanom axeln, såg honom i ögat och skakade ett tag vänligt om honom.

V.

En automobil med tre passagerare ilade gata upp och gata ned från Brunnsparken i riktning mot Tölö. Klockan närmade sig sex på morgonen. Det var ännu mörkt som i djupaste natt. Någon enstaka runtlare sökte sig hemåt, en och annan arbetare gick till sin syssla. Eljest var allt stilla. Himlen var mörk och tung. Den låg över hustaken som ett jättelikt odjur. Var det ett återsken av stadens lyktor eller en vilsegången stråle av månen, som då och då flämtade någonstädes däruppe? Eller låg det verkligen ett odjur på hustaken, vars ögon ibland glimmade?

Då automobilen åkte förbi, var det som hade odjuret fått liv och började röra på sig. Det liksom böljade och ringlade sig, krökte ryggen som ett oformligt katt-djur och sträckte ut sina klor.

*

Lasse öppnar försiktigt dörren till sitt hem.

Som i distraktion gick Lasse in med fröken Ioansini i hennes rum, de voro ju som bror och syster. Han satte sig i en bekväm länstol. Hon halvlåg på sängen. De togo fram en flaska konjak.

»Det var som på bio. Ni är lyckliga, ni konstnärer, ni får se allt och göra allt, ingen hindrar er.»

»Filmer är bra, men ingalunda så ofarliga som du tror. Figurerna på den vita duken kan hoppa ut ur sin ram och ställa till allehanda otyg. Och vi får ingalunda göra allt vad vi vill, inte på långt när.»

Giovanna och Lasse sutto tysta en stund. De drucko då och då ur sina glas och skålade varandra till.

Lasse rätade ut sig i länstolen. Hans rörelser förenade i sig samtidigt en vräkig slapphet och spänstig elasticitet. Giovanna vände sig halvt på rygg, hon täckte sitt ansikte med armen. Så blottade hon det igen och lät sina blickar långsamt glida längs Lasses gestalt, från det blonda håret ända ner till hans fötter. Hon såg i Lasses ögon ett intensivt uttryck av något, som hon inte tidigare märkt i dem. Hon kände på sig, att hon rodnade. Helt flyktigt genomkorsades hennes huvud av en skamlös tanke, vilken hon dock, Gud vare lovad, genast jagade på flykten.

»Vi är bittra, lömska och tomma», sade hon. »Du är rätlinjig och öppen. Oss kan man i bästa fall applådera, men du är en ung falk högt bland molnen. Du är en ung falk, jag är en prålände papegoja i en bur.»

Alkoholen, i all synnerhet spriten, har en otäck egenskap att dra fram de lägre instinkterna hos människan och att uppmjuka till och med de fundamentalaste hämningar. All sublimering av känslor eller drifter inställes, de psykiska och moraliska hämningarna höra upp att funktionera, och det sämsta och primitivaste börjar röra på sig. Det stiger upp i hjärnan och övertar herraväldet som den naturligaste sak i världen, utan att ens i ringaste grad ta hänsyn till det verkliga livets förhållanden och fakta. Det man förut känt som en underbar våg av klar och ren värme, för-

vandlas till en sensuell och syndigt glänsande affekt, och det som man i normalt tillstånd känt som Guds första avsikt, då han skapade ungdomen, får något sugande, lockande och rivande över sig. En skogskällas ljusa hemlighet kan plötsligt få färgen av ungt och hett människoblod.

Stygga lilla bror var inte heller någon trägud. Han satte sig på Giovannas sängkant. Det var en stor olycka. Ty han kände genast då han kom i hennes närhet, då han kände beröringen med henne, andades in den värme hon utstrålade, hennes hår, hennes hud, att det inte mera fanns någon återvändo.

»Nej, det får inte ske, aldrig, aldrig, på inga villkor!» tänkte Giovanna. Hon ville göra motstånd, hon ville ropa, men hon var förlamad och hennes lemmar inte allenast vägrade att lyda henne, utan de gjorde raka motsatsen till vad förnuftet befallde. Hennes arm virade sig om Lasses nacke, hon kysste hans ögon, hon slätade hans kropp med sina händer. Och deras blod darrade i känslan av något som varat och verkat ända sen den första skapelsedagens första ryckningar.

Då de på morgonen skildes åt, blygdes de högeligen för varandra och undveko att se varandra i ögonen.

Strax efter det Lasse stängt dörren efter sig, hördes en häftig knackning i väggen. Fröken Ioansini blev som förstenad. Hjärtat bultade blodet upp i huvudet. Hon stod som fastspikad i golvet. Hon lyssnade — — Ingenting hördes. Hon lade sitt huvud till väggen och höll andan — ingenting hördes. Det kan ju inte ha varit en hallucination! Men ingen i hela huset tycktes vara vaken. Måhända var allt ändå blott en inbillning? Hon kastade sig i länstolen och grep efter en bok.

Hon kunde inte hålla tankarna samman. Hon steg långsamt upp ur stolen, gick till fönstret och stirrade ut.

Hon såg natten, som förvandlats från svart till grå.

Ett reptilartat jättevidunder hängde någonstades över hustaken. Det föreföll att sova. Men kom där någon ensam, försenad fyllbult på gatan, började det röra på sig. Det förtätade sig till gripbara former, blickade lättjefullt efter vandraren, men vände åter bort sina trötta ögon, förde tassens till munnen och gäspade. Småningom började dess konturer bli otydliga, dimmiga, och snart kunde man inte längre skönja det.

»Uff», tänkte fröken Ioansini för sig själv, »det hade kunnat vara ogjort. En karl får man var som helst. Måste man precis använda sitt hemfolk?» En känsla av vämjelse och harm övermannade henne. Hon tyckte att hennes blod på något sätt blivit orent.

Hon började göra morgontoalett. Tvål och vatten voro fadda, hon tvättade sig med eau-de-cologne, ansikte, händer, armar och bröst. Inte heller det ville hjälpa. Hon tog mentolsprit, det hade en uppfriskande verkan. Snart kände hon sig något bättre till mods, men hon hade i alla fall kvar en känsla av att i stället för blod i hennes ådror flöt sirapsavfall och att något smutsigt klubbade vid hennes hud. Hon började längta efter frisk luft. Luft — något rent, kallt, klart. — Hon tog kappan på sig och begav sig ut i det fria. Hon vandrade länge omkring utan mål, tittade in på ett kafé, vandrade åter hit och dit. — Luft fann hon inte, och sirapsavfallet tyngde i ådrorna.

Också denna morgon kom fröken Ioansini för sent till repetitionen på operan. Man hade väntat på henne. Redan vid sitt inträde kände hon på sig att hela atmosfären var fylld av nervositet, otålighet och irritament. Alla sågo på varandra med ofördragsamma blickar och allt som skedde var på något sätt hetsigt och spetsigt, det gnisslade och skorrade i maskineriet och det var som hade alla människor varit på något sätt avigvända och bakfram.

Fröken Ioansinis röst var redan i början något belagd, och ju längre hon sjöng, desto hesare blev den. Men i stället för att bli förlägen, blev hon övermodig i omvänd proportion till stämmans prestationsförmåga. I allmänhet brukade hon uppträda anspråkslöst och naturligt på teatern, men i dag hade hon något av diva över sig, något trotsigt och nonchalant. Hon till och med snäste till en medspelare, och då regissören bad henne skona sin stämman, svarade hon kort, att hon gjorde vad henne lyste.

Hennes ovanliga uppträdande väckte förvåning bland körpersonalen och baletten. Men i stället för att visa andakt inför den berömda sångerskans humör, kunde man här och där se ett grin, en ironisk min eller en axelryckning.

»Är det sant?» frågade en körherre i viskande ton sina kamrater och ådagalade ett stort intresse, samtidigt som hans min förrådde ett visst hopp om skadeglädjens fröjder.

»Helt enkelt Johanna Johansson. Hennes far är en pensionerad gammal gubbstut på landet, en avdankad militär. Namnet dugde kantänka inte, utan nu är det Giovanna Ioansini.»

»Hon heter Johansson, som du och jag?»

»Jag heter Johansson, du heter Johansson, han, hon, den, det heter Johansson.»

»I dag sjunger hon verkligen som när man trampar en katt på svansen.»

»Hon sjunger som när man river stjärten av en sparv.»

»Helt enkelt Johanssonskan!»

Det blev ett grinande och fnissande. Alla voro upprymda.

Fröken Ioansini hade i Italien tvungits att ta ett italienskt namn emedan publiken fordrade det. Så brukas det alltid. Hon hade inte letts av någon fåfänga eller något förakt för sitt eget namn.

Aldrig hade hennes far, kapten Johansson, då han på sin tid bar sitt lilla barn till det heliga dopet, kunnat ana att hennes hederliga namn, Johanna Johansson, skulle komma att ge anledning till begabbelse och hån. Johanna Johansson kan möjligen klinga något ovigt i öronen på en poet eller litteraturkritiker, men det var med avsikt fadern tänkt ut det namnet. Han tyckte det uppstod en så vacker allitteration: Johanna och Johansson. Namnet fick över sig ett skimmer av poesi. Kyrkoherden hade invigt henne i dopets sakrament, läst Fader vår och Herrens välsignelse. Hennes far, släktingar och goda vänner till familjen hade stått med tårarna i ögonen. Johannas sköterska hade planterat en liten hägg i skogen, den skulle bli det nyfödda barnets lyckoträd. Solen hade glimtat in i rummet genom den vita gardinen.

Nu, när namnet nämndes, flögo ironiska miner och hånfulla ryckningar över en samling åsneansikten

och svinatrynen. Så litet vet man, vad ens bästa avsikter få till stånd.

Fröken Ioansini var en sensibel natur. Hon kände instinktivt, att hon var förföljd av en oförklarlig avoghet och en kanske lättare förståelig avund. Och en avund, som inte kommer till något resultat, utan måste stampa på stället, förvandlar sig lätt i hat. Visserligen är det möjligt att hatet var en återspeglning av den alltmera växande avsky, fröken Ioansini själv började känna för allt och alla vid teatern. Men det kunde hon ju inte förstå, utan blev alltmera trotsig och utmanande i sitt uppträdande, hur ödmjuk hon än var i sitt innersta. Den genomvakade natten med alla sina olika upplevelser, eller kanhända den myckna alkoholen, hade gjort hennes hjärta oroligt. Ett oroligt hjärta pumpar in i hjärnan allehanda inbillningar, ont samvete, obehärskade impulser, misstänksamhet och ängslan.

Också Henning Lind hade genast då han öppnat dörren till operan känt på sig, att luften var full av något irriterat, inte av tragedier och sorger, utan av gnat, tarvlighet och käbbel. Och knappast hade han stigit uppför de första trappstegen, innan Moussia Bjälogorskaja stod framför honom som fallen från luften. Hon hade stått och lurat vid ingången och trädde nu plötsligt fram.

»Jag vill tala med dig», sade hon i bestämd ton.

»Jesus Kristus», tänkte Henning Lind, »när tar du denna kalken ifrån mig?»

Få ting äro mera motbjudande än då kvinnor som man upphört att älska, hänga efter en.

»Ja, vad gäller det?» sade han. »Jag måste till re-petitionen.»

»Nej», utropade hon dramatiskt, »du går inte till repetitionen! Jag vill tala med dig.»

»Så tala då i herrans namn», svarade han irriterat, »tala en hel timme, tala två, tala ett år, men sen måste det vara slut. Jag har sagt dig förut, att jag inte orkar mera.»

»Henning, Henning», sade hon nu med ett ömmare tonfall. »Jag vet att det är slut, men jag vill ditt eget bästa. Henning, min älskling . . .»

»Kan då inte satan fara i väg med henne», tänkte Henning.

»Jag förstår», fortsatte hon, »att du inte längre älskar mig, men jag måste ju alltid älska dig, jag kan inte betvinga mitt hjärta.»

»Jag vet, jag vet», sade Henning. »Du kan inte sluta. Det har du sagt mig tusen gånger. Seså, nu måste jag gå.»

»Nej, du går inte!» skrek Moussia. »Jag vill tala med dig.»

»Så tala, tala, tills vi blir medvetlösa! Jag blir galen!»

»Henning, Henning!» sade hon återigen med undergiven, mild och bevekande röst. »Jag vet att du inte älskar mig längre.»

»Alldeles riktigt», insköt han med behärskad stämma.

»Men jag ville inte tro, att du till tack för allt vad jag har givit, nu vill skymfa mig och förödmjuka mig inför hela världen.» Här brast hon ut i häftiga snyftningar.

»Jag förstår ingenting», sade Henning torrt.

»Då skall jag — hör du det, jag! — förklara det för dig! Och det vill jag bara säga dig, att om du måste springa omkring med den där gamla horan . . .»

Nu blev Lind förbluffad. »Jag förstår ingenting», sade han.

»Ja just, den där gamla horan! Vi har hört från utlandet vad hon är för en. Och om du nödvändigt måste springa omkring med henne, så understår du dig i alla fall inte att en gång till komma vägg i vägg med mig och svinas!»

»Aldrig i mitt liv . . .»

»Tig!» skrek fröken Bjälogorskaja. »Du var sista natten hos henne. Jag hörde allt! Jag hörde vart endaste ett ord ni talade, jag hörde allt vad ni gjorde . . .»

Här brast hon i hejdlös gråt och fortsatte halvt skrikande, halvt gråtande: »Jag ville väcka överstinnan, jag ville ropa på sedlighetspolisen, jag ville skjuta genom väggen. Men sen tänkte jag, att jag inte ville göra dig något ont. Jag bara grät och rev mig i håret. Jag var så ädel, jag var så ädel! Jag hade kunnat skämma ut både dig och den där gamla horan, men jag gjorde det inte, jag bara grät och grät.»

»Det är ju besynnerligt», sade Henning eftertänksamt.

»När du hade gått, knackade jag sakta i väggen för att visa att jag visste allt.»

»Jag förstår ingenting.»

»Ljug inte!» skrek hon. »Fy fan! Spring till din Johanssonska, marsch, marsch, lägg i väg!» Efter att några gånger häftigt ha dragit efter andan, blev hon plötsligt offer för ett psykiskt och fysiskt sammanbrott och böjde sig ned som hade hon velat knäfalla inför Henning. Hon andades häftigt och förde handen till hjärtat. Hon liknade en döende svan.

»Henning, — — Henning — —» sade hon. »Jag vet

att du inte längre älskar mig», här suckade hon. »Gå —», hon kunde knappt dra andan, »gå — gå — —»

»Jag blir galen», tänkte Henning och gick in på scenen med raska steg.

Han hade knappast försvunnit förrän fröken Luna de Motti kom in genom ytterdörren. Då hon varnade den på golvet sittande Moussia, stannade hon plötsligt och betraktade henne över axeln. Då hon såg att Moussia var alldeles förkrossad, tänkte hon först vara vänlig mot henne. Men då Moussia vände bort huvudet och sade ett föraktfullt »pphhh», ansåg hon sig ha fria händer. Hon sade i vanlig, nästan disträ konversationston:

»Din direktör hade bråttom att få dig undan i går!»

»Han vill att en anständig flicka skall vara hemma i anständig tid», svarade fröken Bjälogorskaja kallt.

»Jag tvivlar inte det ringaste på din anständighet. Jag till och med vet att du satt ensam och surade hela sista natten.»

»Det kan du inte veta», svarade fröken Bjälogorskaja överlägset, nästan hänfullt.

»Vem skulle varit med dig?» sade fröken de Motti älskvärt.

Fröken Bjälogorskaja tog hennes ord som en anspelning på att doktor Lind hade övergivit henne. Detta blev sårad fåfänga, och det kvinnliga hjärtat beslöt att hellre ta skam över sig än att gapa med mager fångst.

»Doktor Lind är väl inte den enda», svarade hon med överlägsen vänlighet. Hon steg upp och gnolade: »Tag en annan, tag en annan», med hemlighetsfull frivolitet. Hon tillade som i förbigående: »Jag hade mycket roligt

efter balen.» Hon svängde på kjolen med solistisk abandon.

»Direktören måtte då ha varit ganska flink i vändningarna med det roliga. Vi hade nämligen också mycket angenämt med honom. Nej, nej, bli inte svart-sjuk, han var egentligen mest med fröken Ioansini; min löjtnant och jag lämnade sällskapet tidigare.»

De sista orden voro knockout för Moussia. Hennes överläsenhet, hennes ironiska abandon, hennes hemlighetsfulla frivolitet voro försvunna i ett ögonblick. Endast det kvinnliga hjärtat fanns kvar.

»Svär vid Gud att du talar sanning!» röt hon, och då Luna svarade henne ett segerglatt: »Jag svär!» uppgav hon ett ihållande gällt skrik.

Inte nog med att Johanssonskan tagit ifrån henne doktor Lind — nu hade hon också farit i väg med direktör Svanquist. »Snart river hon linnen av mig! Snart river hon håret från skallen på mig!»

Ända till kvällsföreställningen satt Moussia i sitt påklädningsrum. Hon hade kastat det ena benet över det andra och gungade med det häftigt fram och tillbaka. Hon rullade med sina stora svarta ögon och bet sina naglar. Hon svor att hämnas! Hämnas!

*

Henning Lind satt ensam i ett hörn bakom några kulisser. Han var missmodig. Han tänkte på den föregående nattens virrvarr. Han vägde det och måtte det från alla olika håll och kanter och fann ingen ljuspunkt eller något, som hade kunnat motivera det hela. Ingenting nytt hade där varit. Allt hade han sett förut,

— generaler, vackra damer, alkohol, påhängsna direktörer, kommunister och små barn, som störas i sin sömn.

»Ge mig något nytt», tänkte han, »och jag skall betala överpris. För en bagatell vill jag ge min framtid och mitt hjärta. Men vad är min framtid, och vad är mitt hjärta? Min framtid är en inkonsekvent parodi på en mardröm, och mitt hjärta med sitt fel i klaffen är ett dåligt mynt. För övrigt har jag sett så mycket nytt i mitt liv, att det inte mera finns något nytt för mig. Inte så, att jag har sett allt i denna värld, nej, ingalunda. Men ändå så mycket att begreppet 'något nytt' liksom avtrubbats, så att också det nya numera alltid är gammalt, hur osett, ohört och oanat det än må vara. Jag längtar till — — till ingenting.»

Hans tankar började kretsa omkring fröken Ioansini. Han var djupt bekymrad på hennes vägnar. Först då de träffats, hade han av hennes samtal, av hennes sätt att tala om människor och av hennes beteende fått den uppfattningen, att hon var ett så att säga avslutat helt, att hon släpats och slipats av världen till en något så när konturfast levnadsform. Hon hade såväl alla förutsättningar som tillräckliga erfarenheter därtill. Han hade i fantasin till och med uppgjort ett slags schema till en roman om henne. Men småningom, och främst i går kväll, hade han märkt att hon trots allt ännu jäktade och fjäskade med saker och ting, dem hon länge sedan bort ha bakom sig. Att ge sig i slang med kreti och pleti, att jaga efter upplevelser som en dålig poet, att dricka sig full — hur kan man!

Också hennes utmanande sätt i dag bekymrade honom i hög grad. I artistrummet hade hon under en paus, då det var tal om balen i går, fällt förklenande eller för-

löjligande uttalanden om personer tillhörande regeringen, om ministrar och andra medborgare med gott anseende. Det hade måhända ändå inte varit så farligt — ministrar finnas ju till för att bli nedskälda, och de ge ju ofta osökt anledning därtill — men hon hade i förtäckta ordalag hånat ingenting mindre än hela den rådande samhällsordningen. Det var mycket betänkligare. I Tyskland gick sådant för sig strax efter världskriget, ja det hörde i vissa kretsar till god ton att göra sig lustig över sin egen stat och sitt eget folk. Men här i Finland hade hon all orsak att vänja sig av med sådant. De andra artisterna hade sett menande på varandra. Det behövs inte mycket innan man stämplas som kommunistspion. Kommer det dessutom ut att hon var hos Ghezell i natt, kan hennes anseende få en obotlig skavank. Det hade bort förhindras. Och vad som skedde senare vete Gud. Hon kan väl aldrig ha haft taktlösheten att sitta och supa med den lilla skolpojken? Så liten var han ju inte, men i alla fall skolpojke. Hos Ghezell var hon inte farligt berusad, och nu har hon kopparslagare, som till och med varje barn kan märka. Alla grinar åt henne. Hon borde ha någon som håller henne i tyglarna.

Fröken Ioansini kom fram till doktor Lind, just när han tänkte denna tanke. Han upprepade den nu halvhögt. Hon gjorde en min, som hade hon blivit träffad av en blixtnått från klar himmel.

»Vad är det ni alla bråkar om? Vad vill ni mig? Kan jag inte få vara i fred? Kören ser på mig som vore jag en gorgon, baletten rullar med ögonen, solisterna tisslar och tasslar, och nu vill ni med ens ha en skolmästare åt mig! Vem kunde det väl bli? En

gymnastiklärare? Eller riksdagsman Ides? — Vad vill ni egentligen allihop? Vad har jag för ett förskräckligt fel, sådan jag just nu står framför er?»

»Bland annat det att ni är drucken», svarade doktor Lind kyligt.

»Hahhaaa!» utropade fröken Ioansini teatraliskt. »Är ni anställd hos Vita bandet? Er moral är beundransvärd. Den kunde minsann stå sig om det så gällde ett helt kafferep!»

Fröken Ioansini visste, att Henning Lind i allmänhet genomskådade henne, att all förställning inför honom var enbart löjlig. Detta uppretade henne nu så, att hon blott ytterligare stegrade sin överlägsna ton.

»Jag har uppfostrats till sådan jag är av den vida världen, av livets taifuner och helvetets drakar, och jag låter mina lågor flamma högt, de får slicka sol och måne, de får bränna ihjäl insekterna på marken och de får leda vilse de stora skeppen på världshavet. — Och vad kan ske?»

»Att någon knackar i väggen», svarade Henning sakligt.

*

Giovanna lämnade operan med samma känsla som hon kommit: avsmak och betryckthet. Hon tänkte över sin situation. Då hon inte mera hade någon att imponera på, kom hennes rätta anspråkslöshet åter fram. Då den dessutom förenade sig med hennes av alkohol påverkade sensibla nerver och oroliga hjärta, slog den över till ett pinande litenhetsvansinne, häftiga självförebåelser och en dov ångestkänsla. Hon förargade

sig över att hela operapersonalen sett henne i bakrus. Hon satte sig visserligen över vad andra tänkte om henne, men det var något förödmjukande i att blotta sig inför dessa åsnor. Främst var hon harmsen över sitt löjliga uppträdande mot den enda vän hon hade vid operan, ja i hela landet, Henning Lind. Att spela teater inför en gammal skådespelare! Hon hade kunnat skymfa honom, slå honom, till och med sparka, det hade inte varit löjligt. Men att spela teater! Han kunde ju rent av tro att hon var så enfaldig att hon inte visste och begrep, att man i allmänhet inte spelar komedi inför en gammal teaterhäst, i all synnerhet om denne dessutom är en erfaren och intelligent person.

Hon tänkte över vad hon egentligen sagt honom och vad han svarat. Nu började hennes tankar alltmera oroas av detta »någon kan knacka i väggen». — Plötsligt stod det fullt klart för henne, att Henning visste allt. Gud i himlen, hur hade han fått veta det? Därpå försökte hon åter att ge hans ord en annan mening, ett annat ursprung. Hade någon alls knackat i väggen i morse? Hon hade ju inte hört något sedan. Det hade säkert varit en inbillning. Hur hon än sökte övertyga sig om att ingen knackat i väggen och att Henning menat något helt annat med sina ord, lyckades det henne inte att befria sig från en gnagande, rivande och kvävande känsla. Det började kännas som hade hon varit förföljd. Förföljd av djur, av små illistiga smygande råttor. Hennes egna handlingar, andras hat och avund, hennes eget samvete, hennes framtid och förflutna tycktes förvandlade till små råttor, vilka samlades omkring henne och förföljde henne vart hon än tog vägen. De smögo sig i knutar och vrår, gnagde på något

och tittade oupphörligt på henne, de hoppade efter henne i en stor svärm var hon än gick. Och det enerverande var, att de inte angrepo henne. De endast följde med, sprungo, skuttade, sneglade och omgävo henne med en tryckande konsekvens, — nästan som småmysande av en glad förhoppning, att vid något lämpligt tillfälle ställa till kalas på henne och göra ett ur deras synpunkt angenämt slut på hela Giovanna Ioansini sådan hon gick och stod.

Då hon förut någon gång förföljts av onda tankar och känslor, hade hon hos Björcklins vanligen blivit dem kvitt. I ett lyckligt hem trivas goda andar, de följaga spöken och råttor. Hon tog de följande tre, fyra stegen i ett hastigare tempo, som för att snabbare hinna fram. Men plötsligt kände hon det som om en kvalmig låga hade flammats igenom henne från underlivet ända upp till huvudsvålen. Hennes fötter voro som fastspikade i marken, hon stannade och syntes vackla. Hela upplevelsen med Lasse stod med ens i grälla färger framför henne som ett reklamplakat.

Vad hade hon gjort? Vad hade hon understått sig?

Efter allt detta skulle det lyckliga hemmets goda andar vackert skydda henne mot råttor och vampyrer!

Nej, vid Gud, de skulle aldrig mer i livet komma att ge henne skydd.

Tvärtom! De skulle kalla på alla helvetets avgrundsandar för att jaga ut henne från det lyckliga hemmet. Ut, ut på gatan bland slinkor och pack! De skulle kasta henne i rännstenens smutsvatten bland gatans stinkande avfall.

»Min Gud, min Gud, vart skall jag ta vägen, var skall jag göra av mig!» tänkte Giovanna. Hon brukade

ibland i ängsliga ögonblick anropa Gud, oaktat hon i många års tid inte mera trott på hans existens. Hjälpen från ovan var ity därefter.

»Jag kan inte gå hem — var är Henning Lind? Var får jag vara i fred?» Hon började skynda tillbaka till operan. Hon kände på sig, att Henning kunde hjälpa henne. Eller om han inte var där, ville hon gömma sig i sitt påklädningsrum bland alla sina teaterpaltor och falska juveler. Men säkert var Henning Lind ännu på teatern.

Snart var hon framme vid operan. Hon nickade vänligt åt portiern och frågade om doktor Lind ännu var inne. Portiern skakade nekande på huvudet.

»Nej, doktor Lind gick för en stund sedan», sade han och smålog vänligt mot fröken Ioansini, som hade han velat låta henne förstå att han visste allt, men att han inte tyckte illa om det, han var ju en gammal teaterportier.

Fröken Ioansini gick uppför trapporna och direkt in i sitt påklädningsrum.

Äntligen ensam med sig själv brast fröken Ioansini ut i snyftningar. Hon begrov sina händer i teatersmyckena som lågo på bordet. Där voro koljéer och armband, guld och pärlor. Hennes ögon blevo dimmiga, hon kunde inte mera se klart och förmådde snart inte urskilja vilka pärlor som voro av glas och vilka av klaraste vatten med svidande salt.

Omkring henne var allting tyst, hon hörde inte annat än sin egen puls.

»Min Gud, min Gud, vart skall jag ta vägen — var skall jag göra av mig?»

»Igen!» tänkte Gud Fader i det höga. »Nu är det

redan för andra gången i dag hon skriker efter mig. Nu duger jag nog när det är nöd på färde kantänka! Men att i medgångens tider tacka och lova mig, det hinner hon inte. Då river man Jukka i håret och leker papegoja med Lasse, då äter man och dricker man som vore var dag den sista. Jag har varnat och varnat. Sanna mina ord, blir det inte bättre kommer jag att ge henne en sådan sinkadus, att hon en gång för alla vet vem hon har att göra med.»

Giovanna kände sig oändligt övergiven och skuldmedveten, hon kände sig som ett barn som hemma slagit sönder något och sprungit bort och inte mera vågade gå tillbaka, utan måste vara bland elaka och främmande människor.

Och ändå fanns ingenting annat i världen än hemmet att ta sin tillflykt till. Giovanna steg långsamt upp. Hon begav sig i väg med trötta steg. Hennes frätande bitterhet började småningom förvandlas till ett stilla vemod.

*

Då Giovanna kom hem, såg hon av ytterplaggen i tamburen att ingen var hemma. Hon gläntade på dörren till salongen, hon lyssnade vid dörren till Lasses rum; allt var stilla, lugnt och tomt. Hon satte sig ned i salongen för att andas ut ett ögonblick. Gamla tavlor sågo ned på Giovanna från väggarna. Överste Björcklins porträtt var målat så att det oupphörligt följde en med ögonen, vart man än gick. Det måtte i längden vara bra enerverande att alltid ha någon i sin närhet som följde en med ögonen. Men utom översten tycktes småningom, ju längre tystnaden

varade, de andra bilderna och även föremålen i rummet, möblerna, blommorna, tapeterna och de persiska mattorna få någotslags liv. De blickade mot varandra och logo. De tycktes även tala sinsemellan något underligt språk, som Giovanna inte kunde förstå. Ibland var det som hade hon uppfattat något, men snart var det åter endast som ett sorl i hennes öron. Så mycket förstod hon i alla fall, att det inte var något om henne eller något oangenämt de talade om; de talade så fridfullt, innerligt och med liksom en inre förklaring, att det inte kunde ha varit något elakt. Hon påminde sig hur hon i början av sin vistelse hos Björcklins för första gången i sitt liv hade varsnat, hur de döda tingen som funnos i rummet kunde tala, viska, hur de kunde se på en, hur de kunde vara vänliga, goda, fromma . . .

Giovanna började känna sig lugnare i denna omgivning. Om den också inte tog någon notis om henne, kände hon sig dock hugsvalad och tröstad av att den inte anklagade och förföljde henne.

Giovanna började nu se allt i ljusare färger. Låt vara att teaterfolket hatade henne, hon hade ju sin far, hon hade Henning och överstinnan Björcklin. På balen hade hon ju ingalunda burit sig illa åt, tvärtom. Det obetydliga missödet med den osammanhängande texten var ju en bagatell. Och hur hon tänkte, började hon småningom få den föreställningen, att det dock möjligen endast var teatermänniskornas avund och simpelhet, som åstadkommit hennes depression. Hon åtnjöt ju hela samhällets aktning och kärlek; vad hade hon att ängslas över? Att hon fallit i synd med Lasse var pinsamt, mycket pinsamt, men sådant kan hända. Hon var ju inte den första han varit med. Ingen i värl-

den kunde påstå, att hon fördärvat honom. Han skulle dessutom säkert vara förtegen, och om någon tid, hop-pades hon, skulle de båda ha glömt alltsammans.

Persermattan och en tulpan på fönsterbrädet jämförde sig med varandra. »Vad är väl jag», sade tulpanen med vemodig stämma och böjde ned sitt vackra huvud. »Jag lever i dag och dör i morgon, men du har samlat en odödlig skönhet, du kan aldrig dö.»

»Jag är ett odödligt men dött ornament. Du har livet. Du har saft i dina ådror och du kan dricka sol och andas luft. Du är lyckligare», svarade den yppiga persermattan med en stämma av sammet och nattlig värme.

Nästan komiskt verkade att se, hur rokokobyran i hörnet gjorde sig till, koketterade och neg för farfar, den gamle världsmannen, som smålog på väggen.

Giovanna började känna sig trygg. Hon lyssnade till samtalen, och om en stund fick hon en obetvinglig lust att delta i dem. Hon blickade glatt omkring sig och sade kamratligt: »Ja, ja mina vänner . . .» Hon ville säga något åt tulpanen, men den hade vänt bort sitt huvud. »Vad nu?» sade hon, smålog förlåtande och vände sig med ett förföriskt leende till farfar, den gamle skalken. Men hon såg att hans ansikte var av sten. »Vad vill det här säga? Nå översten då, min fars gamle vän?» Han satt orörlig och hans blickar stungo tvärs igenom Giovanna. Hon kände med ens hur blodet trängde upp i hennes huvud. Hon ville resa sig för att hastigt gå sin väg, men hennes kropp var tung som en kvarnsten. Hon vände sig bort för att undgå överstens ögon. Men då kände hon hans genomträngande blickar i sitt bakhuvud. Den yppiga perser-

mattan var död. Tapeterna voro stumma. Giovanna blev förtvivlad av att se hur döda ting kunna vara döda. Ack, så lätt går det inte att lisma sig till försoning. Giovanna försökte ännu en gång resa sig, men hon kom inte ur stället. Det kändes som hade hon blivit ansatt av osynliga varelser, piskad och sargad. Hon ville ropa. Var är Henning Lind, jag vill tillbaka till teatern! Ge mig mitt smink och mina kostymer, jag kan inte mer vara den jag är! Ge mig rampljus och lampor! Jag står inte ut med solens ljus! Harlekin, Scaramuccio, Brighella, kom och dansa omkring mig! Pajazzo, kom och döda mig!

*

Då överstinnan Björcklin kom hem skyndade hon sig genast till fröken Ioansini och frågade om Lasse varit hemma. Vid Giovannas nekande svar blev överstinnan närapå otålig. Missmodigt, nästan anklagande, stötte hon fram:

»Men var är han då?»

Det stack som en syl genom fröken Ioansini, men hon behärskade sig. Hon försökte se överstinnan i ögonen. Överstinnan brast ut i allehanda beklaganden, självförebärrelser och de mest olikartade åkallanden av den Högstes hjälp.

Vid åsynen av överstinnans förtvivlan var det slut med fröken Ioansinis behärskning. Hon började snyfta. Det var en tröst för överstinnan att ha bredvid sig en kännande varelse, ett varmt hjärta. Överstinnan visste inte vad det var, som pressade fram tårarna ur detta varma hjärta, men det varma hjärtat självt

visste det mycket väl. Överstinnans oupphörliga frågor och snyftningar förvandlades i Giovannas öron till hjärtskärande anklagelser. Hon tryckte sitt huvud mot överstinnans bröst och grät sakta, som för att bönfälla om förlåtelse och misskund. Då överstinnan slätade över hennes hår med sina mjuka händer, var det som om flammor från helvetet hade slickat hennes huvudsvål, och inne i hennes hjärna vaknade ett oroligt skimmer. Det liksom kastade sitt sken in i framtiden. Det var som kunde hon i detta ljus se en skymt av kommande tilldragelser. De voro oroliga och obestämda, växlade om, förändrades och flyktade än hit, än dit. En känsla blev dock klar för henne, en aning, en ångest och en grämelse. Hon såg tydligt, att hon förr eller senare skulle komma att dra skam över detta hem. Efter dessa händelser fick hon inte heller mera någon ro i sin bostad. Hon väntade varje ögonblick att allt skulle brista samman.

*

Fröken Ioansini begav sig till kvällsföreställningen på operan. Hon klädde om sig, sminkade sig och gick ut på scenen. Hon var fullkomligt likgiltig för såväl publik som operapersonal; hon sjöng ovanligt illa.

Medan hon sjöng sin aria, såg hon Moussia Bjälögorskaja stå bakom kulissen, vårdslöst lutad mot ett harmonium. Hon hade ett hemlighetsfullt triumferande uttryck i sitt ansikte. Då Giovanna gick förbi Moussia på väg till sin klädloge, hörde hon denna säga till en av sina kamrater, men med tydlig adress till Giovanna:

»Om det inte hjälper att knacka, så skall man sparka in hela väggen.»

Nej, Giovanna kunde inte ha något att göra med dessa människor! Hon kände sin distans från dem så oändligt stor, att hon inte ens blev sårad eller äcklad, när de voro simpla. Hon greps endast av en tärande längtan att få vara med något alldeles annat slag av människor. Hon lämnade operan lika missmodig som hon kommit.

Då hon var på väg hemåt, såg hon plötsligt Lasse, som stod och talade med en chaufför. Hon saktade i någon mån sina steg. Jo, det var Lasse. Chauffören var naturligtvis hans eviga Johansson. Giovanna beslöt nu att gå till Lasse, men innan hon hunnit fram, steg Lasse i bilen och åkte bort.

Vad hade Lasse egentligen haft för sig hela dagen?
Ett och annat. Egentligen ingenting.

Då han blivit väckt på morgonen, hade han efter en timmes sömn ännu varit starkt berusad. Han hade klokt nog skolkat från skolan och drivit längs gatorna. Så hade han varit hos sin lilla butiksflicka och ingen kan veta vad de där haft för sig. Brännvin hade de helt säkert förtärt, ty Lasse hade senare på kvällen tyckt att han inte kunde gå hem. På sätt och vis hade han också njutit av att, som han tyckte, vara fri. Han var ungefär i samma situation som ofta många äldre stadig tjänsteman eller familjefar, som efter att ha skolkat från hemmafrukosten tycker att han för samma skällningar också har rätt att skolka från middagen, kvällsvarden, kanske från hela den följande natten. Naturligtvis skämdes han i sitt inre och ville därför uppskjuta hemkomsten i det oändliga. Då han slutligen blivit dödstrött, hade han gått till Johansson och bett att få sova hos honom. Efter någon tvekan

förde Johansson honom till sig och bad honom lägga sig i sängen, han själv skulle komma hem först på morgonen.

Lasse satt ensam på en trästol i Johanssons enkla rum. Han var nedslagen, trött och berusad. Potatis-spriten är en opålitlig vän. Av den kan man inte bygga vingar. Den äter sig in i ens nerver, breder ut sig och förgrenar sig som en strålsvamp, svider, river och pis-kar. Outhärdliga inre spännvidder uppstå, växa, förstoras, tänja och riva tills de brista. Då är vidden borta, men spänningen är kvar. Allt har brustit samman och mörknat till någonting som liknar en sömnlös natt med tandvärk.

Lasse var led vid allt. Han längtade efter att utan invecklade lyriska formaliteter få sova, sova, sova. Han ville få sova ifrån sig denna moraliska tandvärk. Han lade sig fullt påklädd på Johanssons bädd.

Men länge fick han inte vila. Då han just höll på att somna in, hörde han en varsam ringning på dörrklockan. Han spratt till och gick för att öppna. Det var fröken Ioansini. Hon hade vid bilstationen fått veta Johanssons adress. Hon ville säga något genast då hon trädde in i rummet, men vid Lasses åsyn överfölls hon av hämningar. Lasse gjorde en missnöjd åtbörd. Han kände sig högst besvärad, Han visste inte vad han skulle ta sig till, inte vart han skulle rikta sina ögon.

Mötet dem emellan blev också därför ett oredigt ordande hit och dit, ett löjligt spegelfakteri. Allt blev annorlunda än det hade bort vara. Lasse var inte den ungt-fast pojkens-mannen med ögon som en rymdernas fågel och vikingagult hår, inte skogskällans ljusa hemlighet, inte Guds första avsikt med ungdomen.

Tvårtom. Han var en fräck kontorspojke i bakrus. Hon var inte den oemotståndliga Giovanna, utan verkade snarare som en efterhängsen, bjäbbig mjölkbutiksföreståndarinna. Vad kunde hon väl säga honom?

»Lasse, du måste — — Lasse, din mor — — Lasse, du måste — — Lasse, din mor —»

»Strunt, jag går till min älskarinna och dricker brännvin!» svarade Lasse.

»Nej, Lasse, du måste — — Lasse, din mor — — Lasse, du kan inte — —»

Hon förföll till allehanda klischéer. Då hon bland annat lät undfalla sig det evigt kvinnliga: »Lasse, för min skull!» svarade Lasse, att hon gärna för honom kunde springa efter andra druckna skolpojkar. Genast då han sagt det, ångrade han sig emellertid. Han hade sagt för mycket. Giovanna sjönk ihop på en stol. Hon torkade sina tårar med en liten sidennäsduk. Hon var dödligt sårad. Hon var som en vingskjuten fågel, som ville gömma sig i ett snår. Hon svarade inte mera på vad Lasse sade, hon bara snyftade. Efter att en stund ännu ha talat till henne utan att få svar, bad Lasse henne gå. Han sade med torr och kall röst, att han skulle komma senare. Giovanna steg upp och avlägsnade sig långsamt utan att se på honom, utan att vända sig om.

Då hon var på hemvägen, började en vemodig bitterhet spinna i hennes inre. Varför — varför började allt gå henne emot? Vad hade hon gjort? Vem hade hon sårat? Hade hon någonsin önskat en människa något ont?

Till klarhet kom hon inte, men hon hade en dunkel aning om att någonting låg i luften och hotade, tryckte, samlade sig och tätnade omkring henne.

För överstinnan kunde hon omöjligt redogöra för sitt förvirrade samtal med Lasse. Hon sade blott, att Lasse skulle komma hem senare. Men då överstinnan inte gav henne någon ro, sade hon att Lasse var hos chauffören Johansson, och så tillade hon viskande med ett litet förståelsefullt leende, att Lasse inte var alldeles nykter. Då hon såg vilket slag detta var för överstinnan, försökte hon förmildra smärtan genom att i varsamt skämtande ton förklara, att sådant förr eller senare ändå måste inträffa, Lasse var ju stora pojken redan. Det bästa vore, att överstinnan inte låtsades om något; han får sig välförtjänta kopparslagare. Därpå gick hon fram till överstinnan och omfamnade henne, varpå hon drog sig tillbaka till sitt rum.

Hon tyckte att överstinnan var reserverad. Hon hade rätt. Överstinnan tyckte nämligen i sitt stilla sinne, att den glättiga ton, i vilken Giovanna talat om att Lasse var berusad, tydde på att fröken Ioansini måhända, trots allt, rönt ett visst inflytande av de kretsar, vilka hon till följd av sitt yrke var tvungen att umgås med.

*

Då chauffören Johansson vid halv sjutiden följande morgon körde hem, var han mycket missmodig och nedslagen. Han hade haft endast tre skjutsar på hela natten. Dödstrött var han dessutom. I längden kunde det inte gå på detta sätt. Oaktat bensinförsäljaren var en gammal bekant till honom, hade han vid det senaste köpet inte mera givit på kredit, utan Johansson hade fått lov att ge sin klocka i pant. Hans kostym började dessutom bli mer än lovligt sliten, oljig

och smutsig. Han tvättade, smorde, reparerade och justerade själv sin bil, och dessutom körde han så gott som hela dygnet om. Han var tvungen till det, så gjorde de flesta. Och ändå var det omöjligt att balansera avbetalningar, räntor, avgifter och skatter. Skulle han bli tvungen att sälja sin automobil och gå som dräng i någon annans tjänst? Den tanken var honom outhärdlig. Han slog den alltid ur hågen, då den kom för att göra hans arbetsböda tyngre, hans sinne sorgset och hela hans liv grått och meningslöst.

Då han kom hem, blev han förvånad över att Lasse inte var där. Sängen var i ordning, allt var orört. Johansson undersökte rummet. Allt var som förut.

Han hade ändå en känsla av att i rummet fanns något, som inte hörde till hans personliga nödtorft, till hans egen atmosfär. Han granskade rummet en gång till, men hittade ingenting.

När han om en stund skulle gå till vila, upptäckte han på golvet någonting, vars därvaro han inte kunde förklara. Det var en liten parfymerad spetskantad näsduk av siden. Den frasade underbart mot hans sträva händer. Han förde den långsamt till sitt ansikte och andades in dess doft. Han fick en aning om, att mycket ljuvligt kan rymmas i en liten sidennäsduk. Men han visste ingenting om hur mycket tårar som också kan rymmas i en liten sidennäsduk. Han kände en viss skygghet gentemot det främmande föremålet, men han kunde inte heller kasta det åt sidan. Länge satt han och andades in dess okända, hemlighetsfulla parfym.

VI.

Det var inte längre detsamma som förut. Varje gång Giovanna kom hem, möttes hon av en dubbelkänsla. Hon andades in den frid och den mot all ondska skyddande andakt, som ett älskat hem kan ge. Men det var samtidigt, som hade denna känsla blivit bemängd med något osunt, något kvalmigt. Hon hade tungt att andas och hjärtats slag blevo oroliga.

Överstinnan hade de sista tiderna varit ganska kylig mot Giovanna. Kanske härrörde det sig av att överstinnan personligen råkat ut för allehanda bekymmer. Småningom började hennes kylighet förvandlas till en i all tysthet groende antipati mot Giovanna. Hon kunde inte med säkerhet beskylla henne för något ont, men hon började allt mera få en tvångsföreställning, att all disharmoni och alla de motgångar och svårigheter, som på sista tiden hade drabbat hennes hem, på något sätt hängde ihop med att fröken Ioansini bodde där. Hon hade fått mottaga anonyma brev, och i sällskap hade hon någon gång fått höra antydningar om fröken Ioansini. Sådant bör man ju inte fästa sig vid, det gjorde hon inte heller, men det kändes i alla fall som hade något smutsigt börjat läcka in i hennes och Lasses hem. Luften var inte längre ren. Bland annat hängde i atmosfären något som liknade mistroende mellan

henne och hennes son. Och hon kände på sig att familjen inte längre åtnjöt samma anseende som förr. Till allt detta kom dessutom att hennes ekonomiska ställning började inge henne bekymmer. Då överste Björcklin avlidit, hade han lämnat efter sig en förmögenhet som i räntor gav så mycket att överstinnan och Lasse anspråkslöst men tryggt kunde leva på det. Pengarna voro placerade i aktier i en bank, vars stabilitet stod över allt tvivel. Direktörerna voro goda vänner till familjen. Men den ekonomiska depression som höll på att strypa hela världen hade inte heller lämnat detta penninginstitut i fred. Dividenderna hade minskat i skrämmande grad, och snart visste överstinnan inte vad hon skulle ta sig till. Att ytterligare inskränka sig var inte möjligt. Om inte aktierna redan i den närmaste framtiden stego, blev hennes ställning förtvivlad.

En natt låg överstinnan och vakade. Medan hon grubblade på sina bekymmer hörde hon steg i tamburen. Hon lyssnade uppmärksamt. Kunde det vara möjligt? Någon smög sig från Lasses rum in till fröken Ioansinis dubblett. Nej, nej, det var inte möjligt! Skämdes då inte denna skådespelerska, denna ohyggliga varelse, att förföra hennes son i hans eget hem, i hans faders och moders hem? Överstinnan ville stiga upp och köra ut cirkusdamen sådan hon gick och stod i bara linnet. I bara linnet skulle hon få springa ut på gatan i snödrivorna! Snart tystnade emellertid alla ljud och hur överstinnan än lyssnade — hon lyssnade ända till morgonen — kunde hon inte mera höra något misstänkt.

Hon ville inte, hon kunde inte grubbla över vad hon hört, hon önskade hellre stanna i ovisshet. Det kunde

inte vara möjligt att hennes egen son, hennes eget kött och blod, i lönnedom bedrev otukt med denna fröken Ioansini, denna kringresande aktris, denna café-chantantdam, som lik en giftig orm listat sig in i deras lyckliga hem.

Ack, det var till och med mycket möjligt!

Redan några dagar efter den olycksaliga soarén hade Lasse smugit sig in till fröken Ioansini. Hon hade varit förtvivlad, hon hade bett och gråtit, hon ville inte, hon kunde inte — —

»Lasse, din mor — —Lasse, du kan inte — —Lasse, din mor — —» Men Lasse hade varit ganska fräck och saklig. Han hade till och med blivit högljudd, och för att undgå skandal hade den arma fröken Ioansini måst ge efter. Någon kärlek dem emellan existerade inte, snarare föraktade de varandra, men dessa intermezzon upprepades rätt ofta, och snart hade det — som tyvärr så ofta sker — blivit en mycket ful vana.

Ack, det fridfulla hemmet! Det var inte längre det samma som förr. Blommorna i fönstret talade inte mera och rokokobyråns mahognyfaner började gistna och lossna. Överste Björcklin på väggen över pianot följde varje görande och låtande med sin blick ängsligare än förut, överstinnan hade förgråtna ögon, och över Lasses elastiska och vibrerande ungdom hade kommit något förslappat och blekt.

Allt detta läckte ut på något sätt. Trots att ingen av dem som bodde i detta hem någonsin talade därom för någon, visste hela världen att överstinnans ekonomiska ställning var ytterst prekär; alla visste av att det rådde ett skamlöst förhållande mellan fröken Ioansini, den samvetslösa kvinnan, och överstinnans unge son,

som inte ens slutat skolan ännu. Ja vad värre var, man visste att överstinnan stillatigande tolererade detta i sitt förr så hedervärda hem. Var hon galen? Eller hade fröken Ioansinis dåliga inflytande så fördärvat henne?

Det var inte längre detsamma som förr. Mycket hade förändrats sedan fröken Ioansini, denna jätteberömdhet, flyttat in.

*

Överstinnan Björcklin hade i den sinnesstämning hon befunnit sig inte hunnit göra några förberedelser för den annalkande julen. Det var julaftonsdag, men hon hade ännu inte tagit fram julgransprydnaderna. Två gånger hade hon blivit uppringd av sin advokat, som sagt henne att ett direktionssammanträde pågick, vid vilket bankens situation med hjälp av tillkallade finansexperter diskuterades.

Hon ropade på Lasse och bad honom söka fram julgransgrannlåterna och klä julgranen. Han hade just hunnit börja, då fröken Ioansini kom in i något ärende.

»Det är jul», sade överstinnan, »och vi har ingenting i ordning.»

»Jag skall hjälpa», sade fröken Ioansini undergivet och tog genast itu med arbetet.

Lasse stod på stegen. Fröken Ioansini räckte honom allehanda glitter, flaggor och pappersänglar, vilka han hängde upp i granen.

Det irriterade överstinnan då hon kom att tänka på, att de två voro mindre lämpliga att tillsammans pryda Kristi träd. När hon för en stund avlägsnade sig till det angränsande rummet, hörde hon dem fnissa åt något.

»De koketterar naturligtvis med varann, när de skrat-
tar så där», tänkte överstinnan. Hon var så gammaldags,
att hon inte visste att två personer, som endast tillfreds-
ställa sina köttsliga begär, i allmänhet inte kokettera
eller flirta med varann. Men för henne var det för myc-
ket. Ingen makt i himmelen eller på jorden kunde
vredgas, tänkte hon, om hon helt enkelt gick fram till
dem och bryskt avbröt deras förehavande. Men så
kom hon ihåg, att hon ju aldrig fått exakta bevis på
sina misstankar. Hon försökte behärska sig. Det var
mycket svårt. Luften var fylld med spänning. En ur-
laddning i en eller annan form var överhängande.

Överstinnan försökte att tillsammans med Gio-
vanna och Lasse klä julgranen. Hon gick fram och
tillbaka med allehanda grannlåter, frågade, fick inget
svar, ändrade sitt första förehavande, tog en flagga
i handen, gick med den omkring granen — Hon
betedde sig som vid en eldsvåda: man vill rädda
ett helt hem, man kastar sig i elden och bärgar
en askkopp. Just då hon slutligen fått flaggan fästad
vid en kvist hördes en gäll ringning från tamburen.
Det var telefonen. Överstinnan skyndar dit. Hon fast-
nar med ärmen i en julgransljusstake. Hon försöker be-
fria sig från den. Telefonen ringer för andra gången.
Hon river sig loss, kommer till tamburen, och svarar
mycket vänligt, om också litet andfådd.

Det var hennes advokat, som meddelade henne
att banken inställt sina betalningar, och att där inträf-
fat oegentligheter, som nu kommit i dagen. Deponen-
terna skulle möjligen få ut en del av sina tillgodo-
havanden, men aktieägarna gingo miste om varenda
penni. Detta faktum rubbades inte av överstinnans in-

vändningar, att det ju var fullkomligt omöjligt, att hon personligen kände direktörerna, och vad allt en stackars änka hittar på att säga, då hon helt plötsligt går miste om allt vad hon äger och har.

Då hon slutat, väntade fröken Ioansini och Lasse på henne i andlös spänning. Men överstinnan kom inte. Inte heller hörde de ett ljud från tamburen. De sågo oroligt och frågande på varann. De väntade ännu och lyssnade. De hörde ingenting.

Lasse gick varsamt till tamburen, men stannade tvekande på tröskeln. Han såg sin mor luta sig mot väggen och gömma ansiktet i händerna. Lasse väntade ett ögonblick. Han betraktade sin mor. Slutligen gick han varsamt fram till henne. Han lade sin hand om hennes skuldra och ömt stödande henne förde han henne in i salen och satte henne ned på soffan framför julgranen. Överstinnan snyftade sakta. Från väggen över pianot följde överste Björcklin allt med sina blickar. Fröken Ioansini greps av en djup medkänsla. Hon satte sig bredvid överstinnan och tog hennes hand i sin, överstinnan drog den tillbaka. Hon förde sin hand till överstinnans huvud för att släta hennes gråa hår. Men överstinnan tog hennes hand och slängde den ifrån sig.

»Det är så dags nu», sade hon med anklagelse i rösten. »Vem har dragit alla dessa olyckor över oss? Och så har ni till på köpet fräckheten att hyckla. Vem har bragt skam över vårt hem? Vem har fördärvat min enda son? Vem har ruinerat oss och tagit ifrån oss vårt dagliga bröd?»

För Giovanna kom detta utbrott så oväntat, att det dröjde en lång stund innan hon hann uppfatta hela

vidden av vad hon hört. Hon satte sig upprätt i soffan. Efter hand som den hårda verkligheten hann tränga in i hennes uppfattning, greps hon av en förtvivlan, som gjorde henne stel. Denna känsla fyllde henne helt, den fyllde varje lem, varje cell av hennes hjärna och nerver, den pressade sig in i hennes hjärta.

Efter en lång stund av isande tystnad började hon långsamt komma till sig. Hon kunde åter se, och det var som hade någon underbar klarhet småningom spritt sig över hela hennes väsen. Den svulstiga och heta fasan och förtvivlan gävo vika. Överstinnan hade sagt ut vad Giovanna själv haft på sitt samvete, vad Giovanna tvungits bära och pinas och brännas av såväl när solen var borta som från dess uppgång ända till dess nedgång. Nu var hon befriad. Nu behövde hon inte längre hyckla och ängslas, inte rädas och tveka. Hon hade dragit skam över ett lyckligt hem, hon hade fördärvat dess enda son, hon hade ruinerat det.

Lasse ville mildra sin mors dom. »Inte kan du säga att det är Giovannas fel, om en bank spolierar våra pengar!»

»Din mor har rätt», sade fröken Ioansini resignerat. »Jag skall gå.»

Hon steg upp och gick några steg inåt salen. Där stannade hon en stund och såg sig omkring med frånvarande blickar.

»Jag skall gå.»

Överstinnan Björcklin steg upp från soffan och gick fram till Giovanna. Skulle hon, som nu själv var så bottenlöst olycklig, lägga sten på en annans börda? Men hon kunde inte, hon kunde inte be fröken Ioansini att stanna kvar. Gråtande omfamnade hon Giovanna

och slöt henne i sina armar. Hon kysste henne på kinden och på pannan. Hon snyftade. Hon slöt henne till sitt bröst och grät.

Då Giovanna gick ut i tamburen, följde Lasse henne tigande. Han hjälpte henne på med överplaggen. Då de skildes, undveko de att se varandra i ögonen.

VII.

Fröken Giovanna Ioansini misslyckades i sitt beslut att fira julaftonen ensam. Hon satt på ett hotellrum och hade för avsikt att övertänka sitt liv och därmed sammanhängande frågor. Egentligen var ju en enda kväll en mycket för kort tid. Mången behövde månader, år, ja ett helt liv av inre fördjupning och kontemplation till det. Men till en preliminär översikt och ett första ordnat tänkande och kännande kunde kvällen måhända räcka till, i all synnerhet då det var jul, och sinnet, tankarna och känslorna äro mottagligare, vibrera lättare än eljest och hjärtat likt en främmande djupvattensfisk kommer närmare upp till ytan med alla sina hemlighetsfulla färger och mystiska rörelser.

Men fröken Ioansinis meditationer blevo som så ofta förut också denna gång endast ett ytligt funderande hit och dit. Hon hade ingen ro att nå tankarnas inre djup. Inte heller höjde sig hennes hjärta upp till synkretsen.

Småningom blev fröken Ioansini nervös. Hon beställde i rask följd några whiskygroggar, men när hon inte blev bättre av dem — snarare tvärtom — rymde hon ut ur det sterila hotellrummet. Hon gick dröjande åt Kajsa-niemi till. Hon visste inte riktigt vart hon skulle ta vägen. Hon vandrade långsamt framåt utan mål.

Hon var ju utkastad från herrskapet Björcklin, och till någon annan kunde hon inte mera gå oanmäld så här på julaftonen.

Det började skymma. På kullen till vänster om svandammen stodo träden kala och sträckte ut sina svarta armar i luften. En känsla av ödslighet vilade över parken. Högt uppe i toppen av en kal björk satt en ensam kråka och stirrade orörlig mot den grå horisonten. Den satt där ensam, och det fanns ingen annan kråka i hela parken. Där funnos inte heller människor eller något annat levande. Den var den enda spillra av liv som fanns så långt ögat nådde. En spillra av liv hade någongång klätt sig i kråkohamn och satt nu i toppen av en kal björk och sörjde över att det universella livet slagits sönder i myriader små famlande och ensamma skärvor. Dess längtan var av kosmisk natur. Fröken Ioansini, som hade mycket små kunskaper om djurens liv, trodde att den fast det var vinter längtade efter en älskad varelse. Hon blev vemodig och vandrade långsamt vidare.

Efter att alldeles ensam ha tömt några glas konjak med svart kaffe på Alphyddan, började hon långsamt leta sig fram genom Djurgården. Slutligen hamnade hon i utkanterna av arbetarkvarteren i Sörnäs. Hon irrade vidare, tills hon kom till de illa beryktade trakterna kring Vasa- och Aleksis Kivigatorna. Hon visste att det var livsfarligt att på kvällen röra sig där, men det var henne fullkomligt likgiltigt — »kantänka om de slår ihjäl mig», sade hon för sig själv.

Hon hade en gång i Tyskland firat en julafton ensam, men det skulle man aldrig göra. Barndomen sitter så i köttet och blodet på en, att man inte kan fira en

julafton som en afton i största allmänhet. Nu hade hon också försökt fira julafton ensam på sitt hotellrum, men hon hade märkt att det var omöjligt. I sitt upprörda tillstånd beslöt hon att kosta vad det ville skaffa sig sällskap. Hon fick något profetiskt över sig, där hon gick ensam i utkanterna av staden. Hon upprepade sakta för sig själv om och om igen: »Kommen till mig I alle, kommen till mig I alle . . .» Hon ville söka upp någon olycklig människa, lik henne själv, eller varför inte två, tre — och med dem ville hon fira julen.

Det dröjde inte heller länge förrän hon mötte en — med god vilja kunde man kalla honom karl — som gick på ett ben och en krycka. Det andra benet var förkrympt och uppdraget i krok mot magen. Han var mager och grönblek i ansiktet. Hans kläder voro mycket dåliga. Dessutom hade han en liten puckel på ryggen.

»Unge man», sade Giovanna till hans stora förvåning, »hur tänker du fira Kristi födelsedag?»

Mannen såg misstänksamt på henne. Han tog för givet, att han hade att göra med en drucken sköka. Efter att först ha tigit en lång stund, sade han: »Hur kan man fira jul nu för tiden; jag bor hos min morbror och får sova i hans stall.»

Liksom duvorna känna på sig när någon av dem får mat någonstades och alla flyga dit, känna också personer, som räknas till den lösa befolkningen, instinktivt var något är på färde. Om ett ögonblick slank en karlslok plötsligt fram runt ett hörn och ställde sig avvaktande ungefär på två stegs avstånd från de talande. Det var en ung man i tjuguaråldern, utan överrock, med skärmmössa och vida sammetsbyxor. När

Giovanna och mannen med kryckan började gå vidare, följde han efter dem. Från en portgång sällade sig en äldre skäggig karl till sällskapet. Han var en bekant till krymplingen. Om en stund var den unge främmande mannens älskarinna med i samlngen, och det dröjde inte länge, förrän man såg ett fantastiskt följe vanka den illa beryktade Vasagatan fram. Gick någon förbi dem, vände han sig om och drog på munnen. Giovanna märkte ingenting, ty hon var ett grand berusad. En i sällskapet gick rak och styv, en annan linkade med krycka, en tredje var drucken, en hade öppen överrock vars skört fladdrade i vinden, en hade halsen bar liksom en matros, en annan åter var insydd i odefinierbara paltor. Giovanna Ioansini var enkel men förnäm. Det gestikulerades och kastades ögon, man visste inte vem som egentligen var upphovet till allt detta.

Krymplingen höll sig med envishet närmast Giovanna, det var ju han som upptäckt henne och på sätt och vis hade förtjänsten av att någonting överhuvudtaget var i görningen. Den unge mannen i sammetsbyxorna vek in på en gård och köpte sprit för Giovannas pengar. Då Giovanna blickade omkring sig för att granska sin skara, började den äldre mannen med skägget misstänka, att hon möjligen var ängslig och spanade efter ett tillfälle till flykt. Han försäkrade henne att ingenting ont skulle vederfaras henne, han var en gammal sjöman och på honom kunde man lita som på ett ankare. Den yngre mannens älskarinna kände sig sårad och framhöll, att man minsann inte heller behövde vara rädd för hennes fästman. Hon kände honom sedan två månader, och sanna mina ord, man kunde tryggt lägga till och med sin själs salighet i hans

hand, och den var där i bättre förvar än mitt i Nikolai-kyrkan.

Efter ett kort parlamentering och sedan man bjudit några duktiga klunkar spritblandat vatten åt den enbente mannens morbror i hans stall inne på en gård vid Vasagatan, gick han in på att man fick stanna där för ett ögonblick. Innan tillåtelsen var given, hade de flesta redan gjort det bekvämt för sig. Sjömannen satt på en träbock bredvid en ung pojke, som mera liknade en bonde än en proletär. Han hade långa svarta ögonfransar. Ingen visste egentligen, hur han kommit med i sällskapet. Han var i någotslags tjänst hos åkaren. I den ena spiltan stod en häst. Den stampade då och då med foten och skramlade med kedjan, som var bunden om dess hals. I den andra spiltan, som var full med hö, sutto den unge mannen med skärmmössan och hans brud. Krymplingen hade krupit upp på en upp och nedvänd balja. Giovanna stod och lutade sig mot väggen. De andra hade grupperat sig som det föll sig. Åkarens katt gick lugnt omkring och syntes tycka att allt var som det borde.

Redan på ditvägen hade man tagit en och annan klunk ur spritflaskan, och det dröjde inte länge, förrän det glättiga, det putslystiga och pratsamma momentet var inne. Av sjömannen fick man höra hur det går till i Nicaragua, åkaren, en före detta hyrkusk av den gamla stammen, berättade hurudant det var i Helsingfors på den ryska tiden, och krymplingen gjorde en urfånig rörelse med sitt krokiga ben, som fick alla att skratta. Det låg något av hovnarr över honom. En tragisk själ i en komisk kropp.

Vad de alla voro lekfulla. Giovanna trivdes utmärkt.

Nu hade hon äntligen funnit ett sällskap där hon inte var den eviga synderskan, ett sällskap där hon kunde vara trygg, där hon hade det varmt om hjärtat, där hon var lika god som de andra. De trodde att hon var en snäll och hederlig sköka, och ingen tog sig det illa vid. Åkaren, som också sålde sprit, hämtade den ena flaskan efter den andra, och Giovanna betalade frikostigt. Hästen rasslade ibland med sin kättingsgrimma.

Snart var man kommen till det metafysiska momentet. Sjömannen trodde trots allt på Gud. Visserligen var han själv inte ett av Guds bästa barn, men han hade ofta på sina resor sett, att det utan Gud hade barkat åt helvete. Men det kunde den unge mannen med skärmössan och sammetsbyxorna inte begripa, han, som förutom sin hemsocken Pusula inte sett annat än Vasagatan. Han kunde å sin sida blott konstatera, att Gud åtminstone inte brukade förekomma på Vasagatan. Det var ju möjligt att han trivdes bättre någonstades i de land sjömannen hade berest, där flicorna hade ring i näsan och där den stora sjöormen bodde. I Pusula fanns han inte och inte heller på Vasagatan. Hans brud såg beundrande på sin yngling. Det låg något rafflande i att förneka Gud. Det kittlade i henne desto mera som hon tyckte det i grund och botten måhända dock var ganska riskabelt att förneka Den Högstes tillvaro. Åkarens hustru, en käring med ett gudsförbjudet ansikte, hutade åt katten, som började vässa sina klor mot hennes strumpor.

— Julaftonen i ett stall på Vasagatan i sällskap med förstädernas värsta slödder. — Giovanna betraktade sitt följe. Detta var nu alltså det, som man i dagligt

tal kallade för pack. Hon började filosofera över orsakerna varför de voro pack. Åkaren var det tydligen på grund av ekonomiska orsaker. Hans hustru på grund av giftermål, hon hade gift sig in i ståndet. Mannen med de vida sammetsbyxorna och skärmmössan var det mera av affekt och stilkänsla. Han hade tyckt sig vara säkrast i sadeln, då han levde utom samhället, gjorde överfall då och då, inte för att han hade förtjänat så mycket på det, men för att det formligen rev i honom av tillfredsställelse, när han gjorde något med våld. Det var en affektfråga hos honom. Hans utseende var också därefter. Han såg visserligen ut som en förbrytare, men över hans anletsdrag och hållning vilade en allt försonande naivitet och självklarhet. Sjömannen hörde till packet på grund av arbetslöshet i förening med en sympatisk naturlig lättja.

Och Giovannas egen inställning till dem? Hon visste inte om hon var överlastad ända därhän, att hon inte kunde se normalt, eller om hon såg sanningen ända in i dess innersta kärna. Hon kunde med bästa vilja i världen inte se någon skillnad på detta sällskap och andra, som hon tidigare firat jul med. Att de stulo, övade våld, sålde sprit och vankade omkring utan att göra ett guds skapade grand nytta för sig, betraktade hon mera som egenskaper än som direkta skuggsidor.

Då hon fortsatte att se på sitt sällskap, föll hennes ögon på den unge gossen, som satt bredvid sjömannen. Han sökte dölja att han snyftade. Han hade tydligen redan hunnit in i det tragiska momentet av dryckeslaget. Han hörde till packet troligen endast till följd av sin klädsel. Samhället räknar obarmhärtigt också sådana för fullgott pack. Giovanna gick fram till honom

och frågade varför han grät. Han snyftade. Giovanna lade sin arm om hans hals och talade till honom med stor innerlighet. Hon besatt den skrämmande talangen att kunna bli intim med folk. Han stönade sakta: »Var har jag hamnat, var har jag hamnat! Och nu är det julafton!»

»Min unge vän», sade Giovanna milt, »om Jesus Kristus inte föraktade att låta sig födas i ett stall, kan vi närapå tvåtusen år senare med gott mod fira minnet av det likaså i ett stall.»

Åkaren kom och skilde dem åt. Han röt åt pojken, att om det inte dugde att vara hygglig i hyggligt sällskap, kunde han packa sig dit därifrån han kommit. Giovanna tog några steg åt sidan och satte sig i höet bredvid krymplingens balja.

»Han är alltid sådan när han fått i sig ett glas brännvin», sade krymplingen lugnt. »När han gick ut i världen hade hans mor på landet sagt åt honom, att han alltid borde försöka vara en rättskaffens man, och nu sörjer han för att han inte är det, kantänka. Ack herregud, om alla började gå till torgs med sina sorger! Min mor gav mig inga råd alls. Så snart jag lärt mig gå, körde hon mig ut för att tigga och sälja kvastar. Där fick jag ta emot bybarnens begabbelser och bondkäringarnas beskärmselser. Gick jag på vägen, gick jag i kyrkan, skickades jag till butike — nalltid var det puckelryggiga jag, ett åbäke för människor och en styggelse för Gud. O Jesus Kristus, om alla förde sina sorger till torgs! Vet du» — han började tilltala Giovanna med 'du' — »vet du vad en sån puckel väger? En sådan våg har du inte sett, som kan väga den. Och skulle jag gå till hamnen där de väger oceanångarnas laster, tro mig, jättevågen

skulle digna, den skulle böja sig vriden och krokig under den här puckeln. Och med mitt ena ben och min ena krycka måste jag bära allt detta. Vore jag inte en sådan narr som jag är, hade jag för länge sen blivit tokig.» Han gav sitt uttalande ytterligare eftertryck genom att tömma brännvinsflaskan i botten. Han vände sig ifrån Giovanna med ett dramatiskt ryck. Efter att några gånger för sig själv ha skakat tungt på huvudet, vände han åter sitt ansikte långsamt mot Giovanna och frågade över axeln:

»Eller vad skulle du ta dig till?»

»Jag skulle göra allt precis såsom jag nu gör det», svarade hon. »Ty si, olycklige man, du har en puckel på din kropp, men ve mig, jag har en puckel på min själ. Och vill jag upp från dy och smuts, trycker den mig ner tillbaka. Och går jag på vägen säger människorna tvi! Och vill jag gå till kyrkan blir jag klämd i dörren, ty min puckel är så stor, att hur höga man än gör portarna och hur breda man än gör dörrarna, ryms ett sådant vidunder till börda inte in. Jag måste stanna utanför. Men jag orkar inte stå, jag orkar inte vandra, jag dignar, och puckeln tynger mig och trycker mig ner bland stinkande smutsvatten och gatans träck. Där får jag höra på änglasången bäst jag kan och på församlingens pris och lov. Av outgrundliga rådslag har vi bestämts att bära, bära så hjärtat ibland vill krympa ihop. Jag vet, jag vet det väl, att en sådan puckel inte bara innehåller jordens kött och blod och vår egen ondska. Nej. När ödet har storstädning i sin verkstad, sopar det ihop alla rester, allt bråte, alla ofullbordade skisser och misslyckade utkast. Allt detta proppar det huller om buller i en stor säck. Så

sitter det och lurar tills det finner något offer, på vars rygg det kan lasta allt detta avfall, hela den väldiga och tunga säcken. Och vi är åsnorna, som får bära alltsammans om vi orkar eller inte. Och hur länge skall allt detta vara? Finns det ingen räddning? Ingen befrielse? Skall detta räcka evigt?»

Den gamle sjömannen och åkaren började lyssna på samtalet. Den unge mannen i sammetsbyxorna blev småningom sömning och lutade sig mot flickan som satt bredvid honom. Hästen ömsade fot i sin spilta. »Ja, skall det då evigt vara så?» fortsatte Giovanna. Hon övergick till en mildare tonart. »Nej, min olycklige broder, nej. Tro inte att det skall räcka evigt. Det är vår egen ondska och ödets outgrundliga hårdhet vi bär på. Men om vi hade det rätta sinnelaget, fritt från all bitterhet och allt groll, skulle bördan bli lättare, ja så lätt, att ett barn kunde bära den.» Hon fortsatte i hängiven ton: »Så är det också ett barn, som skall hjälpa oss i all vår nöd, som skall ta bördan ifrån oss och ändra våra sinnen. Ett barn skall ta all börda ifrån oss och visa oss vägen till ett land, där vi inte längre skall lida av tärande kval, av brinnande förtvivlan, av ödets eller vår egen ondska. Ett barn skall visa oss vägen till ett land där ingen puckel finns, — ingen puckel vare sig för dig eller för mig.»

Alla tego en lång stund. Slutligen bröts tystnaden av sjömannen: »Dit kommer varken hon eller jag eller det enbenta spektaklet.» Han fortsatte med en ton, som hade en nyans av självplågeri: »Jag ville se deras nunor i himmeln, när detta följe stövlar in där. De skulle ropa på brandkåren. Hon kan slå sig i backen på att varken hon eller jag eller spektaklet där eller mannen

där med sammetsbyxorna slipper in på det hållet, och inte heller hästkarlen med sin käring. Där har vi ingenting att söka.»

Åkarens hustru teg och såg högtidlig ut. Hennes styrka bestod mera i att höra på än i att lassa på sig talandets ansvar. — Hästen i sin spilta skakade om kättingen på grimman, som rasslade sakta.

»Du talar i blindo», sade Giovanna och tillade i en övertygande ton: »Vi har mycket att söka där. Där har vi att söka det som vi här nere sökt i all vår tid. Vi har sökt glädjen och friden, men utan att finna. Vad annat söker du i din brännvinsflaskas förbannelse, vad söker du hos dina zuluflickor med ring i näsan? Det är glädjen. Men i blindo har du sökt — vad du än funnit, har det varit förgängligt. Flickorna vissnar och brännvinet sover du bort, och vad förbliver? Jo, din längtan förblir och den ger dig ingen frid och ro. Och så springer du igen efter dina köttstycken så tungan hänger ut ur munnen på dig, och när du legat med dem knappa två minuter, vill du spotta på dem. Du springer på nytt efter ditt brännvin och dricker och dricker tills du kräks ifrån dig alltsammans igen.

Men — det finns en annan glädje! Det finns en sådan glädje, som man inte får nog av på två minuter, det finns en sådan glädje, som man aldrig måste kräkas ur sig. Det är längtan till den som tär oss och som pinar och piskar oss att söka tills vi funnit den.»

Alla hörde andäktigt på Giovannas ord. Gossen med ögonfransarna började i sitt stilla sinne tro att hon var en förklädd ängel, som till julnatten kommit för att trösta sorgsna människor.

Mannen med sammetsbyxorna hade somnat med

huvudet mot sin flickas bröst. De religiösa problemen intresserade honom inte.

Giovanna blev allt mera profetiskt stämd. Det kändes som hade skymningen omkring henne ljusnat. Kom där någon förstärkning i den elektriska strömmen, så att den dammiga, av flugsmuts prickade lampan lyste klarare? Kom ljuset från henne själv eller måhända från luften, från rymden eller höjden? Hon slöt sina ögon till hälften, hon ville besinna, hon ville skåda inåt och lyssna. Då var det, som hade hon hört ett sakta ljud, som röster från ett klart vatten. Hon hängav sig åt lyssnandet, hon höll andan. Jo, hon hörde det tydligt. Hon hörde ett litet, nyfött barns sakta, klara gråt. Det var ett nyfött barn, som sakta grät i ett stall. O, ljuvligheters ljuvlighet! Giovanna lyssnade och hörde. — Snart var det, som hade i den klara gråtens kristall blandat sig toner av silver med sång och harpa. Det växte och bredde ut sig. Det lilla stallet där Giovanna funnit en fristad blev ljusare, och det var, som hade eldslågor svävat i luften. Och sången blandade sig med elden och omvärvde hela rummet. Hon såg omkring sig de sovande herdarna. Hon hörde suset av stora vita vingar i luften, hon hörde en sång om Gloria, en ny sång, som ingen kände och som ingen kunde lära. Hon höjde sina ögon mot himlen. Hon såg hur den öppnade sig. Hon såg en furste med många kronor på sitt huvud rida på en skinande vit häst. Han följdes av en här på vita hästar, och alla voro klädda i vita kläder av strålände rent siden. Över dem var en hög regnbåge av smaragd, som sträckte sig från ena ändan av himlen och ända till den andra.

Giovanna blev slagen med en omänsklig fruktan. Hon skakade i hela sin kropp och hennes själ darrade. Hon gjorde avvärjande åtbörder med händerna och vände bort sitt ansikte. Den höga regnbågen, som var av smaragd och som sträckte sig från ena ändan av himlen ända till den andra, hade bländat hennes ögon. Hon kunde inte mera se något, allt var mörkt. Hon kastade sig ned på golvet och vred sina händer.

Då hon på morgonen kom till sig igen, föreföll det underbart tyst omkring henne. Hon lyssnade. Hon hörde endast djupa andetag och märkte att alla hennes vänner sovo. Hon reste sig långsamt upp. Hon lät sina blickar irra omkring i det lilla stallet. Där var allt som förut. Den kullstjälpta baljan, den av flugsmuts prickade lampan och allt annat var på sin plats.

Hon betraktade sina sovande vänner. Den unga bondpojken hade en tår i den svarta ögonfransen. Åkaren såg ut som ett lik med halvöppen mun, krymplingen såg mycket allvarsam ut. Oförklarligt nog hade den våldsamme unge mannen den bästa sömnen, den vackraste drömmen och det lugnaste innanmätet. Giovanna nästan avundades honom.

Efter en stunds begrundan gjorde hon korstecknet över dem alla, varefter hon smög sig ut från stallet.

VIII.

Ur samhällelig synpunkt sett började det gå alltmera utför med Giovanna Ioansini. Det viskades om att hon rörde sig i någotslags ljusskygga sällskap, man hade dessutom sett henne i trakter av staden, där man inte kunde föreställa sig att hon hade sakliga ärenden. Hon drog sig alltmera bort från hyggligt folk och då man inte visste, vad hon egentligen hade för sig, fick ryktessmideriet fria tyglar. På operan spelade hon egentligen ingen roll längre; man hade formligen talat munnen ur led på sig och orkade inte mera ens baktala henne. Med sången hade det gått starkt nedåt, hon var nästan alltid hes, och inte nog med det, hon skötte dessutom sitt arbete med en oförlåtlig likgiltighet, som hade hon inte ett dugg brytt sig om hur hon lyckades i sina konstnärliga uppgifter.

Själv tyckte hon att det hade kommit en viss stil i hennes liv. Denna stil ville hon förbli trogen, ty hon tyckte den var den enda, som kunde accepteras i det fantasilösa Finland. Den intellektuella delen av samhället var henne numera enbart motbjudande, konstnärerna efterblivna och förblindade av självöverskattning och fullkomligt omöjliga att umgås med för en människa, som sett världen både utan och innan. Och de vanliga herrskapen voro det allra värsta. En

kultur av näver, en innerlighet av mässing och en kärlek av kattguld. Och den allt förkvävande, evinnerliga patriotismen var en marknadskarussell med svulstiga ystra trähästar och öronbedövande pöbelmusik. Hon tänkte med fasa på den stora fosterländska festen i Laiho och var av hjärtat glad, då hon fick höra att den uppskjutits från maj månad denna vår till slutet av januari nästa år.

Den enda av sina forna vänner hon brukade träffa var Henning Lind, men också mot honom var hon ganska övermodig. Det föll henne inte in att fästa sig vid hans ord eller åsikter, hon blev inte ens förargad, om han sade henne att hon börjat komma på förfall.

»Måste jag bli minister?» brukade hon fråga.

»Nej, kära Giovanna, ni behöver inte bli minister», svarade han då, »och jag skulle inte ha det ringaste att säga, om jag inte själv genomgått ungefär samma saker. Nu tror ni er ha funnit en levnadsform. Men att en person med er kultur springer hos anarkister, dricker sprit med förkomna sjömän och talar om Jesus med tjuvar och pack, det är inte en levnadsform. Långt ifrån! Det är tvärtom ett morfin, ett kokain, som ni berusar er med för att glömma att ni inte fullt kommer överens med samhället, och att ni tvärtom saknar varje levnadsform. Och precis liksom det är med morfinet och kokainet, är det även med detta av er använda narkoticum: man upptäcker en ny värld, man gläds, man jublar, man går allt längre och längre, tills giftet har ätit upp inälvorna, inte allenast mjälten och hjärnan, utan också hjärtat. Och dem får ni aldrig tillbaka. Ingen professor i hela Guds vida värld skall någonsin

kunna inympa en ny hjärna i ert tomma kranium, och ett nytt hjärta får ni aldrig köpa, vare sig på apotek eller i diversehandel. Tro mig.»

»Jag skall aldrig springa hos professorer eller apotekare eller diversehandlare», svarade Giovanna. »Jag skall i evinnerlig tid lovprisa vår himmelske Fader för att jag blivit kvitt såväl min hjärna som mitt hjärta. De har varit mig till otrolig skada hela min levnad lång.»

»Så har jag också tänkt i mina dagar, men tro mig, käraste Giovanna, åtminstone efter hjärtat känner jag ibland en gruvlig tomhet.»

*

Det led mot våren. Duvorna kuttrade och pöste. I skymningen gingo människorna två och två. Sparvarna byggde bo och lade små hemtrevliga ägg. Flugorna kvicknade till och surrade sin vårhälsning mot fönsterrutan. Flugorna ha något gemensamt med människorna. De äro allätande och ganska snuskiga, de vilja tränga genom tak och fönster och diverse andra föremål, som en gång för alla äro ogenomträngliga. De flyga dessutom in i allehanda eldar och lågor, i fotogenlampor, midsommareldar och annat dylikt, där de blott skada sig. De följa sin natur liksom människan, denna oemotståndliga trängtan att alstra. Och skulle man framhålla för dem det oändamålsenliga i ett dylikt förehavande, skulle de nästan lika litet som människan låta inverka på sig.

I Henning Linds ögon var Giovanna Ioansini redan ohjälpligt att jämföra med en fluga, som söker ljus från en fotogenlampa och betalar det med sina vingar.

»Herregud, det finns ju en sol på himmeln», brukade han säga, »och den lyser härligare än någonting annat i världen. Dessutom är det så lyckligt inrättat, att man inte kan komma så nära den att det kunde bli farligt. Varför glömmen ni solen?»

Henning Lind hade tänkt skriva en roman om fröken Ioansini, men alltid då han ville börja på med arbetet, blev han på något sätt tankspridd. Han satt endast och stirrade framför sig.

*

Det var överenskommet att Giovanna skulle fara till sin far på landet över sommaren. Det var för henne en gåta hur hon skulle tillbringa en sådan sommar. Av hänsyn och kärlek till sin far måste hon där foga sig i allmänt antagna umgängesformer. Där gick det naturligtvis inte för sig att vara originell eller att leva inom den livsform hon de sista tiderna gjort till sin. Hon fasade vid tanken på denna resa.

Operan hade redan stängt sina portar, men Giovanna var ännu i staden. Hon hade förbundit sig att den 2 juni uppträda på en maskerad, arrangerad för den stora teaterkongressen, som alla år äger rum i huvudstaden. Redan följande dag måste hon resa till landet.

Den 2 juni var inne. Fröken Ioansini var utom sig. Hon fick ingen levande ro. Hon vämjdes vid blotta tanken på denna borgerlighetens triumffest, på denna medelmåttornas kannibaldans, som hon uttryckte sig.

Innan hon begav sig till maskerade, kunde hon inte låta bli att styrka sig med några whiskygroggar. På festen satte hon sig hos Henning Lind. Han märkte att hon var exalterad.

»Dessa bourgeoisins fester kan få en att kasta upp», sade hon.

Vid den föregående festen på samma ställe, i början av deras bekantskap, hade Henning Lind ännu svarat med långa utläggningar om hur man behöver konstnärer, såväl goda som dåliga, hur man behöver generaler och ministrar, vanliga människor, kontorister och gymnastiklärare. Men nu ryckte han blott resignerat på axlarna. Hans ögon uttryckte en vemodig tankspriddhet. Och då hon tömde den ena whiskygroggen efter den andra, såg han endast på henne och skakade betänksamt på huvudet.

Vilken förändring hade inte försiggått inom henne sedan den sista festen! Då hade hon visserligen också redan tyckt, att det var ett tuppsteg från generalens storhet till barnkammmaskeraden, från ministerns värdighet till det enbart komiska. Men det hade mest berott på en litterär inställning till dessa ting. Nu däremot hade denna halvt skälmska inställning gett rum för en obetvingslig motvilja, en frätande aversion mot dessa storheter. För hela det övriga sällskapet likaså.

Att det denna kväll varken kunde bli tal om någon hjärtlighet eller konstnärlig vision i hennes sångprestationer var givet. Där stod hon ensam på estraden bredvid pianot och sjöng som en gudinna, men som hatets och undergångens gudinna. Hon var maskerad som alla andra, så man inte kunde se hatet i hennes ansiktsuttryck. Men rösten trängde som små isnålar in i alla åhörarens hjärtan.

Då hon bugade sig för de formella applåderna, höll hon på att snava, men fann sig genast igen. Och då ett fång rosor överräcktes till henne var det mången

i salen som tyckte synd om rosorna. Vid hennes uppträdande på den föregående festen hade en liten grupp konstnärer trott att hon var berusad — de hade fnissat. Men nu var det ganska många, som öppet drogo på munnen åt henne.

Fröken Ioansini var som från vettet. Allt detta var samhällets fel. Det var samhällets fel att hon sjöng som ett ismoln, det var samhällets fel att hon var drucken, och det var samhällets fel att hon varit nära att snava och falla. Hon gick ensam ut i artistrummet, därifrån hon en bakväg smög sig till tamburen. Hon tog hastigt överplaggen på och skyndade ut på gatan. Hon steg in i en bil, som stod utanför dörren, och sade till chauffören att köra i väg. Hennes röst var så befallande suggestiv, att chauffören inte kom att tänka på att fråga något om adress eller mål. Men det passade också honom bra just så. Han var själv på ett dåligt, irriterat och i det närmaste desperat humör. Hans inbetalningar till automobilfirman hade de sista gångerna uteblivit, och han hade slutligen tvungits komma överens med firman om att bilen måste lämnas tillbaka till affären. Chauffören var nu sista kvällen ute med sin egen bil. Han stod inför den första allvarliga motgången i sitt liv. En motgång kunde man tycka, men han själv tog det som en katastrof. Det var för övrigt Lasse Björcklins vän, den hyggliche chauffören Johansson — den hyggliche chaufför Johansson, som aldrig druckit sprit, förutom någon gång den sista tiden och speciellt just kort innan han nu begivit sig ut på sin sista resa med sin egen bil. Det var den hyggliche chaufför Johansson, som dock inte var mer än en vanlig rejäl karl, och som därför reagerade mot ödets slag med att i

viss mån bli desperat. Han var visserligen för sund för att på något sätt bränna sina skepp för hela livet, men också för mycket en vanlig karl för att konkurrera med Sokrates i stoiskt bemötande av ödets vilja. Det var den hyggliche chaufför Johansson, som bevarat sig ren från boleti och sexuellt snusk genom att hålla sig ren utanpå och inuti och inte ge efter för ytliga lustar. Och hade någon gång en parfymerad sidennäsduk råkat i hans hand, hade han möjligen fört den till sitt ansikte, men hade sedan lagt den ifrån sig och nästan glömt bort den.

Då Giovanna Ioansini störtat in i hans bil och han hörde sidenet frasa, då han såg den exalterade kvinnan med en svart mask för ansiktet och ett fång rosor på armen, dök minnet upp för honom av den längesen glömda sidennäsduken han en gång vid sin hemkomst hittat på golvet. Och återigen rörde sig inom honom en dunkel aning, att det fanns mycket ljuvligt här i världen, kanske till och med mer än vad som rymdes i en liten parfymerad sidennäsduk. Senare fick han också erfara att aningar ofta tala sanning.

Var Johansson desperat, så var Giovanna det minsann också. Hon satt orörlig som en afrikansk avgud med en behörig laddning av tabu, av en inre magisk kraft, som vid urladdning verkar i blindo. Hon stirrade rakt framför sig. Bilen rusade framåt.

Om en stund märkte hon, att hennes ögon voro riktade på chaufförens nacke. Två parallella muskler och en grop eller fördjupning i mitten. Muskelnerna rörde sig då och då. Det var något levande. Mössan låg ganska djupt på bakhuvudet. Hon såg endast litet av hans tjocka, något sträva ljusa hår. Lasse Björcklins

hår var ljusare, guldgulare och lenare, chaufförens var gråblondare, strävare.

Genom sina motgångar och förödmjukelser — dessutom hade hon ju som barn lekt med en arbetarpojke — hade Giovanna förlorat sinnet för alla skiljemurar mellan människor. Hon såg att hon hade något levande framför sig, och snart var hon i någotslags kontakt med det evigt-mänskliga, all-levande, världspulserande, och började — hon var i viss mån påverkad av alkoholen — tala i den fjärde dimensionen. »Unge man», sade hon plötsligt, »vart är det er avsikt att föra mig?» Hon fortsatte med ett mera tragiskt-dramatiskt tonfall: »Tänker ni skynda med ert lass till Malm och vräka ut det på stadens avstjälpningsplats bland tomma ansjovisburkar och spritkanistrar? — Ni har rätt. Dit hör jag. Ty även jag är en bortslängd ansjovisburk och en tom spritkanister. Rätt mången fisk av silver, rätt mången salt bit har dvalts inom mitt tomma skal, och rätt mången pärla av berusande essentia har skimrat inom mina tillbucklade plåtväggar — har skimrat, bränt och brunnit. Ni är en handlingens Shakespeare, ni är en profeternas Mackensen. — Vad? — — Eller vill ni länka ert explosionsekipage mot månen och Vintergatans vägar av silverskir och skinnande rimfrost? — Ni har rätt. — Också där hör jag hemma. Vad nu, unge man? Ni skrattar? — Ack, skratta inte! Jag är inte den enda, som slitits mellan sophögen och Vintergatans nebulosor. Jag har varit den stoltaste kråka på avfallshögen, och darsammastädes har jag även varit den bortslängda ansjovisburken, som ända till bristningsgränsen varit fullproppad av tomaste tomhet. Men unge man — däruppe — se mot him-

meln — där — däruppe har jag också vandrat mången skinande vintrig väg, och allt det har stått omkring mig likt en dimma av okända jättevärldar, vilka i obeskrivliga evighetskval vridit sig till fantastiska hyperboloider, omätliga spiralnebulosor och de mest fåniga geometriska gyckelformationer.»

Giovanna jämkade sig till höger. Plötsligt skrek hon till: »Jag vill ha brännvin!»

Nu kunde hon i chaufförens kontrollspegel se hans ansikte. Han var fullkomligt lugn. Chaufförer äro vana vid druckna människors världsåskådningar. I alla fall väckte Giovannas sista utrop ett litet leende. Men snart kom dock grunddraget i hans ansikte tillbaka: ett visst nervöst-lugnt vemod. Hon såg hans ögon. De voro något hårda eller kärva. Det lyste i dem något av, om man så får säga, suverän tragik blandad med livsbejakande vemod. Hans blickar trevade fram över vägen på vilken de foro. »Jag vill ha brännvin!» upprepade Giovanna. »Och sedan vill jag riva era vemodiga ögon ur skallen på er, så det blir kvar bara två blodiga hål. Ni skulle inte se vart ni länkar er vagn, och då vore ni likadan som jag. Inte heller jag har kvar mina ögon, jag har bara kvar två blödande nervknippen. Jag ser inte heller — ack, jag har redan länge inte sett vart jag länkar min vagn eller vart jag styr mina steg. Men jag känner en obeskrivlig fartens tjusning. Det susar, det brusar, det slamrar till och stöter och smäller. Farten är allt — tempo, tempo — upp eller ner, åt öst eller väst. Och bär det åt helvete, är vägen åtminstone bred och farbar. Trampa på gasen! 120 kilometer! Jag skall riva era vemodiga ögon ur skallen på er! Jag vill ha brännvin!»

Dammet yrde om dem, molnen tornade upp sig, ljusglimtar, fönster, skorstenar, gnistor flämtade förbi dem. Var är höger, var är vänster, vad är himmel, vad är luft, jord, helvete? Giovanna kände som hade ett odjur av fantastiska former, ett glödande vidunder famnat henne, trängt sina klor i hennes kött, som hade en jättereptil ringlat sig om henne och pressat henne så hjärtat trängde upp i halsen. Det glänste, det glödde, det ringlade och vred sig, det flåsade in i hennes blod och det slickade henne med tvekluvna eldtungor.

*

Giovanna Ioansini hade aldrig ens försökt att medvetet själv ta sitt roder i egna händer, att länka sina steg med en klar och genomtänkt vilja. Och då hennes känslö- och affektrika person mångskiftande och riktningsslös kastades in i den karnevaldans det likaså nyckfulla tillfället ställde till, kunde varken Gud eller människor på förhand räkna ut vad det nästa ögonblicket komme att bära i sitt sköte.

Då Giovanna med sin chaufför i hälarna gick upp för trapporna till sitt rum, hade hon en otydlig föreställning om att denna kväll äntligen skulle bli det oanständigaste, råaste, hon någonsin i livet varit med om. Denna kväll ville hon nå botten på allt. Hon släpade upp till sig en obekant chaufför från gatan på vinst och förlust — hon kände honom inte, hade, som hon trodde, aldrig förut ens sett honom. Hon älskade inte någon egenskap hos honom, inte något andligt eller själsligt, inte ens något i egentlig bemärkelse mänskligt. Hon sög sig fast enbart vid det

rått manliga, vid detta vidunderliga formlösa mysterium, som sjuder och bultar i kött och blod, i krig och död, i hämningslöst knytnävsvåld, som brinner i mördande livsbejakelse och som doftar av jord och gnistor. Hon ville inte vara med en människa utan med detta oformliga något. — Hon tänkte inte ens på att se något så oändligt litet som några eventuella tillstymmelse till personlighet eller individualitet hos honom. Hon ville nu uppleva den mest fantastiska hängivelse åt det mest förtätade världen har att bjuda på, åt det från varje tillstymmelse till andlighet eller sublimering befriade köttet. —

Då Giovanna öppnade dörren till sin bostad, stannade mannen som hade han gripits av eftertanke. Han skakade omärkligt på huvudet, men Giovanna lindade sin bara arm om hans nacke. Låt gå! Det var sista kvällen han var ute med sin egen bil. Han lade sin arm ganska otympligt kring den maskerade damens midja. De gingo in i hennes rum.

Men den natten blev det intet knytnävshot och våld, inte heller krig och död. Det blev något alldeles annat än Giovanna tänkt sig. Först sutto de tillsammans i all gemytlighet och drucko några spetsglas konjak. Johansson var mycket måttlig; han sade att han i allmänhet inte drack alkohol.

Johansson var alltjämt, som man säger, ren. Giovanna tyckte sig märka något sådant av hans blygsamma beteende, men hon kunde inte tro att sådant var möjligt. Det var hon, som fick göra vissa närmanden i början. Hans tillbakadragenhet berodde dock inte enbart på blyghet, utan till stor del på en ganska nykter eftertanke. Skulle nu denna obekanta och till på

köpet maskerade dam, som endast genom en tillfällighet korsat hans väg, bli den första människa han kom i köttslig beröring med? Men medvetandet att han följande morgon var tvungen att föra sin bil tillbaka till affären och tanken på att han redan följande dag ensam skulle vandra omkring på gatorna utan mål luckrade i viss mån upp hans karaktär, hans självaktning och hans motstånd. Detta senare i all synnerhet då Giovanna var en särdeles angenäm siren och han själv en blodfull ung man med såväl hjärta som alla andra organ placerade alldeles på det rätta stället.

Det blev inga rivande våldsamheter, intet krig och blod, utan snarare tvärtom. Där var något av den första syndens rosenskimmer, något naivt backantiskt, och samtidigt något ungdomligt och andaktsfullt. Det var som en blick i en trädgård där blommor växa, som man inte vetat av, det var som aningen om en saga, som stjärnorna sakta viska till varandra med ord av silver. Och ändå var det som hade en fura förirrat sig mitt ibland blommande mandel, som hade en ung hjort från skogen trängt in i en liten prinsessas budoar.

— — — — Sedan lågo de tigande bredvid varandra. Vid varje rörelse av den unge mannen tryckte Giovanna sig hårdare intill honom och sade ängsligt: »Stanna här — gå inte ännu.»

Gustav förde sin hand till Giovannas ansikte, han ville ta av henne den svarta masken.

»Jag vill se dig, jag vill känna dig . . .»

»Så här känner du mig bättre. Mitt ansikte kan vilseleda dig och ljuga för dig, men har man en mask för ansiktet, kan man aldrig ljuga. Låt mig vara sann och

öppen mot dig alltid, alltid — låt mig behålla masken på mitt lögnaktiga ansikte.»

De talade halvviskande med varandra. Vad han berättade visste Giovanna inte, hon kände endast, som hade luften omkring henne börjat glittra av ett mjukt skinande guldregn. Det var en ung själ, som öppnade sig för henne, där fanns ej baktankar och misstänksamhet, ej tillgjordhet eller teater. Rösten var flärdfri och öppen och klingade som solbelysta vattendroppar i en springbrunn.

Giovannas röda rosor stodo bredvid dem på bordet och spridde en yppig doft. Genom det öppna fönstret kom då och då en fläkt av den nattliga vårluften.

Våren är lik en orm i paradiset's lustgård.

Den unge mannen lade sitt huvud mot Giovannas bröst. Han hörde hur hennes hjärta slog. Han lyssnade till blodets rytmiska hemligheter och hennes hud gjorde honom berusad. Genom doften av ett lätt parfymerat puder kände han hudens egen andedräkt. Den andades som blyga skogsviolerna en sommarmorgon. Och doften skiftade i vaga nyanser, ibland var det som doft från rökelse och helig olja, ibland åter som den flyktiga saften från ljusgröna björkar. Men alltid blott som en drömmande aning, en vårlig förkänsla, ett sökande löfte.

Giovanna var vemodig. En djup känsla av hängivenhet hade gripit henne. Hon ville nu befria sig från det erotiska. Hon hade bredvid sig en ung man. Efter den första köttsliga njutningen började hon märka att hon älskade hans själ, honom som individ, just honom, honom, ingen annan. Av deras samtal hade hon förstått, att också han ville fly för verkligheten och sig själv.

Då kunde de gå tillsammans. De skulle glömma världen och sig själva, de skulle offra åt himlen och livet, de skulle dyrka underbart skimrande blommor, som inte alls finnas till, och heliga trån, som växa öster om jorden och väster om Vintergatan.

Men en människa är en människa. Medan den unge mannen lyssnade till hennes hjärtas slag, såg hon hans nacke och hals, hans axlar och nyckelben. Och detta allt andades in i henne en förblindande lusta av blod och erotik. Och allt som var hans, allt som tillhörde honom och allt vad han berört började liksom skina med ett underbart ljus, vilket hon kände med sina nerver, men inte kunde se med sina ögon — hans händer, hans ansikte och hela hans kropp, hans kläder på stolen, slidkniven på bordet, hans skosnören och svängrem och luften, som kom från hans lungor.

Den unge mannen var inte så sensibel som Giovanna. Han såg inga lågor och strålar, utan endast den fullmogna kvinnan, där hon låg bredvid honom. Han lät sina händer glida längs hennes kropp, över axlarna, bröstet, höfterna. Han visste inte vad som var ljuvligast, när handen gled över elastisk, varm och doftande hud, eller när den gick vilse bland mjuka, blygt frasande sidenplagg. Giovanna förkroppsligade den unge mannens skönhetsideal. Hon var på sätt och vis omodern. Hon var ingen jazzflicka, ingen gamin eller garçonne, inte utmagrad och pojktigt, utan kvinna, kvinna, alltigenom kvinna. Hennes bröst och höfter voro fylliga och hennes armar voro runda och mjuka. Men sammanfaller icke hans smak med de största kvinnodyrkares historien känner? De älskade den fullmogna yppiga kvinnan. Inte nutidens kvinna i smoking.

Genom det öppna fönstret kom en fläkt av vårlig morgonluft.

»Jag vill se ditt ansikte, låt mig ta masken av dig.»

»Låt mig tala sanning, du får se mitt blod, du får se min själ, men mitt ansikte ljuger.» Giovanna tog en av rosorna och lade den på bröstet mellan sig och den unge mannen, och ett törne trängde in i henne, så att en droppe blod sipprade fram. Den unge mannen tryckte taggen djupare. Giovanna höll munnen halvöppen, liksom väntande, ögonen voro halvslutna, uppåtriktade, beslöjade. Hon liknade ett helgon från renässansen.

Den unge mannen beundrade hennes ljuvlighet. Han såg inte längre masken, blott hennes kropp, hennes höfter, bröst och armar. Han tyckte sig ana, skåda, andas in en sanning: han hade på sin jordiska vandring fått möta en ängel, en av Guds egna änglar. Varje por i hennes hud andades en livgivande eter in i hans blod. Den gjorde honom berusad. En vindfläkt från en annan värld, en källa så söt som honung och så flyktig som människornas tillvaro. O mjukheters mjukhet, o ljuvligheters ljuvlighet!

Giovanna såg in i den unge mannens ansikte. Är det en faun från skogen? Är det en fantasmagori ur det eviga livets bilderbok, är det en gud eller är det en ung älg som går genom skogen — en ung älg som trampar ner vårens ljusgröna björkar?

»Ge mig evighetens nyckel», sade Giovanna. »Jag vill dö. Die Natur hat den Tod erfunden um viel Leben zu haben. Jag vill dö. Jag ser för mig endast vårens himmel och ditt ansikte. De enda eviga ting som finns. Det eviga intet och Guds beläte. Himlen

och ditt ansikte. Allt annat må förgås. Ge mig evighetens nyckel. Ge mig ditt ansikte . . . ge mig himlen!»

*

»Vilka oändliga mängder av skönhet och rikedom har inte Herren vräkt över världens vägar. Han har tömt stjärnhimlar till sand åt oss att gå på, han har strött myriader blodglödande rubiner och rymdkalla diamanter framför oss, så att vi kan bemäktiga oss dem i överfulla fång, klä oss nakna och vältra oss i dem, han har strött ut åt oss silver och guld, onyx och bedellion. Jag är inte värd allt detta! Finner jag det, är det för mycket, och finner jag det inte, är det förlitet! Vägen jag går på är för smal eller för bred, och ser jag, så ser jag för djupt, eller också ser jag ingenting alls, inte sol, inte måne, inte människor. Och griper jag efter något, orkar jag inte bära det som jag har fått i mina händer, skatten är för stor, för rik, för tung, eller också fylls mina händer av tomheters tomhet, som är tyngre än alla rikedomar i himlen och på jorden. Vad gör jag med mina händer och med mina fötter! — Herre! — Hör mig, Herre! Tag ifrån mig mina händer, som du en gång gav mig! Herre, hör mig! Tag ifrån mig mina fötter, ty de har varit mig till ondo! Herre, tag ifrån mig mina ögon och öron, jag skall riva sönder mina kläder och strö jord på mitt huvud!»

Gud Fader i det höga hörde varje ord Giovanna sade. Han tyckte inte om sådant tal, i all synnerhet då det, som nu, dessutom var försett med någotslags specialinstruktioner. »Tag mina händer, tag mina fötter . . .» Han vet nog själv vad han skall ta och i vilken ordning det skall ske. Hur vore det, om han

en gång verkligen företog sig att låta en av Giovannas böner gå i uppfyllelse? Tänk om man skulle försöka? Hur är det Oscar Wilde säger . . . »I remember having read somewhere, in some strange book, that when the gods wish to punish us they answer our prayers.» Hon må akta sig med sina obetänksamma böner!

Giovanna tog långsamt av sig masken och lät den falla till golvet.

Hon började känna en rivande saknad efter mannen som nyss varit henne nära. Hon gick omkring i rummet och slätade mjukt med handen över allt, som hon visste att han hade vidrört. Hon förde kudden på vilken han haft sitt huvud till sitt ansikte. Där var ännu kvar en doft av hans hår. Hon letade fram ur den fyllda askkopp en halvbränd cigarrett, som han haft i sin mun. Hon rökte den till slut. I hans glas voro kvar några droppar konjak, hon förde sina läppar till det ställe därifrån han druckit. Det kändes som hade glaset ännu varit varmt efter hans läppars värme. Hon tömde de sista dropparna, och de trängde genom hela hennes väsen. Hon ryste.

»Du hade bort komma om våren», tänkte Giovanna. »Också nu är det vår därute, men till mitt hjärta hittar våren aldrig mer. Du hade bort komma om våren, då min kropp och min själ ännu voro fyllda av jungfrulig trånad och dröm, då vårnatten doftade av björk och äppelblommor. Du hade bort komma i min levnads morgon. Då hade du bort vara mig nära. Ute är det vår, men jag hör inte mera fåglarna, jag är skövlad, jag är våldförd, jag är ett bladlöst träd, jag är en saga utan prinsar och prinsessor och utan underverk, jag är en förtonande legend. Jag har fuskat bort min vår. Av

högmod och självförtroende har jag skrämt bort den. Nu vill jag vara ödmjuk, jag vill gråta och böja mig i stoftet, ty jag vet, jag vet nu, mot vem jag då var stolt. Kunde jag få en enda dag bara, en enda stund — men det skall jag aldrig få. Ack Gud, att jag inte tog något minne av honom, en bild, en flik av hans kläder, en knapp, ett hårstrå.»

Giovanna letade omkring i rummet, men fann ingenting som hade tillhört honom. Då tog hon glaset som han druckit ur och slog det i spillror. En tunn kristallskärva lade hon i en medaljong av guld. Så sprang hon ännu en gång till bädden och kysste kudden där hans huvud vilat. Hon kramade den, förde den till sitt bröst, tryckte den mot sitt ansikte . . .

»Jag kan inte, jag står inte ut med detta . . . jag blir galen! Vilka oändliga mängder av skönhet har inte Herren vräkt över vår härliga värld! Jag dignar, jag måste fly.» Hon tog hastigt kapp och hatt på sig och skyndade ut.

Hon irrade mållöst omkring i staden och dess utkanter. Slutligen hamnade hon i det stall, där hon tillbragt julnatten. Hon hade inte varit där sedan dess. Endast den unge bondpojken var tillstädes. Han sysslade med att ge hö åt hästen. Han blev mäkta förvånad då Giovanna trädde in; han upphörde med sin sysselsättning och betraktade henne med sina allvar samma ögon. Han kände genast igen sin julängel. Hur kom det sig att hon visade sig nu igen? Och just på Vasagatan — på Vasagatan, som ju i allmänhet inte tidigare varit skådeplatsen för celesta fenomen.

Snart fick han nog se hurudan ängel hon var. Giovanna bad honom hämta sprit och gav honom en stor

sedel, av vilken han själv fick behålla resten. Därpå satte hon sig i höet att dricka. Hon tömde några glas i botten.

Hon var i stallet. Hon kände sig lycklig i dess stilla frid. En känsla av jul. Tindrande ljus, stjärnor, försoning . . .

»Och hör du inte Kristusbarnets klara gråt? Han gråter för mig, han gråter för mig och för dig. Och de tårarna skall aldrig förfrysa. Om också Gud förvandlades till ett berg av is, och tiden stannade och förstenedes till en diamant av evighet — och om också alla eviga stjärnor slocknade, skall dessa tårar aldrig, aldrig frysa, och inte heller slockna. Deras himmelska värme skall bjuda åt världen sitt ljuva famntag av tröst och hägn, och deras rena milda ljus skall lysa vägen för mången, som vandrar i dunklet.»

Giovanna hörde några karlars lågmälda tal i sin närhet. Det var åkaren som talade med drängpojken. Men Giovanna kunde inte mera uppfatta dem. Hon firade jul i sitt bröst, och som mycket långtifrån blandade sig dessa mänskliga ljud i hennes hänryckning. Småningom började hon känna som hade hon svävat över jordytan, som hade hennes fötter inte längre berört jorden.

Brännvinet är en ohygglig gåva åt människosläktet. Vem som gett den, kan ingen veta. Det troligaste är, att människorna gjort den själva. Ty man kan tjäna djävulen med den, och man kan se himlen genom dess trollspegel. Man kan se änglar, man kan höra Kristusbarnet gråta, och man kan se sitt eget eländes tragik. »Och ute är det vår! Vadan all denna stora nåd? Vadan all denna stora fröjd? För första gången i mitt liv har

jag älskat en människa. Ute är det vår med fåglar och sol! Sol i naturen, jul i mitt hjärta och välsignelse i mitt blod och mitt kött. Jag vill gå ut, jag vill gå ut och öppna julaftonen i mitt hjärta för vårens morgonsol. Och solen skall kyssa Betlehems stjärna. Var är mannen som låg nära mig i natt? Välan, han är borta. Från en synlig människa har han förvandlats till ett minne, till en dallring i mitt blod. Ge oss jul, ge oss sol, försoning, ljus! Jag vill smälta samman Betlehems stjärna med solen.»

Giovanna steg hastigt upp och gick ut ur stallet. Hon vidrörde inte jorden med sina fötter utan svävade framåt stående på ett strålknippe. Då hon kom ut på gatan, stod hon öga mot öga med solen. Vilken oändlighet av ljus! Vilket hav av guld, vilken rymd av strålar! Det krympte till i hennes hjärta, hennes strupe snördes samman och hela hennes kropp började darra. För ett ögonblick blev allt svart för hennes ögon. Nej. Hon var för svag, för liten — ack, så oändligt svag, så oändligt liten. Hur hade hon kunnat förhäva sig? Jul, vår, kärlek, försoning, ljus — allt detta i hennes utpinade och missbrukade kropp tillsammans med tobak, brännvin och ådrornas sirapsavfall. Ett ögonblick kunde hon inte se någonting. Hon vacklade. Hon snavade ned från strålknippen, som burit hennes fötter, En stor förtvivlan grep henne. Hon skakade hastigt på huvudet. Ack, nu såg hon solen igen. Hon ville inte mista den, nej aldrig fick hon mista den. Med uppjudande av sina sista krafter sprang hon med utsträckta händer mot solen för att fånga den, andas in den, för att ingå i den, för att lyftas upp och brännas. Efter några hastiga språngsteg föll hon dock omkull.

Solen var borta och allt mörknade omkring henne och inom henne. Också Betlehems stjärna for all världens väg. Hon hade fallit omkull i rännstenen och vältrade sig nu i smutsvattnet till gatupublikens förnöjelse. Hennes kläder voro sönderrivna och hon kände vattnets kyla på knän och höfter. Hon ville stiga upp, men hon saknade krafter. Hon ansträngde sig. Hon kom redan så långt att hon blott hade att resa sig från knäställning, men strax miste hon balansen igen och föll tillbaka, denna gång så att ansiktet slog mot en smutshög. Köttet är svagt, köttet är tungt, köttet är som bly och tjära. Hur hade hon inte längtat till solen! Och nu — hon fick inte sitt huvud ens så högt som de andra dödliga, utan vältrade sig på alla fyra, lik de oskälige djuren. Några karlar och pojkar hade samlat sig omkring henne. Först voro de mycket roade av att se den fina damen smälla sitt ansikte i en sophög. Hon var kostlig att skåda. Smutsvattnet drog långa ränder i det för balen sminkade ansiktet, och pudret förvandlades till ett smutsgrått klistet. Småningom blevo åskådarna dock allvarsammare, då den fina damen började gråta sakta. De tyckte sig höra henne i avbrutna snyftande ord säga något ungefär som »tag mina händer, tag mina fötter». Resten hörde de inte. Giovanna kom inte heller denna gång längre än så, ty då hon kämpade i rännstenen, sade hon som av gammal vana »Herre tag mina händer, Herre tag mina fötter», men hon märkte snart att Herren denna gång redan hört och uppfyllt hennes bön. Han hade tagit ifrån henne hennes händer, som han engång givit henne, han hade tagit ifrån henne hennes fötter och ögon och öron, hon hade rivit sönder sina kläder och strött jord på sitt huvud. En känsla av

djup resignerad tillfredsställelse spred sig genom hela hennes väsen. Hon lyfte ännu en gång på huvudet, men lät det åter falla tungt och avgörande mot marken. Hon sjönk i ett tillstånd av djup medvetlöshet och visste intet mera vare sig av jul eller vår eller någon dallring i sina ådror.

IX.

Det var med en känsla av den mest fullkomliga likgiltighet Giovanna Ioansini såg Helsingfors försvinna från synkretsen. Träden i Kajsaniemi böjde sig för vinden. Lokomotivröken höljde in grönskan i björkarnas kronor. Tölövikén, Sörnäs, Alphyddan — allt försvann, upphörde att finnas till. Det regnade. Tåget rullade fram mellan uppblötta åkrar och fält. En kråka skrämde upp av det framrusande tåget, flög ett stycke längre bort, satte sig på en gärdsgård och svepte den gråa schalen tätare kring axlarna och ryggen. Regndropparna piskade mot rutan. Det luktade stenkol, olja och rök. Giovanna kände det som hade alla sammanhang på något sätt uppmjukats och slutat funktionera. Lika väl som tåget for åt norr, hade det kunnat fara åt öster eller väster, eller varför inte uppåt eller nedåt — lodrätt. Eller i diket. Ursårat med allt och alla — med stenkol, post, fina herrar och damer, främmande karlar, små barn — alltsammans i diket med ett våldsamt brak. Denna fantasi kändes på något sätt sympatisk för Giovanna. Elden skulle rymma från loket och kasta sig över människor och gasbehållare. Det vore likt ett helt samhälle, som fås att utspåra, ministrarna skulle slitas i stycken, häxorna brännas, profeterna kokas i det kringssprutande vattnet från ångpannan. Allt och alla skulle förgöras, dränkas som

kattor, kastas i ett avloppsdike. En syndaflod av kokande, brinnande vatten, och alla sammanhang skulle upphöra. Giovanna själv skulle sväva i luften, då det inte mera fanns något att stå på, och Helsingfors skulle som ett legendernas Atlantis sjunka i havet med palats och tempel, synder och böner.

*

I Mustakoski, där kapten Johansson, Giovannas far bodde, visste hela samhället att den världsberömda sångerskan Giovanna Ioansini skulle anlända på eftermiddagen. Kaptenen själv hade redan långa tider glatt sig åt återseendet med sin dotter. Hans vän, apotekar Stjärna, var övertygad om att han äntligen skulle få ett sällskap, som var honom värdigt i intellektuellt hänseende. Han var nämligen teosof och amatör-mystiker, men rönt endast ringa förståelse för sina idéer bland ortsbefolkningen. De bildade ryckte på axlarna när han förklarade för dem att träden i hans park hade någotslags själ. Visserligen kallade han deras själar för »eterkroppar» eller något dylikt, men man fann det hela dock ett grand kuriöst. Till den lägre befolkningen hade någon förvrängd relation sipprat ut om hans tro på att råttor, kattor, höns och all annan oskälig fänad förr eller senare förvandlades till människor — ordentliga människor — och att han dessutom trodde på tomtar, gastar och allehanda spökelse. Giovanna skulle säkert förstå honom, hon var ju en beläst och bildad människa.

Bilreparationsverkstadens ägare, som dessutom innehade två hyrbilar, emotsåg en gryende högsäsong.

Fröken Giovanna Ioansini, som vistats så mycket i utlandet, skulle naturligtvis inte gå ett enda steg till fots, hon som var så berömd, utan hon skulle för det mesta åka i hans bilar. Exemplet skulle smitta, och om en tid skulle t.o.m. länsmannen, den snikne latmasken, bekväma sig till att föredra bil framför sin löjliga medfarna velociped, som var en skam för hela nejden.

Och i handelsboden skulle den berömda sångerskan helt säkert äntligen köpa slut ett lager av hummerburkar, räkor och champinjoner, som man för något år sedan beställt i kommersiellt övermod och dåraktig optimism.

Alla visste av att Giovanna skulle anlända på eftermiddagen. Luften var laddad av detta faktum. Inte endast människorna visste det — nej, apotekarens björkar anammade det med sina sensibla eterkroppar, det gick över till saven och de späda löven, det bredde ut sig som en doft över vägar och stigar. Långt inne i skogen fanns ett vackert berg och en lummig dal — de visste av det. Furan på berget blev nyfiken, och björken i dalen väntade. Naturligtvis skulle Giovanna också komma dit, och björken visste att hennes vackra själ skulle bli henne en god vän, och berget lovade bli henne en fast grund att stå på.

En halv kilometer från byn var forsen, Mustakoski fors. Den var inte så imponerad som alla andra. Den vräkte sitt svarta vatten som förut i sin strömfåra. Rytande vatten lyder högre bud och lyssnar till andra sammanhang.

Någon intimare vänskap uppkom heller aldrig mellan Giovanna och forsen. Giovanna var van vid att allt i världen kunde omformas. Genom övertalningar,

bevis eller böner kunde allt fås att avvika från sin första avsikt. Men hon fann aldrig forsens ursprungsord, hon fann aldrig dess nyckel, dess Akilleshäl. Hon satt ofta vid dess rand och försökte se dess botten, men hon såg blott något våldsamt främmande, något obönhörligt och kallt, och hon började ängslas. Den lydte sammanhang dem Giovanna inte visste av.

Annat var det med apotekarens lindar och lönnar, alar och granar. Det dröjde inte länge förrän apotekaren hade invigt henne i mystikens mest kittlande hemligheter. Hon var från första stunden med om alltsammans. Ja, hon medgav att alla, som inte tro på trädens själar, måste vara förstockade filistrar, löjlige kälkborgare. Hon tyckte att historien om de superregnbågsfärgade eterkropparna var mycket tilltalande för en konstnär. Helt säkert skulle hon snart också lära sig trädens språk, hon hade ett gott språkhuvud, och då var hon ju i tillfälle att konversera med dem om ditt och datt närhelst hon ville. Apotekaren började känna en själens sympati för Giovanna.

De första dagarna hon vistades på landet voro regniga och våta, så hon kom inte att röra sig ute annat än det allra nödvändigaste. Hon satt för det mesta inne och sysslade med böcker och handarbeten, eller också samtalande hon med sin far.

Men småningom började ett underverk närma sig Giovanna. Det började avslöja sig, skymta fram, först med grumliga konturer men sedan allt tydligare, klarare och underbarare. Det berodde inte på apotekarens utläggningar, det hade kommit också honom förutan. Hon lärde sig verkligen ett nytt språk, och hon såg ting, dem hon aldrig förr hade sett.

En morgon då hon vaknade kände hon på sig, fast gardinen var nerfälld, att det var solsken där ute, att himmeln var blå. Något som liknade lycksalighet klack till i hennes hjärta, men fyllde henne samtidigt med en andakt, som i sin renhet nästan slog över till rädsla. Hon drog upp gardinen och öppnade fönstret. En bred ström av solsken fyllde rummet ända in i alla dess vinklar och vrår. Giovanna andades in den solskensmättade morgonluften i djupa andetag. Hon andades luft och vårdofter, hon andades sol.

Hennes blickar riktades mot den klarblå rena himlen. Därpå lät hon dem sväva ut över det vårliga landskapet med den oberörda skogen, den svala blå sjön, buskarna på marken och den daggvåta gröna ängen med sitt friska gräs och sina glada blommor. Det såg ut, som hade en änglaskara om natten med sina vita vingar svävat över nejden och strött en silversädd över ängar och skogar, därur Guds välsignelse groende hälsade morgonsolen med sitt skimrande rena silverglitter. Giovannas ögon blevo fuktiga, och det var som hade hennes hjärta öppnat sig. Och liksom solen överdådigt gav ett strålande skimmer i alla olika färger åt daggpärlorna på marken, lika översvallande givmild och förbehållslöst god lät den sina strålar försilvra de tårar, som trängde fram i Giovannas ögon. Ack, varför gråta! Varför gråta! Men det är ljuvligt att gråta, när man gråter silver. Det är bittert att gråta när man gråter salt och när man gråter blod. Det är ljuvligt att gråta, när man gråter morgondagg åt solen. Ögonen bli klara, de öppna sig och man ser ting, som man aldrig förr har sett, och hjärtat blir som ett känsligt instrument, som spelas av en stor mästare.

Giovanna klädde hastigt på sig och gick ner till sjöstranden, där hon satte sig på en sten. Hennes ögon fångades av en sällsam lek på vågorna. Där dansades en eterisk balett. De genomskinliga små vågorna och krusningarna i vattnet dansade och vaggade hit och dit. Solstrålarna glittrade i luften över dem. Vågen är som lyckan, glättig men lömsk. Den fångade solstrålen och tog den in uti sig och släppte den inte mer, utan höll den kvar att lysa i sitt glada hjärta. Den skvalpade hit och dit och skrattade och klingade och höll sin himlaborna stråle fången. Den skyndade dansande till strandens gyllne sand. Där sprang den sönder i hundrade sagans pärlor. Strålen var åter fri, den svävade tillbaka dit upp, därifrån alla strålar komma. Det var ett spelande och sjungande, ett glittrande och dansande. Gräset på stranden såg på, skogen längre bort lyssnade, och solen, oändligt god och oändligt rik, strålade över allt detta sin innerliga kärlek, som endast ger och ger, men aldrig frågar.

Från Giovannas hjärna började några tankar stiga ned mot vågorna. De smögo sig försiktigt fram, de voro blyga och förskrämda, de ville blott stilla stå bredvid och se på den glada dansen. De ville inte bli sedda. De kände sig som små tiggaringar, vilka i smyg se på när de rika och välklädda barnen hålla fest. Men de rika barnen med silver och guld sågo i sin yra inte på kläder och utstyrsel. De togo tiggaringarna med sig i dansen som sina gelikar. De ringes förskrämda ängslan började snart försvinna. De började le, de började skratta, de började dansa och hoppa till tonerna av sina nya vänners kristallinstrument. Och snart gjorde de sammaledes som vågorna, de fångade åt sig solkaval-

jerer och smälte ihop med dem, de började skimra i blått och i guld och i färger som de aldrig förr ens hade vetat utav. De blevo rena och klara, dessa förskrämda trasungar, som vågat sig ut ur de tröstlösa gränderna i Giovanna Ioansinis grå och solfattiga hjärna. Nu först fingo de veta, att solen skiner över onda och goda. Ingen hade berättat det för dem förut.

Giovanna drog av sig skorna. Därpå steg hon långsamt upp och började barfota gå längs stranden i det daggvåta gräset. Morgondaggen var kall, den var kallare än något annat Giovannas fötter hade känt, och ändå hade hennes fötter trampat rätt mångt steg på rätt många olika vägar. Det var som hade denna klara kyla stigit upp i henne och med blodet spritt sig i hela hennes kropp. Det var som hade denna klara kyla fjärrmat från hennes kött och blod all unken värme, all nattstånden och fadd ljumhet. Kylan i morgondag är nämligen inte av samma natur eller konsistens som kylan i is eller snö eller i elaka människor. Den är av himmelskt ursprung och är inte någon kyla, fastän den av våra sinnen uppfattas så. Den är något alldeles annat, den är något, som inte kan betecknas eller uttalas med de ord, som ingå i människornas ordböcker.

Giovanna vek av på en stig till den närbelägna lövskogen. Visst hade björken i dalen haft rätt, när den sade att Giovanna skulle komma till henne. Och furan på berget var i allo tillfreds åtminstone med Giovannas yttre apparition. Något exakt omdöme ville den tills vidare inte avge, bekantskapen var ju så ytlig ännu. Giovanna själv var gripen av naturen omkring henne. Hon var det för första gången i sitt liv. Hur hade hon aldrig förr märkt allt detta? Som barn hade

hon omedvetet känt det, men inte förstått vad det var. Och sedan? Sedan hade det varit Milano och Tyskland och tidningar och telegram. Det hade varit kött och sprit och ömsom förtorkade, ömsom blödande nerver. Hon hade ju ofta sett landskap, men hon hade endast tyckt att de voro vackra. Ibland till och med mycket vackra. Men både det vackra och det mycket vackra är blott tomma skal. Nu såg hon mera. Och det hon såg, var inte inpinat i någon rangskala. Det var djupt och fritt. Det kallade henne, det bjöd henne något, som hon ännu inte fullt kunde förstå.

En tanke eller en känsla vaknade i Giovannas hjärta. Det var en aning. Det var något fullkomligt omöjligt. Det måste vara en vanföreställning, en fel-funktion av känslan, ty det var som hade en aning av lycka genomkorsat hennes hjärta.

Lycka! Varifrån kunde något sådant komma? Giovanna Ioansini känner en flick, en spillra av lycka? Hon som legat i rännstenen och slagit sitt ansikte mot en sophög? Hon som helt kort förut känt gatans smutsvatten klibba vid sina höfter och sitt bröst? Och ändå! Det kändes, som hade någon liten ljusglimt för ett ögonblick tindrat någonstädes djupt, djupt nere i hennes hjärtas avlägsnaste vrår. Det kändes, som hade hennes hjärta varit en av de små vågorna hon såg på stranden helt nyss, vilka lyckades fånga en glimt av en stråle som vibrerade i luften över dem, omkring dem. Ingen astrolog och ingen kristallskådare hade väl vågat spå henne att hon någonsin mera finge ens ana, att det i världen finns något sådant hon nu kände eller anade. Hur oberäknelig var inte lyckan!

Ännu för något år sedan hade Giovanna också själv

rätt ofta trott att lyckan ändå någon gång skulle komma tillbaka. Hon hade trott på järtecken, hon hade trott att det är lyckan som kommer, då vinternatten strödde isblommor på hennes fönster, eller då stjärnorna föllo i augusti. Men småningom hade Giovanna lärt sig att den vinternatt, som ger oss isblommor aldrig ger lycka' och att stjärnorna som falla i augusti äro den helige Laurentius' tårar, som det sorgsna helgonet gråter över människornas uselhet. Och nu hade lyckan ändå kommit. Utan härolder, utan järtecken. Den hade kommit som en tjuv om natten.

Hon gick med långsamma steg mot berget vid dalen. Blommorna på marken hälsade henne och visade henne vägen. Hur kunna de vara så vackra? Varifrån, säg varifrån komma deras färger och underbara former? Från mullen? Från solen? Och björken i dalen hade just fått en splitterny klänning av skimrande grönt. Långa doftande hängen vaggade nästan omärkligt i vinden. Vad Giovanna älskade dessa blommor! Och björken var ljuvlig i hennes ögon. Hon älskade naturen för första gången i sitt liv. Varför hälsar mig dessa blommor och blad, denna björk och skogen och gräset så hjärtligt? Varför klär sig den svarta mullen i grönt och varför hämtar blommorna de underbaraste färger från jord och himmel?

Giovanna hade mistat all tro på godhet och givmildhet, på tjänster utan betalning. Hon kände det som om osynliga hårda fingrar börjat krama hennes hjärta, och som om den lilla ljusglimten därinne oroligt flammade till. Det var misstron, som vaknade och som med sina tentakler fikade efter solstrålen i bröstet. Klär sig naturen så yppig blott för att hälsa mig? Jag har

druckit brännvin med en krympling, och jag har djärvts smycka Kristi träd tillsammans med en pojke som jag övat otukt med. Giovanna slöt hastigt sina ögon. Nu svartna alla blommor till asfalt, björken vissnar och vrider sina grenar. Men då Giovanna om en stund ängsligt slog upp ögonen, voro blommorna lika skinande som förut, ranunklerna i sitt guld och prästkragen i sin alldeles nya rena krage, och björken vänligare än förut.

»Nej, nej! Jag tror er intel! Nu vet jag, nu vet jag det. Jag har intet att söka, intet att vinna och intet att förlora, det är slut med mig. Nu klär sig naturen så vacker för mig och den svarta mulden skrudar sig i grönt och vitt och guld och all annan prakt, för den skall utföra ett viktigt värv, den kommer att hämta mig till sig, mulden, den vill komma och ta mig och åter förvandla mig till det, som jag en gång är kommen av.»

Giovanna satte sig på en tuva och såg mot marken. Några myror rörde sig beskäftigt och en humla letade energiskt efter honung i en blomma. Giovanna började tänka på döden. Den ingav henne nu stor fasa. Sådan hade döden dittills aldrig förefallit henne. Hennes panna blev fuktig och hjärtat slog oroligt. Hennes hjärna upphörde att fungera. Hon stirrade mot marken. —

Om en stund märkte hon, att hennes blickar följde en myra, som hade ett allvarsbetonat arbete med att forsla ett barr från ett ställe till ett annat. Den vände sig framåt, försökte skjuta fram det överstora timret. Nej, det gick inte. Myran vände sig om, försökte dra. Nu gick det bättre. Så stannade den för ett ögonblick för att tänka efter, men om en stund var den

åter mitt i sitt arbete. Man skall inte tänka mycket, för då kan man inte arbeta. En annan myra kom för att hjälpa. De voro inte de enda. En bit därifrån sysslade några andra med ett stycke kåda, som nödvändigt måste släpas till förrådskammaren i myrstacken. Det var en mycket viktig angelägenhet. En vacker grön-glänsande skalbagge skyndade förbi. Den bevärdigade varken myrorerna eller Giovanna med en blick. Den hade mycket bråttom och likaså något mycket angeläget att utföra. Den tänkte inte på döden, den tänkte inte heller efter av vilken anledning jorden klätt sig i festskrud. Den visste att den hade något att utföra, den var nöjd med sin tillvaro, den satte sig inte på tvären, den frågade inte varför och varför och varför, den var inte misstrogen, den beklagade sig inte och tyckte inte att det eller det eller det hade bort vara annorlunda än vad det nu var. Giovanna följde den med blickarna. När den försvunnit bakom en sten drogs hennes mun till ett nästan blygt leende. Hon var på sätt och vis skamflat. Hon såg sig omkring, andades in av björkdoften, såg på himmeln, såg på naturen omkring sig. Hon hade märkt hur barnslig hon varit. Vilken outhärdlig parveny är inte människan i världens stora och lugna hushållning! Hon finner sig inte i naturens ordning; det här borde vara annorlunda, det där trädet borde inte stå där, utan där, och varför har jag blivit född och varför skall jag dö, det är orättvist, och det där är orättvist och det där; och jag hade bort få det eller det och inte det jag just nu har, och varför har jag inte fått solen, och varför har jag inte fått månen, och varför har jag inte fått Vintergatan och Berenikenebulosan? — Människan är i naturens rike en uppkom-

ling, en parveny med en förgrämd underklassmentalitet och pockande, obalanserade proletärfasoner.

Giovanna brast i ett ljudligt skratt. Berget gav eko, björken bredvid henne log förstående och furan på berget tyckte att hon hade rätt. »Skratta, skratta åt dig själv, galna människa, varför göra dig sämre än du är, varför gnata och jollra om liv och död och andra barnsligheter!» I en nästan förebrående ton tillade den: »Seså — stora flickan — borde redan ha trampat ut barnskorna — skäms inte stora flickan!» — Giovanna riktade sina vidöppna, förvånade ögon mot furan. Hon skrattade igen; hon steg upp, och med lätta steg, nästan springande, gick hon till furan. Hon slog armarna omkring den, hon tryckte sig intill den, och dess sträva bark skrapade mot huden på hennes sminktrötta ansikte och armar, och hon kände sig andas in dess hårdhet, dess godhet, dess doft av kåda och barr, dess eter och ozon. Giovanna var lycklig. Det var inte ett misstag, det kunde inte vara ett misstag. Giovanna kved inte mer vare sig efter Vintergatan eller Berenike-nebulosan. Hon gnatade inte mer över att det ena trädet stod där, där ett alldeles annat träd möjligen bort stå. Det flöt en ström av värme från den kärva furan in i hennes ådror, och när hon öppnade ögonen såg hon för sig den överrika, evigt unga, allt bejakande naturen. Den var som ett stort älskande ansikte, och hon såg ingenting annat än ett ansikte och himlen. Allt annat försvann, alla tankar, all grämelse, all ondska och allt slagg. Framtiden var inte mera framtid, nuet var inte mera nu, och det förflutna förvandlades till en dimma, som jagades bort av ljus och varm sommar.

De följande veckorna blevo en välsignad tid för Giovanna. Hon hade trott att hon för evigt hade skrämt bort våren ifrån sig. Hon hade trott att hon var skövlad, våldförd, ett bladlöst träd. Och nu kom våren god och stor, den examinerade ej, den övervägde ej, den kom med öppna armar. Hon andades doften av björk och kåda och äppelblom, hon hörde fåglar igen, hon var en saga med både prinsar och prinsessor, hon var en legend om ett underverk. Hon hade tidigare skrämt våren ifrån sig, hon hade begråtit den, ångrat sig, grämt sig. Nu kom den tillbaka utan förödmjukande later, utan sarkasmer, gränslös och god. Hon ville ta det som en speciell nåd av Gud, som en lycka den där icke är många given.

En kväll vakade hon länge. Hon lutade sig ut genom fönstret. Den varma ljusa vårnatten vävde sakta en mystisk vävnad. Där var ljus, där var lycka, där var saga och trånad.

Trånad. Där var också trånad.

Ljuset kom från ovan. Lyckan — den kom inifrån. Den lycka Giovanna känt i sitt bröst alltsedan den morgon hon en gång gick till stranden och därifrån till skogen med björken och myrorna och dalen och furan, var inte det handgripliga tillstånd människorna i allmänhet kalla för lycka. Det var ingen huvudvinst i något lotteri, inte heller hade det något att göra med människors böjelse för varandra eller någon speciell individ. I det hänseendet var Giovanna mera ensam än de flesta andra. Men hennes lycka bestod i att hon såg något hon aldrig förr hade sett, hon hörde något hon aldrig förr hade hört; björken hade inte endast visat henne sin grönska, furan inte endast sin sträva bark,

och myran hade inte endast visat henne, att man med uppbådande av stor livsbejakelse till och med kan få ett barr att röra sig ur stället. De hade alla talat till henne något, som hon just nu behövde, varför utan hon hade förtorkat till evig död och fördömelse. Ljuset kom från himlen, lyckan kom inifrån, och trånaden, detta ödesmättade ornament i vävnaden, denna levande tråd — ack, vad stod att göra åt den?

Knappast hade fågelsången tystnat, innan den började igen. Bofinkarna vaknade efter några minuters sömn. Långt borta från skogen hördes redan taltrastens daggskimrande röst, och vid den grå holken i trädgården anslöt sig en stare till den pärlande morgonserenaden. Den hade så mycket, så mycket att säga, och ändå var det blott en enda melodi, en enda tanke. Men en enda sak kan ofta vara mer än tusen andra saker tillsammans. En marknadsgycklare säger tusen saker, och ändå sade staren mera.

»Ack, jag vill bli anarkist», sade Giovanna. »Så utropar jag staren till president och hans hustru till presidentska. Jag skall bli deras hovdam och klä mig i silver och siden alla dar. Vi skall vara galna och ställa samhället upp och ned. Och ministrar, komedianter, riksdagsmän och alla andra, som pratar om tusen saker, skall vi kasta i ett dike så de smäller ansiktet i dyn, och så dödar vi dem allesammans. 'Ser du en som snar är till att tala; det är mera hopp uppå en dåra än uppå honom.' Och sedan befaller vi att alla måste vara lyckliga. Och om någon är olycklig, straffas han med att kastas i Mustakoski fors. Vi skall vara lyckliga som sol och måne och blommor och gräs, och vi skall vara galna, oformligt galna, galna som världsalltet!

Och nu vill jag gå ut till mitt eget rike, jag går ut till dalen i skogen. Jag vill dröja där så länge natten väver sin hemlighetsfulla vävnad, och jag vill se hur den om morgonen lyfts upp till himlen, och jag vill stanna i dalen ifrån solens uppgång allt intill dess nedgång.»

Giovanna begav sig ut ur rummet, och lycklig i hågen gick hon på den smala stigen till sin grönskande helgedom. Björkarna sova ej om natten, de andas blott djupare, och furorna sova ej om natten, de endast lyfta sina grenar mot höjden, och berget sover icke heller när natten faller på, det drar sig inom sig själv, vilar stilla och försjunker i rofulla tankar. Giovanna kom ut till sitt rike sakta dansande på tå. Och vårnatten hälsade henne välkommen till sina under. Hon stannade för ett ögonblick och lyssnade på fåglarna och skogen. Hur överrik var icke naturen, hur härlig dess famn. Vilka mängder av skönhet har Gud ej vräkt över världen och dess vägar! Vilket ljus, vilken lycka och vilken trånad — längtan. — Då Giovanna överlycklig sträckte sina händer mot himlen, bröt den första solstrålen fram bakom skogen. Den var rödgul som eld. Den förvandlade naturen till en ljusets helgedom, träden blevo andäktiga, gräset på marken började skina och ett litet moln, som svävade i det tomma blå, förtrollade den till ett exotiskt gulddiadem från ett indiskt helgons panna. Fåglarna sjöngo av sitt fullaste hjärta. Giovanna sänkte sina blickar mot marken. Där hon stod var stigen bredare och på ett ställe betäckt med sand. Hennes blickar föllo på sanden och där såg hon spåret efter en människas bara fot. Någonting rörde sig i hennes hjärta. — Var det kanske till detta,

som trånaden spann sin osynliga väv, som längtan vaggade i luften? Något mänskligt, ett beläte av Gud — en droppe blod? Det var spåret av en barnfot, någon vafflicka eller herdegosse. Giovanna böjde knä framför fotspåret i sanden, hon förde sina läppar till det, och hon kysste fotspåret i sanden. Hennes tankar stannade. Hon rörde sig inte. Hela hennes väsen genombevades av en ogrumlad oändlig ödmjukhet inför naturen och människan. Nu var hon den rikaste bland rika och den ringaste bland ringa. Hon förblev knäböjande med ansiktet mot marken.

*

På stigen i skogen kom en ung man muntert vandrande med lätta steg i den friska morgonstunden. Mösan var skjuten i nacken, och en hårtofs hängde ned över pannan. Av hans klädsel kunde man se att han inte var någon ortsbo. Han hade anlänt med nattåget, men kunde för den tidiga morgontimmans skull inte uppsöka målet för sin resa, bilverkstaden i Mustakoski. Han måste fördriva tiden med att vandra omkring på vägar och stigar. Tiden blev lång, inga människor voro ännu i rörelse. Men han var det oaktat mycket glad. Han hade fått anställning vid Mustakoski automobilverkstad som mekaniker och chaufför. I dessa tider var det orsak nog att vara till och med mycket nöjd. Bland andra vägar råkade han även vandra på en stig, som ledde in i skogen. Mycket förvånad blev han, då han efter att ha gått några kilometer mitt i ödemarken tyckte sig se en kvinna, som låg på marken. Då hon låg över stigen där han ville gå, närmade han sig henne först i sin vanliga marschtakt, men hejdade sedan

något sina steg. Slutligen stannade han på något avstånd ifrån henne. Det kan man kalla tur, att komma till en vildfrämmande nejd, gå långt in i skogen och det första man ser är en vacker kvinna, som slumrar lik en förtrollad sagoprinsessa uti lunden bland blommor och blader. Han närmade sig henne försiktigt. Hon rörde sig inte. Sov hon? Måhända var hon sjuk? Eller kanske död?

Han gick alldeles intill henne. Men då hon ännu inte gav något livstecken ifrån sig, böjde han sig i viss mån orolig ned över henne och lade försiktigt sin hand på hennes midja. Nu såg det ut som hade hon vaknat, hon rörde långsamt på sig som i drömmen, så vände hon sitt ansikte mot honom och såg på honom med frånvarande blickar. Med ens sprang hon upp och fattade häftigt den unge mannens armar. Hon slöt sig tätt intill honom, tryckte sitt huvud mot hans bröst och brast i gråt. Hon andades konvulsiviskt, hon snyftade högt, det ljud som en klagan. Hennes läppar darrade och mannens hand blev våt av hennes tårar.

Björken i dalen blev förvånad och sorgsen. »Vad är det med min väninna? Varför gråter hon i stället för att le? Varför snyftar hon i stället för att sjunga?» Och furan på berget blev missmodig. »Varför är hon inte nöjd? Vad fattades henne ännu? Är inte gräset mjukt och doftar inte skogen? — Ack Gud, det är detta evinnerliga fruntimmerslipande igen. Alltid är det fel på något, aldrig är det bra! Jag kan inte tåla sådant där lipande då allting är i sin ordning!»

Efter en lång stund började Giovanna lösa sitt grepp. Hon förde mannen några steg framåt, och de satte sig. Han såg på henne. Hon ville nu säga honom allt. Hon

ville säga, att hon älskade honom inne i sitt hjärtas alla skrymslen, med sin själ, sin kropp, besinningslöst och utan förbehåll — i döden och i evigheten. Hon bar vid sitt hjärta i guld en kristallskärva, som hans läppar berört. De skulle aldrig mera skiljas, hon skulle vara hans älskarinna, hans hustru, hans kött och blod, hans hynda, vad han ville. Men om hon rycktes ifrån honom, skulle hon sarga sin kropp med rost och vitriol, låta kasta den på en avskrädeshög åt kråkor och rävar, och sin själ skulle hon låta bära till satan. Hon ville be honom vara ett berg för henne i livet och en stark vinge efter döden. Giovanna såg upp till honom, ty hon ville säga honom allt detta. Hon såg honom i ögonen.

Men om en stund gjorde hon plötsligt en frågande min. Hon höll inne med sina ord. Hans ögon sågo på henne med ett fullkomligt främmande uttryck.

»Känner han mig då inte? Känner han mig inte?»

Giovanna blev eftertänksam. Hon gick i tankarna genom den natt de hade firat tillsammans, hon såg framför sig deras avsked. En ung lycklig karl i chaufförsuniform, en kvinna i aftontoalett. En kvinna i siden med en mask för ansiktet. — — En mask för ansiktet — — Ja, hon hade varit maskerad. — Men då hade han ju inte alls älskat Giovanna Ioansini, Johanna Johansson, — henne. Han hade älskat en kvinna i allmänhet, en kvinna utan ansikte. Och hade han överhuvudtaget alls älskat? Nej. Han hade endast släppt lös sin sinnlighets blodhundar, att hugga sina tänder i kött.

»Ack Gud, här sitter jag och skall tigga kärlek av honom! Skall jag truga honom att bli mitt berg? Skall jag nödga honom att bli min starka vinge? Det kan jag

inte, ty vad har jag å min sida att ge honom? Ett nattligt äventyr, en pikant morgonidyll. Berg kan man inte köpa med nattliga äventyr och inte starka vingar med små pikanterier.»

Efter en svår kamp med sig själv, beslöt hon att behärska sig. Hon ville försöka glömma honom. Hon ville endast komma ihåg den natt hon första och sista gången i sitt liv älskat med hela sitt väsen. Och sedan ville hon återvända till sina björkar. Hon ville gå till sjön och höra hur vågorna berättade sagor för bottenens sand, hon ville stirra i Mustakoski fors och söka dess nyckel. Hon tog varmt den unge mannens hand i sin, tryckte den sakta och bad att han inte skulle berätta för någon att han sett henne där. Hon bad att han skulle glömma alltsammans. Om han ville lova henne det, skulle hon minnas honom länge. Den unge mannen såg in i Giovannas ögon. I hans blick var samtidigt fråga och aning. Han höll hennes hand mellan sina båda händer.

»Ni måste lämna mig ensam», sade Giovanna bedjande. »Lova mig att glömma allt, och jag lovar att vara er tacksam och minnas er länge, mycket länge.»

Han såg ännu en gång in i hennes ögon, men då han märkte hur orolig Giovanna var, gled ett resignerat leende över hans ansikte. Han steg upp, tryckte Giovannas hand, nickade vänligt och begav sig tillbaka till byn längs den smala skogsstigen.

*

Giovanna kom hem i rättan tid till morgonkaffet, som hon drack med sin far på verandan. De samtalade

om likgiltiga saker. Giovanna var mycket tankspridd och svarade osammanhängande. Den upplevelse, hon i den tidiga morgonstunden genomgått, hade på något sätt också fysiskt angripit henne. Då hon såg det rostade franskbrödet, apelsingelén och osten, miste hon aptiten fullkomligt. Hon drack endast svart kaffe. Inte heller det var bra, hon började känna kväljningar. Upplevelsen i den tidiga morgonstunden hade tydligen angripit henne för mycket. Hon var kär. Hennes tankar kretsade nu, liksom de följande dagarna, oupphörligt kring den unge mannen. Han var i hennes fantasi den ende, som kunde fullborda hennes liv. Ingen bankdirektör, ingen komediant eller litterat, ingen minister eller miljonär skulle någonsin kunna göra det. Hon kände dem för väl. De hörde till dessa alltförmånga. Men sådana som den unge mannen, fanns det blott en. En enda. Han var sträv och kantig. Och när han inte gav akt på sig, föll en hårtofs ner i pannan. I den kunde man riva. Om man rycker en komediant i håret, så lossnar peruken, och en bankdirektör skulle bli förnärmad.

Småningom uppstod det något slags hemligt samförstånd mellan chauffören och Giovanna. En by är liten. De träffades rätt ofta av någon tillfällighet. Han var dristig nog att rent av börja flirta var gång de träffades. Det var egentligen ganska fräckt av en chaufför, av en vanlig bondnalle. Han kunde väl knappast vara förälskad!

I dess ställe var Giovannas kärlek hetare än någonsin förut. Han kom ju till henne i skogen, där endast ett fattades henne, där endast han fattades. Det var som en ödets fingervisning, och den ville hon följa om det

så gällde livet. Hon hade skilts från honom endast för att hon visste, trodde sig veta, att han inte älskade henne. Men skulle det någon gång visa sig, skulle hon någon gång få veta att han, den unge mannen, älgen i vänlig skog, älskade henne — henne som druckit brännvin ur dricksglas och vridit sig i rännstenens vatten — då fanns ingen makt i hela vida världen, icke ovan stjärnorna och icke under jorden, som kunde hindra henne från att helga sitt liv åt honom.

På kvällarna tog hon i sitt tysta rum fram en medaljong av guld och öppnade den. Och där inne var en liten kristallskärva. I den stirrade hon tigande tills hon började skönja konturerna av ett älskat ansikte.

X.

Fröken Giovanna Ioansini kände sig inte fullt väl. Hennes obetydliga illamående vid morgonkaffet efter sammanträffandet med den unge mannen härledde sig tydligen inte endast av att hon varit upprörd. Hon hade troligen förkylt sig. Hon hade inte fått tag i någon febertermometer, men hon kunde inte äta, hade kväljningar och dessutom något så prosaiskt som gaskänningar i magen. Kolik, säger man i vardagligt tal. Hon hade fått influensa och kolik av att gå barfota över pärlor i grönt gräs. Hon hade fått huvudvärk av att se på myrornas livsbejakelse.

Därtill råkade det inte bättre, än att hennes far hade ställt till en supé, dit han inbjudit hela sin bekantskapskrets från orten. Apotekar Stjärna skulle komma, ortens läkare, länsmannen, skyddskårschefen, alla med fruar, och dessutom några andra därtill. Hans besvikelse blev stor, då Giovanna meddelade att hon inte kunde vara närvarande, emedan hon var sjuk. Men då hon såg sin fars besvikna uppsyn, kunde hon inte vidhålla sitt beslut. Hon visste att hon var hans stolthet och lycka, han ville nu äntligen visa henne för alla sina bekanta och vänner. Det hade väckt en viss förvåning, att hon redan varit så länge i Mustakoski och ännu inte introducerats i kaptenens hela umgänge. Nåväl, hon ville betvinga sitt illamående. Dessutom lovade hon vara så

älskvärd och charmant hon kunde. Hon skulle sjunga, konversera, hon skulle vara en fläkt från stora världen. Hon ville helt och hållet glömma att hon var förkyld.

När kvällen kom och gästerna infunnit sig och gingo till bords, kunde man i kapten Johanssons ögon läsa andäktigt glädje och högtidsstämning. Det gamla tunga bordssilvret glänste på vitt, doftande linne, vackra blommor gävo färg och glasen blixtrade i ljuset från två stora silverkandelabrar. Giovanna kom ihåg dem sedan sin tidigaste barndom. De hade använts endast vid stora högtider, till jul, nyår och på stora bjudningar. De hade spelat in i hennes fantasi när hon var barn, och hon hade ofta kommit ihåg deras ljus, då hon varit ensam ute i den vida världen. Man satte sig till bords, och kaptenen strök förnöjd sitt vackra vita skägg med handen.

Men då man höll på att äta steken, blev Giovanna plötsligt blek som ett lärft och bet krampaktigt ihop tänderna. Hon satt ett ögonblick orörlig med stirrande ögon. Plötsligt störtade hon upp från bordet så glasen klirrade och skyndade vacklande mot dörren. Det väckte allmän bestörtning. Kapten Johansson steg upp och ville följa henne, doktorn likaså. Nu inträffade något ytterst pinsamt. Då kapten Johansson och doktorn just hade hunnit fram till Giovanna, överfölls hon av häftiga kräkningar i matsalen. Hon hade fått ett anfall av illamående, men denna gång så plötsligt, att hon inte hunnit ut förrän det var för sent. Kaptenen och doktorn förde henne upp till hennes rum och lade henne på bädden. Hon var likblek och skakade i hela kroppen. Då hon något hade hämtat sig ansåg sig läkaren genast böra undersöka henne. Han lyssnade

på hennes hjärta. Det var normalt. Han mätte hennes temperatur. Hon hade inte heller någon stegring,

Nere i matsalen uppstod en allmän förlägenhet. Gästerna stego upp från matbordet. Tjänarinnor med ämbar och trasor kommo in. Gästerna grupperade sig i salongen och sutto tigande där. Maten bars ut. Kandelabrarna släcktes.

Då kapten Johansson slutligen kom ned, togo gästerna farväl och avlägsnade sig, de ville inte störa, fröken Ioansini var tydligen allvarsamt sjuk.

»Ja — doktorn kan ännu inte med säkerhet säga vad henne fattas», svarade kaptenen. »Troligen något slags överansträngning.»

Apotekaren sade vid avskedet med orolig röst:

»Du måste, du måste sköta om henne, du vet inte hurudan din dotter är! Jag som ofta talar med röster som ingen annan kan höra, jag vet det. Jag vet att hon är mer än vi alla, hon är ett gudarnas älsklingsbarn. Tro mig! Du måste älska henne så varmt du kan, — alla måste älska henne!»

*

Då läkaren lämnat Giovanna ensam, satt hon på sin sängkant och stirrade mot väggen som förstenad.

»Det kan inte ske! Det är omöjligt! Det får inte ske!» sade hon upprörd för sig själv. »Aldrig i min levnads dagar hade jag haft en tanke på, att den sista natten i Helsingfors — vårnatten med himlen och ansiktet — kunde åstadkomma så handgripliga följder.»

Då en inre stämning påminde henne om, att hon ju mycket väl hade reda på det, svarade hon otåligt: »Ja,

ja, ja, naturligtvis — nog vet jag det, för allt i världen, att det inte är storken som kommer med barn. Men vad är det för ett skoj, vad är det för ett infamt påhitt att jag — jag — Giovanna Ioansini — med ens skall få ett barn, för att jag har älskat en chaufför, och dessutom bara en enda natt! Det är en skamlös orättvisa, en i minsta detalj uttänkt gemenhet av ödet. Ja visst, ja visst, jag medger gärna att jag i fyllan och villan glömde all försiktighet, och att vänta sig varsamhet av en oerfaren blodfull bondpojke vore ju detsamma som att vänta sig det av en ung ältjur eller ett frustande lokomotiv. Men det är oerhört, det är vidrigt! Undra på att jag började kräkas!

Och var skall jag göra av den horungen? Avlad i spritångor, fadern gud vet vad, modern fjollig, det blir ju ett gudsförbudet åbäke. Det blir en mördare, ett missfoster för ett vaxkabinett, en popanz — ett spöke. Det är gräsligt att känna en annan människas liv inne i sig själv. Det skall gro och växa, breda ut sig och svälla, det skall suga blod ur mina ådror, äta fosfor ur min ryggmärg och hjärna! Jag blir galen, jag blir galen!

Barnet får i ingen händelse komma till världen. Vad har det här att göra? Inte guds skapande grand. Jag måste till Helsingfors, fort, fort, barnet skall bort — en barnmorska, en änglamakerska — det vimlar av dem — jag skall på stjärten guppa ner längs trapporna från sjunde våningen, jag skall lyfta bord och pianon, jag skall äta krut som vår gamla köksa gjorde, hon sade att det hjälper. Hon åt krut så hon blev svart i ansiktet — men barnet kom i alla fall. — Ingen filosof i världen har ännu sagt, att man av livsbejakelse

får horungar! Måste jag betala denna enda kärleksnatt med att förtrollas till en ko? Vilket ypperligt tillfälle till medlidande på operan! Vilken orgie i hela landet av gudlighet! Och jag själv? Vad skall jag ta mig till med ett sådant bylte? Skicka det till doktor Lind? Kasta det i Norra hamnen!»

Fröken Ioansini förde händerna till sitt underliv.

»Och här sitter den, denna vildfrämmande varelse, som skall äta upp mig, äta upp mitt kött, mitt blod, mitt liv, min framtid. Det är en vampyr! Den skall bort, den skall bort, bort, bort!»

Fröken Ioansini överfölls av en obetvinglig avsky och vämjelse. »Den skall bort!» Hon kände ohyggliga kväljningar och började på nytt kasta upp.

*

Kapten Johansson fick av doktorn höra att det inte var farligt med Giovannas sjukdom. Men doktorn hade betett sig så konstigt, han hade i allmänhet givit undvikande svar och inte sett kaptenen i ögonen.

Kapten Johansson var sorgsen över att hans bjudning, av vilken han väntat sig mycket, fått ett så ledsamt slut. Nå, huvudsaken var ju i alla fall att Giovanna inte svävade i fara.

Innan kapten Johansson gick och lade sig, satte han sig till harmoniet. Han brukade vanligen innan han gick till sängs tacka och lovprisa Gud med någon psalm eller andlig melodi. Detta skedde naturligtvis mera i allmänna ordalag, då man — mänskligt att se — hade rätt svårt att få klart för sig vad det egentligen var han tackade för.

*

Det var en lördagskväll i början av augusti. Chauffören Johansson gick ensam med långsamma steg på byvägen. Han skulle gå till ett bröllop, som firades i en stuga vid utkanten av den lilla byn. Det dansades redan inne i stugan, och det dansades ute på gårdsplanen. Luften genljöd av glada melodier, av bondfiol och sång. Det började redan skymma och månen visade sig vid horisonten. Gustav Johansson gick med långsamma steg. Han hade ingen lust att delta i glädjen, ty han hade redan länge varit sorgsen och tung till sinnes. De få gånger han under de sista veckorna sett fröken Ioansini hade hon varit i sin fars eller apotekar Stjärnas sällskap, och Gustav hade inte kunnat gå till henne, inte höra hennes röst, inte tala till henne. Kanske hon tyckt att han varit för framfusig, för fräck, då han tidigare någon gång tilltalat henne. Det hade ju stått i hennes makt att köra honom i väg, att vända honom ryggen. Men hon hade tvärtom trots all sin herrskapshållning ändå varit mänsklig och vänlig. Till och med om Johansson blivit förlägen och samtalet stockat sig för ett ögonblick, hade hon inte gått sin väg, utan endast sett på honom med sina vackra ögon. Det var ett vansinne av honom att älska henne. De skildes åt av börd, förmögenhet, bildning och mycket annat. Men allt detta gjorde hans kärlek blott fastare.

Gustav hade de sista tiderna inte kunnat sova om nätterna, han hade blivit folkskygg och blek, undvek andra människor och vandrade ensam i skogarna. Ofta uppsökte han det ställe, där han funnit fröken Ioansini liggande på marken, ofta gick han till stranden och till forsen.

Han kunde inte förmå sig att gå till det glada bröllopet. Där måste han dansa och skratta. Han gick långsamt åt stigen till, som ledde in i skogen. Han hörde på avstånd de glättiga folkmelodierna, skratt och sång och stampningar i danstakt. Där firades bröllop med ring och myrtenkrona. Han gick långsamt vidare.

Då han gått en stund, såg han en gestalt på något avstånd stå stilla framför sig. Det var en kvinna, det var hon, Giovanna Ioansini. Han skyndade, nästan sprang emot henne och stannade plötsligt tätt framför henne.

»Ni här», sade han, »ni är här! Jag har väntat er länge, jag har väntat er dag från dag!»

Giovannas hjärta började slå häftigt.

»Ni — ni talar som i yrsel, jag förstår ingenting av vad ni säger — vad vill ni mig?»

Gustav teg, han fick inte fram ett ord. Hade han sagt för mycket? Hade han stött henne?

»Vad söker ni här», sade Giovanna, »vart är ni på väg?»

»Jag ville gå ut i skogen, jag har ofta vandrat här, — jag ville komma tillbaka dit, där jag första gången såg er.»

Giovanna visste inte vad hon skulle ta sig till. I sitt innersta kände hon sig överlycklig, men hon insåg att det numera var hennes plikt och skyldighet att helt och hållet borteliminera den unge mannen ur sin fantasi, ur hela sin föreställningsvärld. Hur sakligt hon än velat svara honom, blandade sig i svaret dock ett moment av lyrisk tragik, av vemod och självplågande förkunnelse i tonfallet.

»Där ni första gången såg mig — ack min vän», sade hon, »dit hittar varken ni eller jag någonsin mer tillbaka. Och inte heller till skogen där» — Giovanna vinkade resignerat åt dalen till, där de en morgon hade träffats — »till skogen där — där jag en morgon bad er glömma mig.»

»Jag hittar dit — jag kan visa er vägen.»

»Nej, vi hittar inte dit. Ni kan inte visa vägen. Dit leder ingen väg. — Tro mig. — Någon har tagit bort den.»

Giovanna hade kommit till skogen för att för sista gången se de kära ställen, där hon sett med andra ögon och hört med andra öron än förut. Följande morgon skulle hon resa till Helsingfors igen. Beslutet och medvetandet att hon där skulle komma att springa hos änglamakerskor och tvivelaktiga barnmorskor, att mot sin innersta vilja bli tvungen att delta i storstadens djävulskheter hade förträat hennes ögon och cementerat igen hennes öron. Hon visste det väl, att skogen inte mera, inte ens nu i avskedets darrande vemod skulle tala till henne. Hon visste, att sommarnatten inte mera skulle låta sina under komma till henne. Hon fick inte förnimma de stora nattfjärilarnas sammetsvingar, inte lysmaskarnas mystiska fosfor. Men hon ville ännu en sista gång se de kära nejderna, även om de voro stumma nu.

Med tungt sinne var hon stadd på hemväg, då Gustav såg henne. Hon kände ett stygn i sitt hjärta. Vad skulle hon ta sig till? Hon hade ingen utväg. Allt var så tilltrasslat och uppbökat, att ingen mera kunde skilja mellan aska och eld. Och sanningen hade smultit ihop med lögnen till en hård och giftig metall. Elden brände

och askan kvävde. Gick man ur elden i askan, var det än värre än att gå ur askan i elden.

Hur vore det, om hon berättade allt för den unge mannen? Hon skulle ta ett hårt grepp om honom, stirra honom i ögonen, så han kunde se henne ända in i mjälten. Hon skulle säga att hon, just hon var skökan med rosorna och det pudrade bröstet, att hon var kvinnan med den svarta masken, kvinnan utan ansikte. Hon var den tomma spritkanistern med de tillbucklade plåtväggarna, den tomma ansjovisburken på avskrädeshögen. Hon skulle säga, att hon var kvinnan med de blödande nervknutarna till ögon, att hon skrattat åt hans ovana och löjliga beteende i början, men att hon inte mera skrattade, ty han hade stungit henne med ett rosentörne så hennes hjärta hade gråtit blodstårar av glädje, och att hon aldrig skulle glömma det. Hur vore det om hon berättade honom allt? Hon skulle se honom i ögonen, så hans hjärta skulle stanna. Hon skulle berätta, att hon inne i sitt innersta bar en droppe blod av honom, att hon var på väg till en trollpacka i Sodom, och att trollpackan i Sodom skulle pina ur henne denna bloddroppe och kasta den i svinstian.

Ack nej, sanningens eldslåga skulle ha bränt ihjäl honom. Giovanna beslöt att kväva en sådan eld. Hon ville hellre bära lögnens glättiga och kyliga kvicksilver i sina händer om också hjärtat skulle brista. Hon hade ingen annan utväg.

Det hade redan blivit fullkomligt mörkt. Giovanna fattade med sina händer den unge mannens armar. Hon sade att de måste skiljas och hon bad honom att aldrig tänka på henne. Hon kysste honom andäktigt på pannan och avlägsnade sig hastigt.

Då hon gått några steg på den smala stigen i skogen, brast hon i gråt. Hon grät inte mera som en olycklig kvinna, hon grät som en hemlös och husbondelös piskad hund.

Den unge mannen stod länge ensam i den mörka skogen. Han lutade sig trött mot ett träd och lät huvudet hänga. Han tänkte över sitt öde. Inom honom uppstodo nya tankar och känslor, och de opererade med en viss tröghet på de nya fälten. Han kom till intet resultat. Han var blott sorgen, tröstlöst sorgen ända in i djupet av sin själ.

På den svarta himlen tindrade redan tusen stjärnor, men den unge mannen såg dem icke. Han tänkte på sitt öde, och med det ha stjärnorna intet att göra, trodde han.

*

Då de skilts åt, gick Giovanna ännu inte hem. Hon vek in på vägen som ledde till forsen, hon gick med långsamma steg förbi stranden, där hon den första solskensmorgonen hade suttit. Då hade hennes ögon öppnats för det lugna, stora och goda, som kommer till oss från ovan. Nu var hon utestängd från det. Hon ville ta avsked — följande morgon måste hon resa bort igen. Men det var så mörkt, att hon inte kunde se de små vågorna. De hade inga solglimtar i sitt bröst, utan voro svarta som ångern. Och skogen var mörk och hemlighetsfull. Den susade outgrundligt och viskade hemlighetsfullt om något, som Giovanna inte förstod, men som gjorde henne ängslig. På avstånd hörde hon tonerna av dans och lustig visa; där växladess ringar och virades myrtenkrona.

Giovanna gick ned till forsen och satte sig där vid dess rand. Hon kunde inte se dess svarta virvlar framför sig, hon blott hörde deras mäktiga brus.

Ack, att hon inte fick vandra vidare på den väg, som hade öppnat sig för henne i början av sommaren! Blommorna hade redan lärt henne förstå deras viskande tal. Av furorna hade hon fått solig styrka, av granarna ett stilla djup och allvar, av björkarna hade hon fått skönhet och av bergen profetisk kraft. Nu var allt detta förbi. Ack, att det skulle bli så! De slumrande skogarnas drömmar och fröjder skola nu förbli evigt förborgade för henne. Hon hör dem blott viska om något hon aldrig skall komma att förstå, och som gör henne mycket ängslig. Och hennes inre öga och öra skola aldrig mera öppna sig.

Natten andades tystnad över nejden. Skogens susning och forsens svarta mullrande försökte fylla luften omkring sig, men den gränslösa mörka nattens tystnad var så öppen, så stö och himmeisvid, att den övertonade allt med sin oändliga tonlösa musik.

Giovanna tog fram en liten guldmedaljong. Hon höll den i handen och virade dess kedja kring sina fingrar. Hon kunde inte avlägsna sig från stranden. Hon böjde ned sitt huvud. Hon snyftade ännu sakta, men hennes snyftning sjönk in i nattens tystnad som en regndroppe sjunker i ett hav. Hennes ögon fällde ännu tårar, men tårarna föllo ner i det formlösa mörkret som i en svart brunn utan botten. De sjönko ner ända in i mörkrets innanmäte.

Framför hennes fötter böljade Mustakoski fors kall och trämmande. Hon kände att forsen inte hade något att göra med det rent mänskliga. Den följde andra bud

och lydde andra sammanhang än dem hon visste av. Giovanna satt stilla på sin sten. Medaljongen och dess kedja voro som ett radband i hennes små vita händer.

XI.

Snälltåget från norr körde in över Helsingfors stadsgräns. Det ångade och rökte, det dammade och yrde omkring det. Då fröken Ioansini blickade ut genom fönstret, grep henne en känsla av att kastas in i ett obeskrivligt virrvarr, där inga sammanhang existerade, där tidsbestämningar, kausaliteter och ortsbegrepp, allt var uppbökat från sina egentliga platser och kastat omkring till höger och vänster, bakfram, liggande på sida, stående på huvudet, hängande i luften. Där låg nu Helsingfors framför hennes ögon, den vackra staden, havets pärla, Helsingfors, den stora skökan med famnen full av trolöshet och hat, Helsingfors med kärlek och tillgivenhet, rån och slagsmål, brinnande andakt och ungdomlig tro, kyrkklockor av ren metall, soldater, regeringar, vegetariska matsalar, rotationspressar, konspiratörer och pack. Giovanna greps genast oemotståndligt av all denna nervositet och hast. Staden larmade och ävlades. Giovanna kastade sig huvudstupa i dess virvlar.

Redan på den första dagen hade Giovanna avfärdat angelägenheten med barnet. En bagatell i en storstad.

»Kom upp i övermorgon till mitt sjukhus; det går med en enkel såkallad skrapning, och allt är klart!»

Ha! Där hade hon ulvat och tjutit, där hade hon vridit sina händer i förtvivlan. —

I början av sin vistelse på landet hade Giovanna varit nära att se konturerna av en väg, som ledde in till hennes inre, som hade kunnat förena världen, naturen och hennes hjärta. Nu såg hon intet. Hon ville inte ens se en skymt av sådana dårskaper. På landet hade hon varit på väg att bli känslig, överhänsynsfull. Hon ville på kvällen inte gå på sin balkong, en talgoxe hade för ovana att sova där. Hon ville inte störa dess lätta sömn. Nu skulle ingen talgoxe hindra henne vare sig från att gå på balkonger eller annanstans. Där-till behövdes större talgoxar. Och vad hon inte fick på landet, ville hon nu ernå i fulla fång med att sträcka ut armarna efter allt, allt, vad hon blott ansåg sig böra ha och få. Hennes lycka med Gustav hade gått i kras. Gud och naturen hade vänt henne ryggen. Vem i hela världen kunde bli misslynt, om hon kastade sig över Helsingfors med dess hetsande liv, brinnande andakt och hänsynslösa egoism, med dess rotationspressar och krematorier?

En kväll då hon inte visste vad hon skulle göra, fick hon den originella idén att besöka gårdskarlen Ghezell. Han blev överlycklig. Giovanna fann hans glädje t.o.m. omotiverat stor. När hans hustru efter någon timmes förlopp lät förstå, att hon äntligen ville sova, kunde han inte behärska sig, utan slog henne i huvudet. Pojken på golvet gömde sitt ansikte med de svarta ögonen under täcket. Det minsta barnet började hejdlöst skrika. Ghezell förklarade utom sig av harm, hur fruktansvärt det är för en idealist att leva i sådana förhållanden som han. Kärningträta och barnskrik just när man i sitt bröst gömde upphöjda tankar och världsomspännande idéer. Men därför gjorde han

också allt för att mänskligheten en gång måtte få se en ny morgonrodnad.

Jukka var inte hemma. Ghezell talade ganska öppet om sina idéer.

På hemvägen hade Giovanna åter, som så ofta förut, känslan av att en glänsande jättereptil ringlade sig över staden, någonstädes i luften, men ändå i allt och i alla, att den stirrade på henne och försökte nå henne med sin tunga. Det ryste i henne. Men ibland har det hemska sin tjusning.

Redan följande dag var Giovanna uppe på operan där personalen samlats efter sommarens ferier. Alla voro till det yttre glada och bruna, alla hälsade på varandra med sockersöta leenden, som hade de varit världens bästa vänner. I ett hörn satt fröken Moussia Bjälogorskaja med det ena benet över det andra och rullade med ögonen.

Hennes raseri var gränslöst, då hon såg att direktör Svanquist vid utgången sällade sig till fröken Ioansini. Varifrån hade han plötsligt dykt upp? Vad hade han egentligen att göra bland operans framstående förmågor? Han var ju en obetydlig statist. Han hade säkert på någon undanskymd plats enkom passat på fröken Ioansini. Nu försvunno de tillsammans.

»Hal!» tänkte fröken Bjälogorskaja och kastade en blick efter Giovanna, »vänta du bara! Jag skall med en glödande tång sveda näsan av dig och släpa dig vid håret i gatsmutsen.»

Moussia hade lidit utesägligt. Och allt var den ohängda Giovanna Ioansinis fel! Det våpet, den maran! Hon svor vid allt som heligt är, att en gång i livet snyta den simpla varelsen så att hon storknade.

Direktör Svanquist hade verkligen passat på Giovanna. Han hade redan hört, att hon föregående kväll varit hos Ghezell och att Jukka inte varit hemma. Så skada! Hon måste komma i dag igen, men redan nu med detsamma. Jukka väntade henne, han hade så ofta talat om henne. De kunde dessutom göra en utfärd i skärgården. Han hade en motorbåt till sin disposition. Doktor Lind behövde ju inte veta något om det hela, han hade för resten blivit fnoskig och människoskygg — en omöjlig person. Han skrev på en bok. Var han galen? Hur kan man skriva böcker!

Giovanna förstod inte fullt herr Svanquists tal om Jukka. Han kunde väl knappast mistänka att Giovanna hyste något intresse för den unge proletären? Visst hade Jukka något intressant över sig, också en viss charm, bra såg han dessutom ut och var i allo sympatisk, men allt detta kunde väl ändå inte motivera en sådan ton som den herr Svanquist använde. Giovanna tänkte emellertid inte närmare på saken, utan vandrade under ytligt samtal med herr Svanquist till Ghezells bostad.

Direktör Svanquist hade verkligen misstagit sig en smula i proportionerna. Han hade för länge sedan hört ett förfluget ord från fröken Ioansinis läppar: »... och Jukkapojken inte att förakta.» Det hade han tillmätt en alltför stor betydelse. Den natten hade han stannat länge hos Ghezells för att övertyga Jukka om att denne hade en stor mission att fylla. Han, Svanquist, kände dessa obalanserade konstnärinnor, dessa överkultiverade personer. De trängtade ofta ut från sin egen klass, från sin egen krets. Hon hade funnit ett visst behag i Jukka, och nu måste Jukka, om han

ville eller inte, för den stora sakens skull göra allt vad i hans makt stod för att vinna fröken Ioansini för den stora idén. Att exercera kommunistynglingar på en holme kunde vem som helst, men att vinna kända namn, inflytelserika personer med förbindelser ända upp till de högsta kretsar, var svårare. I all synnerhet i Finland. Vi ha inga salongskommunister, inga revolutionärer med inflytande och charm. Vad hjälper oss de okammade gatpojkar i Sörnäs! Begriper Jukka?

Men Jukka var inte fullt tillfreds med ett sådant arrangemang. Han hade visserligen någon gång hört av en eller annan chaufför eller sergent, att någon trånande änka eller hjälplös gammalpiga från de finare klasserna inlåtit sig med dem i intimiteter, men han hade hört på blott med ena örat och aldrig ens tänkt sig att någon gång själv vara med om sådant. Han var mycket fästad vid fröken Ioansini och beundrade henne, men hade aldrig dristat sig att ens tänka på något intimare.

Intet under om Jukka blev förlägen, när Giovanna efter många månaders bortavaro med ens stod framför honom i all sin glans. Han var något blyg av naturen. Nu tyngdes hans blickar ner mot golvet förutom av blyghet även av någotslags skuldmedvetande. Han hade aldrig lovat direktör Svanquist något, utan endast tiggande lyssnat till alla hans böner, befallningar och svulstiga uppmaningar. Men fastän ingenting ännu hade skett, fastän han inte ens sett Giovanna under hela tiden, hade han en dunkel känsla av att på något sätt ha förgått sig mot henne. Också Giovanna å sin sida blev förlägen vid detta första möte. Hon hade

under hela sommaren inte tänkt på Jukka en enda gång. Hon tyckte sig på något sätt ha varit ovänlig mot honom.

Direktör Svanquist märkte deras förlägenhet. Han blev än mer övertygad om riktigheten i sina antaganden. Om en stund tog han fram en flaska whisky. Giovanna, som under några månader inte druckit alkohol, var därför mycket känslig för dess inverkan nu. Snart var konversationen i full gång, och Giovanna började känna sig bevingad. Efter att ha samtalat ännu en stund, beslöt man att göra en liten utfärd med Ghezells motorbåt. Vädret var angenämt och alla voro glada. Det dröjde inte länge förrän de voro på väg till en holme i skärgården. Då de närmade sig holmen, kunde de höra toner av sång och spel, och när de stego i land, sågo de en skara unga flickor och ynglingar dansa ringlekar. Det vilade något ungdomligt och friskt, något rent och oskuldsfullt i luften. Vinden hade mojnät och solen kastade sina sista strålar över det vida blå havet. Luften var ljum och dynin-garna lekte varsamt med stenarna på stranden.

»Vad sade jag er, då jag första gången var i ert sällskap?» utropade Giovanna. »Jag sade att jag nog en gång kommer tillbaka.»

»Ni drack mig till», sade herr Svanquist, »och tackade mig för att jag visat er en ny värld, bättre, vackrare än den ni kände till förut.»

»Jag tackar er ännu en gång», sade Giovanna. »Detta är en härlig värld! — Jag tackar er!»

De slogo sig ned på verandan till en liten villa och började gemytligt dricka whisky. Jukka kastade en ängslig blick på ungdomarna, som dansade i närheten.

Han var rädd, att de skulle märka whiskyn. I deras krets voro nämligen alla rusdrycker strängt bannlysta. Direktör Svanquist röt skämtsamt åt honom, att sådant som gäller för massan, ingalunda gäller för de främsta. Ghezell såg skälmskt på Giovanna. Jukka kände sig på något sätt förlägen.

Om en stund började ungdomarna komma upp till verandan, det var ett skrattande, blickande, kvittrande, och något harmoniskt vilade i luften.

»Vet ni vem ni har i ert sällskap i dag?» sade direktör Svanquist till de unga med en patetisk gest mot Giovanna. »Det är den världsberömda sångerskan, konstnärinnan och människan, gudarnas skyddsling och hela landets stolthet, Giovanna Ioansini.» Han höjde ytterligare sin röst och upprepade : »Giovanna Ioansini! — Hon har kommit till oss! Hon älskar oss!»

Direktören hann knappast avsluta meningen förrän ett veritabelt uppror var i gång. Ynglingarna och flickorna störtade fram till Giovanna, lyfte henne på sina händer, kastade henne niofaldigt upp emot taket och överöste henne med leverop, handtryckningar, blickar, beundran, kärlek och hängivenhet.

Det påminde Giovanna om stora världen. Så hade de gjort i Milano, så hade de gjort i Tyskland. Giovanna blev varm om hjärtat. Äntligen fann hon människor, ungdom, värme. Hon tryckte deras händer, klappade dem på skuldran och kastade slängkyssar. Då hon gick tillbaka till sitt bord, lade hon i förbigående sin arm om Jukkas hals och skakade om honom. Ghezell var hänförd, direktör Svanquist borrhade sina ögon i Jukka, och Giovanna var lycklig. Hon såg ingenting annat än den varmblodiga ungdomen.

»Jag ser att det — ack Gud — jag vågade inte mera tro på det — jag ser att det ännu finns ungdom, värme och entusiasm i världen.»

»Nej, nej!» avbröt herr Svanquist. »Inte i världen, inte i världen, utan bara hos oss. Här, här hos oss!»

»Detta ställe är ett berg, som skall varda för världen en väldig hörnsten», sade Giovanna. »Detta heliga ställe är ett Sinai, där ett nytt förbund skall slutas! Liv och värme . . .»

»Och frihet!» avbröt henne direktör Svanquist.

»Frihet!» skreko ungdomarna.

Åter utbröt ett uppror, som kunde ha omstörtat riket. De fullkomligt nyktra ungdomarna voro berusade av sin idé och sina ideal. Giovanna var dels berusad av whiskyn, men till mycket stor del också av att hon för första gången, sedan hon återkommit till hemlandet, fått se verklig entusiasm, glöd, ungdom och liv. Hon gick helt upp i deras glädje; hon hade ännu inte fullt klart för sig i vad för ett sällskap hon hamnat.

Då Jukka i Giovannas medvetande på sätt och vis representerade allt detta, all denna vilda livsbejakelse, stålblå disciplin, ungdomliga, mänskliga värme och tro, slöt hon sig till honom.

Den känsla hon erfor i hans närhet var vitt skild från den, hon känt för Gustav Johansson, när morgonen grydde i hennes sovgemak. Hon hade genom honom längtat till det goda, det i bästa mening borgerliga, till något att leva för, till en reaktion mot sitt tidigare liv. Men nu var hon inte med himlen och ansiktet, utan med en proletär. Det var något mera rivande. Hon längtade inte till ett berg och en stark vinge, utan till den öronbedövande världen, till frätande livsbejakelse.

En ung hjort kan trampa ned en jungfrulig björk, kan döda, men en proletär spränger med dynamit. Med dynamit, ett oförlikneligt ämne. Det är rött till färgen, det doftar mandel och cyankalium. Lämnar man det länge vilande, börjar det känna överksamhetens ångest och svettas. Det svettas inte blod och inte svett, utan nitroglycerin. En gudagåva, som skall bana väg för allt det nya och stora, som skall röja ur vägen all murkenhet och förtorkad blodlöshet, förbränna flugor och spindlar, men bana väg för örnar.

Kvällen slutade för Giovanna i ett entusiastiskt virrvarr. Hur det kom sig att hon blev ensam med Jukka på holmen med den ensliga villan kunde hon inte förklara. Hon märkte det först följande morgon. De andra hade tydligt farit hem till natten medan Jukka och Giovanna vandrade på bergen och i skogarna. Minnet av den natten var mycket virrigt. De hade talat om att spränga i luften hela det gamla samhället med alla förtorkade människors spe och hån, de hade druckit whisky. Jukka hade beundrat henne, hon visste allt, hade sett allt, hon kunde svenska, finska, tyska, franska, engelska, hon hade så oändligt mycket att lära honom. Hon hade smekt honom och sett in i hans ögon. Han hade talat om något anfall eller attentat, som skulle göras; hon hade blott kysst honom och sagt ja. Hon ville gå till världens ände med ett så härligt följande som detta. De hade burit henne på sina händer, som man gjort i Tyskland, som man gjort i Milano.

När morgonen hade grytt, hade Giovanna och Jukka sökt sig in i den tomma villan. Giovanna hade varit så berusad av ungdomen, den mänskliga värmen, soluppgången och tankarna på den röda mandeldoftande

dynamiten, som svettas nitroglycerin, att hon, då de voro ensamma i den hemlighetsfulla villan, liksom med ett ryck skakat ifrån sig allt vad förstockad borgerlighet vill säga. Hon hade andats in all Jukkas järn och all hans dynamit, cyankalium och mandeldoft och njutit av allt han kunnat bjuda på. Och han å sin sida kunde inte med fog påstå att kvällen varit bortkastad.

*

Jukka vaknade vid tiotiden följande morgon. Han låg bredvid den världsberömda sångerskan Giovanna Ioansini. Han hade sin arm över hennes bröst och sin kind emot hennes. Giovanna sov fortfarande. Det vore bra pinsamt om hon nu vaknade. Han försökte varsamt flytta sitt huvud längre bort från hennes och försiktigt lyfta armen från hennes bröst. Om hon vaknat innan han fått bort kinden och armen, skulle han känt det ganska pinsamt. Så här i den nyktra morgonbelysningen såg allt så annorlunda ut än i nattens fantastiska månljus.

Jukka bekymrade sig i onödan. Om han höll armen på hennes bröst eller tog bort den, kunde vara ungefär detsamma. Giovanna vaknade nämligen på sätt och vis inte alls. Från denna dag drogs hon allt mera in i det sällskap hon hade råkat i. Hon följde någon odefinierbar drift, som allt mera bemäktigade sig hela hennes väsen. Hennes sunda förnuft hade på något sätt upphört att funktionera. Hon bar sig åt som en sömngångerska, som vandrar på tak och branta stup med slutna ögon. Hon deltog i hemliga sammankomster och träffade människor, över vilka hon inte kom att reflektera, vad de egentligen voro och vart de

ville hän. Hon kände blott en obetvinglig leda vid samhället och det bestående sådant det var. Möjligt är även, att det revolutionära, det våldsamma, det explosiva i hennes nya värld väckte vissa dunkla erotiska förnimmelser, som det gjort med så många kvinnor, som är moraliskt trött, erotiskt förflackad, som gripits av någotslags acedia, av ett ödligt taedium cordis. I sitt arbete, i sitt umgänge med bekanta och obekanta, liksom i sina ensamma stunder oroades Giovanna alltid av en längtan till en frestare, som kunde göra hennes själ rik, en vän, en kamrat, en messias, som kunde föra henne till en ny värld och rädda henne från det vanliga. Vad vore vi själva, vad vore vårt liv utan frestare? Hon kom ofta ihåg sin lille lekkamrat, arbetarpojken, den förbjudna, som ibland narrade henne att lämna hemmets gårdsplan, öppna grinden och med honom springa ut dit far hade nekat henne att gå.

Giovanna märkte knappast, att man allt tydligare invigde henne i en hemlighetsfull politisk världsåskådning, och att man dessutom började vänta sig vissa tjänster av henne. Hon svarade osammanhängande och obestämt. Detta gjorde hon inte för att hon velat undandra sig något, utan för att hon ännu inte fattade, att till allt detta också hörde verksamhet och handling, inte endast känsla, drömmeri och hänförelse.

Men en gång då Jukka i förtäckta ordalag omskrivande och försiktigt utlade för henne en tanke, en plan, sällade sig hos henne till drömmeriet och hänförelsen för ett ögonblick en häftig om också dunkel viljeimpuls. Hon fick inte fullt klart för sig vad det gällde, men det var tydligen fråga om att bringa ett tåg till ur-

spårning eller något sådant. I stället för att sakligt överväga, tänka efter, fråga råd av sin hjärna och sitt sunda omdöme, förblindades hon av minnet från sin hemresa på våren. Hela tåget ner från banvallen, främmande fina herrar och damer, litteratörer och åsnor — hela samhället med öronbedövande brak ner i ett dike. Lokomotivet skulle explodera, det kokande vattnet skulle dränka allt i en sjudande syndaflood, och elden från pannorna skulle bränna ihjäl allaflugor och spindlar, assessorer, referendariesekreterare, skriftlärde och fariséer. Det vore något, där hennes drömmeri och fullt reell handling kunde smälta samman. Giovanna gav intet svar, men en rysning av tillfredsställelse ilade igenom henne.

»Ni är förskräckliga», sade hon och tog Jukkas hand i sina vita händer. Långsamt böjde hon sitt huvud ner och tryckte det mot Jukkas bröst. Med dämpad, knappt hörbar stämma viskade hon: »Ni är härliga!»

*

Oaktat det lyckats Jukka att småningom dra in Giovanna i sina kretsar, att vinna henne för sina mål, att erövra henne personligen, individuellt, politiskt och sexuellt, var han inte nöjd. Han hade ont samvete. Han kände på sig, att han skulle komma att dra henne in i en olycka. Det var en naturlig sak för honom som förtryckt arbetare, underklassare, proletär, så tyckte han, att vara på de samhällsomstörtandes sida. Men för henne var det någonting onaturligt. Vad hade hon bland dem att göra? Inte heller deras personliga förhållande tillfredsställde honom. Han var i grund och botten en i alla hänseenden normal ung arbetare och

kände sig bortkommen i rollen att vara föremålet för en överspänd excessiv passion. Dessutom förringade det hans självkänsla, att deras mellanhavande fått sin början mer eller mindre på befallning från högre ort. Han kände sig våldförd såväl av den ena som av den andra parten och ändå oupplösligt förenad med dem båda. Han var inte sig själv. Han kom aldrig på det klara med om det var han, som förde den stora idén framåt, eller om det var den stora idén, som drev honom vart den ville. Han kunde inte heller komma till någon säkerhet om, huruvida det var han, som med sin proletära kärvhet och ursprunglighet svetsat Giovanna fast vid sig, eller om det var Giovanna, som med sin rivande sinnlighet med tillhjälp av alla erotikens och suggestionens konstgrepp snärjt in honom i en outredbar taggtrådshärva. Om han tänkte det ena eller det andra, om han velat hit eller dit förblev dock allt vid det gamla. Han måste göra som han gjorde, han måste vara med om vad han var med om. Där voro för många faktorer med i spelet: den stora idén, direktör Svanquist, Giovannas rivande sinnlighet, pojarna på holmen, arbetslösheten, Ghezell, det ruttna samhället och dessutom tusen kända och okända faktorer, inför vilka Jukka praktiskt taget var maktlös.

*

Att Giovanna en längre tid umgåtts med mystiska personer och rört sig i trakter, där hon normalt sett inte bort ha något att göra, hade inte undgått människornas blickar. Man hade också sett henne drucken ute i staden. På operan var hon inbunden och tvär. Med hyggliga människor umgicks hon inte mera. På soaréer,

fester och offentliga tillställningar visade hon sig aldrig. Dessutom trodde sig fröken Moussia Bjälogorskaja på operan med bestämdhet kunna påstå, att fröken Ioansini blivit kommunist, att hon inte allenast delade åsikter med det packet, utan dessutom gjorde allt för att ytterligare fördärva dem. Hon hade hört det från säkert håll.

Dessa rykten nådde även Henning Lind. De berörde honom ytterst smärtsamt. Han besökte inte mera operan, han hade redan insamlat det behöfliga materialet. Han hade endast en gång träffat Giovanna under hösten. Hon hade sagt att hon hade bråttom, men att de borde träffas någon gång. Därvid hade det förblivit. Då han ringt upp henne, hade hon alltid varit förhindrad, men med en viss vänlig oro sagt, att hon alldeles säkert i den allra närmaste framtiden skulle ringa upp honom. Henning Lind fick den bestämda uppfattningen att hon av någon anledning ville undvika honom.

Hans stora arbete om teatern var så gott som färdigt. Nu hade han börjat skriva på sin roman, som handlade om Giovanna Ioansini. Början var redan skriven. I mitten av romanen ville han förbereda det allt försonande slutet. I verkligheten såg det tyvärr ut som om slutet ingalunda bleve något alltförsonande, utan tvärtom, en katastrof. Inte så mycket för bokens som för Giovannas egen skull, ansåg han sig nu böra ingripa, hur vanskligt det än var att på eget initiativ börja fuska i andras öden.

Henning Lind visste inte riktigt var han borde börja. Tvekande sökte han upp Jukka en kväll, för att genom honom komma åt Giovanna. Att tala med henne själv hade varit dårskap. Han fann den unge mannen ensam

hos Ghezells. Vid hans inträde blev Jukka synbart nervös. Doktor Lind hälsade vänligt men allvarsamt och satte sig på en stol mittemot Jukka. Han böjde ned huvudet och stödde pannan mot händerna. Först teg han en lång stund. Sedan höjde han långsamt på huvudet, lade ena armen på stolryggen och petade om den med sina vaxgula, välskötta och något torra fingrar.

»Nej, nej», sade han långsamt, som hade han fortsatt ett avbrutet samtal. Han drog ett djupt andetag och fortfor med ett trött men innerligt uttryck: »Jukka, du måste lova mig, du måste, säger jag, lova mig . . .» Han avbröt sitt anförande och vände åter ansiktet mot golvet. Efter en lång paus tog han åter vid med osäker stämma:

»Jag vill tala med dig om den olycka som du just nu håller på att leda en annan människa in i. Se inte förvånad ut, du är ju inte förvånad, du vet mycket väl vem och vad jag menar, det klär dig inte att spela teater. Men det klär dig inte heller att ge dig i slang med personer, som inte passar för dig och som du ingenting borde ha att göra med.»

Jukka satt stilla och hörde på. Hans ögon voro riktade mot golvet.

»När jag talar om klär dig och klär dig, skall du inte tro att jag vill vara ironisk. Nej, den barnleken har jag för länge sedan avlagt. Jag talar allvar, jag talar till dig i din egenskap av den hederliga unga arbetaren. Jag har inte kommit för att tala politik eller moral, utan endast för att rädda Giovanna Ioansini, den olycksaliga människan, från ett öde, en katastrof, som varken nyttar er eller henne. Tvärtom, den vore er alla till

skada. Tro mig Jukka, du rycker en människa, en god och innerlig människa ur hennes gängor, utan att det är någon mening med det. Du ser måhända fröken Ioan-sini i ett skimmer av revolutionär och ideell romantik, men tro mig, hon är inte sådan du ser henne. Du förstår inte varför hon har kommit i ert sällskap och du kommer aldrig att kunna förstå det. Hennes entusiasm för era idéer är mycket problematisk, tro mig, jag ger min själs salighet i pant för att hon inte ens vet, vad ni egentligen vill. Hennes liv är en oscillation mellan vin från söderns soliga berg och sprit av estländsk potatis. Och ifall det finns någon grund i de rykten jag hört om att ni har en viss chère tendre till varandra, vill jag bara säga dig, att i sådant hänseende det beständigaste i henne är hennes obeständighet. Och vill du genom henne komma närmare livsens träd, så kommer du aldrig att plocka en enda söt frukt från det, utan bara taggar och törnen.

Tro inte att jag vill förringa henne inför dig. Nej, vare det långt ifrån mig. Hon är bättre och mera än du och jag tillsammans och ännu tusen därtill. Hon är en gudaboren uppenbarelse, en övernaturlig människa, en strålande martyr. Hon har en ofattbart stor mission. Jag anar det och förstår det. Du anar det också, men du vill tyvärr tränga in henne i dagshändelserna. Genom dig blir ett stort och heligt människoöde ett dagspolitiskt intermezzo och en världsomfattande kärlek blir ett timligt fyrverkeri, en erotisk excess. Jukka, i himlens namn, kan du ta det på ditt samvete? Vet du vad du gör? Du, du, en god och hederlig människa? Jag besvär dig vid din ungdom, vid dina ideal, vid värmen i ditt blod, att ta bort dina händer från

henne och att lösa det olycksaliga pentagram som ni har dragit omkring henne, jag besvär dig att befria henne från era hemligheters anfäktelse.»

Jukka satt orörlig framför honom. Då och då såg han upp från golvet. Han lät sina blickar irra från doktor Lind till fönstret, från fönstret till en mandolin, som hängde på väggen och sedan återigen tillbaka mot golvet. Han lutade armarna mot knäna och höll händerna i kors. Ibland rörde sig hans fingrar, inte som Henning Linds lätta, förändligade, något kyliga vaxfingrar, utan som oviga och styva, av någotslags hemlig kramp angripna fingrar, vilka svälla, tynga och kröka sig långsamt. Han talade inte ett ord på hela tiden. Ibland drog han djupt efter andan.

»Nej, nej!» fortsatte Henning Lind med en nervös innerlighet, »Jukka du måste lova, du måste . . . Jukka jag ber dig . . . du måste lova det!»

Jukka svarade med tonlös stämma obestämt och frånvarande: »Ja.»

»Nej, det är inte nog», ropade Henning Lind. »Du måste lova mig, du måste svära mig, att inte dra henne i olycka. Lovar du? Svär du?»

Jukka svarade ett opersonligt: »Ja.»

»Man kan bli förtvivlad med dig! Du ljuger! Du bedrar mig! Jag hör det på din röst, jag ser det på dina händer!»

Jukka svarade resignerat: »Jag ljuger inte. Jag bedrar inte.»

Då Henning Lind skildes från Jukka tog han ännu vid dörren hans hand i sina torra kultiverade händer och sade: »Jukka, jag litar på dig.»

»Lita på mig!» svarade Jukka utan att se honom i ögonen.

Jukka menade fullt allvar med sitt svar.

Doktor Lind insåg hur dåraktigt det är att på eget initiativ försöka ingripa i andra människors öden.

XII.

»Så får jag då guppa på stjärten ner för trap-
porna från sjunde våningen», tänkte Giovanna då hon
kom ut från läkaren. Genom att i början på hösten ha
stannat på holmen med Jukka den där natten och föl-
jande förmiddag, hade Giovanna försummat att på den
överenskomna tiden gå till läkaren för att genomgå
den lilla skrapningen, det varit tal om. Sedan hade
hon uppskjutit och slarvat med den viktiga angelägen-
heten i tanke att hon när som helst kunde ringa till
doktorn och dagen därpå expediera alltsammans.
Men nu var man redan i mitten av oktober, och då
Giovanna besökte läkaren, fick hon veta att det inte
mera var så enkelt. Embryot var över fyra månader
gammalt, det var inte mera något ovisst, utan det
måste redan betraktas som ett liv, ett människoliv,
och ingen läkare i landet, försäkrade doktorn, skulle
mera befria henne ifrån fostret, då hennes hälsa och
krafter voro de bästa tänkbara. På alla hennes in-
vändningar och förslag förklarade han torrt och allvar-
samt som en nötknäppare, att Finlands läkarkår gud
vare lovad ännu var omutlig och trogen sin läkared.
Den räknade än så länge inga änglamakare bland sina
medlemmar. Gudskelov.

»Kantänka . . .» sade Giovanna och gick sin väg.
»Jag skall visa att jag blir fri från den ohyran.» Hon

skulle guppa ned för trapporna på sätet, hon skulle lyfta tunga bord, tvättkommoder och pianinon. Hon skulle äta kinin, saltsyra, krut. Hon kom ihåg deras köksa en gång i tiden, hon som åt krut så man med det kunnat spränga en medelstark fästning i luften. Det fatala var emellertid att barnet trots allt kom till världen.

Giovanna gick med häftiga steg. Hon visste inte själv vart hon ville. Hon gick gata upp och gata ned.

Hennes tankar återkommo ständigt till barnet.

»Och vad skall det bli av den lilla kameleonten? Olycklig hela livet igenom utan att ens ha möjligheter till någon himmelsk belöning. I Mose femte bok, i Deuteronomion, står det fullt tydligt sagt, att oäkta barn i ingen händelse tolereras i himlen. Enligt min åsikt är det orättvist, ty vad rår de arma kräken för att deras pappor och mammor är ett liderligt följe. Men i dessa angelägenheter är Moses en sådan auktoritet, att när han har talat, är det punkt och basta. Horungen kommer till helvetet. Basta.»

Giovannas tankar började förstulet söka sig till barnets fader, chauffören och mekanikern Gustav Johansson. Men genast då hon såg honom framför sig i fantasin, skakade hon häftigt på huvudet liksom för att grumla hans bild, förjaga den från sitt sinne. Hon hade aldrig beslutat att inte tänka på honom, men smög sig hans bild någon gång in i hennes sinne, blev hon orolig och började tänka på något annat. Han passade inte in i hennes värld nu. Ty liksom alla sjuka älska sina krämpor, liksom alla obalanserade älska sina hysterier och förträngningar, måste också Giovanna älska det nya liv, den nya värld hon nu råkat i. Där hade Gustav passat mycket illa. Visst var också han

numera otillfredsställd, sorgsen, kanske till och med bitter. Men han hade aldrig kommit på den tanken att räkna sådant som fullgod orsak att spränga ett samhälle i luften eller att bringa ett tåg till urspårning.

Johansson bodde fortfarande i Mustakoski. Han tänkte på Giovanna från morgon till kväll och ofta om natten. Hon hade blivit en monomani för honom. Han såg henne framför sig, han samtalade med henne, han räddade henne från rövare, från naturkatastrofer. Hon älskade honom. De lovade varandra evig tro. De gingo till altaret. De voro lyckliga. De blevo välsignade med en änglaren liten gullockig flicka. Han bar flickan på sina händer. Och det lilla barnet älskade, tackade och avgudade honom.

Gustav Johansson satt någon gång hos sin husbonde, också han en gammal chaufför. Ibland förirrade de sig in på filosofiska farvatten. Men när livsproblemen icke blevo lösta vare sig med deras metafysik eller deras psykologi, brukade den gamle hedervärde, livserfarne husbonden citera det uttömmande finska ordspråket: »Livet är som en gåslort. Dess ena hälft är vit, den andra svart. Försök du att hålla dig på den vita sidan.» Särdeles trösterikt är ordspråket inte, ty tänker man efter, är även den vita sidan endast gåslort, hur silverskimrande den än må synas.

Det var inte heller tröst, som Johansson sökte. Han endast vilade sina tankar. Men redan på hemvägen tänkte han åter på Giovanna. Och såg han solen, bad han den strö guld över Giovannas stigar, och såg han månen, bad han den väva silver i hennes drömmars vävnad. Och när han såg den stjärnbestrodda himlen, greps han av andakt inför dessa oräkneliga himlens

ljus. »Kan då inte en enda av dessa tusen stjärnor falla så att min önskan fick gå i uppfyllelse», tänkte han. Men stjärnorna voro alla orubbligt fastnitade vid det svarta himlavalvet, och ingen enda stjärna lossnade och föll ned. Nåväl, han tröstade sig med att de lyste vackert, att de också lyste över Giovanna. Han betraktade dem ofta länge och tänkte att hans blickar där kanske förenades med Giovannas blickar. —

Det gjorde de inte. Giovanna hade inte betraktat stjärnorna, sedan hon på sensommaren kommit till Helsingfors. Just nu, medan Gustav på hemvägen från sin arbetsgivare betraktade stjärnorna, befann sig Giovanna i ett rökigt näste långt ute i Sörnäs. Det lukade underklass, främmande karlar kommo och gingo i halvdunklet. Där satt herr Svanquist med ett leende över sitt osäkra ansikte, där var en herre med pincené, där var en herre utan pincené, där var en herre som rökte, där var en herre som inte rökte. En hade mustascher, en annan var utan. Som statister voro några unga män, soldater och arbetare, fritt grupperade i rummet. Jukka var inte närvarande. Han hade under de sista tiderna hållit sig undan dessa möten.

Man hade haft ett viktigt sammanträde och sällskapade nu en stund innan man skildes åt. Giovanna var alltid mera intresserad av personerna än av vad man avhandlade. Hon kunde till exempel skratta sig fördärvad åt herrn med mustascher. Redan under det röda upproret hade han varit kommunist. Han hade då oroats av den alltför stora konkurrens anarkismen utgjorde, som utbredde sig bland matroserna. En vacker natt hade han begått den världshistoriska handlingen att kasta en bomb på anarkistklubben. Visser-

ligen varken sårades eller dog någon, men attentatet hade ställt till en obestriddig begreppsförvirring. Sådant hade aldrig förr skett. Det var ju oerhört! Ingen visste vilken ståndpunkt man borde intaga. Den allmänna meningen började dock småningom tycka att det var oförsvarligt att kasta bomber på anarkisterna, då det ju sedan hedenhös varit deras, anarkisternas, ensamrätt och prerogativ att kasta bomber. Dessutom hade anarkisterna inte gjort en endaste en av Guds skapade varelser något ont. De hade blott dansat nätterna igenom med sina lyckliga små älskarinnor. Herrn med mustascherna måtte varit på något sätt politiskt perverterad. Giovanna skrattade så hon skakade.

Överhuvudtaget tyckte hon »herrarna» i sällskapet voro enbart komiska, löjliga och osympatiska. Där emot intresserades hon mera av det proletära elementet. Där var en äldre arbetare i fyrtiofemsårsåldern med ansiktet och händerna fulla av ärr. Han såg ut som en gammal tiger. Giovanna fick höra att han var en veteran från det gamla ligistgardet, som för något tiotal år sedan huserade i den illa beryktade Josafatsdalen, som på den tiden ännu befann sig utom staden. Hans ansikte hade redan många rynkor, men ögonen voro ännu sådana att man måste rysa, när blicken ur dem träffade en i pupillen. Hela hans väsen andades legender om nattliga slagsmål, rån och orgier.

En ung man med barnsliga, nästan kvinnliga drag sade ingenting själv, men då någon auktoritet yttrade sig, började hans ögon skina likt ögonen på ett barn som ser en julgran. En annan yngling, som var manligare och aktivare och tydligen redan uppvaknad till intel-

lektets första barnasteg, talade däremot ganska mycket. Han öste ibland ur Marx, ibland ur Kautzky, Enrico Ferri, Lenin, ibland också ur närmare stående brunnar — ur Svanquist och Ghezell. Stundtals kunde det dock hända, att han övergav dessa säkra marker och talade så att säga på eget bevåg. Giovanna fann det intressant att se, hur i dessa grova unga män den första bedrägliga glimten av medvetet intellekt började breda ut sig på bekostnad av den vida säkrare naturliga instinkten och reflexen. Jukka var denna gång inte med vid mötet. Giovanna hade därför mera tillfälle än eljest att närma sig dessa exotiska gestalter. Enligt hennes uppfattning voro de inte människor i egentlig mening.

Med ens kände hon på sig att någon fixerade henne bakifrån. Hon vände sig om och i detsamma voro hennes blickar fångade av två stålgrå hårda ögon, som naglade fast henne liksom med två ispiggar. Det var en ung soldat med ett vådligt utseende. Om man utfunderar allt aktivt elakt, hämningslöst, brutalt sinnligt och trolöst, som världen kan rymma, och därav gör ett ansikte, skulle detta likna hans. Giovanna kom ihåg att hon läst i någon legend om medeltidens häxor, att då de icke fingo sin obetvingliga sinnlighet tillfredsställd på annat sätt, manade de till sig ohyggliga andevarelser, med vilka de avlade barn åt sig. Hon associerade omedvetet den vådliga soldatens tillkomst med dessa legender. I hans ådror flöt blod från satan. Det gick en lätt rysning genom hennes kropp. Samtidigt var hon som paralyserad. Hon var lik en sagans fågel, som träffas av blickarna från en orm; hon kunde inte röra sig från stället, inte tänka, inte andas. En fullt

frisk och normal människa hade värjt sig mot de emanationer, som utgingo från denna våldsamt asociala uppenbarelse, men den intoxication Giovannas fantasi och känsloliv de senaste tiderna undergått, åstadkom att hon inte kände något positivt obehag. Inte ens hon själv kunde ha sagt, huruvida den lätta rysning som genomlade henne härrörde av fruktan, eller huruvida den hade sina djupaste rötter i någon dunkel förkänsla av en ny gräslig inställelse till det köttsliga, om blodröda katastrofer, som kunde föra till död och förintelse, till oanad vällust och pina.

*

Giovanna visste inte, att varje steg hon tog, varje ord hon sade och varje blick som undslapp hennes ögon noggrant inrapporterades till högre ort. Också denna kväll begav sig herr Svanquist redan innan de andra skilts åt till en av sina förmän för att med denne överväga den allmänna situationen och möjligen definitivt fastslå en plan, som redan länge upptagit hans meningsfränders tankar. Den stora fosterländska festen i Laiho, där en gigantisk självständighetsstaty skulle avtäckas, hade blivit uppskjuten och skulle äga rum i mitten av januari. Som definitivt beslutet, tyckte herr Svanquist, måste man numera anse, att det extratåg, som förde regeringen och alla notabiliteter till festen skulle bringas att urspåra, eventuellt sprängas i luften. Det hade varit meningen att denna händelse skulle bli den signal, som skulle ropa massorna till aktion inom hela landet och dessutom tillkalla hjälp från andra sidan gränsen. Förberedelserna till den slutliga, definitiva kampen hade emellertid inte hunnit så långt, att

man var färdig till det. Men denna urspårning skulle tjäna som en ypperlig propaganda, som ett skrällande menetekel för hela den borgerliga världen. Den skulle dessutom åstadkomma förvirring och bli orsak till splittring och handfallenhet i det bestående samhället. Fröken Ioansini hade redan lovat att vara behjälplig, ja att själv utföra handlingen. I de allra högsta kretsarna var hennes anseende ännu inte alldeles bortfuskat, man betecknade de onda rykten, som voro i omlopp, mer eller mindre som elakt förtal. Hon hade blivit anmodad att sjunga vid den stora festen, och denna anmodan skulle knappast komma att återtagas, ehuru man redan vid operan, bland chaufförerna och andra iakttagare av det undre livet skakade på huvudet när hon gick förbi. Hon skulle få veta på minuten när detta extratåg avgick. Hon borde då resa med ett föregående tåg, liksom av misstag stiga av vid stationen närmast före Laiho och en halv kilometer därfån trycka på den av utsända montörer iordningställda elektriska knappen, som skulle antända sprängsatsen under en viadukt. Vid undersökningen på platsen skulle man inte finna andra än den berömda sångerskan, som av misstag stigit av från tåget en station för tidigt. »Hon tvivlar visserligen på att allt kommer att gå som vi tänkt oss», tillade direktör Svanquist. »Hon säger ofta, då vi behandlar ärendet: 'Ah, det blir ju ändå ingen urspårning!' men däremellan fantiserar hon med största förtjusning i osammanhängande ord om 'hela samhället i diket!' — 'riksdagsman Ides i diket!' — 'hela leksaksmenageriet med rävar och åsnor i diket', och så skriker hon 'härligt, härligt!' Mina beräkningar har inte slagit fel», fortsatte herr Svanquist,

«först kittlade vi henne med Ghezell och all världens sociala sentimentaliteter från det förra århundradet, sedan fångade vi henne med Jukka, och nu skall den ridande artilleristen spika fast henne. Hon är galen och kommer att som en hynda lyda varje rörelse i hans ögon.

För övrigt var Jukka inte med på mötet i dag. Desto bättre. Vi behöver honom inte längre på den upphöjda post han för fröken Ioansinis skull har in-tagit. Han får i all stillhet återgå till att exercera sina gatpojkar.

Fröken Ioansini och artilleristen var redan i förtroligt samspråk, när jag lämnade mötet. Han förefaller mig att vara den råaste människa jag någonsin har sett. Jag hade egentligen reserverat honom för göromål, som ingen annan ville åtaga sig. Han å sin sida kan knappast bli alltför djupt 'förälskad' i fröken Ioansini, hon är ju slutligen redan ett avfallet våp, och han är en helt ung man. Men jag tror där är någotslags fåfänga med i spelet. Det måtte ju vara i viss mån lockande för en simpel soldat, att med ens få sova och göra vad han vill med en 'fin' dam, en bemärkt och världsberömd person. Jag visste ju på förhand vad man skall bjuda dessa nervsjuka fruntimmer. Först nöjer de sig med sina gelikar, med vanligt herrskap, men småningom måste det vara något strävare. Men inte heller det var tillräckligt, utan nu skall det vara hin onde själv, nu skall det vara Satan.»

Direktör Svanquist hade rätt. Men förfallet inom Giovannas känsloliv berodde inte endast på något särdrag hos henne. Hon var inte i alltför märkbar grad

mera än andra människor predestinerad till att allt djupare och djupare gräva ner sig i sinnlighet. Men historien om djävulen och lillfingret innehåller en större sanning än man i allmänhet vill tro. Den är inte enbart uppdiiktad för att skrämman vettet ur hyggliga kyrkobesökare. Historien om det sluttande planet är inte heller påhittad endast för att driva hedervärda människor i armarna på någon bibelförening. Oaktat sin tantaktigt docerande ton innehålla dessa bibelspån en av de mest tragiska sanningar om människans natur. Och den gäller för alla utan undantag. En synd hit eller dit av svaghet, av ett plötsligt påkommet lättssinne, är ju i och för sig inte någon överhängande fara. Men ger man sig med vett och vilja in på äventyr och sökande efter lycka på det rent köttsliga området, är man snart förlorad. Det som synes en lockande och som den högsta grad av njutning, visar sig ganska snart vara en illa färgad lemonad. Man jäktar vidare, man griper efter det följande. Nu först tror man sig se, var den högsta fröjden är att söka, och när man nått den, njutit den, har man även tömt den, och den fylles icke mer av sig själv. Man måste vidare. Det blir ett jäktande, ett rivande, ett slitande; man jagas av en eld och kan aldrig finna någon ro, inte om dagen och inte heller om natten. Man ser inga gränser, man har snart, utan att märka det, kommit långt utom det område där vanliga hedervärda människor röra sig. Omdömet fördunklas, ögonen förbländas och hela ens blodsystem står i lågor, och om en tid ser man ingenting mänskligt mer. Man befinner sig inte längre på Guds gröna jord. Man har, utan att märka det, sjunkit ner i jordens glöddande inre, i en häxkittel, och där svetsats ihop med

gestalter och skapelser, som äro tätare, tyngre, fastare, mera etsande och brännande än någonting på jordytan levande. De locka, tvinga och fjättra en, de sarga och korsfästa en och stinga en i sidan med spjut. Man vräker sig i deras glödande och skinande gåvor, men när man till slut vill räkna sina rikedomar märker man, att där är intet annat kvar än pina och död. Man söker, man jäktar — men där är intet annat än pina och död.

Och där är pinan icke sådan som jordevandringens hoppfyllda försoningspina, utan något alldeles annat. Och där kommer döden icke till en som en ängel med svarta sammetsvingar, icke heller som den gode liemanen med sina vackra tomma ögon. Där kommer döden utan ögon och utan vingar. Och ingen vet hur man vilar i dess famn, ty därifrån har ingen ännu kommit tillbaka.

*

Medan herr Svanquist ännu var hos sin förman, började deltagarna i det politiska mötet i förstaden att skingras. Giovanna gick med mannen från det ridande artilleriet till ett kyffe där de tillbragte natten tillsammans. Hon fantiserade om hästar och järn, om brinnande byar, ridpiskor och militärmusik. Artilleristen lyssnade och betraktade henne med sina tjocka läppar, sina sneda grå ögon och korta hårda tänder.

Samma kväll vid tiotiden gick en ung arbetare med långsamma steg förbi det hus, där Giovanna hade sin bostad. Det var Jukka. Han såg upp mot fönstren. De voro mörka. Han gick långsamt vidare till nästa gathörn. Där stod han en lång stund. Han började småningom frysa i den kalla nattvinden. Han vek upp

kragen på sin överrock. Han gick några steg fram och tillbaka och ställde sig åter att stå i hörnet. Han stod där timme efter timme. När morgonen började gry, stod han orörlig och stirrade mot öster. Han var tydligen dödstrött, ty när det började ljusna, kunde man se att han var mycket blek. Han stod där kvar ännu. Himlen i öster blev småningom rödare. Hans ansikte blev blekare och blekare.

Vid niotiden avlägsnade han sig med långsamma steg. Av dynamit eller järn och olja fanns inte mycket kvar.

Kort efter det den unge mannen hade gått, körde en automobil fram. Giovanna Ioansini steg ur bilen och tryckte en sedel i chaufförens hand. Hon såg skyggt omkring sig och försvann därpå hastigt in genom dörren till sin bostad.

XIII.

Redan vid elvatiden samma förmiddag knackade någon på fröken Ioansinis dörr. Det var Henning Lind. Han bad att få komma in. Giovanna, som vid hemkomsten hade lagt sig halvklädd för att slumra ett ögonblick före repetitionen, svarade att det var fullkomligt omöjligt. Men doktor Lind var enträgen. Han visste, att hon alltid skulle göra svårigheter och beslöt därför att i varje händelse nu äntligen sammanträffa med henne. Hans enträgenhet förskaffade honom slutligen inträde. Redan då han kom in i rummet fick han en känsla av ängslan och obehag över sig. Det låg något motbjudande i den unkna luften. Giovanna själv var okammad och blek. Hon satt insvept i en morgonrock av siden. Hon bad honom sätta sig i soffan mittemot henne.

Doktor Lind betraktade henne flyktigt, han lät sina blickar en stund irra omkring i rummet, han såg på tapeterna, fönstret, bordet, och småningom riktade han blickarna mot golvet. Han teg en lång stund. Sedan höjde han på huvudet, lade ena armen på soffkarmen och petade på den med sina vaxgula sensibla fingrar. Han skakade långsamt på huvudet och sade, som hade han fortsatt ett avbrutet samtal:

»Nej, nej . . .» Han drog djupt efter andan och fortfor med låg röst:

»Giovanna — tro mig — det går inte längre så härl!»

Giovanna gjorde en förvånad min, knyckte på axlarna och frågade oberörd, vad doktor Lind egentligen menade.

»Det går inte längre så här», fortsatte han. »Vad jag egentligen menar är svårt att säga med några ord, men det vore ju också onödigt, ty ni vet själv mycket väl vad jag menar. Jag kan ju göra en omväg — eller en genväg — och säga att — tro mig, Giovanna — det var inte Guds mening med er att ni skulle vara där ni nu är, hamna där ni nu hamnat . . .»

»Åhåå», utropade Giovanna teatraliskt. »Guds mening nu med ens! Förut var det gymnastiklärare, Äggelby frivilliga brandkår eller Skyddskåren i Mosa-backa. Nu klämmer ni till med självaste Gud fader. — Inte illa! — Men jag har ännu inte fått klart för mig, var jag enligt er mening hamnat, var jag enligt er mening är.»

Henning Lind blev synbart otålig över Giovannas teatraliska tonfall. Han svarade något irriterat:

»Ni har hamnat i en dypöl, ni har råkat ut för pack och avskum, ni har gått vilse i ett kärr, ni har gjort ert liv till en sådan smuts, att det inte ens duger som gödsel. Ni försummar era skyldigheter och lever om med allt världens slödder; rent ut sagt, ni har blivit som en vanlig sköka från gatan, inte ett dyft bättre. Snarare tvärtom!»

Giovanna for upp från länstolen och gjorde en åtbörd, som hade hon velat krossa doktor Lind antingen med ord eller något föremål. Men hon bemannade sig och sade lugnt men isigt: »Och nu tänker ni delikatera er med att rädda en fallen ängel. I er nya roll som pro-

fet eller skall vi säga solist vid frälsningsarmén verkar ni gränslöst bisarr. Eller vill ni spela sagoprinsen, som räddar den förtrollade grodan?»

Med lugn, nästan plågad röst sade Henning Lind, som återfått jämvikten:

»Giovanna — spela inte teater inför en gammal komediant och essäist. Ni vet lika väl som jag själv att jag inte är någon profet. Dem har jag bara läst om. Jag äger inte deras eld och jag känner inte personligen deras Gud. När jag talade om Gud, menade jag naturligtvis bara detta stora X, som förekommer i bakgrunden av allt som finns till, som drar upp urverket i våra hjärtan och som tänder regnbågen. Nej, jag är ingen profet. Inte heller är jag någon hjältetenor vid frälsningsarmén. Därtill behövs mera dådkraft, än vad jag orkar uppbringa, och varmare hjärta än vad mitt någonsin kan bli. Men låt vara, jag är en sago-prins, som vill rädda den förtrollade prinsessan. Tyvärr en sagoprins med anemi och kalla händer. Jag är sagoprinsen med den a priori trasiga själen och nyligen konstaterat klaffel i hjärtat. Min tid är därför kort, jag vet det och jag känner det på mig. Jag ber er skynda, jag ber er skynda, Giovanna, försumma inte ett ögonblick! Ni har råkat ut för en felkoppling i er intuition, ert känsloliv har råkat ut för en plötsligt påkommen förblindelse, en osalig smitta, en ödesdiger intoxication! Ni har blivit ett offer för den tyska novemberrepublikens efterkrigsmentalitet, för dess onaturliga efterkrigssensualitet, som med brinnande lust och oförklarlig självbeundran leder till intellektuell masochism, till en negation av allt som i årtusenden varit mänsklighetens innersta rikedomar, ja, som lockar en att med

en pervers tillfredsställelse och stolthet besmutsa sig själv och hela sin omgivning. Det är inte längre modernt nu. Det hör inte mera till tidsandan, och qui n'a pas l'esprit de son âge, de son âge a tout le malheur.»

»Vem citerar ni?» frågade Giovanna i förbigående med en nyans av elakhet.

»Voltaire», svarade Henning Lind torrt.

Medan han talade, hade Giovanna småningom avstått från sin övermodiga position. Hon såg uttryckslost framför sig. Då och då föreföll det som hade hon blivit eftertänksam. Ibland kunde man i hennes ansikte se ett flyktigt drag av vemod.

Henning Lind fortsatte: »Ni har ingenting att göra med dessa omstörtare. Ni ser i dem ett romantiskt sällskap, ni ser där ursprunglighet, styrka, ungdomens prepotens och skönhet, ni ser där idealister, som plötsligt börjar deklamera sina revolutionära sånger med små utvikningar till Schiller och Heine. Men ni har förbiset mångt och mycket. Ni har inte märkt att exempelvis en Svanquist är en besk emulsion av giftet från en padda blandat med sirap och fotsvett, ni har inte sett att Ghezell är en dåre, som gråtande och sjungande traskar genom världen med slutna ögon. Det är inget sällskap för er. Där är kreti och pleti. Och den stolliga massan beundrar dem oändligt. Nästan lika mycket som de själva. Frankt låter ni hylla er av denna hop. Tror ni verkligen det gäller er person eller er konst? Aldrig i livet! Varför kunde man inte ibland fatta tycke för nyssnämnda kreti och låt så vara någon gång också för pleti, men tro mig, det är inget sällskap som permanent kunde passa för er. Och Jukka sen! Ah, den idealistiske, rättrådige, starke, ofördärvade, gode, tappre,

härlige och frie unge mannen! Det var ingalunda i frihet han anslöt sig till er utan, enligt vad jag erfarit, på befallning. Jag vet inte och vill inte veta, hur långt er liaison utvecklats, men det vet jag, det vet jag så sant Gud mig hjälpe, att om ni inte skyndar att befria er från deras bann, skall ert öde bli detsamma som deras.»

En lätt rodnad for över Giovannas ansikte. »Mitt öde kan aldrig bli detsamma som deras», svarade hon resignerat. »Jag är ingen Jukka, ingen Svanquist eller Ghezell, och kommer aldrig att bli det. Vårt öde kan aldrig bli detsamma. Om det också vore samma öde, skulle det ta andra kläder på sig när det kommer till mig. Hade jag som Ghezell blivit tre gånger dömd till döden, hade jag inte avstått, utan tvärtom pockat på att bli halshuggen alla tre gångerna.»

»Naturligtvis!» svarade Henning Lind med lätt irriterat tonfall. »Halshuggen! Frånsett att ni verkligen kan råka ut för att helt enkelt bli halshuggen om ni fortsätter i detta sällskap, ber jag er att ta ert förnuft till fånga. Om ni inte själv gör det, så kan ingen människa rädda er. Astolfo red till månen och hämtade Rolands förnuft tillbaka i en liten flaska, men i våra dagar finns ingen Astolfo. Ni måste göra det själv. Ni behöver ingalunda ta småborgerligheten till den bevingade häst, som för er upp mot höjden. Ni behöver ingalunda offra åt någon assessorsvisdom, inte heller är ni tvungen att använda någon kristlig förening som korkbälte för att rädda er. Ack nej. Men varje människa har i sitt bröst en källa med djupa ådror. Lyssna till den. Och så sant jag lever skall den aldrig viska om herr Svanquist och hans fotsvett, inte heller om Jukkas

programenliga kärlek. Det var ju annat i er ungdom, i er första ungdom — ni är ju fortfarande yngre än de flesta andra människor, men jag menar den första ungdomen. Ett litet faux pas hit eller dit var inte så farligt. Ert samvete skakade måhända någon gång på huvudet, och ert bättre jag, som helt säkert inte saknade sinne för humor, blev avväpnat av ert förtroende och er naivitet. Men nu är det inte längre små misstag ni begår, inte ens synder — synder är ju på det hela taget ofarliga, ofta till och med sympatiska — nej, numera begår ni brott. Brott, hör ni. Era synder hör till den kategori, som för till Dantes mildaste helvete, men era brott börjar redan ha något att göra med den Helige ande. Vet ni vad det för med sig?»

Giovanna hade slagit ned ögonen under det Henning Lind talade. Det medvetet teatraliska hade försvunnit. Det kom något ödmjukt över henne, något stillsamt, något bedjande.

»Jag vet det, jag vet det», sade hon med dämpad röst. »Men ni talar som jagade jag efter lyckan, som vore mitt liv en dans från den ena härligheten till den andra. Däri misstar ni er och gör mig orättvisa. Jag vet bättre än någon annan, att en lättsinnig människa inte är lycklig. Men hon är utsvävande och lastbar för att hon av någon ödesdiger orsak inte kunnat finna den frid och jämvikt, som mången annan så lätt finner. Lidandet är tusen gånger större än njutningen. Men då jag intet har att utträta i samhället, då alla hatar mig, då jag inte finner någon ro, är jag tvungen att kasta mig in i detta liv. Jag hör inte till hjältarna, som kan ta sitt roder i fasta händer. Det är ödet som driver mig. Jag har försökt, tro mig, jag har ibland försökt att som

Li-Tai-Po fira gästabud med månen och med min egen skugga, men jag är inte kejsar Mings poet. Min skugga dansar klumpigt när jag dansar, och månen ler inte mot mig när jag dricker. Därför har ödet dragit mig dit, där jag nu är. Och jag vill gärna bekänna för er, att jag begår synder och brott i jättestora fång. Men det är den enda väg jag funnit. Andra vägar skall aldrig mera kunna ge mig något. Den möjligheten finns ju att mina synder och brott blir så gruvliga, att de en gång tvingar fram en syndaflod, vars böljor skall torna upp sig till månen. Måhända kan de bli en Astolfo och bära tillbaka till mig mitt förnuft i en flaska. På annat sätt kommer det aldrig.»

»Käraste Giovanna, om en syndaflod bringar tillbaka ert förnuft, gör ni ingenting mera med det. Då är det för sent. För övrigt är ni ingalunda utstött ur samhället. Om någon balettflicka eller några personer från kören kokar ihop skvaller om er, är det ännu inte på långt när hela samhället, och att ni har känslan av att alla hatar er, beror bara på en optisk villa. Det är ni själv, som börjat hata samhället och alla vanliga människor. Det strålar ut från er, men reflekteras också tillbaka till er. I era ögon ser det ut som om världen hatade och föraktade er, men det är bara ert eget hat och förakt som återspeglas, som återkastas mot er själv. Ni är i grunden en solmänniska med starka vingar. Låt er värme och ert ljus stråla ut över världen, bred ut era vingar och höj er högt över allt det elände och den unkenhet ni nu råkat in i!»

»Höja mig upp, stråla värme, breda ut mina vingar! Ack, käre doktor Lind, det kan jag inte. Jag känner mig som det barn Dostojevskij talar om, vars föräldrar

stängt in det på avträdet och bestrukt det dess ansikte med exkrementer för att det skall bli snällare. Så känner jag mig. Med vad skall jag flyga? Med vad skall väl jag stråla?»

»Tro mig, ni har i ert hjärta mycket, mycket rent guld. Det måste ni strö ut för människorna. Det är inte sådant guld, som man använder till att prägla pengar av, det är inte sådant guld man grälar, slåss och krigar om, för vars skull man bedrar och lismar och dödar. Nej, det är en annan isotop, en isotop av guld, som inte utvinnes ur berg eller floder, utan som är ett lån från himlen. Och detta guld måste en gång betalas tillbaka. Dess främsta egenskap är att ju mera man strör ut det, ju mera man skänker bort och slösar, desto större och rikare blir skatten. Och det är så skinnande rent och blankt, att om man andäktigt skådar in i det, kan man få se en spegelbild av Gud — man får se Gud. Och det är den enda säkra vägen. Tro mig! Det finns ju många andra metoder, bevars. Man kan se Gud genom dåliga nerver, man kan se Gud genom ungt blod, och — varför inte — man kan se Gud också genom brännvin. Men vinningarna är av kort varaktighet och måste betalas med svåra kval. Så länge man är kroppsligt ung, kan man se Gud genom sitt unga blod. Vårens grönska får en himmelsk glans och var flinga om vintern är vackrare än stjärnor, man hör klangen av utsägliga harmonier i sitt bröst och ens hjärta är lätt, som bures det av änglavingar. Men när ungdomen är förbi, förvandlas allt detta och blir grått och blekt och hjärtat blir skört som gips. Det mörknar omkring en och när ångestens midnattspöke sträcker ut sina fingrar efter en, söker man Gud förgäves. Man

har endast sett honom genom det unga blodet, men när det unga blodet blir trögt och börjar levra sig, är gudsbelätet också försvunnet från hjärtat. Och då hjälper inte mera rop eller tandagnisslan.»

»Så återstår ju brännvinet», sade Giovanna med besvärad nonchalans.

»Så återstår brännvinet», svarade Henning Lind i en undertryckt hotfull ton. »Man kan verkligen få se Gud genom brännvinet. Det finns några konstnärer, som ösa ur himlen medan de är berusade. Men det är en ytligt romantisk uppfattning, att det oftast vore så. Första bästa piga har hört att den eller den konstnären skapar endast då han är dryckesrörd. Pigan tycker det är enormt intressant. Men en Goethe, en Bach eller Swedenborg och tusende av de bästa har inte sett Gud genom brännvin. De ser med sina egna sunda, klara och allvarsamt-glada ögon in i himlen. De ser Gud i sina egna hjärtans rena guld och hör hans röst ur sitt inres klara källa. De blir lyckliga, och himlens eviga harmoni genomandas dem. Men de som tyr till brännvinet, ser honom endast några ögonblick av darrande ängslig salighet. Vart och ett av dessa ögonblick måste de efteråt betala med frätande förtvivlan, med att klösas i hjärtat av osaliga spöken. De har stulit sig till dessa gudomliga ögonblick av vision, och vad med ont fås, det förgås. Det rivs ifrån dem av sjuka nätter och av dagar som är ihåliga, av kvällar som rister och spikar, och av morgnar som inte flammar av sol, utan rinner i munnen på dem likt nattståndet vatten. — Man skall inte sträva till att se Gud genom brännvin, inte heller genom dåliga nerver eller ungt blod. Var och en människa har i sitt inre en källa med djupa ådror,

och var och en människa har i sitt hjärta en kammare med renaste guld. Det är dem vi skall skydda och värna, det är vid dem vi skall vaka, ty endast de kan föra oss till salighetens portar. »

»Min källa är grumlad och till min guldkammare har jag aldrig funnit nyckeln. Hur kan ni alls tänka er, att jag i denna värld kunde finna ro till att vaka vid källan, att söka nyckeln? Numera är i mina ögon världen och hela skapelseverket endast en jättestor sadistisk bordell. Djävulen pinar oss, Gud gör inte stort bättre, tvärtom, han är än värre, ty han pinar oss men hycklar samtidigt godhet. I sitt evinnerliga rätt-haveri försöker han truga på oss föreställningen att det kantänka måste vara så! Och tror vi inte på detta nonsens, pinas vi tills vi ljuger att vi tror. Människorna pinar varandra, djuren sliter varandra i stycken och jorden ger oss tistel och törne. Sök där efter klara källor! Sök där efter hjärtats guld! Åh!»

Giovanna gjorde en avvärande rörelse med handen. Hon återföll plötsligt i det övermodiga, teatraliska tonfall hon tidigare haft.

Henning Linds ansikte förvreds för ett ögonblick till en grimas. Han förde plötsligt handen till hjärtat och drog efter andan.

Giovanna fortsatte att tala:

»Ack nej! Mitt liv är ett skepp som fattat eld långt borta på ett stormigt hav. Det är en omänsklig tragedi, ett skådespel, som utan åskådare spelas till slut därute på fjärran vidder. Blixtarna från himlen stiger ner och firar orgier med lågorna och röken. De flammar upp som ett aldrig skådat jättekolofonium. Vågorna från djupet öppnar sina gap, och elden kringjublas av alla

vindar och av alla stormar. Det är en lek, en kamp, ett strålande skådespel, det är en värld! Vad elden inte rör på, det sjunker för evigt ner i vågornas djup. Och om en tid är min levnads ståtliga skepp ett flämtande minne. Havet är åter vilt och öde, vågorna skrattar. De kastar klingande stänk och fladdrande skum åt vindarna, och när stjärnorna öppnar sina ögon för natten, ser de ingen Giovanna mer.»

Henning Lind drog djupt efter andan. Med sin suck protesterade han ej mer, därtill var han för passivt anlagd. Han beklagade endast.

Hans vemodiga blickar irrade förstrött omkring i rummet, han såg på föremålen där, på tapeterna och fönstret. Sist drogos de ned mot golvet. Han stödde huvudet i sina båda händer. Han hade ingenting mera att säga. Han konstaterade med vemodig besvikelse, att det gick på ett ut om han talade till Jukka och Giovanna eller om han förkunnade sina sanningar för hund och katt i gathörnen. Han fick ingenting till stånd, hur varmt han än hade önskat det. Han talade om guld i hennes hjärta, om en källa i hennes inre, och hon talade om en vådeld på ett bottenlöst hav.

Efter en lång stund av tystnad sträckte Henning Lind handen efter sin hatt som låg på bordet, han grep också efter sin antika käpp med den snidade knoppen av elfenben. Han ville nu lämna Giovanna ensam. Utan ett hopp om att vinna gehör, utan någon tanke på att mera få något åstad, sade han dock innan han reste sig: »Ni har ännu så mycket att uträtta såväl inom er själv som ute i världen. Giovanna, ni måste skynda, jag vill ännu se...» Han släppte taget om käppen, som föll i golvet

med en skräll. Han förde handen till vänstra sidan av bröstet och hans ansikte förvreds av smärta. Giovanna blev orolig. Först efter en lång stund fortsatte doktor Lind att tala, men rösten kom stötvis och flämtande.

»Ah, mitt olycksaliga hjärta — — av det har jag minsann aldrig haft någon fröjd, och nu skall det otin- get till råga på allt ta livet av mig — — Giovanna, ni måste skynda — — min tid är kort, jag måste ännu få se er leende och ren innan jag lämnar allt det här, eljest får jag inte frid i min grav, utan måste som ett rolöst fantom flämta omkring er — — Giovanna, jag måste få se er med blommor i händerna och i håret — — era steg får inte gå mot förtvivlan och ropande tomhet — — era fötter skall som två vita duvor bära er upp mot mycket ljus.»

XIV.

Denna höst i Helsingfors var för Giovanna Ioan-
sini av mycket negativ karaktär. Ju längre det led, desto
bittrare blev hon, och ju bittrare hon blev, desto snab-
bare bar det nedåt. Och det var, som hade hennes för-
måga att attrahera olycka över sig på något vis brett
ut sig också till hennes omgivning, till allt hon vidrörde
och till allt vad hon såg på, ja till och med till allt vad
hon också tidigare hade haft att göra med. Överstin-
nan Björcklin låg svårt sjuk på ett allmänt lasarett
med femton andra patienter i samma rum. Hela hen-
nes hem hade sålts på auktion och skingrats för alla
världens vindar. Åkaren vid Vasagatan hade tvun-
gits att sälja både häst och stall. Till och med deras
katt hade sprungit ifrån dem. Krymplingen, som bar
all världens smärta i sin puckel på ryggen, hade mist
förståndet och trodde att han var Jesus. Också Henning
Lind hade på sista tiden blivit en smula konfys. Han
hade lagt sin roman om Giovanna Ioansini åt sidan.
Han hade insett, att han inte kunde fortsätta med den.
Han överlät åt Giovanna själv eller åt vem som helst
att skriva slutkapitlet. Han hade börjat på en sista del
av sitt estetiska verk om teatern i Finland. Han syn-
tes därför åter någon gång på operan som förut. Men
det var med mycket stort obehag han gick dit. Han
undvek omsorgsfullt att sammanträffa med Giovanna.

Men desto mera fick han höra om henne. Han försökte att undgå det, men mot sin vilja måste han rätt ofta höra på. Doktor Lind kunde aldrig komma underfund med, varför man med en sådan jublande skadeglädje alltid belackade henne. Han kom ej att tänka på att pöbelns högsta fröjd är att skräna när furstar falla. Pöbeln vid teatern anade med sin instinkt, att Giovanna var huvudet högre än någon annan vid hela inrättningen. Och då hon tyvärr i så många avseenden gav orsak till klander, var jublet himmelshögt. Inte nog med att hon verkligen hade börjat sjunga sämre än förr, hennes privatliv, hennes nonchalanta beteende mot andra och mycket annat därtill gav anledning till att alla begabbade och bespottade henne.

Också hennes yttre hade undergått en förändring i ofördelaktig riktning. En av de mera bemärkta sångarna frågade en gång doktor Lind, om denne lagt märke till att Giovanna Ioansinis yttre förändrat sig. Hennes drag hade blivit svulstiga och dessutom hade hon fått någotslags osympatiska fläckar i ansiktet, leverfläckar eller vad de kallades. Också hennes figur var inte mera så vacker som förut. Hon verkade på något sätt snörd och pressad. Henning Lind hörde detta med smärta, i synnerhet som han själv lagt märke till samma sak. Sångaren talade hovsamt och nästan vänligt.

En gång då Henning Lind gick ut från operan träffade han vid dörren Moussia Bjälogorskaja, som läste ett brev. Ett infamt öde ingav honom en impuls att vara vänlig mot henne. Måhända var det en naturlig omedveten reaktion mot all den elakhet och unkenhet, som hängde i teaterluften.

»Nå — hur står det till? Och ett brev? Det är alltid roligt att få brev», sade han.

Hennes svar höll sig inte till Hennings vänliga tonfall. Tvärtom svarade hon med ett otäckt leende ganska spetsigt:

»Det är roligare att få brev än att få barn.»

Henning Lind var som fallen från skyarna. Vadan detta svar? Vad vill hon? Vad menar hon? Det är roligare än att få barn! Vem har någonsin talat om barn?

»Bara inte också du får hjälpa till med att kasta dem i väggen», fortsatte hon med en röst, som skvallrade om att hennes hjärta var nära att brista av en överväldigande glädje. Hon ordnade sina lockar med en skakning på huvudet och kastade på Henning en ironiskt-sarkastisk blick, som nästan gränsade till mordförsök. Henning stod fullkomligt handfallen framför henne. »Vad menar du?» sade han.

»Inte skall du tro att jag menar mig själv, jag menar nog en annan», sade hon med teatraliskt-demonisk hemlighetsfullhet. »Detta skall bli en teaterpjäs, en burlesk som hela landet kommer att applådera sina händer trasiga åt. Och Tyskland och Milano med, förresten. — Och jag!» Hon närmade sig Henning Lind, höjde på huvudet och ropade med ett apokalyptiskt tonfall: »Också jag!»

»Ack herregud, dessa komedianter!» tänkte Henning Lind. Han gick ut från operan och beslöt att aldrig mera komma bakvägen till en liknande inrättning. »Komedianter är tyvärr nödvändiga, men man skall se på dem från salongen. Endast från salongen.»

Uppträden av denna art voro mycket skadliga för

Henning Linds hjärta. När han kom hem, måste han lägga sig på sin schäslong, han kände att han åter var nära att få en hjärtattack. Innan han senare på natten gick till vila, satte han sig ned vid skrivbordet och skrev ett brev till Giovanna Ioansini. Han lade det i ett kuvert och adresserade det. Men han sände inte av det, utan gav det följande dag åt en vän, som tillika fick närmare bestämmelser om hur han borde förfara med brevet. »Jag lever inte länge», sade Henning sakta för sig själv. »Det är bisarrt, att det precis skall vara mitt hjärta som för mig till döden. Av detta mystiska organ har jag minsann inte haft någon glädje. Finns det överhuvudtaget alls till? Har jag inte haft ett tomt gap, där andra har sitt hjärta? Och nu kommer detta tomma gap som ett vansinnigt fantom och äter upp mig själv! Men det är måhända rätt så. Det har hungrat hela livet igenom, jag har inte gett det något att leva av, och nu kommer det som ett hungrigt lejon från ett ambulerande marknadstält och äter upp sin egen cirkusdirektör.

Ack, jag lever inte länge mera. Och boken om teatern är inte färdig, boken om Giovanna saknar ett sista kapitel . . . och boken om mig själv — den är inte heller i ordning. Den har nog både början och slut. Men den är tom i mitten, den har intet innehåll.

Nåväl. Kanhända måste det också finnas sådana böcker.»

*

Att doktor Lind aldrig blev färdig med det sista kapitlet om Giovanna Ioansini var inte att undra på, ty knappast någon annan hade heller kunnat skriva det

på förhand. Visst var ju hennes liv till och med överrikt på tilldragelser, det var som ett berg av upplevelser, men ett berg av upplevelser, från vilket själva berget var borta.

Henning Linds besök hos henne hade gjort henne eftertänksam för en dag, kanske för ett dygn. Men då hon några veckor senare läste i tidningen, att doktor Henning Lind plötsligt avlidit av en hjärtåkomma, lämnade det henne ganska kall. Eller rättare sagt kunde inte heller denna händelse mera tränga in till hennes verkliga, hennes forna jag. Till hans begravning, som ägde rum några dagar efteråt, gick hon inte. »Ah, där är Gud och hela världen, alla tänkbara estetiker och storheter. Där är kreti och pleti. Nej tack. Jag kan bättre sörja honom i mitt hjärta», tänkte hon.

Något sörjande i hjärtat blev dock icke av. Alltid då hennes tankar kommo att beröra Henning Lind, var hon på något sätt irriterad och beslöt att uppskjuta den sörjande meditationen till ett lugnare och lämpligare tillfälle. Hon ville en gång gå för att se Hennings döda kropp, men allehanda hämningar gjorde att hon också avstod från detta beslut, och doktor Lind fick ligga ensam på sin dödsbädd. Han hade ett leende över sitt döda ansikte. Varav kom det sig? Vad kunde ha roat honom i denna makabra situation? Men kanske det inte alls var Henning Lind som log, kanske det endast var stoftet, jorden, den döda mullen, som log. När jorden-köttet först ingår en förening med anden, är det som bleve det döda tunga stoftet oändligt överraskat av den skenbart stora äran av att få en så eternell gäst som en människosjäl i sitt inre. Stoffet klär sig då i former, som äro de härligaste världen känner

och obeskrivligt sköna att skåda. Ungdom, doftande hud, ofattbar skönhet och elasticitet i rörelserna, ljuvlig harmoni i musklernas lek, spänstiga nerver och kristallklingande röst. Men snart börjar stoftet tveka. Det tror sig märka att det är anden som behöver stoftet, och ingalunda tvärtom. Snart uppstå misshälligheter, de börja pina varandra, de äro i vägen för varann, och ofta önska de till och med varandras död. Stoftet gör sig nu charmlöst torrt och grått, och när skilsmässan äntligen äger rum, ser det ut som om det ingalunda vore anden som fröjdar sig över befrielsen, tvärtom, den försöker hänga i så länge som möjligt, ty den har mycket, mycket att profitera av sin jordevandring. Nej. Det är stoftet som drar en lättnadens suck, icke anden, det är den döda mullen som ler i glädjen över att äntligen ha sluppit det oroliga sällskapet.

Giovanna levde vidare i den riktning hon drivits in på. Att slita sig lös från den hade fordrat mera logisk tanke och mera behärskning än vad Giovanna numera kunde uppbringa.

Hennes liv hade på sätt och vis rivits i tre stycken. Hon hade sitt yrke och sitt dagliga liv. Dem försummade hon helt och hållet. Däremot sögo de två andra brottstyckena åt sig mera av hennes livsenergi. Hennes inre känsla och fantasiliv hade börjat breda ut sig och ta långa tider i anspråk. Och resten slukades av den ljusskygga kittlande offergudstjänsten åt dem som skulle förnya världen, eller åtminstone förstöra den gamla. Hon fantiserade ofta i timmar om hur tåget med den löjligen, torra och fantasilösa regeringen urspårade, huru världen fylldes med ny luft, och hur hon i den skulle bli i tillfälle att breda ut sina vingar.

Hur detta skulle gå till hade hon ännu icke i detalj klart för sig, men hon skulle i varje fall komma att inta en upphöjd ställning, väcka uppmärksamhet var hon än visade sig, och alla skulle prisa henne för hennes godhet, begåvning och mod.

Men ofta blev hon offer för rakt motsatta känslor och fantasier. Hon greps av litenhetsvansinne och tyckte att hon var sämre än alla andra människor. Hon trodde sig vara elakare, lättsinnigare och mera förfallen än någon annan. Livet föreföll henne som en sjuklig svullnad, en varböld, och döden som den härliga befrielsen då bölden spricker och spyr ur sig allt som under hela livet samlats inom den. Ibland när hon övertänkte sitt liv och såg att hon i grunden aldrig velat någon människa ont, att alla hennes avsikter alltid varit goda, men att allt ändå gått i orätta gängor, galet, på sned, greps hon av medkänsla för sig själv. Hjärtat darrade och gråten sammansnörde hennes strupe. Hon såg sig i spegeln och tyckte att hon var vederstyggligt ful. På scenen kunde hon gråta vackert, men när den verkliga gråten trängde sig på, blev hennes ansikte skrynkligt och hon upptäckte att där redan fanns djupa rynkor. Ögonen blevo svullna, små och röda och näsan började rinna. Det var en otäck syn. Men Giovanna betraktade sig länge i spegeln, det blev tyst i hennes inre, hon gick och lade sig och grät sig sakt till sömns. Men ibland, medan hon grät, kunde en våldsam känslolimpuls med ens inställa sig. Hon slängde ett tag med huvudet så håret flaxade omkring. Hon klädde hastigt på sig och begav sig halvt springande till ett förstadsnäste, där hon sammanträffade med någon av det tvivelaktiga sällskap hon

umgicks med. »Och är inte artilleristen där, så finns där någon annan», tänkte hon. »Det är enda sättet att roa sig i denna struntstad!» Giovanna hade den föreställningen att man bland dessa samhällsomstörtare fick göra vad man ville utan att behöva skämmas, i all synnerhet då de ju på sitt program bland annat hade den fria kärleken. Till det yttre stod hon i mycket högt anseende i dessa kretsar, men sinsemellan brukade de unga männen rätt ofta rycka på axlarna, grina i smyg eller visa tungan när hon vänt ryggen till.

Jukka hade Giovanna sett blott en enda gång de senaste tiderna. Hon hade funnit honom mera sympatisk än någonsin förut. Han var allvarsam och behandlade henne som hade han föraktat henne. Hon hade gjort sig så sympatisk som möjligt, men han hade vänt bort sitt ansikte.

XV.

Vid alla förberedelser till ett attentat på det tåg, som skulle föra regeringen och en mängd notabiliteter till självständighetsstatyns avtäckning i Laiho, hade Giovanna alltid haft en obestämd känsla av att anslaget av någon oförutsedd orsak icke skulle komma att lyckas. När de som ivrigast diskuterade någon detalj, eller när de förskaffade sig de nödiga materialen, flög en tanke alltid genom Giovannas huvud: »Ack, det blir ändå ingenting av det hela.» Men ju längre tiden led, började hon dock slutligen tro på att det skulle lyckas.

Det var i slutet av januari. Giovanna befann sig på kvällen ute hos attentatskommittén. Man hade erhållit underrättelse om att sprängsatsen redan var på sin plats under en liten bro och de elektriska ledningstrådarna med batterier och kontaktlutaren inmonterade. Giovanna borde genast komma dit. Det klack till i Giovannas inre. Det var som hade hon för ett ögonblick med ens sett på hela attentatsplanen med andra ögon än förut.

»Ja, här jag då rättighet att spränga hela tåget i luften? Är jag utsedd att ingripa i historiens gång?»

Men när hon i sin förbittrade och uppjagade fantasi såg hela det sällskap, som skulle flängas i diket, formligen genomskakades hon av tillfredsställelse. Där

voro alla struntministrar, dessa uppblåsta medelmåttor, som mellan verserna försnillade och bedrogo — dessa hycklare, krypare. Där var största delen av den käbblande riksdagen — dessa folkvalda rävar, höns och leksaksåsnor; där voro lärda och konstnärer, som måste dansa till åsnemusiken, där var hela tidningspressen, dessa herrar som alltid ha rätt och som kunna, veta och förstå allt mellan himmel och jord från ängsmaskens levnadssätt ända upp till vad Cherubim tänker när han blickar på Seraphim. Där voro generaler och höga officerare, dessa förgyllda tennsoldater, där voro prostar och biskopar, de som ha monopol på att ge övergångsbiljetter från jordevandringen till den himmelska linjen. Ja, var där någonting att förskona, att bevara? Nej, ingenting. Det var en välgärning för mänskligheten, kulturen och samvetet, om de alla blevo sprängda i stycken och vräkta i ett dike.

Det bestämdes att Giovanna följande dag skulle fara till attentatstället för att montören skulle visa henne var kontakten befann sig. De skulle sedan tillsammans komma tillbaka. Dagen därpå skulle Giovanna ensam resa med ett persontåg, som avgick en timme före extratåget. Hon skulle av misstag stiga ur vid Santti, en station före Laiho, gå till den elektriska ledningen och spränga i luften den lilla viadukten just när tåget passerade den.

Giovanna hade ett gudomligt vackert resväder. När hon steg av vid Santti strålade solen från en klar himmel. Träden voro klädda i nyfallen snö. Giovanna var förvånad över att man på tre timmar kan komma in i en värld som ingenting, ja, icke det ringaste har

att göra med den värld man just nyligen varit uti, och som man trott vara den enda. Giovanna passerade genom väntsalen och gick ut på landsvägen. Den ledde genom en djup skog med höga träd. Hon måste stanna för ett ögonblick och betrakta allt det vackra som omgav henne. Hela naturen vilade i nyfallen snö. Ett snöfall i skogen är ett mysterium. Giovanna såg det i sitt inre. Träden ha lagrat sin saft i rötterna, så att den ej blandas med det som kommer från himlen. Vita flingor av underbara former, nästan abstrakta, sväva sakta ner från höjden. Det är som hade himlens välsignelse kristalliserat sig till små stjärnor, som komma ner till jorden. De ha fötts när solstrålarna högt, högt uppe över jorden kyssa vita drömmande moln. Och vilken stillhet! Den blå himlen, den bländande rena snön på marken, varje träd, varje gren andades helig tystnad, som spridde välsignelse över väg och driva, i luften och i skogens gömslen. Var äro alla bilar, var äro grammofon, riksdag, människor och hundar?

Giovanna gick långsamt vägen fram. Hon hade så gott som glömt, att hon var ute i ett bestämt ärende. Om en stund varseblev hon en man, som stod på vägen. Då hon kom närmare, märkte hon att det var en montör från Helsingfors. Det var han som ställt i ordning dynamitladdningen. Han kom emot henne med menande blickar, han gick på tå, fast ingen människa syntes i närheten. Han hälsade ödmjukt och sade viskande åt Giovanna, att de blott hade att gå några steg, tills de skulle vika av från landsvägen.

»Här kommer korsvägen», sade montören. Han hade i sin ungdom bott i trakten och kände varje liten stig.

»Ni kommer i morgon att känna igen detta ställe på de här två stora furorna, som står bredvid varandra. Här mellan dem går byvägen, som genom den djupa, öde skogen för oss tillbaka till järnvägslinjen.»

De veko av och vandrade långsamt längs den ödsliga vägen. Montören tillade skämtsamt, att man alltid hittade denna korsväg. För ett tiotal år sedan hängde sig nämligen en illa beryktad förbrytare i det ena av träden. Om man åkte där förbi, stannade hästarna, stegrade sig och frustade. Det var nästan omöjligt att få dem att springa förbi. Och om natten såg man en stor hund med lysande ögon, större än en varg, vakta trädet och hota alla som närmade sig det. De stolliga bönderna trodde fullt och fast på legenden.

Då de hade kommit till målet för vandringen, gjorde montören Giovanna fullt orienterad med förhållandena. Den elektriska kontakten var fästad vid ett staket, så att ingen annan än en invigd kunde finna den. Det var bara att trycka ner handtaget eller rättare sagt den lilla, svarta pluggen. Där såg man bron. Till och med i beckmörker kunde man precis fastslå brons läge, montören hade ställt i ordning en omärklig visare, som pekade åt bron till.

Giovanna var nu fullt inne i hur hon dagen därpå skulle bära sig åt, och fastän en inre röst då och då sade till henne det gamla »ack, det blir ju ändå ingen urspårning», var hon nu helt och hållet övertygad om att allt skulle gå bra, det vill säga att tåget skulle flyga i luften.

Obemärkta reste Giovanna och montören tillbaka till Helsingfors. Giovanna ville åka i samma kupé som han, men han förbjöd det bestämt. Konspiratörer och

förbrytare ha ofta en romantisk kärlek till vissa formaliteter. Montören talade viskande mitt i ödemarken, han gick på tå då han kom emot Giovanna, fast ingen människa fanns i närheten, han använde sig av åtbörder och betydelsefulla blickar. Giovanna fann honom naiv och teatralisk. De återvände till Helsingfors i var sin kupé, utan att någon hade fäst sig vid dem.

*

Följande dag gjorde sig Giovanna i ordning för resan. Hon packade i en kappsäck en av sina aftontoaletter och allt annat man kunde behöva, så att det vid en eventuell undersökning tydligt skulle kunna bevisas, att det verkligen varit hennes avsikt att delta i den stora soarén, som i Laiho skulle inleda raden av festligheter.

I själva verket hade det varit ganska svårt för henne att uppträda offentligt i en modern aftontoalett. Hennes havandeskap var redan så långt framskridet, att man visserligen på teatern med knapp nöd kunde dölja det, men omöjligt inte i en modern baldräkt.

För övrigt var Giovanna mycket ond på sig själv för att hon så hade slarvat med denna angelägenhet. Det var ungefär en och en halv månad kvar till det gräsliga framfödandet av barnet. Hon måste ljuga sig till ledighet från operan och hals över huvud bege sig till utlandet, där det sedan var hennes avsikt att lämna barnet i någons vård. Dyrt skulle det dessutom bli. Hur kan man vara så lättsinnig! Och om det trots allt inte kan hållas hemligt? Giovanna såg i fantasin den ställning hon skulle inta med ett skrikande barn i kjolfällarna. »Ah, Gud, det skall bli mitt härlig-

gaste ögonblick när jag spränger tåget i luften», skrek hon med befriande röst och åtbörd.

Klockan närmade sig sex och Giovanna var färdig med alla förberedelser. Då hon stod i beråd att klä på sig pälsen, ringde dörrklockan. Giovanna öppnade själv. Det var ett bud, som lämnade ett brev. Giovanna bröt brevet. Det var från Henning Lind.

»I himlens namn, han är ju död och för länge sen begravnen!» sade hon halvhögt. »Skall han ännu efter döden spöka omkring mig? Vill han alltjämt rädda mig? Det är för sent! Mycket för sent!»

Giovanna började läsa.

Dyra fröken Ioansini.

I hopp om att icke i otillständig grad upptaga Eder tid, vill jag blott i all korthet meddela, att jag är död och anständigt begravnen. Putzweg. — Comme ci, comme ça — nu är han borta.

Och dödsorsaken? Ett anfall av plötsligt påkommen distraktion. Ja, jag blev till slut så tankspridd, att jag ej märkte att mitt eget tomma hjärta illistigt smög sig upp till mig och helt långsamt började äta upp mig. Jag märkte ingenting, förrän endast löjligen rester funnos kvar av en på sin tid mycket lovande doktor i filosofi och estetik. Jag visste att det var slut med mig. Överhövan förskräckt blev jag icke, ty jag hade så gott som hela mitt liv tänkt på förgängelsens problem. Jag hade redan tidigare på sätt och vis lagt bort titlarna med döden, och nu var det endast som hade en gammal bekant kommit på besök till mig.

Jag hade ännu tid nog att hos en yrkeskunnig snic-

kare beställa mig en likkista. Medan han tog mått av mig och medan vi underhandlade om priset, fick jag det geniala infallet att be honom i kistan anbringa ett litet fönster. Ett litet fönster med en liten rullgardin. För se, jag kände en obetvinglig lust att följa med, huru det går till vid min begravning. Jag ville se minen på den hycklare, som håller festtalet, jag ville se de litterära kretsarna, huru brutna de äro av denna, som de komma att säga, oersättliga förlust. Det blir urkomiskt att se mina vänner. Då jag ej lämnat efter mig något spår, någon handling eller något betydande verk, då jag icke haft en »ljus syn på livet», icke varit »varmhjärtad» eller nämnvärt »vänsäll», kunna de med bästa vilja i världen icke säga något vackert om mig. På sin höjd att jag som yngre mycket tyckte om aprikoser. De komma att vara i ett pinsamt dilemma. De komma att obemärkt knuffa varandra i sidan och förtvivlat mumla mellan tänderna:

»Tala du!»

»Nej, tala du! Jag kan inte. — Jag är så gripen.»

Jag själv kommer att hålla handen vid den lilla rullgardinen och betrakta det hela genom fönstret. Jag kommer knappast att kunna hålla mig ifrån att då och då inkasta någon sottis. Tro mig. Min begravning kommer att bli ett cabaretnummer av oskattbart värde. Kan väl någon då ta anstöt av att jag lät snickaren göra ett litet fönster med en liten rullgardin i min likkista?

Men det var icke endast för min begravning jag beställde fönstret. Ack nej. Jag började en gång en roman om Er — om Er, högtärade fröken. Till att börja med var jag själv mycket intagen av den. Men då jag

hunnit ungefär till mitten, visste jag icke huru jag skulle fortsätta den. Ert liv började taga så groteska former, att jag helt och hållet miste tron på min siarförmåga. Jag hade nämligen velat se Er stiga upp mot ett skinande förklaringsberg, där Ni skulle stråla som en sol, omgiven av ljusa gestalter. Kanhända jag missförstått Er. Jag vill dock i det längsta hoppas, att det är ödet som missförstått Er, och att det i den allra närmaste framtiden skall taga sitt förnuft till fånga. Kort och gott, jag kunde icke skriva vidare. Min hjärna var tom. Jag hade inte en enda idé, — jag, — kritikern och essäisten, som i årtal rent av hade varit en mannekäng för alla tänkbara idéer. Lika gott. Mig återstod icke annat än att överlämna det nästsista och sista kapitlet åt Er själv att fullborda.

Men när jag tänker därpå, går en rysning av ängslan genom min själ. Ack, Giovanna, måtte Ni avsluta boken i den anda jag hade tänkt mig. Från mitt lilla fönster skall jag följa med boken rad för rad ända till slutet. Gå den väg jag hade hoppats att ni skulle gå. Det är ej för sent ännu. Giovanna, jag bönfaller på mina knän! Företag en noggrann desinfektion i Ert känsloliv, företag en grundlig svavelrökning i Er affektrepertoar. Låt inte det blinda och sjuka kvinnliga hjärtat förläda Er till galenskaper. Ni vet ju själv, att det knappast finnes någonting som så ofta ger osökt anledning till allehanda skämt och vitsar och som är så opålitligt och löjligt som det kvinnliga hjärtat. Gräv icke in Er i förtätning och kött, utan lyft Edra ögon uppåt. Ifall Ni icke följer mina råd, kommer den dag, då Ni är hopplöst förlorad. Och då hjälper det icke mera att jama efter Gud. Då är det för sent. Om

Ni icke själv sköter om Er, tror jag icke att Ni har alltför stor hjälp att vänta från det hållet. Någon exakt kännedom om Gud har jag icke — jag är ju litteratör och essäist —, men jag har numera en undermedveten känsla av att han ingalunda är den snälla farbror, som låter övertala sig till att då och då vara slapp och se genom fingrarna. Ack nej! Man misstager sig på hans attribut. Jag har tänkt på honom mycket i synnerhet de sista tiderna, och jag har tvungits att väsentligt justera min åsikt. Numera har jag den bestämda känslan att han är en Is-Gud, som sitter på de frostiga stjärnorna. Hans ögon äro orörliga. Också de äro av is. Han vänder ej på huvudet, när det skrikes och tjatas efter honom. Han är kall som is. Icke som jordens harmlöst lyriska is av plus minus noll grader Celcius, nej, han är av evighetens, rymdernas oblidkeliga is av minus tvåhundrastruttiofyra grader. Där finnes ej ett spår av godhetens grönska och icke heller av kärlekens guld. Hans ögon äro av is, hans hjärta och hans händer äro av is. I sin oändliga världshushållning tror jag han är kemiskt ren från all hjärtnupenhet och torde knappast ha något övrigt för privat eller enskild filantropi. Ifall operasångerskan fröken Giovanna Ioansini icke själv håller reda på sig, tror jag att hon knappast har någon hjälp att vänta från det hållet. Därför ber jag Er, på mina knän ber jag Er, att företaga den av mig rekommenderade desinfektionen i Er känslövärld, den av mig rekommenderade svavelrökningen i Er affektrepertoar, på det att romanen måtte sluta i den av mig skisserade riktningen.

Jag har bett snickaren göra ett litet fönster i min likkista, och jag kommer att med mina ögon följa

varje steg Ni tar. Ni är en solgestalt, Ni har rent guld i Ert hjärta, Ni har en klar källa i Ert inre och Edra fötter äro två vita fåglar. Jag är död och anständigt begravnen. Men oaktat jag numera blott är ett kyligt minne, ett blekt fantom, ber jag Er uppfylla min sista och enda önskan att på ett något så när såväl estetiskt som rent mänskligt acceptabelt sätt avsluta vår roman. Giovanna, — jag ber Er, skåda in i Ert hjärtas guld, lyssna till källans ord, och låt de vita fåglarna breda ut sina vingar.

Då jag ännu icke hunnit sätta mig in i abstraktare umgängesformer, ber jag på hävdvunnet människo-maner få framföra till Er, högtärade fröken, min vördnadsfulla hälsning.

Henning Lind.

F. d. doktor i filosofi och estetik.

»Ack, du Gud», sade Giovanna då hon läst brevet. »Vad skall jag göra? Jag kan ju inte i sista minuten börja ändra mina planer.» Hon blev mycket nervös. Hon gick igenom rummen, som hade hon sökt något. Hon fubblade med händerna på allehanda saker, resväskor, näsdukar, puderdosor. Hon såg sig i spegeln, hastade in i det inre rummet och kom tillbaka igen utan att själv veta vad hon egentligen ville. Sedan stannade hon och höll sig orörlig ett ögonblick. Plötsligt ryckte hon otåligt på axlarna, stack brevet hastigt i sin handväska och begav sig i väg.

Fröken Ioansini höll på att komma för sent till tåget. Vid stationen såg hon direktör Svanquist, som kommit för att övertyga sig om att allt skedde programenligt. För att inte väcka uppmärksamhet gick han inte fram

till henne. Sådan hon nu såg honom på avstånd, väckte han en viss avsky hos henne. Hon skyndade in i en andra klassens vagong. Knappt var hon inne, förrän tåget visslade och långsamt satte sig i rörelse.

Extratåget hade redan inrangerats, ehuru det ännu dröjde en timme tills det skulle avgå. Men det omsvär-mades redan nu av järnvägstjänstemän och betjante, av konduktörer och maskinister, som kontrollerade att allt var i ordning.

De som skulle delta i resan lade i sina respektive hem sista handen vid sin utstyrsel. General Rimfelt fäste ordnarna på sitt bröst. De som kommo med extratåget hade nämligen inte mera tillfälle att i Laiho klä om sig, utan skulle föras direkt till festen. Generalen pustade. Han ändrade ännu en gång om det stora ordensbandet tvärs över bröstet, vred på sina mustascher och frågade av betjanten om han var nöjd.

Riksdagsman Ides, som av rikets president fått kom-munalrådstitel för sina stora förtjänster om höns- och svinskötsel, tog lösmanschetterna på sig, försökte än en gång med sin puukkkniv göra naglarna rena, därpå snöt han sig bullersamt och såg sig i spegeln. Spegeln kunde icke ljuga, utan visade bilden av en självförnöjd, rödbrusig landsortskommunalman, vilken aldrig kommit på den tanken att bemöda sig om något uppsving vare sig i sitt yttre eller i sitt inre utseende, utan som tyckte att han var bra sådan han var. När han gått, fick spegeln över sig ett drag av vemodig resignation.

Bland publiken, som samlats för att åse hur det berömda extratåget avgick, befann sig också direktör Svanquist. Och då tåget ungefär en halvtimme för-

senat rullade i väg, begav han sig till attentatsklubben. Där hade några av de initierade församlats, för att senare per telefon mottaga underrättelse om hur attentatet lyckats.

De båda tågen susade genom skogar och snöbedäckta marker på väg till Laiho. Det första hade en och en halv timmes försprång. Giovanna satt och stirrade ut genom fönstret. Det var redan mörkt och stjärnorna brunno på himlen. Giovanna var uppriven av inre själslig spänning, allt var som ett kaos inom henne, hon kunde inte tänka en klar tanke. Hon stirrade på stjärnorna.

Långt uppe i Tavastland vandrade en ung man på byvägen hem från sin principal. Han betraktade stjärnorna, som så ofta förut.

»Tänk om hon också just nu ser på dessa stjärnor, så möts våra blickar där uppe.»

Denna gång möttes deras blickar verkligen där uppe.

»Och när det finns så många tusen stjärnor, varför, varför kan inte en enda stjärna falla för min skull!»

Knappast hade han tänkt ut denna tanke, då en stjärna föll och lämnade en lång skinande strimma efter sig på himlavalvet. Den unge mannen ropade: »Giovanna — Giovanna till mig, till mig, så att jag får se dig!» Han fylldes av återseendets välsignade hopp.

Hans önskan skulle ganska snart gå i uppfyllelse.

Giovanna såg också hon stjärnan falla, men hon var så upprörd och full av olika sinnesrörelser, att hon inte hann få klart för sig, vad hon egentligen önskade, förrän stjärnan hade slocknat.

Vetskapen om att extratåget redan avgått från Helsingfors, att det var på väg i full fart efter det tåg Giovanna reste med, gjorde henne ohyggligt nervös. Hon hade lust att gå till lokomotivföraren för att be honom köra snabbare. Hon trummade med fingrarna mot sitt knä. Hon bet sig i läppen.

En herre, som satt mittemot henne, började fixera henne.

Hon såg i fantasin det andra tågets lokomotiv, hur det i mörkret jagade efter hennes tåg med rasande fart. Det spydde rök och gnistor ur skorstenen, det frustade ånga ur sina ventiler och cylindrar, lanternorna lyste som ögonen på ett vilddjur från underjorden och snön yrde om det i jättestora virvlar. När tåget började sakta farten vid Santti, den sista stationen före Laiho, var Giovanna rädd för att extratåget skulle köra över dem. Hon steg hastigt upp, tog sina saker och gick ut på plattformen. Herrn mittemot sade något åt henne, men hon uppfattade inte vad han menade. Då tåget stannade, såg hon att han utan hatt och överrock kom efter henne ut på plattformen och gjorde tecken åt henne att stanna. Hon hoppade av medan tåget ännu var i rörelse. Hon skyndade till väntsalen utan att se sig om. Då hon öppnade dörren, hörde hon den främmande herrn ropa till henne att det ännu inte var Laiho, men hon betedde sig som hade hon inte hört honom. När hon kommit in i väntsalen, visslade tåget och satte sig i rörelse. Hon vände sig om. Hon fick en omedelbar impuls att återvända till tåget. Hon hade tid ännu, om hon riktigt skyndade sig. Långsamt rullade den ena vagnen efter den andra förbi. Hon stod och tvekade. Snart hade också den sista vagnen passerat,

och hon såg endast de röda lyktorna i ändan av tåget försvinna i nattens mörker. Nu gavs det ingen återvändo. Hon lämnade sitt resgods till förvaring och gick ut samma väg hon gått dagen förut. Hon gick med hastiga steg längs vägen. Det var inte utan att hon betedde sig som montören dagen förut, hon gick på tå, oaktat hon var alldeles ensam i skogen. Hon hade också talat viskande om någon varit med henne.

Det är något skrämmande över en djup skog i mörkret. Man känner inte igen föremålen, träden se inte ut som träd, man ser ingen horisont, ingen himmel, ingen jord. Himlen var betäckt av moln, så hon kunde inte ens se stjärnor och måne. Och vilken olycksbådande stillhet! Det föreföll som ett jättestort gap, som slukade allt i sin tystnad. Giovanna blev ängslig. Hade hon åtminstone hört surret av en motor, en bil, det vänliga ljudet av en hemtrevligt skrällande radio. Nej, ingenting. Giovanna skyndade på sina steg. Hon gick vidare och vidare. Hon kom mycket tydligt ihåg hur hon skulle gå. Om en stund skulle hon komma till de två furorna med hunden, där hästarna stannade och inte ville gå vidare. Därifrån vek den lilla vägen av, som småningom förde tillbaka till järnvägslinjen.

Giovanna gick vägen fram med skyndsamma steg. Då hon gått en god stund, tyckte hon att hon bort vara framme vid de två stora furorna. Men kanske hon miss tog sig, kanske tycktes vägen längre så här i mörkret. Någon tid att förlora hade hon inte. Extratåget var efter henne hack i häl, hon måste skynda sig. Hon ökade på takten och började snart halvspringa. Ja, var voro då dessa evinnerliga furor, var var spökhunden med de glödande ögonen? Giovanna började springa,

hennes strupe blev torr och hon greps av en mardrömsartad förtvivlan. Då hon sprang på den ödsliga vägen, var det som hade hon ändå inte kommit ur fläcken. Hon blev andfådd och började svettas. Hon kände stickningar och ristningar i sin kropp. Hon insåg nu klart, att hon inte lagt märke till de två stora träden, att hon i mörkret gått förbi dem. Hur i himlens namn skulle hon hitta dem nu? Skulle hon vända om och så kanske gå förbi dem en gång till. Hon stannade. Hon lyssnade. Hon stirrade framför sig. Allt var mörkt, becksvalt.

Hon gick några steg framåt. Nu såg hon på avstånd en ängsligt tindrande ljusglimt. Stal den sig ut genom en fridfull stugas fönster, eller var den ett irrbloss som tänts blott för att Giovanna fullt ut skulle kunna se, hur skrämmande tätt mörkret hade spunnits för denna natt? Giovanna fann att enda utvägen var att gå åt ljuset till. Det kom säkert från något litet torp. Hon hade ännu över en halv timme på sig, trodde hon. I själva verket hade hon något mer, ty extratågets avgång hade försenats. Hon ville fråga eller be någon komma och visa var de olycksaliga två stora träden voro. Giovanna började gå åt torpet till. Det måste ju ligga vid vägen. Några svettpärlor rullade ner från pannan längs kinderna. Hon kände hur underkläder klubbade vid huden. Då hon gått några steg försvann ljuset. Om hon gick vidare, skulle det säkert snart åter glimta fram. Giovanna skyndade på sina steg, men tröttheten började allt mera förlama henne. Hon kände ett obehag i hela sin kropp. Med ens erfor hon en olidlig smärta i magtrakten. Det var som kramp, hennes hjärta bultade, hon kunde knappt andas. Med

uppbjudande av sina sista krafter förmådde hon ännu släpa sig vidare. Nu såg hon ljuset igen. Det kom verkligen från en liten stuga vid väggkanten. Det kunde vara högst en halv kilometer dit. Men Giovanna började misströsta och förtvivla. I Guds namn, vad för plågor var det som nu med ens antastade henne! Hon hade aldrig känt något sådant förut. Hon tog ännu några steg, men så föll hon till marken. Hon greps av så häftiga smärtor, att hon måste ropa högljutt. Ack Gud, extratåget var hack i häl efter henne, men nu såg det ut som om allt skulle gå på tok. Då hon låg där i snön på den ödliga landsvägen, kände hon att något öppnade sig i hennes inre, hon kände hur hon blev våt av något, som kom från hennes underliv. Samtidigt blevo kramperna omänskligt kvalfulla. Nu såg hon med ens i dagsklart ljus vad det var fråga om. Hon ropade, hon ropade på hjälp så högt hon kunde. Det skar genom den nattliga tystnaden, och det var som hade själva det dödsvarta jättemörkret vridit på sig, som hade träden stelnat. Ropet ekade över drivorna, slog emot bergen, trängde in i jorden, höjde sig upp till himlen.

Även torparfolket hörde hennes rop. De trodde det härrörde från något nattligt överfall. Fadern och äldste sonen togo sina revolverar, puukkon hade de redan vid svängremmen. De skyndade sig ut i natten åt det håll varifrån ropen hördes.

*

Också doktor Henning Lind hörde hennes rop där han låg begravnen i sin kista med det lilla fönstret och den lilla rullgardinen.

»Skall man inte ens i gravens natt få ro för denna oförfädderliga person?» tänkte han.

Han kände sig trött, gäspade långsamt, sträckte på sig och huttrade.

»Inte för att det i egentlig mening vore trivsamt här. Rent ut sagt: det är tråkigt. Dessutom är det kallt, min ischias blir minsann inte bättre av det här.»

Doktor Lind sträckte ännu en gång på sig och gäspade. Han öppnade rullgardinen och tittade ut genom fönstret. Hu, vad det var mörkt! Men Giovannas hjärtskärande rop gävo honom ingen ro. Han sträckte på sig, han steg långsamt upp och praktiserade sig småningom till jordytan. Han lutade sig trött mot ett gravkors och såg sig omkring. »Nej», tänkte han, »detta är ingenting för mig. En kyrkogård — — Möjligen på landet med enkla kors och gravstenar. Men här i huvudstaden! Polisen borde tillkallas för att åtminstone i någon mån dämpa de orgier den dåliga smaken här firar i granit och marmor.» Doktor Lind vände ryggen åt kyrkogården och svävade långsamt vidare. Han kände tillvaron något besynnerlig. Han kom ihåg en episod från sina gossår. Han hade fångat en stor gädda och var närvarande i köket då den rensades. Man hade dödat den, man hade dödat den många gånger. Man fjällade den, rensade den och tog ut inälvorna. Också hjärtat kom fram. Det pulserade ännu trots allt. Han tog det lilla fiskhjärtat i sin hand, fisken själv var redan i grytan. Hjärtat pulserade ensamt, utan något synbart ändamål. Livet fanns kvar, ehuru hela fisken var borta. Doktor Lind förstod först nu vad han då ansett som ett kuriosum. Livet fanns kvar, ehuru hela fisken — doktor Henning Lind — på sätt och vis var

borta. Ja vad var då själva döden? »Ack», tänkte Henning Lind en smula tankspridd av sin vistelse i gravnen, »antagligen träffar vi sakens kärna närmast med att betrakta döden som någotslags livsbejakelsens hårdhänta simlärare.»

Henning Lind blev störd i sina betraktelser av upprepade ve- och nödrop. Han begav sig att söka Giovanna och fann henne snart. Hon låg i ett uselt torp djupt inne i en urskog nära järnvägslinjen till Laiho. Där låg hon, den olyckliga människan, i en smal och primitiv träsäng. Hon vred sig och klagade. Hon yrade. Ömsom var hon rasande: »Vad är det här för ett skoj! Naturen frångår sina egna lagar enkom för att skandalisera mig! Jag hade ju halvannan månad respit ännu!»

Och ömsom förde hon händerna till munnen, bet sina fingrar, sina armar, torkade sina tårar med knytnävarna. »Ack, att det skulle gå så här! Tag ifrån mig allt jag har — tag mina händer, jag har velat döda! Tag mina ögon, jag kan inte se Din sol med dem, tag mitt hjärta, det var av förskämt kött, pina mig och bränn mig, låt mig förintas tillsammans med min uselhet och mitt elände!»

Giovanna föll i ett halvt medvetslöst tillstånd. Omkring henne stökade en äldre allmogekvinna. Hon kallade Giovanna »frun». I en annan bädd låg ett litet skrikande bylte.

Henning Lind stod länge tigande vid Giovannas bädd. Då han snart insåg, att han varken kunde hjälpa eller trösta, gick han långsamt ut ur stugan. Han började sedan irra på den mörka landsvägen. Han kom till ett ställe där det växte två höga furor. En stor hund med lysande ögon och som var större än en varg sprang

oroligt omkring på platsen. Henning gick till hunden och slätade den vänligt på ryggen. Med sina andliga ögon kunde han se varför hunden var där.

»Ack, käre vän», sade han och klappade den på huvudet. »Kaka söker maka. Här får vi spöka var och en med sina bekymmer. Du får vakta en som spillt sin kropp, jag får vakta en som spillt sin själ.»

Henning gick vidare och var snart vid en liten järnvägsviadukt. Han kunde retrospektivt se att Giovanna föregående dag varit där och vilket ärende hon haft. Han lutade sig vemodigt mot staketet med den elektriska kontakten. Han lade armarna i kors över bröstet, böjde huvudet nedåt och försjönk i vemodiga tankar.

Då han stått där en stund, hörde han på avstånd bruset av ett annalkande tåg. En gäll vissling hördes. Tåget passerade Santti station i full fart. Ögonblicket därpå såg han regeringens och de övriga notabiliteternas extratåg rusa fram med ohygglig fart. Det gnistrade från lyktor och upplysta fönster, marken skakade, snön yrde om tåget, rök och ånga virvlade om vagnar och hjul. Det skrällde och slamrade, ven och gnisslade, blixtrade, bultade. Med suverän överlägsenhet passerade extratåget den underminerade viadukten. Oväsendet spridde sig vida omkring i de ödsliga skogarna. Nästa ögonblick syntes i fjärran endast de röda lyktorna på sista vagnen och om en kort stund var allt försvunnet.

Och detta hade Giovanna Ioansini velat spränga i luften, förinta, bringa till urspårning och flänga i ett dike. Hela tåget och ett helt samhälle. I hennes affektliv hade skett en ödesdiger urspårning, i hennes tankar en olycksalig kontamination. Men allt det hon velat

tillfoga det vällovliga extratåget hade träffat henne själv, och för henne hade allt nu flugit i luften. Så brukar det ofta gå.

Skulle hon någonsin i livet mera komma att finna bot och försoning?

Nu låg hon i ett uselt torp, den eländigaste av de elända. Kanske det måste gå den vägen.

Giovanna Ioansini hörde bruset från det förbiilande tåget. Det kom som från en värld, den Giovanna för länge, länge sedan lämnat bakom sig. Det var inte klart för henne om hon över huvud taget någonsin haft något med den att göra.

XVI.

Henning Lind svävade långsamt tillbaka mot Helsingfors genom mörka skogar, över tillfrusna åar och över små byar, som voro inbäddade i snön. Ibland tittade han in i en eller annan stuga genom fönstret. Något intressant, något nytt eller särdeles vackert såg han i allmänhet inte. Men den värme, som de levande andades ifrån sig, började något inverka på hans åsikter. Han började misstänka att livet, till och med i de gräsligaste förhållanden, måhända dock är varmare, lyckligare än döden.

Han blygdes då han påminde sig en uppsats han en gång skrivit i en tidskrift. Han hade talat om att livet endast var en störing, en sjuklig företeelse i världstomheten. Ty han började nu se att livet har värme — döden har endast frost och eter.

»Livet har värme — döden har endast frost och eter», upprepade han sakta. Han svävade vidare genom tomma rymder. Som estetiker, essäist och fritänkare kunde han icke undgå att känna sig en smula löjlig i denna situation.

Ankommen till Helsingfors, visste han inte riktigt vad han skulle ta sig till. Han drev än hit, än dit. Med ens kände han på sig, att man någonstädes talade om Giovanna Ioansini. Han drogs ofrivilligt ditåt, och snart var han i ett kyffe i Sörnäs. Jaså! Där sutto

konspiratörerna. De hade väntat ända till morgonen utan att få något bud om hur attentatet lyckats. De hade blivit trötta, de hade gäspat, blivit otåliga, de hade svettats, blivit onda, rasande. Slutligen hade de beslutat att gå var och en till sig. Giovanna hade enligt deras mening i sista stund blivit ängslig, ångrat sig, och hade sedan deltagit i festen som om ingenting hänt.

»Jag skall vrida halsen av den hönan!» väste direktör Svanquist med ansiktet glödande av ilska. »Hit kommer hon till oss och skriker: 'Jag är en av er, jag är en av er!' och vad har hon ställt till? När det gäller att visa vad annat man kan än springa efter pojkar, blir man eftertänksam och feg. Jag skall en gång, djävlar i min själ, skaffa karl åt henne så det räcker till. Jag skall spärra in henne i en källare. Jag skall släppa lös min artillerist på henne. Där får han rida ihjäl det våpet, piska livet ur henne, sporra upp magen på henne och flänga resten på en dynghög. Där hör hon hemma.»

Henning Lind blev mycket sorgsen, när han hörde slikt tal. Han suckade ljudlöst och avlägsnade sig med betryckt sinne. Han svävade långsamt mot kyrkogården, gick ned i sin grav, lade sig i sin kista med det lilla fönstret och drog ned den lilla rullgardinen.

Kyrkogården vilade i ro. Korsen blickade ut i natten. Träden böjde sig under nyfallen snö. Allt var stilla. Mörkret teg, och tystnaden höll vakt över gravar och kullar.

*

Mot morgonsidan vaknade f.d. essäisten dr Henning Lind med en obehaglig känsla. Han hade i sömnen

varit med om en osympatisk upplevelse. Det var egentligen en dröm, men fantom och spöken se och känna drömmar, tankar och fantasier nästan lika intensivt som verkliga fakta. Innan han insomnat kvällen förut, hade han av Giovanna Ioansinis öde tvungits att tänka på livets mål och mening, hur ofruktbara och löjliga han än visste att sådana meditationer äro. Naturligtvis hade han inte nått andra resultat än att hans sömn blev störd och orolig. Något svar på sina frågor fick han naturligtvis inte.

I drömmen tyckte han sig gå på en väg, som knappast ens kunde kallas trafikabel. Den var gropig, stenig och mycket ojämn. Dess värre gick han inte ensam, utan hade sällskap minsann mer än tillräckligt. Hur långt han än såg, syntes människor, människor, hästar, boskap och fänad av alla slag, hundar, åsnor, får. På marken vimlade det av allehanda beskäftiga kryp och djur. Allt detta hopklämt till en kompakt massa, som hojtande och råmande, knuffande, trängande och trampande, skrikande och larmande myllrade framåt. Henning Lind var ibland nära att kvävas.

»Vadan detta stoj? Vadan all denna hast? Vart i Guds namn går färden?»

Ingen svarade. Alla blott trängde på, armbågade sig fram.

Henning blev otålig. Han ville komma ut ur massan. Det var omöjligt. Det fanns intet »utom». Han inlade sin bestämda protest mot detta sakförhållande. »Får jag då inte själv avgöra, vart jag vill komma och vart jag vill gå? Får jag inte själv välja mina vägar hur jag vill?» tänkte han. Men massan trängde på, flåsande och stampande. Henning måste följa med.

»Vad betyder det här?» ropade han. Han frågade människorna, frågade hästarna och hundarna. Han fick ingen klarhet. Han började bli trött. Han kände att han inte länge mer skulle orka med. Knäna började ge vika, det svindlade för ögonen, fötterna värkte, tungan och svalget blevo torra. Nu gick det inte längre. Han snavade, föll på knä, blev omkullstött av strömmen och låg nu under fötterna på de andra. Han kände hur de började trampa på honom, han kände över sig fötter, hovar, tassar, klor. Henning protesterade. Ingen fäste sig vid det. Där gingo barfota och järnskodda över honom, barnfötter och hästhovar trampade honom på bröstet, armarna, halsen och ansiktet. Det luktade snusk och människor, det stank av svett och parfym. Där gingo soldater med spikar i de hårda stövlarna, pigor och rackare, prinsar och bodknoddar. Henning Lind ropade på hjälp. Ingen hörde. Ingen hjälpte. Henning sargades till blods. Han ropade så hjärtat ville brista. En och annan kastade en blick på honom, någon till och med räckte honom handen, men det skedde så likgiltigt, att den genast gled ur hans hand igen. Han insåg att han skulle bli ihjältrampad, ifall han ej steg upp och blint följde med. Han samlade sina krafter. Det lyckades honom att komma i knäställning. Upprepade gånger blev han åter kullstött, men slutligen kom han på benen igen. Han måste följa med. Hans fötter voro blodiga, hans bröst och ansikte voro blodiga. Ängestsvetten från pannan rann ned i ögonen så han inte kunde se något. Och massan trängde på skrikande, stapplande, hastande och stinkande. Människor, människor, hästar, boskap, pigor och hundar, prinsar och åsnor, små barn, soldater, drömmare,

helgon, pack . . . Denna väldiga flod, denna jäktande massa började småningom lösa sig från jordytan och ringlade trevande ut i rymden, den blandade sig med vintergator, stjärndimmor och nebulosor, den strävade framåt böljande och vaggande. Den bildade sig till en oformlig spiral, som varken hade början eller slut.

»Vad vill vi? Vem är det vi dansar omkring?» ropade Henning Lind.

Han fick aldrig något svar. Då och då tyckte han sig skönja med sina av blod och svett förblindade ögon ett omätligt berg av is i mitten av den stora floden. Och det vilade på stjärnorna i rymden. Och berget hade ögon av is. Och dess ögon av is stirrade orörliga och evighetskalla ut i rymden.

*

Litet senare låg doktor Lind vaken i sin kista med det lilla fönstret. Han genomilades ännu av ångest efter den oangenäma morgondrömmen. Han sträckte på sig, gäspade, steg upp och var snart åter på jordytan.

Henning började långsamt sväva bort. Några kilometer utanför staden satte han sig för en stund på ett högt berg. Han var trött och villrådig.

Slutligen reste han sig och började långsamt vandra vidare. Först sedan han börjat gå, märkte han att han hela tiden haft ett litet paket i handen. Det hade varit så obetydligt att han svängt det hit och dit utan att alls fästa något avseende vid det. Men när han nu gav sig in på en väg som han aldrig förr hade vandrat, började det lilla paketet väga mer och mer.

XVII.

I Mustakoski hade livet gått sin stilla gång under hösten och vintern. Men på vårsidan, närmare sagt i slutet av januari, hade vissa irritationsmoment uppstått. Personer som voro de bästa vänner, råkade i delo med varandra, den avgudade sångerskan Giovanna Ioansini hade helt plötsligt kommit hem med ett oäkta barn, främmande ansikten började visa sig i trakten och gumorna i byn påstodo t.o.m. att det hade börjat spöka i det eljest så fridfulla samhället. Mittemellan apoteket och kapten Johanssons bostad växte en vacker hägg, som länsmannen med ens ville låta fälla. Den var i vägen för telefonledningarna, påstod han. Kapten Johansson tyckte att länsmannen var galen av tjänsten. Apotekar Stjärna påstod, att trädet hade en själ och att första bästa länsman ingalunda hade rätt att låta fälla det. Dessutom var det Giovanna Ioansinis minnesträd. En trotjänarinna hade vid hennes dop planterat det där. Länsmannen höjde på axlarna, man kunde t.o.m. se ett föraktfullt drag i hans ansikte, då Giovannas namn blev nämnt. Det stod i vägen för telefonledningarna och måste bort. Trädet blev nedhugget. Apotekaren satt långa stunder i sitt arbetsrum och grämde sig. Han hade alltid identifierat häggen med Giovanna. Nu hade länsmannen, denne lagbokstavens väktare, låtit fälla det och kasta det på en sophög.

Småningom fingo apotekarens tankar dock en annan riktning. Kanske länsmannen ändå inte var blott bokstavens väktare. Apotekaren var nämligen själv i högsta grad förtörnad på Giovanna Ioansini. Han var det på grund av allmänna moraliska orsaker, men han var det också för att han verkligen hyst en varm känsla för henne. Mest var han förargad för att han i sin egenskap av mystiker så fatalt hade misstagit sig.

»Märkvärdigt att jag så grundligt kunnat ta fel! Jag som ju hör röster som andra inte hör. Dessa röster sade mig, att hon var ett gudarnas älsklingsbarn, att man måste älska henne varmt, att hon var mer än vi alla. Jo vackert! De astrala rösterna har denna gång helt enkelt pratat strunt.»

Björkarna i apotekarens trädgård läto sina grenar hänga sorgset mot marken, och granarna sågo mycket allvarsamma ut.

Biträdena i handelsboden blickade vemodigt på sina hummerburkar, och i automobilverkstaden, där affärerna redan länge hade lämnat åtskilligt övrigt att önska, antydde en osnuten lärpojke att man borde inställa sig på barnvagnar.

Redan någon vecka efter det Giovanna kommit till Mustakoski, hade där infunnit sig två främmande män, som bodde än i det ena kyffet, än i det andra. De sågo icke ut att höra till Guds bästa barn, men då deras papper voro i ordning, kunde länsmannen inte göra något åt saken. De spridde en viss oro och osäkerhet i befolkningens sinne. Kapten Johanssons gamla trotjänarinna blev småningom fullkomligt hysterisk och måste slutligen skickas till läkaren. En morgon tidigt hade hon hittats avsvimmad i förmaket. Hon påstod

i sten, att då hon vid sextiden kommit dit för att städa, hade hon sett en främmande blek herre sitta i länstolen med ena handen över stolkarmen. Han hade långsamt petat på den med sina magra, vaxgula fingrar.

Kapten Johansson hade, åtminstone till det yttre, tagit skandalen med Giovanna lugnare och mera behärskat än man tänkt sig. Han ville i sin dotters felsteg endast se en blomma som gått vilse, och som Gud snart igen skulle föra tillbaka till den rätta vägen. Men han hade ändå dragit sig tillbaka från allt sällskapsliv. Han visade sig icke heller gärna ute i byn. Hans vackra välskötta gråa skägg hade fått en skiftning i vitt eller silver, och hans ögon hade blivit ännu lugnare, djupare och förtröstansfullare än de varit. Han framlevde sina dagar stilla och tillbakadraget. Om kvällarna hörde man honom ibland spela på harmoniet och med sin spröda röst sakta gnola en psalm eller lovsång till Gud. Om det tidigare varit svårt att fatta vad han egentligen tackade Gud för, föreföll det numera fullständigt obegripligt. Det finns människor som a priori ha ett behov att tacka och lovprisa Gud, utan att ta den ringaste hänsyn till fakta.

Giovanna själv levde som i en dröm, som i en värld, som intet hade att göra med det föregående. Hon levde utom tiden, utom almanackan. På onsdag följde inte torsdag, utan någonting helt annat, på lördag följde inte söndag, utan någon vildfrämmande dag, som ännu inte fått något namn. Det var som hade hennes minne gått i baklås. Hon levde sitt stilla liv med vidöppna ögon, utan att dock se något. Hon var som en sömngångerska. Det var som hade ödet nu äntligen förslösat hela sitt förråd av tilldragelser.

Inte heller skedde något anmärkningsvärt på andra orter. Också i Helsingfors klädde sig händelserna i stillsamma allmängiltiga former. Överstinnan Björcklin hade blivit elak av sin fattigdom. Då hon på sjukhuset fick höra att Giovanna framfött ett oäkta barn, blev hon så upprymd, att hennes försvagade kroppskonstitution inte orkade bära en så stor glädje. Tre dagar senare avled hon stilla och fridfullt.

Moussia Bjälogorskaja blev som berusad av nyheten om Giovanna. Hon dansade, jublade, strålade och ville omfamna hela världen. På operan sprang hon från den ena till den andra. Alla skulle förena sig i en himmelsstormande jubelhysteri, i en universell extas. Men de fantasilösa operamänniskorna voro tungrodda och borgerliga. Konstnärer, kör, statister, ja till och med direktion voro i djupet av sin själ alldeles vanliga människor. De tyckte nästan synd om Giovanna och deltog inte nämnvärt i Moussias *Te Deum*. Giovanna var ju på sätt och vis död. Intet ont om de döda. Till och med Riddar Blåskägg fick förlåtelse efter döden, och byns alla små barn sjöngo en liten mässa vid hans grav.

Moussia satt ensam i sin klädloge, hon kastade det ena benet över det andra och gungade det nervöst fram och tillbaka. Hon rullade med ögonen och bet sig i läppen. Det är infamt, att oaktat man äntligen lyckats definitivt förinta sin dödsfiende, människorna inte desto mera förstå att visa sitt deltagande i ens glädje.

I de kretsar, med vilka Giovanna haft att göra de senaste tiderna i Helsingfors, tog man skandalen som skandal betraktad ganska likgiltigt. Men mindre likgiltigt tog man det faktum, att hon hade reda på en mängd av deras hemligheter. Hon kände till deras

mötesplatser, funktionärer, etappvägar, agenter och förtroendemän. Hon kunde anstifta oberäkneliga skador. Och då hon så eklatant visat sin fullständiga opålitlighet, fanns det ingen annan utväg än att täppa till munnen på henne. Hur riskabelt det än föreföll, beslöt man slutligen att Giovanna Ioansini skulle röjas ur vägen. Man ville inte finna sig i att kanske hundrade av den nya idéns anhängare råkade i fängelse. Direktör Svanquist, som fortfarande var utom sig av harm över det misslyckade attentatet, gav med stor tillfredsställelse order åt den från militären numera befriade artilleristen och åt mannen från Josafatsdalen att resa till Mustakoski. Där skulle de bevaka och skugga fröken Ioansini, locka henne i en fälla och sedan ta livet av henne hur de ville.

Giovanna levde på Mustakoski som i en dröm, som i en värld, den där intet hade med verkligheten att göra. Hon levde utom tiden. På onsdag följde inte torsdag, på lördag inte söndag. Hon var lik en sömngångerska, som vandrar med vidöppna ögon, utan att dock se något. Hon hade hållit sig inne alltsedan hon kommit till landet.

Någon gång hade man på morgonen upptäckt mystiska spår i snön framför kapten Johanssons bostad. En natt hade där varit två, som tydligen försökt se in genom fönstren. Den gamla trotjänarinnan fick inte längre ro vare sig natt eller dag. Allt brom och all valeriana hon fått av läkaren hjälpte inte det ringaste. På natten hörde hon ofta grinden försiktigt öppnas och stängas, hon hörde snön knarra under mystiska steg, hon tyckte sig se gestalter i mörkret. Ibland var det två, ibland endast en.

De två voro verkligen mystiska, de voro herr Svanquists utsända hantlangare, artilleristen och karlen från Josafatsdalen. De hade bevakat huset natt och dag, men när de aldrig fått se Giovanna, hade de beslutat att om natten försöka upptäcka henne genom något fönster och, ifall det lyckades dem, skjuta ihjäl henne. Men gardinerna voro alltid omsorgsfullt nedfällda och männen började misströsta.

Däremot var den ensamme mannen icke på något sätt mystisk. Det var chauffören Johansson, som också sökte tillfälle att få se åtminstone en skymt av Giovanna. Oaktat han i ensamheten förfallit i för en vanlig sund chaufför nästan komprometterande lyriska stämningar och tankar, var och förblev han dock en frisk och rejäl vanlig människa med den normala procenten av handlingskraft och självtillit. Inte mera, men inte heller mindre. I sina tankar hade han tidigare insett att hans kärlek till Giovanna var absurd, vanvettig. Han var en vanlig chaufför, och hon var en världsberömd sångerska. Men nu när skandalen inträffat, tyckte han att det fanns vissa möjligheter för honom att få tillträde. Inte som något slags älskare, utan som hennes man. Han ville gemensamt bära skammen med henne, han ville dela med henne världens hån, pöbelns grin och de rättfärdigas smutskastning. Han sökte om dagen tillfälle att träffa henne för att säga henne allt detta. Han smög om nätterna kring hennes hem för att få se en skymt av henne genom fönstret. Men än så länge skedde allt detta förgäves.

Också Henning Lind brukade ibland om nätterna besöka Giovanna. Men inte heller han kunde komma i någon kontakt med henne. Hon gick som i sömnen

och visste varken av de två vilda sällarna, chauffören Johansson eller fantomet Henning Lind.

*

Giovanna vaknade tidigt en morgon. Allt kändes tomt omkring henne. Hon hörde en hund skälla. Den gav till tre korta skall. Så var den tyst en stund. Giovanna försökte somna på nytt, men förgäves. Duvorna flaxade i vindsfönstret. Vällingklockan ringde och förkunnade en ny grå dag. Grå, grå, hopplöst grå. Giovanna såg en spindel på väggen. Den stod stilla, som om den lyssnat till någon hemlighet, vilken den sedan ville berätta för Giovanna. Lyssnade den på den försvinnande nattens tystnad? Eller på den analkande dagens sollöshet? Giovanna levde som i en dröm. Hon stirrade rakt fram med sina vidöppna blinda ögon. Hon vaggade ibland sitt olycksaliga barn. Hon sade sakta för sig själv:

»O Gud, o Gud!»

Huruvida Gud hörde henne, vet ingen. Men en liten fågel kom i detsamma och satte sig på hennes fönsterbräde.

Giovanna såg fågeln. Klara tårar började rinna från hennes blinda ögon. Vi skola icke forska ur vilken källa de hämtade sin klarhet. Varifrån kommer glansen i tårarna när en blind gråter?

Giovanna levde som i en sorglig berättelse, som i en saga utan under, utan älvor och alfer.

Som i distraktion sträckte hon handen efter en gammal bibel, som hennes far lagt på hennes nattduksbord. Den hade legat där orörd allt sedan hon kommit hem. Hon bläddrade långsamt i den. Hon gjorde det inte

för att söka någon tröst, utan för att hon just nu inte hade något annat att göra. Så ögnade hon i den. Hennes blickar råkade falla på ett ställe ur Mattheus evangelium: »De fåwitska togo sina lampor och togo inga oljo med sig. Men de visa togo oljo i sin kärile, samt med lampomen.»

Hennes olja var nu ohjälpligt slut. Vad hade hon gjort av sitt liv? Till vad hade hon bränt sin olja? Vad hade hon fått åstad? Dragit skam över sin far och sitt hem, jagat efter vind. Och hade detta liv icke gett henne något, hade det ju icke varit så olyckligt. Men livet hade tagit ifrån henne allt. Och det var bittert att nu i sin verksammaste ålder stå med två tomma händer, med tomt hjärta och med tomma ögon. Allt hade ju kunnat sluta så mycket bättre. Fanns det då ingen enda livsform mera kvar för Giovanna? Ingen enda?

Samhället hade stött ut henne, hennes eget samvete jagade henne nu som en ond ande, och det fanns människor som traktade efter hennes liv. Vart skulle hon ta vägen, var skulle hon gömma sig?

Giovanna greps av en häftig ångest, av en känsla av att vara levande instängd i en likkista som var igen-spikad med stadiga spikar. Hon drog efter andan, hon måste ut, ut. Denna känsla stegrades under dagens lopp. På eftermiddagen kunde Giovanna inte längre behärska sig. Hon gick ner till tamburen, tog överplaggen på sig och gick ut första gången sedan hon kommit till Mustakoski.

Giovanna visste inte vilka faror hon var utsatt för. Hon började gå vägen fram med häftiga steg. Det var redan i mitten av mars. Den sjunkande solen sken med

fylliga strålar från en himmel som anade vår. Men Giovanna tyckte att hon inte hade rättighet att se på solen. Hon tyckte att allt och alla sammanslutit sig för att anklaga henne. Hon såg att hennes hägg var nedhuggen. »Må vara», tänkte hon och gick vidare.

Herr Svanquists två hantlangare, som hade i uppdrag att ta livet av fröken Ioansini, bodde i en koja nästan mittemot kapten Johanssons hus på andra sidan om vägen. Mannen från Josafatsdalen satt vid fönstret. Han kunde knappt tro sina ögon, när han såg Giovanna Ioansini träda ut genom dörren. Han tryckte ansiktet mot rutan och såg efter henne. Han blev högtidlig. Han gick lugnt till sin kamrat och sade kort: »Nu går vi.»

De båda männen begåvo sig ut. De följde Giovanna på ett avstånd av ungefär hundra meter.

Giovanna gick vägen fram med snabba steg. Hon kom snart till ett ställe där en väg tog av in i skogen. Den hade hon föregående sommar gått många gånger. Nu var den lilla skogsstigen igensnöad. Giovanna stannade tvekande vid skälet. En ung arbetare gick förbi henne. Han såg inte föraktfull ut, som Giovanna hade väntat sig. Men han såg på henne nästan kamratligt. Det klack med ens till i Giovanna, att de från Helsingfors möjligen underrättat sina meningsfränder här att Giovanna hörde till dem. Blodet steg upp i hennes ansikte. Skulle hon inte ens här få vara i fred för dem? Hon hade ju inte mera det ringaste att göra med dem. Hon hade ju inte mera det ringaste att göra med hela världen.

En skata kom flygande och satte sig i en gran, som stod nära Giovanna. Den verkade otäck. Den såg illis-

tig ut och grinade åt Giovanna med sårande förtrolighet. Den skrattade elakt, vände på huvudet och vip-pade på stjärten. »Krak, krak, jag vet allt, jag vet allt! Krak, krak, för landshövdingen eller länsman skall jag inte berätta det, krak, krak, men — krak, krak — jag vet allt.» Och så flög den över vägen i korta bågar och flaxade skrattande sin kos.

På ungefär hundra meters avstånd från Giovanna hade artilleristen och hans kamrat stannat. Ifall Giovanna gick in i den täta skogen hade de vunnit sitt mål. Ingenting var enklare än att följa efter henne, inlåta sig i samtal med henne, hon kände ju dem från Helsingfors, mycket bra till och med. Hon skulle inte skrika eller springa bort för att inte kompromettera sig. Där kunde man slå henne i huvudet med parabellumpistolens kolv eller strypa henne. Och ifall Giovanna gick vidare på stora landsvägen, gällde det endast att komma förbi de sista husen. Efter dem var endast skog och där skulle man också reda sig.

Men de två karlarna sågo Giovanna vända om och mycket långsamt komma tillbaka. Nej så fan heller om de skulle låta detta enastående tillfälle gå sig ur händerna. De beslöto att lugnt vänta tills hon kom förbi dem. De skulle tilltala henne och med hot om angivelse och förespeglade viktiga angelägenheter helt enkelt tvinga henne att stillatigande följa med till skogen förbi de sista stugorna. Där skulle de täppa till munnen på henne för all framtid.

Giovanna vandrade långsamt vägen hemåt. Hon såg de två karlarna, men kände inte igen dem på avstånd.

Från samma håll där de stodo kom en tredje man gå-

ende med raska steg. Han gick förbi de två männen utan att se åt dem. Giovanna kände redan på avstånd igen honom. Det var Gustav Johansson. Hon stannade plötsligt. Vad skulle hon säga honom, vad för en min skulle hon anlägga, hur skulle hon behandla honom? Hennes eget själstillstånd var fullkomligt kaotiskt. Det var som en revolution i en skräpkammare, som ett varumagasin efter en jordbävning, som en eldsvåda i en diversehandel. Och i detta tillstånd skulle hon nu stå öga mot öga med en man som hon hade velat missbruka i ohämmade köttsliga orgier, men som hon sedan förälskat sig i. Hon skulle nu stå inför mannen som en natt tagit henne och inte visste att hon sedan fått ett barn, som älskade henne mer än någon annan någonsin gjort det, som inte visste att hon var damen med sidenmasken. Han visste inte att hon burit hans blod under sitt hjärta, han visste inte, att hon övat otukt med det grövsta slödder från utkanterna, att hon velat spränga i luften allt bestående, han visste inte att hon bar en kristallskärva i en medaljong av guld, och han visste inte att Giovanna var dömd till döden, att Gud, att människorna, hon själv och Den onde dömt henne till döden.

Redan på avstånd kände Gustav igen Giovanna. De sista stegen sprang han. Han grep kraftigt i hennes båda händer. Med överlycklig, dämpad röst stammade han: »Äntligen — Giovanna — kom med mig — kom — vi reser långt bort — vi far bort från allt det här — Giovanna — jag skall arbeta natt och dag — du skall ha det bra — hela mitt liv skall jag älska dig — mer än jag älskar Gud! Nu släpper jag dig aldrig mer. jag släpper aldrig din hand!»

Gustav förde Giovanna med sig åt det håll därifrån hon kommit. De gingo förbi vägskalet, de gingo vidare. Giovanna kunde inte säga ett ord. Ibland vände hon bort sitt ansikte, för att Gustav inte skulle se vad hon tänkte och kände. Först klingade hans ord blott som ord i hennes öron. Sedan började de få en varmare ton och ädlare klang. Hon började se färger i hans ord, hon började höra silver i dem. Han talade ur sitt innersta öppna hjärta, han talade ur klara källor med djupa ådror. Giovanna kunde inte mera lita på sina sinnen, hon tyckte att hon hörde en näktergal som sjöng ur fullaste bröst, hon tyckte att hon hörde en näktergal som sjöng nytt liv i hennes blod, ny och ren tro i hennes själ. Allt omkring henne började glimra, skina, än likt ett nattligt silverfirmament, än som daggens pärlor på marken när solen går upp, än som hade hela luften genomsusats av vita silvervingar. Sången växte och växte. Det var som hade den burit Giovanna upp på ett högt berg. Och vinden ökade på vingarnas slag och Giovanna kände slutligen som hade en storm, en våldsam brusande sommarstorm med solskensvärme och hög himmel slutit henne i kraftiga armar.

De sutto i Gustavs enkla kammare på en bänk. Gustav omfamnade och kysste henne, kysste henne och omfamnade henne. Giovanna hade inte sagt ett enda ord på hela tiden. Hennes ögon hade fällt tårar. Ibland hade hon suckat djupt och ibland hade hon vänt bort sitt ansikte för att Gustav inte skulle se vad hon tänkte och vad hon kände. Men slutligen vände hon sitt ansikte mot honom och såg på honom med den innerligaste ömhet en kvinna kan visa, med den renaste tillgivenhet någon levande varelse kan känna för en annan. Så sade

hon i ödmjuk ton så enkelt och flärdfritt som ett ord någonsin kan sägas:

»Jag har länge älskat dig. Jag har älskat dig innerligare än du kan tro.» Hon teg en lång stund. Sedan tillade hon viskande med en stämma som skälvde av gråt:

»Om du kan rädda mig — rädda — så följer jag dig —»

XVIII.

De följande dagarna höll Giovanna sig inne. Hon ville inte möta Gustav. Hela hennes inre var så upp-rivet och kaotiskt, att hon inte ville se någon människa. Dessutom var hon orolig för sin lilla dotter, som helt plötsligt hade blivit sjuk, och läkaren kunde inte med bestämdhet säga vad henne fattades. Det lilla barnet fick någotslags kramp, hade feber och snabb puls. Det oroade Giovanna mycket. Hon erinrade sig att hon under havandeskapet till och med tänkt på att ta livet av sitt barn, när det skulle födas. Hur långt avlägset var inte allt detta nu, hur främmande voro inte sådana tankar. Nu vakade hon natt och dag vid barnets bädd.

Hon grubblade också mycket över sammanträffandet med Gustav. Hon hade funnit det så naturligt, så självklart, att hon lovat följa honom. Hon hade ju ropat efter en livsform, en enda livsform för sig, och då den erbjöd sig som en mogen frukt, var ju ingenting naturligare än att hon tog emot den med öppna armar.

Men i de ensamma nätterna började tvivlen vakna. Hade hon då inte kommit ihåg, att hon legat i gatans smutsvatten och slagit sitt ansikte mot en dynghög? Hade hon då inte kommit ihåg, att hon varit en medeltidens trollpacka som övat otukt med Hin onde? Och nu ville

hon helt nolens volens som en blåögd förgätmigej säga sitt ja åt en ung man, som hade så liten erfarenhet av livet, att han älskade henne. Det kunde ju aldrig gå för sig. Om än han ville förlåta hennes förflutna, skulle han dock aldrig kunna göra det, då han ju saknade alla förutsättningar att förstå henne. Men hon kunde inte heller lämna honom. Han var den enda, som ville och möjligen kunde ge henne rätt att leva vidare, att ännu något år få finnas till.

Hon grubblade nätter och dagar och kom aldrig till någon klarhet. Det började dock mer och mer att förefalla henne som en omöjlighet. Det var här inte fråga om att få en man i allmänhet. Visst hade ju också hon kunnat få en man. Männen, de stollen, kunna ju förälska sig i de mest vidunderliga kvinnor. Men ett liv skulle hon troligen aldrig mera finna.

På landet hade Giovanna i sin ensamhet blivit överkänslig. Också hennes samvete, som tidigare aldrig spelat någon roll i hennes liv, hade stått upp ifrån de döda. Hon ville inte veta av det. Men samvetet är väl bevandrat i maskeringskonstens alla finesser. Ibland kommer det som en råtta och gnager på ens livsnerv, ibland kommer det som en ärkeängel med ett ljun-gande svärd. Samvetet är en komediant, som ibland klär ut sig till det ena, ibland till det andra. Och kör man det på dörren, kommer det tillbaka genom skor-stenen.

*

Den lilla flickan låg och grät i sin säng. Trotjänarinnan torkade sina ögon.

»Ack, det kommer att ske något, tro mig snälla

Johanna. I natt hörde jag grinden knarra igen, jag hörde steg på gården, och när jag såg ut var där två män. De tryckte sitt ansikte mot Johannas fönster. Senare på natten satt där en ung svartklädd kvinna, som var så blek som renaste lintyg, och hon hade vingar på axlarna. Hon satt och väntade timme efter timme. Snälla Johanna, något kommer att ske här i gården. Hon hade väl aldrig kommit för att ta vår lilla solstråle i vaggan? Någoting kommer att ske.»

Giovanνας nerver voro upprivna. Hon kunde inte mera sova om nätterna.

En natt då hon släckt ljuset, fick hon en så tryckande känsla över sig, att hon måste gå till fönstret och dra upp rullgardinen, varpå hon gick tillbaka till sin bädd. Månen sken in genom fönstret. Det irriterade henne. Det var som hade dess kalla gröna strålar gått genom hennes huvud, genom hennes kropp och alla lemmar. Och det var som hade de väckt till liv en månsjuk sömngångare i hennes inre. Det var som hade hennes själ lösgjort sig. Hon hade en obehaglig känsla av att den lämnade hennes kropp. Denna gestalt satte sig gränslös över hennes bröst. O, vad den tyngde och tryckte. Den var tung som ett lik. Hon vände sig på magen. Men då kände hon hur detta månsjöke förde sina fingrar upp och ned längs hennes ryggrad.

»Jag skall slå sönder denna dödsmask av en själ, jag härdar inte ut längre! Giv mig bergen, giv mig Guds blåa himmel! Jag vill ut till snö och granar, jag längtar till en insjö med vildänder och säv.»

Det var så dags nu att längta till vildänder. Giovanna greps av en häftig förtvivlan. Hon föll i konvulsivisk gråt. Hon gömde sitt ansikte i händerna

och slöt ögonen. Men då tyckte hon sig se små gråa illvilliga djur krypa fram ur skymningen. En gång förut hade hon haft samma skräckföreställning. Det var efter den stora soarén, efter natten hos Ghezells med Lasse. Djuren spridde omkring sig en stank av kloaker och smuts. Det kändes som hade de varit hennes egna handlingar, andras hat och hennes eget samvete, som iklätt sig dessa vidriga former. De smögo omkring i alla vinklar och vrår, de gnagde på något, snusade, fnyste och tittade oupphörligt på henne. De skuttade omkring, sneglade och smackade. Hu, dessa stinkande, illistiga djur! Det såg ut, som hade de velat komma åt henne, kanske äta upp henne. Giovanna greps av en bottenlös ångest. Hon gömde sig under täcket, hon lade händerna framför ansiktet. Men de små djuren trängde in överallt — de skuttade upp i bädden — nu kände hon dem på sin kropp, på sitt ansikte, armar, bröst. Giovanna gav till ett förtvivlat rop. Så höll hon andan och lyssnade. Efter en stund sköt hon täcket från sitt ansikte och slog upp ögonen. Hon drog djupt efter andan. Hon såg inte längre djuren omkring sig. Hon kände en tröstande lättnad. Ack, hon ville behärska sina nerver, hon ville förjaga nattens spökgestalter, hon ville tänka kallt och logiskt. Det skulle bringa ljus och klarhet och förjaga spökdarklet från hennes rum. Giovanna låg länge och väntade. Men det var som hade hennes hjärna varit tom. Hur hon än sökte där, kunde hon inte finna några tankar. Hon låg länge och väntade. Hon lyssnade ängsligt och stilla till timmarnas entoniga melankoli.

Men så kom där en vänlig tanke som flygande genom luften med lätta vingslag och satte sig bredvid henne.

Snart kom en annan. De liknade beskäftiga små fåglar. Om en stund kommo några till. De satte sig alla i en liten krets omkring Giovanna. Hon satte sig upp i bädden och började tala med de kloka små fåglarna. De voro för det mesta vänliga, de nickade med huvudet och vippade på stjärten. Men inte alla voro enbart välvilliga, där fanns också mången korp och skata. Giovanna talade med dem, hon rådslag med dem och efter mycket pratande, vippande och nickande fattade de ett beslut. Det var ett majoritetsbeslut; en stark minoritet opponerade sig. Men resultatet var i alla fall, att Giovanna redan följande morgon skulle uppsöka Gustav, berätta honom allt om sitt förflutna, snarare överdriva än förhemsliga något. Och ville han trots allt gå genom livet tillsammans med henne, skulle hon utan det ringaste förbehåll, på nåd och onåd, ge sig åt honom. Hon skulle helt småborgerligt gifta sig med honom.

Hon skulle sedan få tillfälle att försona allt. Hon ville inte ta en enda smul åt sig själv. Hon ville vara rent av hebreiskt oköttslig i sitt äktenskap, inte offra åt sinnlighet och vällust. Av dem hade hon njutit tillräckligt, och nu ville hon betala det. På samma sätt som alla andra människor. För en smekmånad av några år, kanske några månader fingo de betala med att torka efter barnen och lappa kläder ända till döden. Hon skulle aldrig i livet mera veta något av Jukkas elastik eller artilleristens demoni. Hon hade att betala tillbaka ett enormt förskott, som hon tagit av livet, en mycket stor växel, som före döden måste betalas till sista pennin. Hon ville inte mera veta av om samhället var bra eller dåligt, intet om sång och estetik, intet om

Helsingfors, Tyskland eller Italien och intet om underminerade viadukter. Hon ville skura golv i sitt anletes svett, laga mat, diska kärl, trängas med pigorna i mjölkbutiken, sy barnens kläder och bära ut deras lortar. Det var mera liv än att sjunga operor, det skulle rena henne från allt ont och vara små avbetalningar på den stora växeln.

Men skulle Gustav ta henne till nåder?

Gjorde han det inte, fanns det ingenting mera i världen som kunde rädda henne. Sin växel skulle hon aldrig få betalad, och varken Gud eller människor skulle någonsin mera förlåta henne.

Om Gustav blev rädd för henne? Om han lämnade henne? Ack, det får inte ske, det kan inte, det får inte ske!

Hon såg på de små fåglarna som sutto omkring henne. Fastän månen redan hade gömt sig och det var fullkomligt mörkt i rummet, såg hon dem dock alldeles tydligt. Men plötsligt blevo de oroliga, de blevo skrämda av något. Giovanna hörde suset av häftiga vingslag i luften, vilt flaxande och skriande skyndade fåglarna bort. Giovanna kände, att hennes hjärna med ens blev tom. Tom som en dyster kyrka om natten. Hon greps av ängslan. Det kändes, som hade rummet fyllts av en obehaglig frän lukt. Giovannas lilla flicka i vaggan började klaga. Giovanna såg oroligt omkring sig. Hennes ögon träffade fönstret. Nu såg hon en gräslig syn. Lämnade dessa nattens skräckgestalter henne aldrig någon ro? Hon tyckte sig i mörkret se ett ansikte och två händer, som trycktes mot fönsterrutan. Händerna och ansiktet voro fulla av ärr, och när man såg dem, förnam man i sitt blod en förkänsla av våld och

orgier. Plötsligt syntes ett annat ansikte. Det hade stålgrå sneda ögon. Det var som hade de spejrat efter Giovanna. I mörkret var det svårt att se. Det senare ansiktet förvreds till en vidrig grimas i sina bemödanden att se i mörkret. Gud i himlen! Giovanna kände dem! Hon hade blivit buret på de ärriga händerna, hon hade blivit tilljubilad av rånaren. Och det andra ansiktet — — det kände hon för väl. Hon kände de där sneda ögonen, hon kände de hårda breda tänderna, hon hade ofta pressat sina läppar till blods mot dem. Vile dessa avgrundsvarelser nu komma och ta henne? Nej, nej, i Guds namn, de fick inte ta henne! Hon hade ännu så mycket, så mycket att uträdda, hon måste få leva, hon hade ännu en stor skuld att betala, och hon hade inte ens hunnit börja ännu. Skulle hon nu falla i dessa grova och hårda händer? Vad ville de? Vile de ta henne tillbaka till Josafatsdalen? En ohygglig ångestkänsla flammade upp i Giovannas hjärta, den spred sig över hela hennes kropp och själ, den slet i nerverna, den kramade om hennes strupe, den svällde ut i hennes ögon. Giovanna såg med ens vad hon aldrig förr sett. Det uppstod ett elakt ljus omkring henne. Hon kunde se sanningen liksom en döende, som i dödsögonblicket redan ser med andens ögon. Det var avskryvart. Hon såg vad de två gestalterna ville, hon såg vad deras ögon spejade efter och vad deras ärriga händer ville gripa. Hon gömde sitt huvud under täcket, hon kröp ihop, drog knäna upp mot bröstet.

»De vill döda mig, de vill ta mitt liv! Mord — mord! De vill strypa mig och pina ihjäl mig. Hjälp, hjälp — vem hjälper mig? Finns det ingen i hela vida världen, som vill hjälpa mig och frälsa mig ifrån ondo? De dödar

mig! De tar ifrån mig det enda jag har, de tar ifrån mig mitt usla erbarmliga liv — —!»

*

Föregående natt hade Henning Lind varit hos Giovanna för att säga henne farväl. Han hade de sista tiderna blivit alltmera likgiltig för vad som försiggick i världen. Han kunde ju numera varken motverka eller bidra till det som skedde. Någon gång hade han försökt ingripa i händelsernas gång, men det hade inte bätat till något. Han kände sig lättare än förut, han hade blivit allvarligare, sakligare. Han hade också avlagt den spirituella, kyligt vemodiga morbidezza, med vilken han förut sett på tingen och skeendet och som han i all hemlighet varit stolt över och betraktat som sin enda fördel. Vart kom man med spiritualitet? Vad gott kunde man skapa med en kyligt vemodig morbidezza? Ingenting. Han längtade bort.

Innan han begav sig att vandra på okända vägar, ville han dock säga farväl till Giovanna. Men det hade inte lyckats. Hon hade varit för full av känslor, tankar, affekter, ängslan, hopp och all annan slags bråte, för att han skulle kunnat göra sig hörd. Nu vandrade han ensam på en väg som han inte kände. Men medan han gick där, hörde han Giovannas hjärtskärande rop. »Ja, vad är det nu igen med den olycksaliga kvinnan?» tänkte han. »Det är ett evigt elände med min sista vandring — jag kommer ju ingen vart. Egentligen är det rätt åt mig. Vem i all världen bad mig skriva en roman om henne! Nåväl, jag måste se efter vad som fattas henne nu igen. — Det är ett evigt elände med min sista färd. — Men så var det ju också med mitt jorde-

liv. Där fanns varken etos eller patos, ingen mening och intet litterärt värde, fast det drunknade i tusen meningar och en störtflod av litteratur. Ja, jag vill gå och se vad det är som återigen fattas Giovanna. Om jag med mitt lilla pund kommer någon dag tidigare eller senare upp till Gud Fader, spelar det högst antagligt ingen roll i den himmelska jämvikten — i den celesta statiken.»

Men inte heller nu kunde han komma i personlig kontakt med henne. Redan då han kom till gården, märkte han till sin förvåning att han inte var ensam där. Han såg de två grova karlarna stå utanför hennes fönster. De utstrålade ett vidrigt sken, ett ljus som var svart, eller mörkbrunt och rött. Aha, de voro de vidriga resterna av det pandemonium som förvänt ögonen på den arma kvinnan. Henning hade en känsla av att också andra varelser rörde sig ute på gården, fast han inte kunde se dem. Men då han stått stilla en lång stund, var det som hade han med sitt hjärta börjat förnimma deras röster. De voro rena som stjärnornas ljus. Men Henning kunde inte förstå deras språk. Han fick en avlägsen uppfattning att de talade om döden. Men det var som hade där varit leende silver i deras tal. Där fanns intet av den jordbundna logikens tunga järnvägsskenor, intet av den geniala hjärnans flammande bensin. Deras tal var ljudet av en skara skinande silverfåglar, som befriats från förnuftets dystra tornfängelse.

De talade om döden. — Är det Giovanna eller är det det lilla barnet som måste dö? Och varför?

De två männen vid fönstret rörde på sig. I tamburen började kaptanens hund skälla. De två männen

skakade harmset på huvudet och avlägsnade sig försiktigt. De hade inte kunnat upptäcka Giovanna i mörkret, fast gardinen var uppdragen.

»Om det är Giovanna som skall dö», tänkte Henning Lind, »så sker här en försoningsdöd. Hon dör också för andras synder. All den ondska, det lättsinne, all tomhet och smutsdyrkan som efter kriget blomstrade upp, hade utifrån klibbat sig fast vid Giovanna, och nu måste hon dö och ta det med sig bort. Bort från jorden, bort från luften. En syndafloed skall komma och föra bort Giovanna, och hon skall pinas ihjäl i en ensam försoningsdöd.»

Någonting i Hennings inre började revoltera. Häftiga tankar genomkorsade hans hjärna och hans rättskänsla började ropa och protestera. Han var ännu för intellektuell för att kunna skåda evighetens leende visdom, och han anade ängsligt att det ännu skulle dröja länge, innan han fick ösa ur den sista sanningens källa.

Det började småningom att dagas. Henning gick in till Giovanna för att ännu gång få se henne. Hon låg i sin bädd och grät sakta. Henning stod bredvid henne. Han stod där stilla som ett träd. Den ena tåren efter den andra pärlade fram ur Giovannas förgråtna ögon.

Finns det någon, som mäter och väger människornas tårar? Eller rinna de förgäves ut i tomhetens öken-sand?

Henning kunde inte längre stanna hos fröken Ioan-sini. Han hörde inte mera till denna krets. Han var en fjärranväga gäst, som måste fortsätta sin färd. Ömt böjde han sig ned över Giovanna och sade henne farväl.

Morgonen grydde. Henning Lind vandrade längs okända vägar.

»Och nu skall jag föra mitt lilla paket, det pund, som jag en gång fick att förvalta, till att vägas och granskas. — Jag hade inte bort dö. Jag börjar alltmera tro att jag ändå hade kunnat fullborda min roman om Giovanna Ioansini. Men det är för sent nu.

Jag hade inte bort dö. Kanhända också romanen om mig själv hade kunnat få mera innehåll. Men nu är det för sent.»

Henning gick vidare. Han fjärmade sig allt mera från kända nejder. Han föreföll trött. »Fast mitt pund är så litet, så oändligt litet, är det på denna väg oändligt tungt att bära. I dessa nejder tycks ordningen vara sådan. Ju mindre bördan är, desto tyngre känns den.»

*

Då solen gått upp och belyste världen med sin välsignelse, började Giovannas hjärta få ro. I den lilla byn begynte dess vardagliga liv och färdsel. Giovanna steg ur bädden och började göra sig i ordning för dagen. Hennes yttre hade undergått en viss förändring. Det såg ut, som hade rynkorna i hennes ansikte slätats ut och som hade hennes ögon blivit klarare och större. Var det den tidiga vårsolen, som åstadkommit denna förändring, eller var det nattens tårar? Förut hade hon brukat bli vederstyggligt ful, när hon grät.

Hon begav sig till Gustav Johansson. Hon ville nu visa honom det förgångnas hela avgrund i all dess vidrighet.

Men deras möte blev annorlunda än hon före-

ställt sig. Hon gick till verkstaden. Han var ensam där. Han blev mycket glad när hon kom. Giovanna var ängslig som en fågel, som hungern tvingat att komma till en människa och äta brödsmulor ur hennes hand. Gustav bad henne sätta sig på den enda stolen som fanns i verkstaden. Själv satte han sig mitt emot henne på fotsteget till en bil. Han stödde huvudet i sina händer och såg mot marken. Ingendera av dem vågade börja samtalet. Efter en lång stund såg Gustav upp mot Giovanna och frågade enkelt, om hon ville följa honom. Giovanna svarade med skygg röst, att hon ingenting högre önskade än att få vara med honom ända till sin död, och efter döden. Men innan hon kunde följa honom, måste hon få berätta honom allt. Han svarade att vad han visste var tillräckligt, han ville inte höra något om det förgångna. Då Giovanna sade att hon hade syndat på sitt samvete, dem varken Gud eller människor någonsin kunde förlåta, stödde Gustav åter huvudet i händerna, såg mot marken och teg. Efter en lång paus frågade han: »Är det inte nog om jag förlåter?»

»Du kan inte förlåta allt», sade Giovanna.

»Jag förlåter allt», svarade Gustav lugnt. Om en stund tillade han med tvekande, smärtfylld ton: »Och Kristus skrev en gång i sanden något, som ingen har fått läsa. Vi vet inte vad han skrev. Men jag tror inte att det var hårda ord.» Han avbröt sig. I Finland är det ytterst sällan en fullgod man börjar citera bibeln, och Gustav kände sig plötsligt generad. Han steg upp och gick med raska steg fram till Giovanna. Han tog hennes händer i sina och sade i nästan befallande ton: »Och nu är allting klart!»

Giovanna steg upp från stolen, vände bort sitt ansikte och ville säga något. Men den unge mannen avbröt henne med att upprepa: »Nu är allting klart.» Han vände Giovanna så att han kunde se hennes ansikte. Giovanna slog upp sina ögon mot honom och såg länge in i hans. Hon omfamnade honom och tryckte sitt huvud mot hans bröst. Hon kom ihåg vad hon tänkt den första kvällen de varit tillsammans, då hon bjöd honom hem till sig. »Jag söker inte en människa, jag söker mördande livsbejakelse, jag söker detta oformliga något . . .»

Nu sökte hon en frälsare.

XIX.

Detta år var våren mycket tidig. Redan i mitten av mars började snön smälta. De kompakta drivorna blevo genomskinligare, de förvandlades till ett skinande filigran av små tindrande pärlor. Träden stodo svarta i den varma solen. Man hade kunnat tro, att de ännu inte visste av den annalkande våren. Men själva kände de huru livssafterna började jäsa och svälla i rötterna under jorden. De anade våren, de kände den. De hörde dess ankomst med osynliga öron. De sträckte ut sina kala armar för att fånga välsignelse och nytt liv av vårens sol, av vårens budskap och vårens stormar.

Mustakoski vattendrag rann norrut. I mitten av april började de sydliga delarna smälta och vattenmassorna strömmade mot norr. Men på många ställen i de nordligare trakterna försökte vintern ännu med fästen av is mota de vårliga vattnen från söder. Då svämmade de över sina bräddar, flöto ut över ängar och fält, svämmade över gårdar och vägar, svällde, bredde ut sig och samlade krafter till att bryta sig fri väg till havet. Också i Mustakoski by steg vattnet denna vår, men inte så våldsamt som i mången annan trakt. Några kilometer söderom forsen fanns nämligen ett sund som ännu höll sig fruset och som dämde upp vattnet från söder och hindrade det att breda ut sig i Mustakoski. Där tornade sig isflak och väldiga mängder stockar,

som under vintern släpats till sjöarna för att flottas ned om våren. Själva Mustakoski fors, som låg en halv kilometer ovanom byn, såg därför ganska stillsam och beskedlig ut. Men den skrattade hemlighetsfullt i sitt vita skägg. »Vänta bara sundet sprängs; då skall jag öppna min mun och tala, då skall jag stå upp och dansa, då skall jag varken be om lov av länsman eller apotekare. Jag skall vräka mina vattenmassor över kilometer och mil, jag skall kasta stockar och isblock högt upp i luften, jag skall låta våren rida på mitt bröst och jag skall sträcka mina händer efter stjärnorna.»

Bofink och stare kommo tillbaka; högt uppe i luften hördes vingslagen från tranor och vildgäss.

*

Giovannas lilla dotter hade småningom repat sig, och en dag sade läkaren att hon var fullkomligt frisk. Giovanna hade kommit överens med Gustav, att när flickan var återställd, skulle de följande söndag gå till pastorsexpeditionen och låta viga sig. Därpå skulle hon med barnet flytta till honom. Ehuru Gustav inte visste av att barnet var hans, hade de för prästen uppgivit honom som fadern; de hade också uppgivit att de bott tillsammans i Helsingfors.

Vigselakten var kort och officiell. Kapten Johanssons trotjänarinna och kyrkoherdens hushållerska voro vittnen. Vid vigseln lät kyrkoherden genom tonen i sin stämma förstå, att han endast uppfyllde en plikt, en oangenäm plikt. Trotjänarinnan snyftade sakta. Det hör i allmogekretsar till god ton att vara rörd vid bröllop. Men denna gång grät den gamla kvinnan inte endast för att uppfylla traditionens bud. Redan när

Giovanna var en helt liten flicka, hade hon ofta fantiserat om Giovannas bröllop. Men hon hade föreställt sig det annorlunda. Hon hade drömt om en fest med strålande ljus och rågade bord, med myrten och krona. Det hade alltid varit hennes dröm att vara med vid det ögonblicket. Och nu kändes hela bröllopet som törnen och begabberi.

Dessutom var hon ängslig. Föregående natt hade det varit bråkigare på gården än förut. Först hade där rört sig spöken, främmande karlar och allehanda skrämmande varelser. Hon var redan van vid dem, men då hon mot morgonsidan tyckte sig se, att en änglaskara hade slagit läger på gården, blev hon ängslig. Änglarna sutto stilla, omgivna av ett mildt blått ljus. Hon hade kunnat sova endast en kort stund. På morgonsidan hade hon vaknat av att hunden gav till ett kort skall. Vad ville det säga? Det kunde inte vara den svarta kvinnan med de höga sammetsvingarna, som ofta om nätterna brukade sitta ute på gården. Henne kände hunden redan till och gav intet skall vid hennes ankomst. Men nu såg den gamla kvinnan en ny gäst därute på gården i nattmörkret. Den var insvept i en svart mantel, dess stora ögon voro tomma och den grinade vederstyggligt med sina tänder. I gårdsbjörken satte sig två svarta vidriga fåglar, Gud vet vad för asfåglar de voro. De försökte se in genom fönstret till Giovanna. Vad ville de? Vem sökte de? Ville de komma åt vårt lilla barn i vaggan, vår ljuva solstråle?

På morgonen hade dessutom en häftig storm utbrutit, som skakade hus och träd. Den gamla tro-tjänarinnan hade uttalat sina farhågor och bekymmer för Giovanna. Men Giovanna hade med allvarlig och

mild stämman svarat, att nu var all fara över, den lilla flickan var ju frisk igen, allt var bra, och denna dag var en stor festdag, som med sitt solsken skulle förfoga all ond spökelse för evig tid.

Giovanna och Gustav hade beslutat att Gustav efter vigseln i förväg skulle gå hem. Giovanna skulle gå till sin far efter barnet och sedan komma till honom. För alltid. De gingo tillsammans ett stycke av vägen. Den gamla trotjänarinnan följde med.

Gustav var mycket glad. Nu hade han nått sitt mål och nu skulle äntligen hans lycka, hans liv begynna. Giovanna gick tiggande bredvid honom. Hon var också lycklig, ehuru på ett annat sätt. Hennes försoning, hennes Via dolorosa skulle nu begynna, hon skulle göra avbetalningen på sitt stora förskott, på sin med lätt sinne gjorda växel. Att hon velat förintä ett samhälle skulle försonas med att en hel levnad sitta och lappa svettiga arbetskläder stygn för stygn så fingrarna blödde, att hon smutsat sin själ skulle hon försona med att sopa och skura golven där folk stövlade ut och in, och hade hon förr skämtat vid frukt och rika skålar, ville hon hädanefter äta sitt bröd med tårar.

Ute hade stormen tilltagit, den brusade och sjöng över skogar, berg och hustak. Solen sken från en klarblå himmel och alla bäckar voro fria. Till och med sunden med isstängslena hade gått upp, och vattnet svalade fritt i floden och forsen. Det sjöd och skummade, det hade stigit över sina bräddar och flöt ut över stränder och fält. Isflak och stockar slogo mot varandra och hamrade mot berget, träden sträckte ut sina armar och omfamnade jublande och sjungande denna solskensstorm, denna vårens solskensmättade morgonhymn.

Vid kaptenens villa skildes Gustav och Giovanna åt. Gustav gick i förväg hem till sig och Giovanna skulle strax efteråt komma dit med barnet. De vinkade glatt till varandra med handen.

Om en liten stund hade Giovanna tillsammans med den gamla trotjänarinnan vecklat in barnet i varma kläder och en filt. Hon stod i tamburen med barnet på armen och sade farväl till sin far. Denne som tagit emot alla ödets slag med undergiven tillit, var nu för första gången synbart rörd. Han talade med gråtfylld stämma, han kysste och omfamnade sin dotter, han kysste det lilla barnet, och alltid då Giovanna ville bege sig i väg, hade han ännu något att säga. Då Giovanna slutligen stängt dörren efter sig, stod han orörlig och stirrade efter henne. Han hade säkert stått där länge, om inte den gamla trotjänarinnan kommit in och ropat på honom i upprörd ton. I köket hade drängpojken, som just kommit hem från byn, berättat att vattnet stigit så högt att det inte skulle dröja länge förrän landsvägen blev översvämmad. Just där byn slutade var vattnet redan framme vid vägen och likaså ett stycke vidare bakom den lilla skogbevuxna kullen. Det må aldrig ske något med Johanna. Och barnet hade hon ännu därtill att bära! Dessutom hade om natten allehanda obegripligt visat sig på gården, och två asfåglar hade suttit i björken. »Prata inte strunt», sade kaptenen otåligt, men han klädde överplaggen på sig och gick skyndsamt ut. Han gick med hastiga steg genom byn. Då han kom till det ställe som drängen talat om, märkte han att vattnet redan svämmat över vägen och i strida strömmar flöt över på andra sidan som var lägre belägen. Giovanna

syntes inte till. Kaptenen stannade och började ropa. Men hans gamla svaga röst hördes ingen vart.

Giovanna hade hunnit över till den något högre belägna skogsdungen, men då hon velat gå vidare, hade vägen på andra sidan redan varit översvämmad. Mitt emot henne låg en liten stuga. Hon vinkade och ropade, att någon skulle komma och hjälpa henne dit över. En bondpojke hade märkt hennes nöd. Han vaddade till skogsdungen och bad Giovanna följa honom. Han tog barnet i sina armar och började gå framåt. Men Giovannas nerver sveko henne. Hon följde gossen några steg, men då hon kommit ända till knäna i vattnet överfölls hon av en obetvinglig rädsla. Vattnet med sina isflak strömmade omkring henne, vinden röt i hennes öron och hela naturen tycktes ha förenat sig i en skrämmande och våldsam förstörelsehymn. Hon kunde inte gå vidare. Hon vände om tillbaka till skogsdungen. Hon såg hur bondpojken bar hennes lilla flicka in i stugan. Ögonblicket därpå var han åter vid stranden. Han ropade något åt Giovanna, men hon kunde inte uppfatta ett ord, hon hörde intet annat än stormens tjut och brus. Hon gick några steg in i skogsdungen, men också där började vattnet redan stiga på ett lägre beläget ställe. Hon insåg att hon inte kunde stanna där. Hon beslöt att fort skynda hemåt igen. Men när hon hunnit tillbaka genom skogsdungen, fann hon att också den väg hon kommit redan var översvämmad. Hon såg sin far på andra sidan. Han vinkade, han ropade, men hon kunde inte uppfatta vad han menade. Men då hon såg sin far där, den gamle mannen med det grå skägget, blev hon tryggare, modigare. Hon mindes från sina barnår hur han,

då hon varit rädd, alltid sagt: »När pappa är med dig behöver du inte vara rädd.» Hon tog mod till sig och började vada längs den översvämmade vägen, det var ju knappt femtio meter hon hade att gå. Fadern vinkade och ropade, men hon förstod honom inte. Strömmen var mycket stark, ty andra sidan av vägen var betydligt lägre, och vattnet strömmade nu i strida floder ner och förde isflak, stockar, lösryckta träd och allt slags bråte med sig. Giovanna kände med fötterna att det strida vattnet redan på denna korta tid grävt stora gropar i vägen och delvis spolat bort en del av vägvallen. Men hon måste fram, hon måste. Hon kände på sig, att det nu gällde livet. Hon sjönk ända till magen i det isblandade vattnet, hon kände att fötterna styvnade. Hennes far förde händerna till ansiktet. Hon hade endast tio meter kvar att gå. Men då trampade hon i en grop i vägen. Hon stapplade och var nära att falla omkull. Hennes far såg det. Han kunde inte längre stanna på stranden. Han sprang ut i vattnet och räckte henne sin hand. Hon fattade hårt i den. »När pappa är med dig behöver du inte vara rädd.» Men då kom ett isflak som stötte emot dem, och de drogos oemotståndligt av strömmen med i den vilda färden. Det var våren, den nya våren som svämmade över allt land, som skakade berg, som ryckte i träden och bar solen på sina vingar. Mustakoski fors vräkte ur sig en jublande syndaflod och hela världen förvandlades till en obeskrivlig ungdomens och livets segerorgie.

Giovanna ropade, hon ropade ur sitt hjärtas innersta på hjälp. Hon hade en stor växel att betala! Hon måste, hon måste få leva, hon måste få skura golven,

hon måste få bygga upp vad hon rivit ned, hon måste, hon måste få lappa trasiga kläder! Hon ropade så ådrorna ville brista, hon ropade så hjärtat svettades ångestpärlor. Men hur långt bar hennes röst i detta kaos? Vad var en människa i allt detta? Hon kände hur hon fördes av strömmen vidare nedåt. Hon stötte mot isflak, trycktes under vattnet, kom upp tillbaka, kastades vidare av strömmen. Hon höll krampaktigt i sin fars hand. Hon kände inte mera något annat, hon visste inte mera av något annat. Men så kom där en häftig virvel som slet isär detta sista handslag. Giovanna vaknade till fullt medvetande. Hon försökte komma åt sin fars hand, men floden hade fört honom utom räckhåll för henne. Hon såg hans ansikte. Han hade slagit det mot ett isflak. Den utstående ådern vid tinningen hade rivits upp och blodet flöt ner över hans ansikte, blodet rann ner över hans vita skägg. Han ropade inte, han talade inte. Giovanna såg ännu en gång hans allvarsamma goda ögon. Just då hon såg hur han drogs ned under vattnet, kastades hon själv av en virvel upp emot strömmen. En väldig stock kom nedåt rakt mot henne. Hon försökte undvika den, men det var för sent. Hon hann just jämnt uppge ett hjärtskärande nödrop innan stocken våldsam törnade mot hennes ansikte. Nu mörknade hela världen för hennes ögon. Allting blev stilla som genom ett trollslag. Det var som hade den grova stocken träffat det sprödaste stället i det urverk, som håller hela tillvaron i rörelse. Vattnet stannade, sol och måne stannade i sina banor, tystnaden öppnade sina mörka ögon och kände en stor ångslan i sitt bröst. Också tiden stannade — tiden, denna flod som runnit

allt sen den engång väcktes till liv, denna alltomfattande flod, som ingen sett och som ingen hört, men som genomströmmar allt, som burit allt på sina vågor och som innefattat allt i sina osynliga rytmer, liv och död, allt jäkt och all hast, allt i himlen och på jorden och det som är under jorden. Nu stannade också den.

Stjärnorna ifrån det höga lyste genom den. Giovanna riktade sina ögon uppåt. Nu begynte hela himlen ljusna. Nu tyckte hon sig kunna se hurusom allt som fanns, allt som hade funnits och som komma skulle, alltid endast hade varit en liten bråkdel av en oändligt stor kristall, en omätlig alltomfattande kristall av is. Den hade funnits till i evighet, var orörlig och saknade alla mått och dimensioner. Nu började den skina med ett bländande ljus. Den strålade i allt, och allt strålade i den. Den bevakades i alla fyra väderstreck av stora änglar, som voro smidda i rustningar av oxiderat stål. Ack, de liknade ej det ringaste barnböcker-nas guldlockiga leende änglar. Dessa voro av oxiderat stål och vingarna voro svetsade och sammannitade av härdad pansarplåt, så att de förmådde bära dem på långa resor och i krig och stormar långt ute i rymden. Giovanna såg huru synkretsens yttersta gräns rycktes loss från sina fogar och förtonade långsamt i det osynliga. Hon såg sig själv som barn, hon såg det gamla morauret, hon såg silverkandelabrarna i sitt hem. Hon förnam återspeglningar från rymden, hon såg hur Josua tvang solen att stanna, hon såg hur soldater kastade lott om Kristi mantel.

Giovanna kände det som hade tyngdlagen upphört att existera. Det kändes som hade den förvandlats till vågor, till lätta bärande vågor, som förde henne uppåt.

Den alltomfattande kristallen av is började skimra i varmare färger. Ju närmare hon kom, desto tydligare började den förvandlas till något levande. Den liksom strålade ut sig själv, ur sig själv, förbyttes från stålblå is till ljus, till ett hav av ljus och vågor, som böljade inom och omkring hela det ofattbara begränsade-gränslösa, orubbliga, evigt darrande alltet. Giovanna bars uppåt, högt, högt uppåt över molnen mot Vintergatan. Och hon såg att allt ljus förvandlades till ett. Och det stora ljuset och solen och Betlehems stjärna gingo alla in i varandra och även de blevo ett. Giovanna såg framför sig de stora änglarna. De voro icke av oxiderat stål, utan de voro av klart skinande guld.

Och med sina i mycken jäkt och möda förgråtna ögon kunde Giovanna se att där icke fanns is eller järn, utan endast ljus, levande, oförgängligt ljus.

GIOVANNA GÅR VILSE

av

ALEXIS af ENEHJELM

är en originell och fängslande roman, vars yttre händelseförlopp utspelas i dels konstnärlig, dels proletär Helsingforsmiljö i ett vimmel av pregnanta och skarpt etsade typer.

Den obalanserade kvinnliga huvudpersonens livsöde — hennes felsteg och förviljelser, hennes vacklande mellan det groteska och det sublima och slutliga försoningsdöd — skildras på en gång realistiskt och raljant, men ändå med ett inslag av värme och medkänsla.

HOLGER SCHILDTS FÖRLAG

Pris 55 mk

RUOTS. KAUNOKIRJ. 1

Enehjelm

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 1162

KIRJANSITOMO
TUKEVA
|| HELSINKI ||

X

